

OLHA KOBYLEANSKA

Redactor: Corneliu IROD

Coperta: Stepan TRAISTA

Tehnoredactare: Ștefania PIETREANU

Referenți: Corneliu Irod

Traian Chiricuță

Daniel Șalapa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KOBILANS'KA, OL'GA ŪLIANIVNA

Duminică dimineața, ea a cules ierburi : (roman) / Olha Kobyleanska ;
trad. din lb. ucraineană de Mihai Hafia Traista. - București : R.C.R.
Editorial, 2023

ISBN 978-606-745-138-2

I. Traista, Mihai (trad.)

821.161.2

Carte finanțată de
UNIUNEA UCRAINENILOR DIN ROMÂNIA

OLHA KOBYLEANSKA

**DUMINICĂ DIMINEAȚA,
EA A CULES IERBURI**

(Roman)

**Traducere din limba ucraineană
de Mihai Hafia Traista**

**Editura „RCR Editorial”
București 2023**

----- *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* -----

*Nu umbla, Hryhorii, pe la șezătoare,
Că la șezătoare-s fete vrăjitoare,
La foc de paie, ele fierb licoare,
Pe tine, Hryțiuniu, o să te omoare.
Acolo este-o fată sprâncenată,
Ea îi vrăjitoare adevărată!
E vrăjitoare, ierburi ea cunoaște,
Și pe tine, Hryțiuniu, tare te iubește!
Duminică dimineața, ierburi a cules,
Luni de dimineață, de pământ le-a șters,
Marți tot de dimineață, la foc le-a pregătit,
Iar miercuri dimineața pe Hryț l-a otrăvit.
Joia când a sosit – Hryțenko a murit,
Vineri neîntârziat – pe Hryț l-au înmormântat;
L-au îngropat aproape de hotar
Și l-au plâns femeile cu-amar,
Feciorii s-au adunat la judecată
Și au blestemat-o pe fata sprâncenată.
Fecior ca Hryț n-o să mai fie niciodată,
Dar l-a omorât vrăjitoarea sprâncenată!*

*Sâmbătă dimineața, maică-sa o bătea:
„De ce l-ai otrăvit pe Hryț, cățea?
Știi că ierburile-s otrăvitoare
Și că pe Hryț o să-l omoare?”.
„Vai mamă, mamă! Inima mi-e îndurerată –
Că Hryț iubea pe două deodată!
Iată, Hryțiu, și a ta plată:
Din patru scânduri – casă-ntunecată!”*

I

A fost cu mult timp în urmă.

Din această cauză, nimeni nu știe nici măcar să numească zona în care au avut loc faptele povestite, doar că s-a întâmplat în munți.

Între munții care se ridicau solemn în sus, ca într-un cazan, se ascundea un sat destul de mare.

Pădurile acelor munți erau vechi, de nepătruns...

La poalele unui munte numit Ceabanyția, de care parcă s-a lipit satul despre care vorbim, curgea un râu mare. Zgomotos și iute, alerga spumegând printre pietre mari. Râul înconjură muntele Ceabanyția, de parcă ar fi vrut să-l îmbrățișeze, iar brazii parcă coborau, în șiraguri dese, unul câte unul, spre râu, parcă voiau să se adape și, oprindu-se jos în vale, pe malul râului, foșneau cu aripile lor verzi întinse și cu turlele înălțate în sus... întrecându-se cu vuietul râului sălbatic, ale cărui valuri loveau zgomotos pietrele.

În văzduh plutea ceva liniștit, melancolic, îngrijorător parcă, ca un cântec de leagăn împletit cu tristețea brazilor, în mod uniform cu grijă, pe alocuri tăcând, pe alocuri șoptind. Totul se unea într-un singur glas, într-un singur vuiet.

Copacii de pe vârfurile munților parcă tânjeau de dorul cuiva.

Indiferent încotro priveai, totul era la fel.

Totul părea o mare verde, un cântec de leagăn, un singur tot.

Pe câte un munte, brazilii parcă urcau în șiruri dese, cu nerăbdare, spre vârf.

Pe altul parcă alergau în goană la vale, desfăcându-și brațele ca pentru o îmbrățișare.

Asta se zărea peste tot.

Fie că era vară, fie că era iarnă, indiferent de vreme, însorită sau ploioasă, totul era la fel – o singură melodie, un singur ritm. O singură legănare, un singur vuiet.

Nu departe de râu, cu grădina întinsă până la poalele muntelui Ceabanyția, se afla casa unei femei cunoscute și bogate, văduva Ivanyha Dubyha, cu moară și curte.

Râul vuia, moara zumzăia, brazilii foșneau, în același timp; cât era ziua de lungă, chiar și noaptea, erau nedespărțiți.

Brazilii verzi, acopereau și înconjurau cu umbra lor casa bogatei, credincioasei și severei gospodine Ivanyha Dubyha.

În grădina ei creșteau multe flori, încă de când s-a măritat.

Înfloreau până toamna târziu, deoarece se pricepea să le îngrijească, de când era fată. Rămasă văduvă, cu un singur copil, le îngrijea și cu mai multă patimă, altfel grădina ei, fără flori, i s-ar fi părut o pustietate.

Cel mai mult se mândrea cu macii roșii, mari care iernau în pământ și pe care nu-i mai avea nimeni în sat.

* * *

Într-o zi, spre marea surprindere a locuitorilor acestui sat înconjurat de munți, au venit țigani și au poposit câteva zile. Dar nu câțiva, cum s-ar putea crede, ci o șatră întregă, formată din mai multe căruțe. Trecând prin multe orașe și sate, întorcându-se în Ungaria, și-au instalat corțurile, pentru câteva zile, în acest sat care se afla aproape de granița cu Ungaria, puțin mai departe de marginea satului, la poalele muntelui Ceabanyția.

Locuitorii, deși nu erau fricoși din fire, au fost destul de îngrijorați de acești oaspeți nepoftiți cu pielea închisă la culoare, despre care se povesteau tot felul de lucruri, nu prea plăcute.

Circula chiar și o legendă despre țigani, cunoscută de toată lumea, în care era vorba de strămoșii acestora, care nu ar fi primit-o, să se odihnească, pe Fecioare Maria și pe Iosif când fugeau cu Pruncul Sfânt.

Din cauza acestei legende, erau priviți cu dușmănie.

Pe deasupra, toată lumea știa că țigani îi aveau ascunzătorile secrete în diverse locuri din munți, de unde îi atacau noaptea pe drumeți, îi jefuiau și îi ucideau, îmbogățin-

du-se astfel cu diverse bunuri. Apoi, la fel de misterios și de repede se ascundeau.

Apăreau și dispăreau. Unde și cum nu știa nimeni.

Când se opreau undeva, aprindeau noptea focuri mari, pentru a-și anuța prezența, iar în timpul zilei se despărțeau și rătăceau prin sate, cerșind, întrebând dacă nu sunt cazane de reparat, culegând, prin munți, ierburi de leac, ghicind ori cântând la țambal, sau vioară, pentru o bucată de pâine sau pentru o haină veche... Ori, după cum am spus, atacând călătorii, cu oarecare grabă, parcă zburând.

Apărând aici, în acest sat de sub muntele Ceabanyția au cerut permisiunea de a rămâne o săptămână.

Acest lucru le-a fost refuzat, permițându-li-se doar o jumătate de săptămână.

În acele câteva zile, s-a întâmplat, între ei, ceva care nu a fost uitat curând.

Au sosit cinci căruțe, acoperite cu cârpe afumate, din care ieșeau capetele înfricoșător de negre și palide ale bătrânelor și tinerelor țiganci și ale copiilor.

Pe lângă și în spatele căruțelor trase de cai și măgari, pășeau țiganii, privind curioși în jur cu ochii negri, strălucitori.

După cum am spus, și-au întins corturile nu departe de râu și de sat, la poalele muntelui Ceabanyția, iar pe înserate au aprins un foc mare.

A treia zi de la sosirea lor, într-unul dintre corturi s-a făcut o zarvă care nu s-a potolit timp de două zile.

Chiar în a treia noapte de la sosirea lor, soția lui Radu, bulibașa țiganilor, a născut un fiu.

Tatăl, văzând pielea albă a copilului, a tăbărât pe nefericita mamă cu blesteme, amenințări și cu bătaie, pentru trădare.

Soacra lui, mama nefericitei, care din cauza vârstei, după obiceiul țigănesc, era cea mai respectată dintre țigani, o apăra urlând sălbatic, blestemând și înjurând.

Se arunca ca un vârtej între fiica ei și Radu.

Țigani, adunați în jurul cortului „trădătoarei”, aproape toți, erau de partea soțului trădat: spunând că soția acestuia a dezonorat întreaga șatră, aducând pe lume un copil care nu avea sânge pur țigănesc.

O blestemau, să nu apuce zorii zilei, împreună cu tatăl furios care clocotea de mânie și de sete de răzbunare, amenințând cu pumnul și repetând într-un glas cuvintele căpeteniei lor: „Chiar primul fiu!”.

– Cu cine ai făcut cățelul ăsta alb? se repezea din când în când la femeia care zăcea aproape inconștientă între perne și cârpe, în căruță, îmbrățișând și ferind copilul de privirea sălbatică, strălucitoare și furioasă a soțului ei, amuțind de frică de ceea ce s-ar putea întâmpla în orice clipă.

Ar fi preferat să moară decât să trăiască așa. Ar fi preferat să moară, și ce dacă murea! se gândea biata femeie, ghemuită de frică, neîndrăznind să deschidă gura, să scoată un cuvânt...

Iar el, Radu, mult mai în vârstă decât ea, îmbrăcat într-o ținută albastră cu nasturi mari și cataramă argintii, cu un toiag aspru, placat cu argint, în mână, semn că este mai marele acestei mici cete de țigani, repeta întrebarea:

— Cu cine l-ai făcut? Las' că-ți arăt cine este Radu și nevasta cui ai fost!

Urla trăgând-o de păr pe sărmana femeie care de abia mai gemea.

— Stai că-ți arăt eu ție! Peste trei zile oasele tale nu vor mai sta sub acest cort, iar pe cățelul acesta blestemat (și a arătat spre copil) îl voi arunca până peste al treilea munte. Te gândeai să te căsătorești cu mine și astfel să mă faci de rușine atât pe mine cât și întreaga șatră? Piei, cățea, dacă nu ai știut ce noroc a dat peste tine și nici cum trebuie să se comporte nevasta unei căpetenii.

Iată ce fiu a adus pe lume după trei ani de căsnicie! a râs, scuipând printre dinți. Ai noroc că zaci și că ești fata lui Andronati, iar mama ta este cea mai bătrână femeie din șatră, altfel nu te-aș ține în cortul meu nici trei zile, dar chiar și așa... a bătut din picior cu furie și scuipând disprețuitor, a părăsit cortul...

Ea și-a înfipt degetele subțiri și negre în părul de deasupra frunții joase și l-a smucit. Din pieptul ei tânăr s-a auzit un geamăt greu de durere și regret... apoi a tăcut, acoperindu-și dureros ochii, din care curgeau lacrimi fierbinți.

Monedele mari de argint, împletite-n părul ei negru, alunecau singure în jos pe frunte dând chipului ei tuciuriu, ca de bronz, o culoare minunată și fermecătoare...

Noaptea caldă de vară era senină, calmă, iar munții întunecați împăduriți se ridicau ca niște uriași sub cer, iar turllele înalte ale brazilor păreau că se dizolvă în lumina lunii și a ceții transparente a nopții...

Radu stătea printre țigani săi.

Bărbații s-au adunat în jurul focului mare, stăteau tolăniți și fumau vorbind despre cele întâmplare...

În acest timp, femeile și fetele s-au adunat, nu departe de ei, în jurul altui foc mai mic, pregătind mâncarea și îngrijind copiii, hrănindu-i și punându-i la odihnă, vorbind nu mai puțin pasional despre soarta tinerei și frumoasei Mavra, care oricum era invidiată de toate, pentru salba de argint și aur pe care i-a dăruit-o Radu, luând-o de soție, și pentru faptul că ea câștiga cei mai mulți bani ghicind atât oamenilor de rând, cât și domnilor, iar acum, după trei ani de căsătorie, i-a dăruit soțului ei un fiu alb cu ochi albaștri! Ptiu!

După cum am spus deja, Radu și-a aruncat pălăria cu boruri largi pe pământ și stătea printre oamenii săi, cu capul gol, fără să scoată un cuvânt.

– Radule! îl strigă bătrânul Andronati, tatăl tinerei de numai douăzeci de ani, care a păcătuit.

– Radule, ce vrei să faci? Știu că Mavra este vinovată, știu care este obiceiul nostru de-a pedepsi femeia vinovată pentru trădare, dacă nu o pedepsim noi, păcatul ei, poate, o va pedepsi mai rău. O poate pedepsi acum, sau poate pedepsi peste douăzeci de ani sau chiar mai târziu, dar de pedepsit o va pedepsi. Ce vrei să faci? Mavra este vinovată, și cu aceste cuvinte, bătrânul s-a închinat cu umilință în fața mai tinerei căpetenii.

Radu nu răspunse, în schimb își rupse, pe piept, vesta albastră și ridică de la gât un săculeț.

– Faceți loc! a strigat. – Și ascultați!...

Țiganiile se agitară, făcându-i loc, pe urmă au tăcut așezându-se în jurul lui curioși și ascultători.

Radu, ca însuși regele nopții, clătină cu înverșunare și mândrie din cap, părul lung, negru și creț îi cădea pe umeri, în semn de om liber. Apoi a băgat mâna în săculeț și, luând o mână plină de monede strălucitoare, le-a aruncat la pământ, lângă pălărie, strigând:

— O dată!

Și după ce a făcut același lucru a doua oară, a strigat mai departe:

— De două ori!... Și iată de trei ori! Celui care o va ucide pe trădătoare, să n-o mai văd peste două zile, și odată cu ea și pe cățelul ei alb!...

Printre țigani s-a așternut liniștea, dar nu pentru mult timp, apoi au început să se agite, zumzând ca strunele contrabasului, apoi ca foșnetul frunzelor.

Toată lumea știa că pentru trădare se pedepsește foarte aspru, dar așa ceva nu se întâmplase niciodată între ei. Așa ceva ca în noaptea aceea: nu!

Câte bătăi și tâlhării au avut loc între ei! Nu conta cât de multe, dar ca bulibașa să se ridice și să ordone să-i ucidă cineva soția, plătind cu aur curat, nu se întâmplase niciodată între ei.

Numai unui om încăpățânat și nebun de invidie, cum era Radu, îi putea trece prin cap așa ceva.

Luați pe neașteptate de această hotărâre sălbatică a bulibașei, țiganii tăceau uimiți, pur și simplu nu știau ce să facă.

Dar tăcerea dintre țiganii îngrijorați nu a durat mult. S-a ridicat în picioare bătrânul Andronați, înalt, slab, cu barbă, cel mai bun lăutar dintre ei, avea și acum o vioară în mână.

– Așteaptă, Radule... spuse el, ridicând mâna în sus, ca pe un arc. – Așteaptă, Radule. Dumnezeu este mai presus de noi toți, iar noi toți suntem copiii lui, și albi și ȝigani, și tu Radule, și Mavra. Nu poți hotărî destinul ei...

Radu deschise gura și blestemă cu furie, încercând să-l întrerupă pe bătrân, dar Andronati continuă să vorbească:

– Tu, Radule, ai fost singurul fiu al tatălui tău, bulibașa din Transilvania, iar Mavra era singura mea fiică. Fiica renumitului lăutar din pustă, fiica lui Andronati, și v-ați căsătorit. De atunci tu ești pentru mine la fel ca Mavra, iar Mavra la fel ca tine. Nu voi permite ca Mavra să fie alungată sau ucisă, așa cum dorești tu, deși știu că obiceiurile noastre impun ca orice trădător, bărbat sau femeie, să fie aspru judecat. La fel aș interveni și pentru tine, dacă cineva ar vrea să te judece atât de aspru, fie și după datina noastră. O vom judeca pe Mavra altfel, mai blând, mai omeneste. Mai las-o, doar trei zile între noi, asta îți cere părintele ei Andronati, pentru el, nu pentru ea! Și, zicând acestea, s-a închinat înaintea tânărului bulibașa.

– E o nenorocită de trădătoare, de n-ar mai apuca dimineața! a ieșit un blestem sălbatic din pieptul soțului înfuriat care clocotea de mânie.

– Poate că nici nu va apuca, răspunse bătrânul Andronati. Vrei cu orice preț să-i iei viața. Poate că ea ne va părăsi singură, pentru totdeauna, iar cocoșei de aur, o să-ți rămână ție.

– Să plece, să plece! s-a iscat zarva printre ȝigani. Ne-a făcut de rușine. Chiar primul fiu, primul copil. Și ce se va întâmpla mai departe? Să plece, și-a ales singură calea! strigă o voce din ceată. Să plece!

— Nu! Trebuie omorâtă, ca să nu facă la fel și cu altul! suieră Radu. Omorâtă!

— Peste trei zile Mavra nu va mai fi printre noi, strigă din nou Andronati. Soarta ei este deja hotărâtă chiar de copilul pe care l-ați rupe în bucăți, dacă Mavra ar rămâne în satră. Ar fi bătut de toți. Dar ea nu va mai fi aici, Radule, n-o să o mai vezi niciodată.

— Ai s-o ucizi chiar tu? s-a auzit, din ceată, pentru a doua oară, vocea țambalagiului care cânta cu Andronati.

— Am s-o ucid!

— Atunci ia aurul!

— Nu, vi-l las vouă. Să vă săturați cu el. Sunteți cu toții mai tineri decât mine. Nu am nevoie de aur. De acum, Mavra e ca și cum nu ar mai fi a mea. Nu am nevoie de aur. Pot să-mi câștig pâinea pentru mine și pentru soția mea, spuse Andronati și cu o mișcare mândră a arătat vioara, amenințându-l cu pumnul pe bulibașă.

— Dar cu câțelul fiicei tale ce faci? întrebă acesta și ridicându-se mândru îl privi cu ochii plini de ură, pe socrul său. Eu nu am nevoie de el. Îl voi ucide, îi voi strivi capul ca la un șarpe!...Îl voi ucide, îl voi călca ca pe o viperă!...

— Nu-ți face griji pentru el. Îl iau eu. Bietul copil... se întrerupse brusc.

Între ei, ca o arătare, apăru dintr-un cort, mama Mavrei. Înfricoșătoare, palidă, cu o salbă de monede de argint pe piept, ce pâlpâia la lumina lunii. S-a repezit și s-a aruncat la picioarele lui Radu și Andronati.

— Iertați-o pe Mavra dacă a greșit, nu o omorâți că-i tânără, bateți-o, pedepsiți-o, dar nu o omorâți, a început să

bocească cu voce înfiorătoare, prosternându-se în fața bărbaților. – Vai Mavro, Mavro, ce ai făcut? Ce te-a apucat? Ce vânt dușmănos te-a împins la asta, din ce parte a bătut? Din munți sau din văi? Mavro, fata mea... inima mea... Mavro! urla cu voce puternică. Fata mea, eu te-am scăldat în ierburi, sub clar de lună, în fiecare noapte mă rugam să ai noroc în viață. De mică te-am hrănit cu miere și te-am ferit de ochii răi... până te-ai măritat... ca de foc te-am ferit, dar a venit ceasul rău și împreună cu el, dușmanul tău... și iată... vai nu o omorâți, fie-vă milă... lăsați-o câteva zile cu mine... măcar până ajungem în pustă... lăsați-o până acolo, iar pe urmă omorâți-o, împreună cu mine... se zbătea, lovind cu capul de pământ.

– Pleacă de aici femeie! a strigat Andronati. La ce ai venit?... Vrei să te bată? Ai uitat? Nu crede că dacă ai părul alb n-o să te bată. Pleacă de aici! Pleacă din mijlocul bărbaților! Nu vezi că țin sfat? Bărbații și Radu o judecă pe Mavra. Spune care este ultimul tău cuvânt, iar pe urmă o să-l spun eu pe al meu, s-a adresat bulibașei. Mai las-o măcar trei zile să mai trăiască printre noi, ca să se ridice pe picioare ca să-i cânt din vioară pentru ultima dată, aici printre voi. Printre voi... Să-mi iau rămas bun de la ea. Pe urmă cum ți-e voia dacă vrei o ierți, dacă nu... tu ești căpetenia noastră, se înclină cu umilință în fața lui Radu.

– Nu pot s-o iert pe Mavra, nu vreau să o mai văd vreodată. Nu mai putem trăi împreună! a răspuns Radu furios. Și-a făcut-o singură...

– Singură... singură... s-a auzit ca un zumzet vocea lingușitoare a țiganilor. Și-a făcut-o singură!

— Acesta este ultimul tău cuvânt, Radule? a întrebat Andronati, iar bătrâna ei mamă a început să bocească, din nou, smulgându-și părul din cap.

— Da, este ultimul meu cuvânt!

Apoi a băgat mâna în săculeț și a repetat ce a mai făcut și înainte, aruncând monede de aur, în iarbă strigând:

— O dată! De două ori!... Și iată de trei ori! Celui care mă va elibera într-un fel sau altul de trădătoare. Ați auzit cuvântul meu?

— Am auzit! au răspuns țiganii.

Auzind ultimul cuvânt al bulibașei, lăutarul Andronati, s-a ridicat de la locul său, s-a uitat împrejur, parcă mirat, însă în ochii lui sticloși, ardea un foc fîorios.

A pus vioara la subsoară și a spus:

— E plec. Poimâine seară mă întorc. Rămâneți cu bine!

Pe urmă s-a apropiat de nevastă-sa care se zvârcolea în iarbă, ca o nebună, și aplecându-se către ea a strigat:

— Termină! Du-te la Mavra! Nimeni să nu îndrăznească să o atingă până nu mă întorc, poimâine seară va pleca dintre noi, dar până atunci tu răspunzi de ea. Eu plec, dar mă voi întoarce. Poimâine seară să mă aștepte toți, strânși în jurul focului ca acum. Adunați-vă și așteptați-mă, Andronati nu se va întoarce cu ceva rău. Până atunci sfătuiți-vă care dintre voi va lua cocoșeii plătiți pentru Mavra. Eu plec...

Și a plecat...

S-a întors a treia seară.

Iar s-au adunat țiganii la sfat, în jurul focului. Între ei și Radu. Era palid și agitat, de parcă era chinuit de un

demon. Cu puțin înainte s-a luat la bătaie cu mama bolnavei Mavra, care l-a scos afară din cort.

Un lucru neobișnuit printre țigani, ca femeia să ridice mâna la bărbat și încă cine... mama Mavrei! Mama adulterei!

Dar o să-i învețe el minte pe toți. Pe toți. Pe tineri și pe bătrâni. Să apere o femeie adulteră? O s-o învețe el minte. Pe bătrâna și pe...

Deodată, în mijlocul lor apăru Andronati, cu vioara.

A întins vioara tovarășului său – țambalagiul, care apăru odată cu el. Pe urmă a scos o sticlă mare, bombată, de rachiu și a pus-o în mijlocul țiganilor.

– Beți fraților! Beți și să nu vă pară rău. Astăzi Andronati își ia rămas bun de la Mavra lui, să țineți minte această seară. Mavro! A strigat lovindu-se cu pumnul în piept. Mavro! de durere îi tremura vocea. Încă nu poți, draga mea, să vii printre noi... Dar nu ești singură. Lângă tine e mama ta și toate femeile voastre, frații mei... Să nu afle că mâine e ultima ei zi printre noi. Andronati continua să vorbească către cort. Draga mea, îmi iau rămas bun de la tine, în fața bărbatului tău, conducătorul nostru, și în fața tovarășilor mei, să țină minte. Vocea îi tremura din ce în ce mai tare. Puneți cetină pe foc, strigă cu voce puțin mai sigură, să se aprindă, să joace flăcările sale, să lumineze muntele și să spună: Mavra își ia rămas bun de la țigani ei. Beți fraților și să nu vă pară rău! Aprindeți focul cât mai mare, să se ridice flăcările cât mai sus, să lumineze cât mai departe, începând de acum, sufletul Mavrei. Beți fraților! Beți! îi poftea lăutarul Andronati. Beți și să nu vă pară rău.

Cine știe unde vom fi peste câteva zile... și dacă Andronati va mai fi cu voi. N-o să mai fie Mavra printre voi... și Nici Andronati sărmanul... Așa-i viața... fiecare cu norocul lui... soarta Mavrei părea una frumoasă... beți!

Andronati umbla printre țigani și îi ospăta, îi îmbia să bea, ștergându-și mereu, cu palma lacrimile, numai paharul lui era gol, parcă uita să-l umple.

Radu ședea tolănit pe iarbă, sprijinindu-și capul în cot și tăcea, nu scotea o vorbă, de parcă era singur pe lume.

Golea, din când în când paharul, pe care i-l întindea Andronati, turnându-i lui primul. Paharul de argint care, în neamul lor, se transmitea din generație în generație, ca un lucru de mare preț. Se gândea la Mavra.

La ce i-ar mai fi trebuit o asemenea nevestă? Avea inimă înșelătoare. Când a luat-o... îi spunea că-l iubește, iar pe urmă l-a înșelat și încă cu unul străin de ceata lor.

Bănuia cu cine...

Acolo, în orașelul acela unguresc, micuț, aproape de pustă, în care intrau câteodată... în care tatăl ei câștiga bani frumoși cântând la vioară, iar Mavra ghicea și cânta cu voce, iar câteodată, pur și simplu se plimba...

Acolo era un boier tânăr care arunca cu bani când auzea muzică țigănească... iar câteodată, împreună cu alți boieri, călăreau în goană spre pustă, pe lângă șatra lor.

Cu el a făcut copilul.

De azi nu mai vrea să o vadă.

Cu toate că e cea mai frumoasă, cu toate că știe cel mai bine să ghicească, cu toate că este fiica marelui lăutar Andronati, de azi ea nu mai e soția lui.

A aruncat aurul între oamenii lui, să facă cu ea ce vor. Să o omoare, sau să o alunge, lui nu-i mai păsa de ea. Numai să se răzbune pe ea, să piară din ochi lui, vie sau moartă, nu-i păsa. Altfel n-o să fie bine între ei. El nu-și va părăsi șatra din cauza ei... ca să nu o mai vadă. Înseamnă că trebuie să dispară ea. În ce fel, îi era totuna. Îi era indiferentă... poate ar fi trebuit să o mai bată... iar în rest nu-l interesa această femeie...

Oare nu-i păsa de ea? La acest gând privirea lui se furișa ca a unui hoț spre cortul în care se afla trădătoarea și nu se mai putea dezlipi.

Oare nu-i păsa de ea?

Blestemata!

L-a trădat. L-a trădat pe el. Primul bulibașă printre cetele de țigani, tocmai pe el l-a înșelat.

În jurul lui țiganii beau rachiu și vorbeau. Despre Mavra și despre el.

Ba se puneau de acord, ba se contraziceau.

Câteodată intrau în vorbă și femeile.

El trebuia să bea cu ei, deși simțea o mare amărăciune în suflet, de parcă cineva ar fi aprins un foc în sufletul lui, iar acum arunca cetină, care ardea trosnind, ridicând flăcări înalte...

Astfel îi ardea sufletul. Dar trebuia să rămână printre ei.

Trebuia să rămână. Pentru el, pentru oamenii lui, pentru Andronati, pe care-l respectau toți.

Andronati, pentru ultima oară, trece pe la fiecare, toarnă în pahare până la ultima picătură, nu uită pe nimeni, după care întinde mâna după scripcă.

Se ridică-n picioare.

— Oameni buni! a strigat. Luați țambalurile, fluierile, viorile... Mavro! s-a întors spre cortul, în care se afla fiica lui. Mavro! I-ați rămas bun de la Radu. Măine, pe vremea asta, n-o să mai fii cu noi, a spus trăgând cu arcușul pe strune. Pe urmă aplecându-și capul deasupra viorii, de parcă o asculta cu urechea, iar viora îi șoptea melodia cu glasul ei tainic... a început să cânte.

Rostogolind valuri de tristețe.

Plângeau viorile, răsunau țambalurile, tremurau fluierile, iar peste glasurile lor domnea scripca lui Andronati. Acea minunată scripcă! Glasul ei zbura ca o pasăre, printre țigani, curgea în valuri de jale, pătrundea în inima lor, îi povestea lui Radu totul despre Mavra.

Îi umplea inima de tristețe...

Tremura și se tânguia ca o ciocârlie...

Se zbătea, pătrundea în tot și toate, provocând o tristețe amară până la durere.

Andronati cânta o doină.

— Mavro! striga, din când în când, bătând cu piciorul... ne mai știind ce să facă de durere... Mavro!... cânta legănându-și întreg corpul, ca unul care și-a pierdut mințile. Mavro! Tatăl tău cântă... Andronati cântă pentru tine, poate pentru ultima dată, mâine n-o să mai fii printre țigani, mâine s-ar putea să nu-l mai auzi! Mavro!

Radu sta tolănit, cu fața la pământ, doborât de un singur sentiment.

L-a trădat. L-a trădat și el nu se mai putea atinge de ea, decât s-o lovească.

O va omorî. Altfel nu putea, așa-i era firea. Altfel nu putea, nu putea.

Glasul viorii lui Andronati, îi sfâșia sufletul însetat de răzbunare, îl înțepa ca o viespe turbată, îl răscolea. „Copil alb, a adus pe lume copil alb, de la alt bărbat, de la un străin”.

Scripca tremura îndurerată, plângeau și țambalurile: „cu un străin”. Aceste gânduri, aceste sentimente de dor și gelozie îi rupeau inima lui Radu, îi sfâșiau sufletul, îl scoteau din minți... „A adus pe lume un copil alb... după trei ani de căsnicie, cu el... Mavro!... Blestemată să fii, pentru trădarea ta, toate nenorocirile din lume să cadă pe capul tău!”

Luna a apărut deasupra munților păduroși și nu se clintea din loc.

– Radu! i s-a părut că a ajuns la el vocea Mavrei și scripca spartă a lui Andronati, s-a oprit lângă capul lui. Radu! el a tresărit, iar Andronati s-a prăvălit, pe iarbă, alături de el.

– Mavro, Ma-vro! Noi te iertăm pe veci, gema, pe urmă, după un moment de tăcere începea să se roage de țigani: Dormiți, oameni buni, dormiți. Și Mavra să doarmă, în seara asta lângă noi, iar mâine o să.... care vrea din-tre voi... o să-i pună capăt. Cine a luat aurul, acela trebuie să-i ia și sufletul sau să o ia pe ea. Nu-i așa, Radule?

– Așa-i! se auzi vocea bulibașei.

– Și pe urmă pornim spre pustă, spre marea și nemărginita pustă.

– Uh-ha, pusta! Uh-ha! – răsuna sălbatic muzica.

— Dar astăzi dormiți. Și o să doarmă cu voi și Andronati, spuse bătrânul și așezându-se, cu picioarele sub el, și-a băgat degetele-n păr și a început să plângă amar.

Trebuia să se despartă de Mavra, altă cale nu era.

Pedeapsa pentru trădare, mai ales la femei, cu atât mai mult la nevestele bulibașilor, trebuia aplicată.

Știa bine că a greșit și că este ultima ei noapte printre țigani.

„Dormiți, oameni buni, dormiți!... îi ruga. Dormi, Radule. Iată totul a împietrit în jur. Dacă așa i-a fost dat, așa să fie. Luna ne e martoră la toate; luna surioară care nu ne părăsește niciodată. Dormiți, oameni buni! Dormi și tu, Mavro, și tu, Radule, tinere bulibașă care rămâi ca un orfan. Dormiți, copiii mei, dormiți.... Dormiți în tăcere, ca să viseze-n liniște, pentru ultima oară. Dormiți. Dormi, Mavro... dormi, Radule... Ne așteaptă pusta... Larga și tăcuta pustă. Tăceți... tăceți... dormiți.... Mavra doarme... tăceți... dormiți...”

S-a așternut tăcerea...

Au adormit.

Era în jurul orei unu noaptea când tânăra și frumoasa Mavra, nevasta bulibașei Radu, dispărea pentru totdeauna din cortul lui, împreună cu fiul său alb.

Țigani și Radu dormeau duși, numai doi dintre ei s-au ridicat și strecurându-se, ca niște pisici, au plecat spre cortul în care dormea Mavra.

Cei doi, nu erau alții decât Andronati și prietenul lui de-o viață, de care nu se despărțea niciodată, lăutarul țambalagiu.

S-au înțeles să nu bea atât de mult ca ceilalți, iar când vor adormi toți, s-o scoată pe Mavra din șatră, împreună cu copil și astfel s-o salveze de mânia lui Radu, care voia să o omoare sau, în cel mai bun caz, să o schilodească.

Răzbunările printre ȣigani uneori erau groaznice, de aceea s-au înțeles între ei, fără să știe ceilalți, să o scoată înainte de a trece cele patru zile pe Mavra afară din șatră, salvând-o astfel de nenorocire sau moarte.

Dacă o scoteau afară din șatră, o considerau salvată. Mavra era înțeleaptă și șireată, se va descurca și singură până se vor întâlni din nou. Copilul îl va duce și-l va lăsa lângă casa unuia dintre bogătașii din satele vecine, de dincolo de muntele Ceabanyția și totul o să fie bine...

Mai bine decât să o omoare sau să o nenorocească pe viață. Lui Radu îi plăcea, câteodată, să-și nenorocească pe viață dușmanii.

De asta se temea bătrânul lăutar.

Când au adormit toți ajutați de rachiul băut, îndoit cu fiertura din ierburi, care aduce somnul, pe care le-a cules în cele două zile cât a umblat prin munți, Andronati și prietenul său au scos-o pe Mavra din cort.

De ce să moară tânăra, frumoasa și unica lui fiică, chiar de va trăi ca o fiară a pădurii, dar va trăi, sau poate va trăi printre oameni cu suflet bun, cât mai departe de ȣigani.

Lumea-i largă, Dumnezeu îi hrănește și îi crește pe toți. Nu putea să rămână lângă Radu care s-ar fi răzbunat pe ea, imediat cum s-ar fi ridicat din așternut. Semăna cu tatăl său, bulibașa din Transilvania – rău și răzbunător, degeaba era frumos și destul de înțelept pentru vârsta lui.

Mavra dormea dusă și ea, deoarece i-a dat și ei să bea din fiertura de ierburi culese în munți.

Doar luna și stelele erau martori a toate câte s-au întâmplat în acea noapte.

Lui Andronati îi clănțăneau dinții când au scos-o din cort, se îndoia de durere.

Dar mai bine s-o ducă departe și s-o lase la mila oamenilor, decât să o vadă moartă sau schiloadă pe viață.

Poate cândva o va revedea, mai repede sau mai târziu o s-o caute, numai să nu o vadă moartă sau schiloadă...

Mergeau pe sub muntele Ciabanytea, de-a lungul râului gălăgios care curgea înspumat, gonea sălbatic spărgându-și valurile de pietrele ușiașe.

Mergeau în partea opusă drumului pe care urma să pornească șatra, până au găsit un loc potrivit, de care erau siguri că era departe de sat și neumblat.

Nu departe de moara bogatei văduve Ivanyha Dubyha, care se afla la marginea satului. Au pus-o pe Mavra sub un brad mare și au lăsat-o acolo.

Țiganiile considerau bradul copac sfânt, care te apără de moarte, îl considerau prietenul lor.

De aceea au lăsat-o pe Mavra în grija lui.

Bradul urma să fie singurul ocrotitor al bieteii femeii, până când se va milostivi un suflet omenesc de ea.

Alături de ea au pus bocceau cu toate lucrurile ei, în care se aflau și banii de aur, aruncați de Radu, pe care i-a cules țambalagiul și pe care îi dăruia acum fiicei bunului său prieten Andronati.

Pe urmă au plecat.

Țambalagiul a luat-o înainte ca să se culce la locul lui, între țigani, fără să-i trezească, iar Andronati s-a întors înapoi la fiica lui.

Încă dormea...

Plângând deasupra ei și rostind câteva cuvinte magice care trebuiau să o ferească în viață de rău, i-a luat copilul alb și a plecat.

Îl strângea cu duioșie la piept, șoptind ceva și blestemându-l pe cel care i-a sucit capul Mavrei, aducând pe capul ei așa nenorocire, să nu apuce să stea în fața lui Dumnezeu și să aibă parte de sărăcie și mari necazuri... să hoinărească flămând și zdrențuros pe lume.

De asta să aibă parte.

Unde-l duc pe bietul copil? se întreba.

Însă nu știa unde.

La ce părinți îl ducea? Nu știa, nu-i cunoștea, nu a auzit de ei, dar de dus îl ducea.

O să-l lase într-un ceas bun?

Până va trăi îl va blestema neîncetat pe dușman. Iar blestemul lui e puternic, se temeau toți de el, fiindcă se adeverea.

Continua să meargă.

Mergea pe sub munte, pe o cărare îngustă, care începea de la moara văduvei Ivanyha și, înfășurând partea dreaptă a muntelui Ceabanyția, dispărea în pădurea adâncă, de cealaltă parte a potecii se căsca o prăpăstie adâncă, care despărțea Ceabanyția de celălalt munte stâncos care parcă se lepea de Ceabanyția cu peretele său verde.

Poteca se întindea prin pădurea deasă, pe urmă prin livezi verzi și țarini roditoare, rămânând la fel de îngustă.

Pe urmă se termina.

Se termina de parcă nici nu era, se dizolva într-un drum paralel cu ea, înghițind-o parcă, la fel cum un râu înghite un pârâiaș ce se varsă în el.

Când se crăpă de ziuă, Andronati intră în al treilea sat, de dincolo de muntele Ceabanyția, sat care se afla la poalele unui alt munte, dincolo de care era Ungaria.

A mai mers puțin, apele curgeau pe el. Era ud leoarcă.

S-a așezat la marginea pădurii și a privit în jur. Soarele răsărea de după munți, iar brazii respirau cu miros răcoritor de rășină. Se apropia de ziuă, peste tot domnea liniștea sfântă a dimineții.

Lumea încă nu s-a trezit.

Bătrânul lăutar cu copilul alb în brațe, căuta ceva, cu ochiul ager, acolo jos, în sat.

Căuta, dar nu găsea. Sufletul tremura în el.

Jos, în vale, în satul de la poalele muntelui Ceabanyția, nu departe de râul zgomotos, în pădure, unde doar moara, cu zgomotul ei, ținea isonul râului, acolo și-a lăsat Andronati, fata bolnavă, ca pe o viețuitoare, ca să nu o ucidă semenii ei din șatră, să nu o schilodească.

Mai era și copilul, pe care îl ținea în brațe, voind să-l lase lângă gospodăria unui om înstărit, fără copii, iată ce nenorocire!

Perdeaua de ceață albicioasă parcă înadins nu voia să se ridice de deasupra satului, ca să nu poată urmări poteca, pe care trebuia să meargă spre casa gospodarului înstărit, unde voia să lase copilul, înainte de a se crăpa de ziuă.

A oftat din greu. Iată ce i-a fost dat să trăiască. Ce i-a

fost sortit să facă. Ieri, de amar și supărare și-a spart scripca, după ce a cântat un cântec de despărțire de fiica lui, și-a lăsat nevasta și a plecat, iar când se va întoarce cine știe dacă o va mai găsi în viață.

Țiganii sunt țigani, doar un țigan le poate cunoaște firea, ce clocotește în ei și cum se comportă în asemenea situații.

Așa e viața de țigan, azi aici, mâine departe, iar poi-mâine, poate, ești mort.

I-a venit în minte legenda de veacuri despre motivul sărăciei și veșnicei hoinăreli a țăganilor.

Aflându-se încă în Egipt, ei nu i-au primit pe Iosif și Maria cu Pruncul Sfânt, să se odihnească și pentru asta au fost pedepsiți să hoinărească prin lume.

Își vor ispăși oare vreodată pedeapsa? se întreba.

A zâmbit amar, de parcă visa ceva...

Bineînțeles, până va exista neamul țigănesc pe pământ, va exista și pedeapsa lor, ea nu se va termina niciodată.

De parcă ceea ce s-a întâmplat cu fiica lui și cu acest copil alb nu este tot o pedeapsă, pe care el trebuie să o ispășească?... Doamne, fie-ți milă de poporul tău păcătos care se căiește.

Se căiește amarnic, în sărăcie și supunere, în frig și foame...

Șoptind aceste cuvinte s-a oprit, de parcă aștepta ceva.

Ceața nu s-a ridicat de deasupra satului.

De parcă voia să oprească intrarea copilului în sat.

Sau poate era o prevestire... poate pe copil îl aștepta o soartă învăluită în ceață?...

Imediat va răsări soarele, se va lumina de ziuă, iar ceața atârna ca un blestem deasupra satului.

Dintr-odată liniștea dimineții a fost sfâșiată de glasul buciumului.

Pe celălalt munte, despărțit de muntele pe care se afla Andronati, cineva, un oier desigur, cânta din bucium.

Atât de dimineață?

Da, într-adevăr era glasul buciumului care suna a jale, parcă plângea, prevestind o nenorocire.

Lui Andronati îi părea că sunetul buciumului îi toarnă în suflet tristețe. În jurul lui era liniște, nici măcar copacii nu foșneau din frunze, doar glasul buciumului hoinărea prin munți, la fel cum hoinărea și el.

Andronati nu a mai putut răbda și a început să plângă.

Plângea împreună cu buciumul oierului care nu prevestea nimic bun pentru ziua care urma să vină.

Răsărea soarele, zarea părea însângerată, strălucea orbitor.

Ceața a început să se împrăștie.

Atunci, Andronati a început să coboare în sat, pe urmă a urcat din nou, pe alt munte, nu foarte înalt, în vârful căruia se afla o gospodărie îngrijită, după care puteai să-ți dai seama că stăpânul ei este un om înstărit.

În jur domnea liniștea dimineții.

Pădurea dormea, cu toate cele ale ei.

Bătrânul s-a apropiat de prispă, cu grijă, să nu fie auzit și a pus pe ea copilul alb, care dormea.

A privit în jurul său.

Doamne, oare nu l-am pus într-un ceas rău?

Cine i-ar fi putut spune...

Doamne, dă să fie bine...

Mai departe, soarta copilului, nu mai depindea de el...

Nu găsea răspuns gândurilor sale.

În jur era liniște, o liniște apăsătoare.

Niciun foșnet, nicio mișcare, niciun zgomot.

Dormea totul.

Ceața dimineții se ridica din vale spre cer.

Când se înapoia, pe aceeași potecă pe care a venit, s-a întâlnit cu un păstor, pe care l-a oprit și l-a întrebat:

– De ce, înainte de răsăritul soarelei s-a auzit sunetul buciului care parcă plângea, de te apucau fiorii...

– Probabil a murit vreun bogătan. Omul sărac nu are nici oi, nici pășuni, după el nu tânguie buciul când moare, a răspuns pe scurt păstorul și a început să coboare poteca.

– Auzi?! a strigat în urma lui Andronati. Ciobanul s-a oprit și și-a întors capul spre bătrânul care avea poftă de vorbă.

– Ce mai vrei?

– A cui e gospodăria de pe dealul acela?... Acea cu stogurile de fân, lângă casă, arată Andronati spre casa pe prispa căreia lăsase copilul.

– E a celui mai înstărit gospodar din sat. Nu-l cunoști?

– Nu, nu sunt de prin locurile acestea.

– E gospodăria lui Myhailo Donciuk, a adăugat păstorul.

– Are copii?

– Niciunul. Dar în schimb are turme de oi și o herghelie de cai. Acolo... și neterminând ce a vrut să spună, a dat din mână a lehamite, de parcă a vrut să spună că nu meri-

tă să vorbești despre bogătași, după care a dispărut printre copaci.

A pornit și Andronati, fără să se mai uite în urmă, ștergându-și lacrimile ce îi umpleau ochii.

Aerul curat al dimineții, amestecat cu aroma de rășină, parcă trezea brazii din lentoarea lor de peste noapte, iar acum începeau să-și miște încet crenguțele verzi.

Sus pe cer, sub nori, se învârtteau două păsări de pradă, urmărind din înaltul cerului vânatul pentru ziua ce urma să sosească.

Ajungând pe creasta muntelui, de unde se vedea granița ungurească, Andronati și-a adus aminte de șatra pe care a părăsit-o?

Oare ce se întâmpla acolo?

Desigur nimic bun.

Își închipuia furia lui Radu.

Fără bătaie, sau chiar fără omucidere, sigur nu s-a terminat.

Poate pentru toate a fost pedepsită nevasta lui.

Dar nu.

De ea se temeau toți.

Era o femeie periculoasă și puternică, datorită vrăjilor sale și apoi era cea mai în vârstă din șatră, acest lucru o proteja de furia lui Radu, deoarece orice șatră de țigani o respectă pe femeia cea mai vârstnică.

Radu, chiar de e iute la mânie și foarte răzbunător, nu va îndrăzni să ridice mâna împotriva ei.

Dar poate a avut de suferit prietenul său, țambalagiul, după ce s-a întors la șatră și l-a trezit pe Radu, care oricum

nu prea îl avea la suflet, reproșându-i că ascultă mai mult de Andronati decât de el care este bulibașa șatrei.

Dar fie ce o fi, bine că Mavra era salvată de mânia lui.

Orice soartă va avea, printre oameni străini, mai ales la început, dar măcar va rămâne în viață și nu va fi schilodită.

La fel și copilul, chiar dacă tatăl său nu este țigan, n-o să fie ucis ca un pui de animal.

Se vor găsi suflete creștine, care se vor milostivi de ei, astfel n-o să piară nici mama, nici pruncul.

Iar dacă el, Andronati, nu va muri... îi va găsi și se vor alipi de altă șatră.

Până atunci o să-i treacă lui Radu mânia.

Biata Mavra! Ce vei face când te vei trezi, în pădure sub un brad?

„Mavra!” – urla sufletul lui de durere, plângea inima lui de tată.

Ochii i s-au umplut din nou de lacrimi, de abia mai zărea drumul.

Mergea aproape pe pipăite ca un orb.

Niciodată nu a trecut prin asemenea amărăciune ca în ultimele zile.

Mai bine ar fi murit de mică, decât să treacă prin asemenea momente grele care au nenorocit-o.

„Pentru ce?” a urlat sălbatic, lovindu-și palmele una de alta.

Când a căzut în capcana păcatului?

Ea nu avea dreptul nici măcar să se atingă de un bărbat străin, iar ea păcătoasa...

Doamne Dumnezeule!... Când?...

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Acum, de abia acum știa când; atunci când a început să ghicească boierilor, iar el Andronati le cânta din scripcă cântece de jale, aducând nesătulului de Radu aur câștigat din ghicit și cântat.

Atunci și-a pierdut capul și a căzut ca o pasăre liberă, în lațul întins de boier – iată unde s-a ajuns.

Iar lui, nenorocitului, ce-i rămânea de făcut?

Încotro să meargă, încotro să apuce?...

Poate ar fi bine să o ia drept spre pustă, iar acolo să se alipescă de vreo șatră, iar pe urmă să-și aducă și nevasta.

Da, așa va face.

Altă ieșire nu avea.

Pe urmă, cândva... poate o să treacă prin aceste locuri și o să vadă cum trăiește nepotul său, în casa aceluia gospodar înstărit.

Peste câțiva ani...

Dar până atunci Dumnezeu să aibă grijă de el.

De el și de Mavra, mama lui.

Andronati se uită prelung, peste vârfurile împădurite ale munților care parcă se dezbrăcau de ceața dimineții, dezvelindu-și crestele, una după alta, spre a fi încălzite de razele soarelui, care sângera la răsărit, orbind ochii bătrânului muzicant.

Dimineața, când Mavra s-a trezit, văzând deasupra sa, în loc de pânza murdară și afumată a cortului din șatră, cetina verde înrourată a brazilor înalți și-a dat seama că se află într-o pădure, departe de șatră.

În prima clipă nu și-a dat seama ce-i cu ea, ce caută acolo, și unde sunt oamenii șatrei?...

Unde e Radu?...

Unde e tatăl ei și mama care o păzeau de mânia soțului furios?...

A început să-i cheme.

Chemării sale îi răspundea doar un ecou slab, dar de arătat nu se arăta nimeni...

A rămas culcată, ascultând și așteptând să apară mama ei.

Dar mama ei nu apărea de niciunde.

Nu apărea nimeni.

În jurul ei domnea liniștea, se auzea doar foșnetul larg al pădurii care se legăna în aerul îmbibat cu aromă de rășină, și din când în când, zgomotul unei veverițe care se cățara fulgerător în copaci.

Pe alocuri, printre cetina deasă a brazilor pătrundeau razele de aur ale soarelui și, din nou, se auzea în apropiere plescăitul valurilor unui râu, împreună cu zgomotul unei roți de moară.

Deci, se afla undeva lângă o moară.

Dar de ce era singură?

Unde era mama ei?

Unde a dispărut întreaga șatră, cu corturi cu tot?

De ce nu aude vânzoleala oamenilor, nici vocea tatălui său, nici blestemele și poruncile lui Radu, nici zgomotul melodios al cazanelor de aramă, pe care le făceau țiganii, nu se aude nimic.

Ce-i cu liniștea asta mare și pe deasupra era singură?...

Oare au părăsit-o? O, Dumnezeule mare!

Cum se putea una ca asta? Să o părăsească chiar și mama ei?

— Mamă, mamă! a început să o cheme cu glas tremurând plin de teamă, tremura ca un pui de animal înfricoșat.

Oare într-adevăr au părăsit-o?

— Mamă!... a strigat, de această dată, cu o groază de nedescris și a început să plângă.

Plângând cu voce tare și țipând ca un copil, chema când pe mama, când pe tatăl ei.

Văzând că nu-i răspunse nimeni, dintr-odată și-a dat seama de situația în care se afla.

E mâna lui Radu, și-a spus în gând și a început din nou să plângă cu jale.

El a aruncat-o afară din cort, din șatră și a plecat. Și-a luat oamenii și a plecat, i-a luat pe toți: pe mama și pe tatăl ei și a dispărut, noaptea, după cum îi era obiceiul, a dispărut ca vântul.

Da, era mâna lui Radu.

El amenința că se va răzbuna pe ea, pentru că l-a trădat, pentru că a născut un copil alb.

Continua să jelească, vârându-și mâinile în păr de disperare.

Dintr-odată s-a oprit din plâns.

Un gând a trecut ca un fulger prin capul ei.

Și-a adus aminte de copil și a încetat.

S-a ridicat și a început să-l caute în jurul ei.

Nu era niciunde.

A găsit bocceau cu toate lucrurile ei, până și cele mai mărunte, dar copilul nu era. Aproape leșinată s-a prăvălit înapoi.

Acum a înțeles. S-a întâmplat exact cum a bănuțit.

Radu a abandonat-o. Luându-și toți oamenii, chiar și pe copil împreună cu părinții ei, a fugit noaptea, pe ascuns.

A început din nou să-i cheme pe ai săi. La început pe tatăl și pe mama ei, pe urmă pe cei apropiați, iar mai pe urmă pe toți din satră. Îi striga pe rând, pe nume. Însă de răspuns, nu-i răspundea nimeni.

În jurul ei se petrecea același lucru. Foșnetul brazilor, liniștea, singurătatea, – altceva nimic. Nu era nimeni să o audă.

Pe frunte îi apărură broboane de sudoare. Un gând îngrozitor i-a fulgerat prin minte: Radu, tatăl și mama ei, au părăsit-o pentru trădare, pentru copilul ei alb.

Au aruncat-o la fel ca pe zdrențele care se aflau lângă ea, au aruncat-o și au plecat. A început să plângă din nou cu voce tare, îngrozitor de tare. Acum a înțeles totul și a apucat-o o disperare vecină cu moartea, dar în cele din urmă și-a revenit în fire.

Dar copilul?...

Doamne, Dumnezeuule, unde-i copilul ei?

L-au luat cu ei? L-au furat? L-au ucis? Ce au făcut cu copilul ei? Cu copilul ei drag?

A izbucnit din nou în lacrimi.

Plângea cu tot sufletul, cu tot trupul.

Ce se va întâmpla acum?

Unde este copilul ei?

Și pentru a nu știu a câta oară, a început să caute printre boccelele de lângă ea, mai privi odată-n jur, dar copilul nu era nicăieri.

Unde să-l caute?... De unde să-l ia?...

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Plânsul nu o va ajuta, degeaba va boci... trebuie să caute altceva.

– Tu, Radule, ai făcut asta, blestematul!

Și-a ridicat cu disperare mâinile frumoase spre cer.

– Blestemat să fii! Tu ai amenințat că o să-l omori ca pe un câțel și l-ai omorât! Dar trebuia să o omori și pe Mavra, împreună cu copilul ei. Căci iată... a cuprins-o din nou disperarea.

A început să urle de durere, să-și smulgă părul din cap, să se lovească cu pumnii-n piept și să-și rupă hainele de pe ea.

Pe urmă s-a oprit, privind în jur și ascultând cu atenție și din nou o apucă disperarea și tot așa, însă degeaba.

Copilul nu era nicăieri.

În jurul ei erau doar hainele împrăștiate, pădurea deasă și foșnetul brazilor.

Slăbită din cauza plânsului și a disperării, s-a întins la loc și a tăcut.

Pe obrazul ei slăbit și palid, de sub pleoapele închise continuau să curgă lacrimile...

Una peste alta, Radu a făcut după cum a spus că o să facă.

Copilul l-a ucis, pe ea a abandonat-o, iar acum va trebui să moară aici.

Nu avea putere să se ridice, deci va trebui să zacă aici așteptând moartea sau o minune.

Poate totuși va trece cineva prin pădure.

Poate chiar cineva dintre oamenii ei.

Cine știe, poate au fost alungați din sat și au părăsit-o doar pentru o vreme, dar se vor întoarce după ea.

Cine știe... Dar copilul? Copilul îi aparținea ei.

Stătea întinsă și asculta...

În jur era liniște, se auzea doar foșnetul brazilor.

Undeva departe, parcă, se auzea hurelul unei roți de moară... și vuietul unui râu, dar cine știe unde.

Dumnezeu știe dacă trăiesc oameni pe aici.

Și din nou începe să plângă și să strige după ai săi.

Încercă să se ridice, dar nu putea sta în picioare. Era prea slăbită și bolnavă. Doamne Dumnezeule, ce-i rămăne de făcut?

S-a lăsat înapoi în culcușul ei și lipindu-și fața de pământ a început din nou să plângă, disperată...

Nu auzea nimic, nu știa nimic, nu simțea nimic în afară de disperare și durere.

Simțea un foc lăuntric care i-a cuprins trupul și sufletul.

Însă nici că-i păsa de ea, dacă nu ar fi avut copil. Copilul ei!

L-au ucis!...

I s-a întunecat privirea, îi sunau clopote-n urechi, a simțit o mare neputință, a cuprins-o fierbânțeala, pe urmă parcă a asurzit... gata i-a sosit sfârșitul.

Dintr-odată simți cum cineva trage de ea, încercând să o ridice.

– Nu mai dormi, femeie? Nu mai dormi!

De abia a reușit să deschidă ochii, privi în jur, încercând să-și revină, să-și dea seama ce se întâmplă.

A zărit o femeie înaltă, trecută de prima tinerețe, aplecată asupra ei, poate o boieroaică sau așa ceva, deoarece era însoțită de niște oameni, atât femei cât și bărbați.

Femeia avea capul acoperit cu o broboadă neagră, iar chipul îi era slab și palid, o privea cu milă și i-a spus:

– Hai, ridică-te și vino cu mine. O să stai la mine. Ești bolnavă. Ai zăcut aici o zi și o noapte. Oamenii mei o să te conducă încet, către casa mea.

Mavra nu înțelegea mare lucru, nu prea știa ce se petrece în jurul ei, asculta doar ce i se spunea, încercând să se ridice.

Oamenii care o însoțeau pe stăpâna lor care voia să o ia de acolo, îndeosebi femeile, o priveau cu o mare curiozitate, ca pe o pasăre mare, ce a căzut rănită, cu ochi negri ca noaptea, fermecători și nemaipomenit de triști.

Și cum să nu fie curioși, când în jurul Mavei erau împrăștiate niște zdrențe, câteva haine mai bune, iar printre toate acestea străluceau bani de aur.

Deși era tânără și frumoasă, însă acum, palidă cu părul negru vâlvoi, despletit, căzându-i pe piept și pe spate arăta înfiorător.

– Unde sunt oamenii mei, ȣiganii? întrebă încet, cu accent străin.

– Se pare că te-au părăsit, i-a răspuns femeia înaltă, îmbrăcată în haine negre, care voia să se îngrijească de ea. Se pare că te-au părăsit.

Mavra deschise larg ochii și întreabă cu glasul tremurat.

– Când?

– Nu demult, se pare că s-au certat pe urmă s-au bătut pentru nu știu ce furt, după cum povestesc oamenii, a fost rănit un bărbat, un ȣambalagi, pe urmă s-au urcat în căruțe și au plecat, noaptea ca să nu îi vadă nimeni. Pe tine

te-au găsit ieri seara niște oameni care au venit azi dimineață la mine la moară, însă eu nu puteam să vin după tine mai repede, am venit astăzi. Oricum dormeai. Ai dormit buștean, de parcă erai moartă. Ce s-a întâmplat cu tine?

– Nu știu, răspunde Mavra uitându-se mirată-n jur, la oamenii străini ei, iar pe urmă, aducându-și aminte de copil, a început din nou să verse lacrimi amare.

Plângea ridicând mâinile spre ei, implorându-i ceva într-o limbă pe care ei nu o cunoșteau.

O întrerupse femeia palidă, îmbrăcată în negru, care nu era alta decât Ivanyha Dubyha, ridicând-o de jos cu ajutorul oamenilor.

– Încotro s-au îndreptat oamenii mei? întrebă Mavra.

Nu știa nimeni. Se pare că au plecat spre Ungaria.

Dar unde a dispărut copilul ei?

La fel, nu știa nimeni. Avea un copil?

Da. Un fiu. Alb. Primul ei copil. Ea era nevasta lui Radu, nevasta bulibașei țiganilor. Oare țiganii au luat copilul cu ei?

Nu știau. Habar nu aveau de nimic. Nu au văzut nimic. Imediat după bătaia iscată-n șatră, au dispărut în noapte...

Poate i-au ucis copilul?

Nu. Nu știau.

Oh, sigur l-au ucis!

Nu, n-au auzit așa ceva.

În schimb au auzit că bulibașa era cât pe ce să ucidă un om din șatră.

– Oh, Radule! A gemut Mavra, frângându-și mâinile fără să se oprească din plâns. Sigur i-a ucis copilul.

Nu. Nu știau. Și nici nu credeau că cineva ar putea ucide un copil nevinovat.

– Oh, Radule! a țipat din nou Mavra și a început să bocească cu voce tare.

Îl cunoștea bine, era un om foarte rău și răzbunător, dacă ai apucat să-l enervezi.

Pe urmă a adăugat:

– Atunci, poate i-au furat copilul și au fugit cu el.

– S-ar putea, însă nu a văzut nimeni.

Vai, sigur așa s-a întâmplat, dacă au dispărut, de parcă i-a înghițit pământul.

Sigur că au răpit copilul. Așa făceau întotdeauna...

Dacă a dispărut copilul, e mâna lui Radu la mijloc.

– Oh, Radule!...

– Se poate, răspundeau oamenii.

Nu a văzut chiar nimeni copilul ei?

Nu, nimeni.

Copilul era alb.

Nu a văzut nimeni.

– Alb, era alb! aproape a strigat.

Nu a văzut nimeni.

A început să plângă din nou, iar oamenii tăceau neputincioși, nu aveau cum să o ajute.

Tăceau de parcă nu voiau să destăinuie taina pe care o știau, sau poate nu voiau să rănească inima bieteii mame, sau poate chiar nu știau nimic.

Au dus-o pe biata țigancă, orfană de copil, care de abia își târa picioarele, pas după pas, în casa văduvei bogate, Ivanyha Dubyha, unde a rămas să trăiască.

* * *

De ce a vrut să o ucidă, sau mai bine spus, după părerea ei, să se răzbune pe ea, Mavra i-a povestit doar văduvei Ivanyha Dubyha, iar aceasta a oprit-o să rămână la ea.

După două luni de la moartea soțului său, Ivanyha Dubyha, deși nu mai era o femeie tânără, a născut un copil.

O fetiță căreia i-a pus numele Tetiana, iar Mavra a rămas să o îngrijească, deoarece mama fetei, rămasă văduvă, avea foarte multă treabă, atât în gospodărie, cât și la moară, și cineva trebuia să aibă grijă de copilă, pe care Ivanyha o iubea ca pe ochii din cap.

Mavra era slăbită, nu ar fi putut să se ocupe de altceva, nici măcar nu avea putere să meargă să-și caute șatra.

Văduva i-a propus să rămână, cât vrea ea, la casa ei.

La moară veneau tot felul de oameni, poate va putea afla ceva despre copilul ei, sau poate șatra se va întoarce și atunci va pleca cu ei.

Aici era cel mai bine să rămână și să aștepte.

Mavra i-a dat ascultare și a rămas.

Însă nu a stat prea mult timp în casa liniștită a văduvei, de sub muntele Ceabanyția. A stat până a prins puteri, iar când s-a întremat, a pornit străbătând întreg ținutul, în lung și în lat, în căutarea copilului său, întrebând, în stânga și-n dreapta dacă nu au văzut șatra ei.

A hoinărit săptămâni, luni întregi ca o lupoaică rănită, dar până la urmă s-a întors la casa văduvei.

Slăbită, palidă, fără pic de roșeață-n obraji, cu ochii triști și privirea aplecată-n pământ, a rămas din nou la Ivanyha Dubyha.

Oamenii din șatra ei, după obiceiul lor, au dispărut de parcă au intrat în pământ, nu a dat de urma lor, la fel cum nu a putut da nici de urma copilului.

Nimeni nu i-a văzut, nimeni nu a auzit de ei. Nimeni nu știa nimic.

A încetat să mai plângă. Știa că plânsul nu o va ajuta cu nimic. Nici lacrimi nu mai avea, le-a vărsat pe toate.

Dar cu ochii săi minunați ce împrăștiau tristețea, nu se mai uita la oameni.

Îi era rușine.

Soțul ei, părinții, rudele, apropiații din satră, au aruncat-o dintre ei ca pe un câine, au lăsat-o printre oameni străini, ca să râdă de ea, iar ea să trăiască cu această durere.

Ce putea fi mai rău de atât?

A rămas, după cum s-ar fi părut, pentru totdeauna în casa bogatei Ivanyha Dubyha și avea grijă de copilul acesteia. Odată trezit în ea sentimentul matern, a devenit ca a doua mamă pentru micuța Tetiana care, cu timpul, a devenit ca și copilul ei, astfel s-a liniștit și a uitat de propriul ei copil.

Astfel trăia, îngrijind și iubind copilul altuia, până în clipa când se trezea în ea dorul de ducă și de acel obicei, specific neamului ei, de a-și schimba din când în când locul în care trăiau. Din când în când se trezea în ea dorința de a pleca, de a hoinări prin lume.

Atunci își lua rămas bun de la copil, vărsând lacrimi amare și ploconindu-se, până la pământ, în fața văduvei Ivanyha, îi săruta picioarele și genunchii, pleca să hoinărească prin lume.

Femeia se obișnuise cu aceste plecări ale Mavrei, pe care o iubea pentru sinceritatea ei și dragostea cu care aceasta o îngrijea pe unica ei fiică și nu se supăra pe ea... deși pentru nimic în lume nu ar fi oprit-o pe Mavra să plece, privirea și tăcerea ei spuneau altceva. Deoarece se obișnuise cu tânăra țigancă și îi era recunoscătoare, pentru că aceasta se îngrijea de copilul ei.

— Încotro pleci singură, în locuri necunoscute? o întreba doar. Parcă ți-ai pierdut mințile? Nu-l mânia pe Dumnezeu, ai unde trăi, ai ce mânca, eu și Tetiana te iubim! De ce pleci și mai ales încotro? Oare și plecarea asta a ta este o pedeapsă de la Dumnezeu?

— Nu e pedeapsă, răspundea cu voce tristă țiganka.

Ea pur și simplu trebuie să meargă-n lume, deoarece simte cum îi arde pământul sub picioare, de parcă liniștea ei a zburat în nemărginita îndepărtare, iar acum o cheamă, o ademenește la ea.

Ea trebuie să schimbe locul, încerca să se îndreptească.

Poate îi va găsi pe ai ei.

Pe maică-sa și taică-său, poate o să-i spună cineva ceva despre ei, poate va întâlni pe cineva din șatra ei.

Poate va avea noroc să-și găsească copilul și pe ai săi, poate o să-l întâlnească chiar pe Radu...

Ea știe drumurile pe care călătoresc țiganii, din Ungaria în Moldova și drumurile lor pe care se întorc.

Cunoaște semnele lor, pe care le lasă în urma lor, pe copaci, pe drum, pe pietre...

Trebuie să plece, ceva nu-i dă pace.

Da... se va duce, dacă nu, se va îmbolnăvi de dor și tristețe.

Simte că se va îmbolnăvi, trebuie să meargă... de ce să stea într-un loc.

Va pleca.

— Vrei să-l găsești pe Radu? își plesnea palmele Ivanyha Dubyha. Vrei să te bată? o întreba pătrunzând-o cu ochii.

— Nu mi-e frică de el, numai să-l întâlnesc. Iar dacă nu-l întâlnesc mă întorc. În afară de dumneavoastră doamnă (așa o numea ea pe Ivanyha, care era tot timpul îmbrăcată în negru) nu am pe nimeni pe lumea asta.

— Dar de copil cine va avea grijă? o întreabă Ivanyha arătând spre micuța Tetiana, care se învățea printre ele, de parcă înțelegea că doica ei pleacă, cine știe dacă nu pentru totdeauna, de la ea.

— Vai, a strigat Mavra, cu voce tare. Vă rog, măcar nu-mi sfâșiați sufletul, care și așa e sfâșiat.

Însă după ce se liniștea, pleca. Oamenii din sat, văzând-o plecând cu desagii-n spate, umpluți cu tot felul de ierburi și boarfe, râdeau în urma ei.

— Priviți, iar pleacă Mavra în lume să-și caute perechea, poate, la întoarcere aduce cu ea și alți țigani. A cuprins-o tristețea și singurătatea la casa văduvei.

Mavra se apăra blestemându-i cu blesteme grele, săgețându-i mândru cu privirea ochilor ei frumoși și triști, după care pleca.

Se întorcea după câteva luni, câteodată și după un an, apărea dintr-odată la poalele muntelui Ceabanyția, obosită

și dezamăgită și începea să plângă de bucurie, văzând cât de mult crescuse Tetianka, în lipsa ei, iar fetița nu mai putea de bucurie, când o zărea, o iubea poate mai mult decât pe maică-sa. Mavra cădea în genunchi, în fața văduvei și, la fel ca atunci când pleca, îi săruta picioarele, implorând-o:

– Primiți-mă înapoi doamnă, să o îngrijesc pe Tetianka! Trebuia să ascult de dumneavoastră, nu de mintea mea proastă de țigancă. M-am chinuit destul printre străinii care m-au înjurat, m-au batjocorit și m-au umilit, dar de găsit nu am găsit pe nimeni. Nici pe tata, nici pe mama, nici despre copilul meu nu am aflat nimic, cum nu am aflat nici despre oamenii mei, nici despre Radu. Atât doar că am vândut ierburi de leac oamenilor străini și le-am ghicit, din când în când... iată am adus câte ceva pentru dumneavoastră și pentru sufletelul meu drag, cu aceste cuvinte puneam în fața lor tot felul de dulciuri, din care îi plăcea și ei să se înfrupte.

La câțiva ani, după ultima ei plecare, Tetianka tocmai împlinea doisprezece anișori, Mavra a rugat-o pe Ivanyha Dubyha să-i permită să trăiască, undeva separat de ele.

Dubyha a rămas mirată de rugămintea Mavrei.

– Dumneavoastră aveți un suflet bun doamnă, îmi sunteți ca o mamă, încerca să-i explice. Și porumbița dumneavoastră mi-e tare dragă, însă oamenii din sat... prea de tot glumesc pe seama mea când vin la moara dumneavoastră, și cu aceste cuvinte a început să plângă-n hohote.

– Cum adică glumesc pe seama ta? a întrebat-o Ivanyha, știind bine că uneori oamenii, mai ales cei străini, glumesc pe seama bieteii femei.

— Știți și dumneavoastră cum, doar vă prefaceți că nu știți, răspundea răspicat Mavra, aprinzându-și luleaua și pufăind din ea cu zgomot, ceea ce-i dădea un aer de superioritate care-i permitea să o înfrunte câteodată chiar pe Ivanyha. Fiecare când intra mă întreabă: „Mult mai ai de gând să macini făina cu vorbe magice și să învârti roata morii cu ochii tăi negri?”. Bată-i Dumnezeu, a început să blesteme. Dar ce e mai rău că glumesc și pe seama dumneavoastră, și a fetei noastre, mă întreabă: „Stropești bine, de pe acum, cu fiertură din ierburi țigănești casa stăpânei tale, ca să nu o ocolească pe fată bogătașii? Iată deja a crescut, azi mâine vin pețitorii!”. Iar altul îi răspunde: „Da de unde, dacă ar ști să facă așa ceva, și-ar fi adus tuciuriul din șatră să o pețască, măcar călare pe o mătură veche, căci iată a încărunțit deja, cu toate că încă îi sclipesc ochii, ca ai pisicii de pe cuptor”. Iată asta aud măicuțiță, de sute de ori, de la oamenii care vin la moară și din ce în ce mai mulți sunt cei care glumesc pe seama noastră. Nu mai pot să rabd... Nici dumneavoastră nu vă pică bine aceste vorbe, despre cea care locuiește-n casa dumneavoastră, cea care a legănat-o și crescut-o pe Tetiana dumneavoastră. Voi pleca de la dumneavoastră și atunci se vor potoli.

Ivanyha se supăra, nu credea în spusele țigăncii, știind-o isteată și cu limba ascuțită care știe să răspundă fiecăruia pe măsură.

— Nu te cred Mavra, îi răspundea sperând să afle adevăratul motiv, din cauza căruia voia să plece doica fetei. Nu te cred Mavra. Ai altă pricină din cauza căreia vrei să ne părăsești. Pe mine și pe fetița mea. Mai bine spune-mi

adevărul și nu mai suci. Probabil te-ai întâlnit cu ȋiganii tăi și te-ai înțeles cu ei să te întorci în Ungaria. Asta e, am ghicit?

Mavra o contrazicea.

Nu voia să plece cu oamenii ei.

Dacă nu i-a găsit până atunci pe mama și tatăl ei, pe copil, nici măcar pe dușmanul ei de moarte – pe bărbatul său Radu, nici pe alți oameni, de acuma n-o să-i mai caute, îi e totuna.

Nu mai voia să-și amintească de ei, care au aruncat-o ca pe un animal dintre ei, pe când era tânără.

Ea de acum caută liniște și vrea să trăiască după obiceiul oamenilor locului.

Iată ce voia.

– Cum așa? se mira Ivanyha Dubyha care nu a mai auzit asemenea vorbe din gura Mavrei.

– Iată așa! venea răspunsul. Aici ea era singura ȋigancă în tot satul, ba chiar în tot muntele acela, și nici în împrejurimile lui nu era alta. Ivanyha nu mai avea trebuință de ajutorul ei, deoarece Tetiana peste doi, trei ani va deveni fată de măritat, deci a sosit timpul să se apuce de alte treburi, cum îi șade bine unei ȋigănci.

– De ce treabă vrei să te apuci? a întrebat-o Ivanyha.

Oare nu se apuca ea singură, întotdeauna, de treaba care-i plăcea cel mai mult?

A putut cineva vreodată să o oblige să facă ceva ce nu-i plăcea?

Se culca ziua-n amiaza mare, la soare, numai să nu muncească.

Că nu prea-i plăcea munca, sau îi împuia capul copilului cu tot felul de povești.

Iarna se suia pe cuptor și acolo zăcea, convingându-i pe toți că-i bolnavă.

Atunci cine ar putea să o oblige să facă ceva?

– Aveți dreptate, răspundea ea cu oarecare tristețe.

Aici nimeni nu o obliga să facă ceva împotriva voinței ei. De aceea se întorcea mereu ca la ai săi, cu toate că nu era niciun țigan prin preajmă.

Dar de acum vrea să trăiască singură. Singură cuc.

Acolo, pe muntele Ceabanyția.

Acolo se afla o colibă, mai bine spus un bordei, deasupra unei prăpăstii, în care, în timpul când trăia bărbatul Dubyhyi, locuiau ciobanii lor.

Acum muntele nu mai era al ei, al Ivanyhei, l-a vândut, dar bordeiul-colibă, încă-i aparținea.

Tocmai acel bordei îl voia Mavra, ca să se mute în el și acolo să-și ducă veacul.

Iar dacă doamna va fi atât de bună ca să i-l dea, ea îi va spune tot adevărul: acolo se va ocupa de tot felul de vrăji.

Pe muntele Ceabanyția cresc tot felul de ierburi făcătoare de minuni, și tămăduitoare și otrăvitoare, cui ce îi trebuie și ea de multe ori, fără să știe doamna, a pus pe picioare oameni bolnavi și a făcut bine la mulți.

De acum ea va culege ierburi, o să le usuce și o să le dea oamenilor, o să le vândă și din asta va trăi.

Ea cunoaște foarte multe leacuri și se pricepe să ghicească, cum puțini dintre țigani se pricep, căci nu toți țiganii cunosc ierburile și se pricep să ghicească.

Dar pe ea au învățat-o de mică, tatăl și mama ei și a câștigat bani frumoși, pe care îi dădea lui Radu... Măcar de nu ar avea odihnă pe lumea asta...

Trăind pe muntele Ceabanyția, în coliba de deasupra prăpastiei, o să coboare din când în când să o viziteze pe doamna care-i era ca o mamă și pe Tetianka. N-o să le uite!

Cum ar putea să le uite?

Și cu aceste cuvinte a început să plângă. O chema singurătatea, la fel cum mai demult o chema drumul.

De acum încolo, tot ce știe va face în folosul oamenilor, acolo sus, în munte. Acolo vor veni oamenii la ea, căci aici le este rușine să vină.

Să afle toată lumea cine a fost Mavra. Mavra, fiica vestitului muzicant Andronati și nevasta bulibașei Lukaci Radu.

Aici în vale, la moara lui Ivanyha Dubyha, unde vin tot soiul de oameni, ea nu are liniște.

Glumeau pe seama ei cât voiau!

Dar acolo sus, în pădurea de pe muntele Ceabanyția, știind-o vrăjitoare oricine o va respecta sau măcar se va teme de ea.

Acolo ea va fi stăpâna.

Ea deține puterea de a-l vindeca pe cel ce vine la ea, dacă o să vrea să-l vindece.

A început să râdă-n hohote, iar râsul ei era ciudat, dureros, batjocoritor și misterios, de parcă-n fața ei deja se afla unul dintre țăranii locului.

Ivanyha Dubyha nu i-a răspuns nimic. Se gândea la ceva în tăcere.

Probabil se gândea la vorbele țigăncii, care într-adevăr avea dreptate. Nu putea să o țină la nesfârșit în casa ei pe această „vântură lume”, cum o numeau oamenii, mai ales că se ocupa de vrăji, de ghicit și de alte lucruri care nu erau plăcute în ochii lui Dumnezeu...

Împotriva cărora deseori pomenea părintele în biserică.

Iată că și Tetianka a crescut, azi-mâine o să înceapă să le treacă pragul casei oameni de vază... iar în casa lor locuiește o țigancă vrăjitoare.

Iar pe de altă parte, dacă nu-i va da voie Mavrei să trăiască-n coliba de pe muntele Ceabanyția, aceasta-i în stare să dispară-n lume cu tot cu fata ei, poate s-o ducă chiar la oamenii ei. Și atunci...

Acest gând nu-i dădea pace Ivanyhyi și vrând-nevrând i-a dat voie țigăncii să se mute în acea colibă, deasupra prăpastiei, unde putea să se ocupe de treburile ei...

Ar fi fost greu de ghicit cine o iubea mai mult pe Tetianka, ea, mama ei adevărată, sau mama ei Mavra, țigancă cea părăsită de oamenii ei, rămasă fără propriul ei copil, fără tată, fără mamă, fără toate acele lucruri și obiceiuri de care era legată sufletește, care acum o iubea cu toată inima ei, cu tot sufletul ei și cu toată gândirea ei pe fiica celei care a primit-o în casa ei și o hrănea.

Nu exista pe lume cineva pe mâinile cui ar fi lăsat-o Ivanyha Dubyha pe fiica ei Tetianka, în afară de Mavra.

Cine a observat dragostea nemărginită pe care i-o purta țigancă copilei pe care o crescuse de mică, acela ar fi putut crede, la fel ca Ivanyha Dubyha, că Mavra, din dragoste, ar fi putut lua fata cu ea în hoinărelile sale prin lumea largă.

De aceea, deși Ivanyha ezita să-i dea Mavrei coliba de deasupra prăpastiei, cum o făcea adeseori, în alte probleme, i-a dat-o, deoarece și fetița se prăpădea după doica ei negricioasă care o legăna, de mică, privind-o cu ochii ei triști, monotoni și misterioși.

Nimeni de prin părțile acelea nu avea asemenea ochi.

Mavra îi povestea micuței povești nemaiauzite de nimeni și s-a ajuns până acolo că fetița o urma orbește pe doică și se ducea oriunde aceasta o trimitea și fugea la ea când aceasta o chema, uneori chiar împotriva voinței mamei sale.

Într-adevăr Tetiana a împlinit deja doisprezece anișori, dar țișanca încă avea mai multă influență asupra ei, decât mama ei.

De aceea să plece Mavra cu Dumnezeu, să se mute în acea colibă deasupra prăpastiei și să trăiască după capul ei, iar fetița încetul cu încetul o va uita și se va alipi de ea, cum e și firesc, și cum ea își dorea de mult.

Poate Tetiana o să devină ascultătoare fără Mavra, căci e răsfățată până peste poate, nu este cum ar dori ea, mama ei, să fie.

De multe ori Tetiana își dorea ceva, iar Ivanyha nu-i dădea și nu-i permitea chiar totul, atunci ea alerga plângând, cu lacrimi amare, la Mavra care-i ștergea lacrimile și îi făcea toate voile, dacă nu putea pe loc, i le făcea mai târziu.

Asta se întâmpla mereu.

Deocamdată Tetiana nu avea cerințe prea mari, dar nici pe alea mici nu puteai să i le îndeplinești pe toate...

Mavra îi satisfăcea toate capriciile, îi asculta toate nemulțumirile și tot ea îi dădea sfaturile și dacă nu ar fi fost Ivanyha cu mintea ei trează, cine știe ce s-ar fi ales din copilă.

Deși era foarte ocupată cu treburile gospodărești, ea se prăpădea după Tetianka și nu o scăpa din ochi, nici pe ea, nici pe Mavra, și-a dat seama de legăturile sufletești care s-au ivit între doică și fetiță. Iar acest lucru nu era bun pentru copilă – să se obișnuiască ca toți să-i îndeplinească toate voile.

Bineînțeles că nu era bine.

Așa a gândit Ivanyha Dubyha și, în cele din urmă, a spus:

– Nu e în puterea mea, Mavra să te țin alături de mine, căci gândurile tale sunt năvalnice. Du-te cu Dumnezeu la Ceabanyția în colibă și trăiește acolo după pofta inimii tale. Să cobori în vale la mine, din când în când, să-ți dau câte ceva de-ale gurii, să mă mai ajuți la gospodărie și pe urmă te vei întoarce înapoi. Dar să știi, adăugă ea cu severitate și respect, nu voi lăsa copila să meargă singură la tine pe munte. O am numai pe ea. Ea este totul pentru mine. Dacă vrei să o vezi, coboară și ai s-o vezi. Eu n-o voi lăsa să meargă la tine.

– Vă este teamă că o voi fura? întrebă Mavra cu amărăciune, iar ochii i se umplură de tristețe. Nu vă fie frică, ea este tot ce am pe lume. Nu o voi fura.

– O iubești, Mavra, dar și eu o iubesc. Copilul atârână între noi două. Ai răsfățat-o prea mult. Ceea ce îi interzic eu, tu îi permiți. Asta nu este bine și știi, din cauza asta a

fost de mai multe ori între noi ceartă și lacrimi. Deși este încă un copil, nu cunoaște altă voință decât a ei. Trebuie pus capăt acestui lucru. Sub ochii mei, o să am grijă de asta, dar dacă s-ar duce cu tine pe munte, ce o să se aleagă de ea? Atât doar că se va numi fiica mea.

Mavra nu răspunse nimic, doar și-a șters în tăcere ochii cu palma și a scuipat cu năduf.

– Ați vrea să aibă o minte ca a dumneavoastră, a spus după o vreme. Cuvioasă și strictă, Doamne ferește! Dar ea nu-i decât un fluture, o păsărică și atât. Lăsați-o să se joace, să se bucure. Să râdă, să cânte, să fie fericită, să-i fie bine... cât se poate, cât e la mama ei să se scalde-n soare.

– Știu că este încă o copilă, a replicat Ivanyha Dubyha cu respect. Dar a sosit timpul să nu mai fie așa. Până ai avut grijă de ea Mavra, adăugă ea, ai hrănit-o cu basme, cântece, jucării și i-ai umplut capul cu tot felul de lucruri, de parcă ar fi fost un copil pur boieresc. Și acum să trecem la treabă. Ea înțelege cântecele și basmele tale mai bine decât rugăciunile pe care o învăț în fiecare seară și în fiecare dimineață.

Ochii mari și negri ai Mavrei străluceau de mândrie, iar ea zâmbi.

– I-am spus cele mai frumoase basme pe care le știam, am învățat-o cele mai minunate cântece. Iar faptul că ea este pentru mine la fel ca un copil boieresc este adevărat. Sau poate nu este adevărat, stăpână? a întrebat. Iată, continuă cu oarecare mândrie, de parcă ar vorbi despre ea însăși, cine are cele mai bune pășuni pe muntele Ceabanyia, dacă nu Ivanyha Dubyha? Animalele cui sunt cele

mai grase și mai frumoase? Și frumoasa Tetianka, cu sprâncene negre, decorate magnific, nu-i așa că este a Ivanyhyi Dubyhyi?

– Taci, taci, Mavro! o întrerupse Ivanyha Dubyha, încruntându-se cu severitate, că nu-i plăcea lingușirea, nici în privința persoanei sale, nici a gospodăriei, pentru că era modestă, evlavioasă și ascultătoare de Dumnezeu, poate niciunul dintre săraci nu erau ca ea. Niciodată nu uita de Dumnezeu și de sfânta biserică. Taci, taci, Mavra, și să ții minte: poți coborî, din colibă, așa cum spun eu și în fiecare zi, vino mănâncă, ajută-mă cu câte ceva, răsfăț-o pe Tetianka și întoarce-te în coliba ta. Iar duminica, sau în zi de sărbătoare, dacă pot, din când în când, voi urca cu cea mică la tine.

– Iar când Tetiana va crește și va fi fată de măritat, să vină singură, când o vrea, a adăugat Mavra.

– Dacă Dumnezeu vrea, așa o să fie, dar până atunci n-o las. Să știi Mavro, adăugă ea senzuală, aproape ca pe o rugăciune, nu pășunile de pe muntele Ceabanyția, nici moara de deasupra apei sunt averea mea, doar ea singură, doar ea este fericirea mea și trebuie să am grijă de ea...

– Niciun rău nu o va atinge în drumul spre mine, spuse din nou și mai îndrăzneță Mavra. Va zbura pe Poteca Albă de la moară la munte, până la mine, ca o pasăre, și pe urmă va zbura din nou în vale și va fi din nou cu dumneavoastră.

Ivanyha Dubyha zâmbi.

– O să fie cumva Mavro, spuse ea blând. O să fie cumva.

Mavra a fost mulțumită și cu asta au terminat discuția...

Ceabanyția era un munte înalt, parțial acoperit cu păduri străvechi și era unul dintre acei munți, pe care se aflau, între păduri, cele mai frumoase pășuni ale mai multor gospodari, printre care se număra și Ivanyha Dubyha.

Pe acest munte, mai ales pe partea de-a lungul căreia se întindea Poteca Albă, unde se aflau pășunile verzi ale bogatei Ivanyha, aproape de vârful lui, se afla o stâncă albă pe care oamenii au poreclit-o „Piatra Albă”. De sub acea „Piatră Albă” se vedeau toate dealurile și pădurile învecinate, iar între ele se afla un sat numit Tretivka, care se întindea aproape de granița cu Ungaria, și era într-adevăr, așa cum erau satele vecine, al treilea din rând.

Din partea de est a muntelui Ceabanyția, cam la o jumătate de oră de mers de la gospodăria și moara Ivanyhyi, o potecă pe care oamenii au numit-o Poteca Albă ducea în pădure, care, așa cum am menționat mai sus, înconjoară muntele și se termină în spatele acestuia, făcând legătura cu un drum larg care ducea în alte sate, printre care se afla și Tretivka...

Mergând pe acea potecă de la moara lui Dubyha, în sus prin pădure, pe de o parte pe lângă desișurile ei și, pe de altă parte, pe lângă o prăpastie adâncă, în care gâlgâia un pârâu vesel care nu seca niciodată, călătorul dădea, nu departe de marginea prăpastiei, de coliba-bordei a Ivanyhyi Dubyha, ascunsă în spatele unor brazi bătrâni.

Poteca Albă care trecea pe lângă acea colibă, ocolind ușor Ceabanyția chiar deasupra râpei, nu se oprea în apropierea colibei.

Iar ei, colibei, nu-i păsa de potecă, care uneori putea aduce la ea câte un oaspete-călător nepofit.

Stătea sprijinită într-o parte de o piatră, cam de mărimea ei, care părea să se fi desprins din turla Ceabanyței, din „Piatra Albă” și, rostogolindu-se în jos, a ajuns dincolo de Poteca Albă, deasupra marginii prăpastiei, formând un fel de suport pentru o mică colibă.

Din partea de est a colibei, pe sub brazi, se zărea hăul cu pârâul zgomotos... și dincolo de el, până la muntele împădurit din apropiere. Dar ea nu se vedea de sub ramurile late înaripate ale brazilor vechi din pădure.

De aceea Mavrei i-a plăcut atât de mult... și a stârnit în ea gândul... să trăiască singură în ea și să se dedice în întregime ghicirii și vindecării oamenilor cu diverse ierburi care creșteau din belșug pe muntele Ceabanyția.

În primele veri ale existenței sale, coliba ciobanului bogat, Ivan Dub îi adăpostea pe ciobani nu doar vara, dar uneori și iarna, când nevoile gospodărești o cereau.

După moartea lui Ivan Dub, coliba a stat câțiva ani goală, așteptând un nou locatar în persoana țigăncii Mavra, căreia i se părea că nimeni și nimic nu-i va tulbura liniștea aici, unde va putea nestingherită de nimeni să se dea la ghicit, descântat și orice altceva de care se putea ocupa o ghicitoare țigancă.

* * *

Într-o zi frumoasă de vară, Mavra a pornit spre muntele Ceabanyția.

Micuța Tetianka, în vârstă de doisprezece ani, a condus-o împreună cu mama ei Ivanyha Dubyha, ca și cum ar fi ajutat-o să-și mute lucrurile țigănești, care, totuși, erau atât de puține încât, după două drumuri, totul era la locul său, în coliba de deasupra râpei.

Când Tetianka se întorcea plângând, de la Mavra pe Poteca Albă, în urechile ei mici, se legănau niște cercei mari de aur, jumătăți de lună, pe care Mavra îi scoase de undeva dintr-o cârpă veche și îi puse copilei în urechi, ca o amintire de la ea.

– Poartă-i, fiica mea și nu-i scoate niciodată, a spus Mavra solemn, punându-i în urechile copilului. Aurul protejează de rău și atrage alt aur. În copilărie, i-am primit de la mama mea, care i-a adus pentru ea, de undeva departe, departe din lumea largă pe unde umbla cu ghicitul. Poartă-i și cu ei vei fi frumoasă și magnifică, ca o turcoaică.

– Ca o turcoaică, a repetat fata în aceeași manieră respectuoasă, supunându-se calm prietenei sale negricioase, ascultând cu atenție fiecare cuvânt.

Pe urmă, promițându-și una alteia să se viziteze cât mai des, s-au despărțit.

– Să vii la mine Mavra, că voi muri fără tine! – i-a poruncit încă o dată Tetianka când a plecat.

– Am să vin, fiica mea... Am să vin! promitea solemn Mavra, ștergându-și în tăcere lacrimile care i se rostogoleau pe fața ei subțire, de mila copilului.

– În fiecare zi, porunci din nou fata.

– Ei bine, poate nu chiar în fiecare zi, a venit răspunsul. Cel puțin nu la început. Pentru că oamenii, văzându-mă

atât de des la tine, și-ar bate joc de faptul că „țiganka a plecat pe ușă (ar spune ei) și s-a întors pe fereastră... Dar nu fii tristă, fata mea. Mavra o iubește pe Tetianka și nu o va uita – va veni.

Și într-adevăr, s-a ținut de cuvânt. După cum a promis. Deși nu o vizita zilnic, dar nici prea rar.

Iarna era mai greu. Mama nu-și lasă fiica să meargă la Mavra, iar aceasta venea la ea o dată sau de două ori pe săptămână. Iar după ce își umplea desagi, cu ce îi dădea Ivanyha Dubyha, și după ce o mângâia și o drăgostea pe Tetianka, se întoarce mulțumită înapoi la casa ei.

Și Tetianka, care deja s-a obișnuit puțin câte puțin fără Mavra, se întoarcea, zâmbind cu ochii umezi la mama ei, cuibărindu-se lângă ea... Și nu regreta că s-a mutat în ea.

Mavra s-a obișnuit repede cu locuința ei romantică și nu regreta că s-a mutat în ea.

Nu-i era dor de oamenii din sat care o luau în derâdere, s-a săturat de ei, pentru totdeauna. Iar femeile tinere care aveau nevoie de sfaturi și leacuri, sau vorbe de la o vrăjitoare, o puteau vizita și aici. Și nici una dintre ele, câte vor veni, nu va veni cu mâinile goale.

Una va aduce făină, alta va aduce lapte, pâine, a treia va aduce puțină lumină, unele vor cheltui banii pe tutun, și fiecare va aduce ceva, nimeni nu va veni cu mâna goală. Și va trăi bine, Mavra nu va cunoaște sărăcie, nu are nevoie de multe.

Iar Tetiana, care cu fiecare an creștea din ce în ce mai mare și se făcea din ce în ce mai frumoasă, alerga, în diminețile senine, la vechea ei prietenă.

Astfel că Mavra nu se plictisea.

Vara, aduna ciuperci, zmeură și fructe de pădure, le ducea în oraș pentru vânzare și tot câștiga.

Vinerea și sâmbăta cobora în satele sau orașele învecinate să ceară de pomană și nu se întoarcea niciodată cu desagii goi.

Seara își punea câștigurile pe laviță și pe masa, care au rămas de la ciobani și se bucura de ele. Dimineața, mai alerga să o ajute, la gospodărie pe Ivanyha Dubyha, și viața ei nu era rea.

După cum am spus: nu avea nevoie de multe.

Iarna, zilele sunt din nou scurte, nopțile sunt lungi, dar trec repede.

Primăvara și vara, până toamna târziu, umbla după ierburi, pe care le vindea în taină printre oameni și ghicea.

Și astfel își petrecea zilele ghicitoarea Mavra de pe muntele Ceabanyția...

* * *

Altfel trăiau, jos în vale lângă moară, Ivanyha Dubyha și Tetiana.

Ivanyha ducea, aproape încovoiată, poverile treburilor gospodărești, iar Tetiana creștea, se dezvoltă devenind o frumoasă și adevărată rusalcă a pădurii.

Avea deja douăzeci de ani. Înaltă, mlădioasă și cu fața albă.

Mai ales, una ca ea atrăgea privirea tuturor, indiferent cui.

Cu fața albă și sprâncene negre și groase, care se ridicau viclean, lipindu-se deasupra nasului, deasupra ochilor ei negri, gânditori.

Arăta ca un copil răsfățat de boier, care se întreba în tăcere despre tot ce este în lume.

Unii dintre oameni treceau pe lângă ea, se uitau la fața tânără, frumoasă, cu sprâncene înalte și negre, care dădeau chipului o expresie de profundă uimire, se opreau involuntar o clipă și o admirau.

Iar ea nu zicea nimic.

Sau răspundea cu o privire, în tăcere, de sus (pentru că era înaltă ca mama ei), apoi, rușinată, Dumnezeu știe de ce, zâmbea. Și cât de minunată era când zâmbea.

Câtă moliciune a sufletului și a inimii, câtă căldură trăda zâmbetul involuntar al acelor buze tinere și inocente.

Cu toate acestea, sufletul ei era curat, alb, ca un porumbel și nu cunoaștea nimic rău.

Ce rău ar putea ști tânăra Tetianka când, în afară de pădure, moară, casa ei cu icoane sfinte și bătrâna doică Mavra, nu știa nimic altceva.

Dar, se pare, nimeni nu cunoștea frumusețea tinerei Tetiana, precum respectabila ei mamă. Uneori se uita la ea și se ruga în tăcere în inima ei, pentru ea.

Și nu numai pentru frumusețea ei fizică, ci și pentru bunătatea sufletească a copilului ei singuratic.

Nimeni nu o cunoaște și nu o înțelege cu adevărat la fel de bine ca mama ei.

Cât de harnică, sinceră, cât de milostivă este.

Doamne, ai milă de ea și dă-i o soartă bună!

Uneori îi era frică pentru soarta acelui copil, pentru care tremura și pe care tinerii o pândeau ca niște adevărați răpitori.

Ea observa cum o priveau, alergând în jurul ei ca niște tâlhari.

Într-adevăr printre ei erau și flăcăi frumoși și bogați, dar Ivanyha încă aștepta pe cineva mai bun, mai demn.

Nu știa pe cine aștepta și din această cauză o ascundea instinctiv, păstrând-o pentru un fel de înger-printz, care trebuia să vină de undeva și să o ia de la ea, mama ei, sub grija lui sinceră.

De unde trebuia să apară?

Nu știa.

Însă inima ei presimțea.

De jos, din satul lor?

Nu.

Deoarece aici îi cunoștea pe toți.

De câte ori au respins pețitorii.

Nu erau pe placul lor.

Nici al mamei, nici al fetei.

Dar poate o să apară, de acolo... de după muntele acela, după care se ascunde râul, poate va veni cândva, cu plutele.

Poate...

Prin urmare, era necesar să o păzească și să aibă grijă de Tetianka, astfel încât să nu se îndrăgostească de cineva care nu-i de nasul ei.

Ivanyha Dubyha avea grijă, tremura și se ruga tot timpul ca Dumnezeu să-i dea o soartă bună.

Cu siguranță va avea o soartă bună.

Tetiana era bună, milostivă și muncitoare, de ce nu i-ar da Domnul o soartă bună pentru asta?

Nu există soarte rele pentru cei buni.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Tetiana trăia liniștită în casa mamei sale, ca o floare într-o grădină.

Nu vedea și nu auzea prea multe.

În special, nu vede niciodată lucruri rele.

Nici măcar nu-și vedea propria frumusețe, care îi orbea pe toți ca soarele; poate doar când se apleca peste apa curată, se vedea.

Dar acolo...

După cum am spus nu vedea și nu auzea pe nimeni.

Dubyha o lăsa rar pe Tetiana să meargă în sat să-și viziteze prietenele.

Satul era departe de moara și gospodăria lor, de aceea îi era teamă.

Avea doar o singură fată, ca un singur suflet, ca o singură inimă în piept, așa că îi era tare frică.

Pe cine i-a sortit Bunul Dumnezeu, acela va veni singur la moara lor.

Moara cu sunetul ei magnific pe mulți îi aduce.

Este ca o lume separată, iar Tetianka este stăpâna ei.

Cine nu ar fi interesat de ea, cine nu s-ar uita la ea?

Un singur lucru nu-i interzicea Tetianei mama ei.

Un singur lucru putea face oricând, și anume să meargă la ghicitoarea Mavra peste râpă, ori de câte ori vrea și să se plimbe prin pădure.

Urcând prin pădure, Tetianka cânta cu voce tare, de parcă voia să scoată afară ceea ce suna în sufletul ei.

Ceva clar, puternic, natural și pur.

După cum am spus deja, Tetiana era de o frumusețe divină.

Mergea până sus, pe poteca îngustă albă, aplecându-se ici și colo după câte o floare, îndoită de dor, printre foșnetul liniștit al brazilor, pe lângă pășunile lor și pe lângă cele vecine.

Se simțea bine aici.

Iar bătrâna Mavra! Hei, hei, cine ar putea să aibă mai multă grijă de fată, decât ea!

De ea se tem toți, mai ales de ochii ei, deoarece Mavra poate pedepsi pe oricine, dintr-o singură privire.

Deci cu alte cuvinte: cine ar avea curajul să se atingă de Tetiana?

Ivanyha Dubyha era severă și temătoare de Dumnezeu, în fiecare duminică mergea pe jos, împreună cu fiica ei, la biserică, iar iarna cu sania...

* * *

Tânărul Hryț, fiul adoptiv al bogatului gospodar Myhailo Donciuk din Tretivka, de lângă granița cu Ungaria, a aflat destul de devreme că nu este fiul lui, ci al altcuiva, copil abandonat, fost găsit cândva în zdrențe, în curte.

Deși stăpânii lui, sau, așa cum le spunea, tatăl și mama, amândoi îl țineau bine și îl îmbrăcau bine, însă gospodina supărându-se uneori, îl mai certa, și în astfel de momente el simțea de fapt că este „sămânță de vântură-lume”, care a fost găsit „într-o cârpă afumată țigănească”, „un adevărat blestem pentru ei, oameni buni, care l-au primit sub adăpostul lor pașnic”.

În asemenea momente îl cuprindea pe Hryț o jale mare și un puternic dor de ducă, încât ar fi lăsat pentru totdeau-

na acest colț de munte și ar fi plecat încotro vedea cu ochii, numai să nu mai vadă și să numai audă nimic din tot ce se afla aici.

Dar nu numai atunci îl cuprindea dorul de ducă.

Nu numai atunci se trezea, în inima lui, dorința de neînțeles pentru îndepărtări... pentru altă lume.

Nu.

Acele nefericite dorințe îl copleșeau și în momentele de liniște.

Nu putea să stea pentru mult timp în același loc și din această cauză era certat de către gospodari, iar uneori se ajungea și la bătaie.

Îl trimiteau câteodată să aibă grijă de oi, iar el le îngrijea bine cu sânguință o zi, două sau chiar patru. Și pe urmă, cine știe de ce, nici una nici două, lăsa turma baltă și pleca cu totul în altă parte, unde nu este nici iarbă destulă, nici apă.

Sau se ducea cu tot cu oi, cu alți ciobani, sau pleca cu flăcăii călare... și atunci lua totul de la capăt, până când se întorcea din nou acasă, cu coada între picioare, ca un câine, parcă săturându-se de tot și de toate.

Odată, deja avea șaptesprezece ani, a luat cel mai bun cal, din grajdul gospodarului și a pornit să colinde prin satele vecine.

Cât l-au căutat, cât s-au îngrijorat pentru el, dar el a dispărut fără urmă, de parcă ar fi căzut în apă.

Abia în ziua a șaptea, l-a găsit tatăl lui sub căpița de fân, lângă cai, fără pălărie pe cap, ciopлинд cu briceagul un fluier fecioresc.

– Pe unde ai umblat, tâlharule, toată săptămâna călare? s-a aruncat asupra lui gospodarul, prinzându-l de părul negru și smucindu-l cu toată puterea.

– Am călărit prin satele vecine, a răspuns Hryț cu o voce foarte liniștită, eliberându-și părul frumos din mâinile despotice ale stăpânului său care-i era totodată și tată. Am căutat o vioară.

– Ai căutat vioară? a strigat stăpânul, făcând ochii mari. Pentru asta te-am crescut și te hrănesc, pentru vioară? Iar calul meu cel mai bun, crezi că-i pentru hoinărelile tale? Stai așa, nemernicule, că o să te învăț eu minte! urla din răspuțeri. Iată ce-i trece lui prin cap – vioara! Ptui!

– Nu s-a întâmplat nimic cu calul, spuse calm Hryț. Am avut mare grijă de el și l-am hrănit. Priviți cum strălucește la soare, cât de bine hrănit și îngrijit a fost. Iar eu am nevoie de o vioară, în plus, mi-am dorit să văd satul vecin. E plictisitor, tată, să stai într-un loc, așa că am plecat. Nu am avut nu știu cât de mult de lucru, de aceea am și plecat. Când este mult de lucru, nu mă mișc din loc, iar când nu este, atunci plec. Și ce dacă?!

De uimire, tatăl lui a rămas chiar fără cuvinte.

Și-a ridicat din nou mâna pentru a-l prinde de păr, ca înainte, dar nu a reușit.

Băiatul l-a privit cu ochi atât de ciudați și de triști, atât de sinceri, încât doar a scuipat și, înjurând ceva pe sub nas, a plecat.

Hryț zâmbi, aranjându-și cu mâna părul de pe frunte, care alunecase ca mătasea când l-a tras tatăl lui și și-a continuat munca.

Tata le știe pe ale lui, iar eu le știu pe ale mele.

Voia să-și ia în sfârșit o vioară, să învețe să cânte, pentru ca, uneori îngrijind vitele sau oile prin munți, să nu se simtă atât de trist și atât de singur, să nu-l apuce dorul de ducă și să nu hoinărească din loc în loc; dar iată că nu a reușit să-și facă rost de o vioară.

Dar acum iată își va ciopli un fluier, iar când va cânta la el, toate fetele care vor ieși la joc, vor sta în jurul lui și-l vor asculta, uneori vor plânge, alteori vor juca singure.

Hei! Hop! Zâmbi Hryț la un gând atât de plăcut.

Hei! Hop! Ce-i pasă lui de stăpânul-tată...

Însă stăpâna-mamă, aflând pe unde, dar mai ales pentru ce a umblat șapte zile călare, pe cel mai bun cal, l-a luat altfel, cu toate că-l iubea și când era în toane bune se comporta frumos cu el, dar când se enerva nu-i ierta nimic.

— Ești un vântură-lume! s-a năpustit asupra lui când a intrat în casă, și fără să stea pe gânduri, l-a lovit cu palma peste obraz.

— Vântură-lume, striga după cum îi era obiceiul. Crezi că Dumnezeu a lăsat timpul, ca să-l petreci fără niciun rost, călărind? O să ții tu minte această hoinăreală, urla încercând să-l lovească pentru a doua oară. O s-o ții minte!

Însă nu a reușit să-l lovească pentru a doua oară, deoarece a observat că fața băiatului s-a schimbat în așa fel, încât nu a îndrăznit să-l mai lovească.

Hryț, de parcă ar fi fost cine știe ce boier, sări ca mușcat de șarpe, și prinzându-i mâna ca într-un clește, i-a spus printre dinți.

– Nu sunt un vântură-lume, vorbea cu tristețe și supărare. Nu sunt un vântură-lume. Sunt fiul vostru. Iar dacă vă sunt doar un copil străin pe care doar l-ați crescut, nu mă umiliți.

Nu vă mănânc pâinea de pomană, lucrez pentru ea. Iar dacă nu fac chiar tot ce vreți voi, pentru asta lăsați-mă în pace. O să plec de la voi și nu mă mai întorc. În locul meu luați-vă o slugă și o să vă fie mai bine. Mie nu-mi place să fac chiar totul, de aceea nici nu am făcut unele lucruri și nici n-o să le fac. Pricepeți? Și țineți minte, eu nu sunt sluga voastră! Am lucrat cât am putut și trântind ușa cu o mândrie, dar și cu o furie de nedescris, ieși afară din casă.

În mișcările și vocea lui era atâta hotărâre și atâta mândrie, încât gospodina a tăcut palidă ca varul.

– Ptiu! a scuipat și s-a crucit. Ce înseamnă asta? Pe cine am în casă? Un fiu adoptiv, boier sau fiu de popă? Iată ce respect mi-a arătat, mi-a închis ușa-n nas ca unui jidan, a trântit ușa, că el nu-i „vântură-lume” și „să nu-l umilim”. Myhailo, ai auzit? a strigat către gospodar, care se afla în camera cealaltă, de unde a apărut silueta înaltă, acum îndoită în ușa mică, a gospodarului.

– Aud, a răspuns el. Și ce să fac?

– Cum? urla femeia. Încă mai întrebi ce să faci? Nu vezi ce respect îți dă, pentru pâinea și sarea cu care-l hrănești.

– Lasă-l în pace, nu-l mai înfură atât cu „vântură-lume” și iar „vântură-lume”. Vezi cum îi e felul, nu poate sta mult timp într-un loc. Ce să faci cu unul ca el? De omorât n-am să-l omor.

– Îl învăț eu minte! continua să strige femeia.

— Ba nu, n-ai să-l înveți. Am încercat eu și fără tine. Cu răutate n-ai să rezolvi nimic. Acum să știi că iar dispare pentru câteva zile. Dracu' știe ce-i cu hiba asta al lui, nu-l mai poți schimba.

— Părinții lui cu siguranță erau niște vântură-lume, îți spun eu, a început din nou gospodina.

— Pe părinții lui nu i-am cunoscut, ce-i drept... se apăra bărbatul, deoarece îl iubea foarte mult pe Hryț și-l apăra în fața nevestei, deși pe ascuns tot „vântură-lume” îl numea. L-am găsit când era mic, lângă casa noastră. Poate fi copil de boier, nu avem de unde să știm asta. Dacă-i spui ceva ce nu-i place, imediat sare ca ars, și repede nu-l împaci. Hryț al meu nu-i un vântură-lume.

— Iar eu vă spun că părinții lui erau niște vântură-lume. L-am găsit în niște cârpe afumate, cu toate că era și o legătură cu galbeni lângă el.

— În cârpe afumate, sau neafumate, acum e al nostru. Și dacă e al nostru, să nu ne batem joc de el. Vezi că e foarte sensibil. Se poate supăra și ne poate părăsi.

Gospodina a tăcut, ridicând din umeri. Asta nu i-a trecut niciodată prin cap, de aceea a neliniștit-o un pic.

— Ei, nu ne va părăsi! a spus cu voce tremurândă, dând de înțeles că nu vrea să mai vorbească despre „vântură lume”. Ne părăsește acum, după ce l-am crescut mare, de nu mai încapă în casă.

— Tocmai acum. Deoarece acum poate să-și găsească oriunde de lucru, nu ca până acum când era mic.

— Ei, ce să mai vorbim! l-a întrerupt femeia. Mai bine să știi, Myhailo, că mi-a spus, că a comandat la cojocar,

să-i facă un cojoc împodobit. De acum va începe să umble după fete.

– Parcă eu l-aș opri, a răspuns gospodarul. E tânăr, frumos, nu are decât să umble după fete.

– A început să umble la joc în sat, niciodată nu lipsește.

– Să umble! E tânăr, să petreacă.

– Iar mâine va veni să vă spună că se însoară, fetele roiesc în jurul lui... ce o să faceți atunci?

– Nu o să-l las și nici pământ n-o să-i dau. Încă nu-i de înșurat... Să mai gospodărească pe lângă noi, vreau să știu pe mâinile cui las pământul.

– Oho-ho... o să te și asculte, i-a răspuns femeia. Eu l-am prins de câteva ori cu Nastunia lui Kryvyniuk. Se uită după multe fete, dar după asta se prăpădește.

Gospodarul a zâmbit.

– Știu asta de mult, mi-a spus-o chiar tatăl fetei.

– Ar fi bucuros să-l aibă de ginere. Dar cred că Hryț, o să sucească mințile multor fete, până se va însura, a răspuns femeia.

– Până-și va găsi perechea... a spus gospodarul.

– Până-și va găsi perechea... a repetat femeia și a tăcut.

– Bătrânul Kryvyniuk e gospodar bun și Nastka e fată harnică, seamănă cu tatăl ei. Nu au decât să se căsătorească, dacă ea e perechea lui, a adăugat gospodarul.

– Da... e fată bună, a răspuns cumva fără chef femeia. E înțeleaptă ca o femeie matură. E fată bună.

– Una ca ea îi trebuie, a zâmbit gospodarul. El uită de toate când vede caii... iar ea o să conducă gospodăria. De aceea cred că i-ar fi bună...

Hryț, adeseori își dădea seama, după câte o ceartă cu părinții, că adevărul e de partea lor, dar totodată și de partea lui, mai ales că firea lui îl obliga să facă „câte ceva” care provoca supărare ambelor părți, pleca de acasă și nu se întorcea repede, până nu se liniștea, atât el cât și părinții lui.

Asta se repeta destul de des și numai datorită firii lui care nu suporta să i se poruncească, era foarte sensibil și îi plăcea libertatea.

Dacă nu ar fi fost Nastka, fata vecinului lor Kryvyniuk, căreia îi spunea toate ofurile lui, deoarece se înțelegea bine cu ea; dacă nu ar fi fost caii tatălui său pe care-i iubea foarte mult și oile de care avea grijă ca de niște copii, ar fi plecat demult, și-ar fi părăsit părinții și s-ar fi dus cât vedea cu ochii, dar Nastka, caii și oile îl legau cu un lanț invizibil de aceste locuri.

Unii oameni, dar mai ales un ȋigan cu părul cărunt din Ungaria, care de câțiva ani buni trece prin satul lor și se oprește să cerșească și să se odihnească, povestea că dincolo de munții și pădurile lor, există o altfel de lume și altfel de oameni. El s-ar fi dus la ei, ar fi trăit printre ei, ar fi învățat carte și ar fi ajuns domn și ar fi trăit altfel, dar mai întâi de toate ar fi învățat să cânte la vioară.

La asta se gândea adesea Hryț, mai ales când era copil, hoinărea dintr-un loc în altul, cu oile, pentru asta îl certau foarte des părinții lui. Dar acum când era flăcău în toată regula, cu mustăcioară sub nas, râdea adesea tatăl lui: „s-a apropiat cu nasul de înțelepciune”, s-a mai liniștit.

Iar când mama lui îl numea „vântură-lume” sau „ȋigan” râdea de ea...

— Oare am eu mamă, ochii negri, și pielea neagră, de îmi tot spuneți că sunt țigan? Ochii mei sunt albaștri ca cerul, spun fetele, mai ales Nastka Kryvyniuk, de aceea mă și plac, iar dumneavoastră, nu ați văzut nici pe tatăl meu, nici pe mama și îmi tot spuneți că sunt țigan. Mare păcat faceți!

Iar mama lui tace, zâmbeste... și devine bună, cum a fost înainte; ea și-ar da și sufletul pentru Hryțko al ei, pentru care o invidiază toată lumea, cât de frumos și deștept este. De fapt nimeni nu putea să se supere pe Hryț. El pe toți îi avea la degetul mic, după cum îl asigura frumoasa Nastka.

De ce oare?

Poate din cauza firii lui, sau mai bine spus a celor două suflete, pe care le avea și care se trezeau în el din când în când și se răsculau unul împotriva celuilalt.

Unul dintre sufletele lui era nestatornic, plin de dor, pustiu și fierbinte, iar celălalt era sensibil, mândru și bun.

Pe Hryț îl atrăgea binele, frumusețea, iubirea... dar înainte de toate libertatea, o libertate fără de margini, precum pădurile de pe vârfurile munților, precum râurile repezi din văi.

O libertate precum pusta largă, despre care-i povestea bătrânul Andronati (așa îl chema pe țiganul cărunt) și pe care o visa câteodată.

Nastka, care-l iubea ca pe un frate sau poate chiar mai mult, spunea despre el că s-a născut hoinar, că are fire sălbatică. Erau buni prieteni, cu ea se simțea cel mai bine și la bucurie, și la necaz. Ea parcă-l aducea pe drumul cel bun.

— De ce ești atât de trist, Hryț? îl întreba câteodată, când îl vedea supărat sau nemulțumit de ceva.

— Mi-e sufletul împovărat, răspundea el.

— Atunci cântă ceva la fluier sau la bucium. Cântă pentru tine și pentru mine! îl ruga sincer Nastka. Nimeni din sat nu poate cânta atât de frumos ca tine, cântul tău bucură sufletele oamenilor.

Cu aceste cuvinte parcă-l purta într-o altă lume. Și ca să-i facă pe plac, începea să cânte.

Atâta fericire avea... spunea el, fluierul, buciumul și pe Nastka.

Așa și era.

Nimeni, cât erau munții de mari, nu cânta atât de frumos ca el.

Mai ales din bucium, parcă o rugăciune sfântă răsuna peste munți.

Iar în serile de vară, nimeni nu cânta mai frumos din gură ca Hryț Donciuk, lucrând pe lângă casă sau pe lângă animale, cânta un cântec după altul, ori cântece triste, ori cântece vesele, altfel de cântece nu-i plăceau.

Fetele din sat se lipeau de el, dar el avea ochi doar pentru Nastka cea cu ochi albaștri, mai ales atunci, după cum se lăuda la prieteni, când îl aducea pe drumul cel bun și nu-l lăsa să hoinărească, ci îl pune la lucru, o îmbrățișa și o mângâia promițându-i că o să se căsătorească cu ea.

Iar cu celelalte fete, deși vorbea cu ele, doar glumea.

— Voi toate fetele sunteți niște proaste, îi spunea lui Nastka.

— Poate că suntem... poate că așa ți se pare ție... răspundea Nastka. Poate suntem proaste, până nimerești una care

îți va suci capul, poate îți dă și ceva ierburi... așa că ai grijă să nu-ți pierzi capul!

– Eu deja te iubesc pe tine, Nastiuanka, se apăra Hryț râzând. Încă nu mi-am pierdut capul.

– Cine știe, poate ți-ai și pierdut deja, îi răspundea ea privindu-l drept în ochi, la fel cum o privea și el. Iată, continuă fata, tu spui că mă iubești și vii la mine, dar câteodată dispari câte o săptămână, te simți mai bine cu calul tău decât cu mine: oare asta nu înseamnă că ți-ai pierdut capul?

– Oare nu am făcut asta mereu? se apăra Hryț.

– Poate te duci la alte fete, de unde să știi ei Hryțiuniu? întreba ea. Nu am de unde să știu. spunea fata fără reproș, fără răutate, cu voce liniștită, ca un copil.

– De ce nu m-aș simți bine printre cai și mai ales de ce nu m-aș întâlni cu alte fete? întreba el, mai mult pentru a o întărâta. Ia și tu un cal din grajdul tatălui tău și hai cu mine să vezi cum vorbesc eu cu caii și cum mă întâlnesc cu alte fete și ai să te convingi.

– Nu sunt curioasă, îi răspundea ea mândră, însă în adâncul sufletului nemulțumită pentru nepăsarea lui, deși nu voia să se vadă asta, pe urmă îl privea drept în ochi, în timp ce el o privea zâmbind misterios, și îi spunea:

– Să nu-ți bați joc de fete, băiete, deoarece în câte una locuiește necuratul. Ai grijă, îl sfătuia sincer, până sunt tinere și frumoase și te atrag, mai ales cele sprâncenate, iar la bătrânețe, după cum spunea răposata mea bunică, iau laptele de la vaci, iar noapte zboară prin horn, călare pe mătură.

— Ce mă privește pe mine? răspundea el. Eu nu-s vacă să mă tem de ele. Eu vă iubesc pe toate la fel, ori blonde, ori brunete, toate sunteți o apă și un pământ, frumoase și proaste, dar pe Nastunka Kryvyniuk o iubesc cel mai mult. Dar între timp, dacă te voi uita, Nastunka, tu să nu-mi porți dușmănie, nici mie, nici altcuiva.

— Parcă eu aș dușmăni pe cineva, Hryțiuniu? îl întreabă din nou și îl privește-n ochi. Oare nu ți-am spus că tu te-ai născut hoinar și că ai o fire sălbatică, nu poți să stai mult timp într-un loc. Dar eu nu te dușmănesc pentru asta.

— Eu nu spun asta, draga mea. Tu pentru mine ești cea mai bună din lume, tu mă duci pe drumul cel bun. Mă aduci acasă, mă întorci la părinți și mă pui la muncă, dacă nu erai tu, demult aș fi..., a dat a lehamite din mână arătând spre îndepărtări, fluierând și zâmbind.

Nastka deseori se îmbăta cu vorbele frumosului flăcău.

Pentru ea, vorbele lui, însemnau iubirea și fericirea, însemnau tot ce putea fi mai scump pe lume și simțea că-l ține lângă ea, că are control asupra lui, dar cu ce? Nu știa.

Nu își dădea seama.

Ea știa un singur lucru și anume că trebuie să-l țină și mai departe alături de ea, deoarece îl iubea din tot sufletul ei și nu putea nici să se supere pe el, nici să-l dușmănească.

Dacă se va supăra pe el, sau mai rău îl va dușmăni, gândea ea, atunci el se va supăra și o să zboare ca o pasăre, așezându-se pe alt copac și atunci îl va pierde...

Și astfel Nastka nu se supăra niciodată pe Hryț...

Îl iubea foarte mult și era sigură că prin dragostea ei îl va lega de ea pentru totdeauna.

Cândva se vor căsători.

Nu există altceva pe lume, mai puternic decât dragostea ei, își spunea fata, care să aibă o influență mai mare asupra lui.

Dintre toate fetele, pe ea o iubea cel mai mult.

El singur recunoaște că o iubește și că ea îl aduce pe drumul cel bun, îl întoarce acasă, la părinții lui, îl pune la muncă...

Iar mai departe?...

Dacă el dispare câteodată pentru o săptămână, uneori chiar două, călărind prin împrejurimi... de asta nu-i păsa.

Mama lui zicea că poate cineva i-a făcut vrăji, de nu poate sta într-un loc.

Cu timpul o să-i treacă, de aceea nu-i bine să-l bată la cap. Era liniștită și-l iubea în continuare.

Alți flăcăi nu o interesau. Inima ei sinceră îl iubea doar pe frumosul Hryț cel cu două suflete.

Într-un fel avea dreptate.

Acesta era adevărul – un mare adevăr care o liniștea și o făcea să se simtă bine.

* * *

Pe timp de iarnă, în pădure era periculos.

Sub greutatea zăpezii, cetina verde se apлека până la pământ ca și în alte anotimpuri, când vântul, ce suflă deasupra lor încercând cu mare greutate să pătrundă printre ele ca să le scuture din răputeri.

Iar când crengile de brad se opuneau, el sufla și cu mai mere putere, iar în scurt timp întreaga pădure gema și se pornea furtuna.

Vântul sufla din ce în ce mai puternic, scuturând zăpada de pe crengi, îi leagănă vârfurile mai-mai să le rupă, urlând sălbatic, peste tot răsună vuietul pădurii de brad...

E înfricoșător în această perioadă în pădure.

Deși nu era miezul nopții, cu lupii puteai să te întâlnești oricând.

Deasupra căsuței în care stătea Mavra, brazii și-au aplecat crengile, pline de zăpadă, din toate părțile, de parcă i-ar fi fost milă de ea și doreau s-o apere din calea vântului, care încerca să răzbată printre ei, alungându-le liniștea.

În căsuța Mavei e liniște.

În cuptor ardea focul, trosnind vesel și luminând întreaga încăpere, dar mai ales tot ce se afla în apropierea cuptorului și bineînțeles pe Mavra care a tras în fața focului o lăvicioară lată, din lemn înegrit de vreme și s-a pus să dea în cărți.

O pisică neagră sta pe marginea cuptorului și toarcea somnoros, de parcă păzea focul din cuptor, dar și mișcările stăpânei sale negre.

În vârful cuptorului, ascunzându-și capul sub aripă moție corbul domesticit al Mavei.

Toate celelalte obiecte din încăperea afumată de abia se zăreau din semiîntuneric, care în funcție de flăcările focului ba creșteau, ba se micșorau.

Astăzi Mavra și-a desfăcut cărțile vrând să-și vadă viitorul.

Slabă, neputincioasă cu părul cărunt vâlvoi, arăta ca o nălucă.

Din când în când își întindea mâinile uscate spre limbile de foc care pâlpâiau vesele-n cuptorul afumat, chiar

negru de fum, am putea spune, și rostea niște șoapte știute numai de ea. Ochii ei negri, în care s-a cuibărit tristețea, acum parcă așteptând ceva, căutau cu privirea spre singura ferăstruică mică.

Afară urlă vântul.

Noaptea care urma să vină nu prevestea nimic bun, deși trăia singură de mult timp și i-a fost dat să treacă prin asemenea nopți, acum parcă îi era teamă.

Vântul urlă prin pădure cu putere, dar parcă și flăcările se nelinștesc în cuptor.

Pădurea vuieste, geme de parcă moartea s-ar fi apropiat de copaci.

Ceva se rupea, trosnea, gemea, se apropia.

Dar deodată... Doamne Dumnezeule... ce-i asta?

Se auzi o lovitură în geam, oare vântul a aruncat cu zăpadă, ca să o sperie știind că-i singură?

Vântul era cel mai mare dușman al ȣiganilor, lui îi plăcea să-i sperie.

Vântul este viu și câteodată mai puternic decât puterea lui Dumnezeu.

Mavra știe asta de când era fată mică.

Flăcările pâlpâie vesel, luminând-o în întregime cu tot cu lăvicioară, născând pe peretele opus niște umbre înfri-coșătoare, în timp ce în cărțile întinse pe lăvicioară, Mavra vedea tristețe, sărăcie, singurătate și ca întotdeauna, niște oameni.

Ceva mare, neașteptat o pândeă, ceva încă neclar care avea nevoie de timp să se întâmple.

Ceva până la care mai e mult, dar acel ceva va sosi.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

În acea lume apărea și scumpa ei fetiță, Tetiana.

Singura care o ținea în viață, pentru care merita să trăiască.

Acea „Turcoaică”, după cum o numea ea și oamenii din sat, din cauza cerceilor în formă de semilună, pe care-i purta în urechi.

Mai departe nici ea nu știa cum să citească cărțile. Oare totul avea legătură cu fetița ei?

Nu știe.

Iată că de data aceasta nu știa.

Dacă ar fi ghicit altuia ar fi știut să ghicească, ori câte zile va trăi, ori ce soartă va avea... în asta nu o întrecea nimeni.

Iar astăzi când era vorba de ea nu putea, nu vedea nimic.

Oare totul ce vedea acolo era adevărat, bucurie sau tristețe?

Deoarece bucuria și tristețea merg mână-n mână.

Iată vede lacrimi de sânge amestecate cu lacrimi de bucurie.

Ce înseamnă toate astea?

Fără nici un chef, strânge cărțile, le pune deoparte, își aprinde pipa și așteaptă...

Parcă o doare noaptea de afară, își simte sufletul împovărat ca o trădătoare, ca o păcătoasă.

Astăzi nu a văzut niciun suflet de om, nu că ar fi păcălit pe cineva.

Cine ar porni la drum prin pădure, pe o vreme ca asta?

Poate cineva care și-ar căuta moartea.

Nici măcar ea nu-și dorea, încă moartea.

Nici măcar ea... ea care habar nu are de ce mai trăiește pe lume.

La ce să mai trăiască? Cine are nevoie de ea? La ce să mai trăiască?

Ea calcă pe umbra vieții, merge până când se va întâlni cu moartea și se va uni cu ea pentru totdeauna...

Stând singură și tristă, cu gândurile ei, la fel de triste, a tresărit, aproape că a țipat de spaimă când ceva a lovit din nou fereastra.

Și din nou liniște.

Din nou tăcere.

Doar vuietul și geamătul pădurii.

Parcă trecea moartea prin ea.

Așa simțea Mavra, în singurătatea ei, că prin pădure trecea moartea se strecura printre copaci, se îndrepta spre casa ei, voind s-o atingă cu coasa ca să dea de știre de existența ei. De existența morții.

Desigur în această noapte mulți copaci vor cădea, multe coroane se vor rupe, multe animale vor muri.

Înfiorătoare noapte!

Mavra privește în jurul său. Simte că-i lipsește ceva. Nu în exterior, ci în interior, îi lipsește ceva din sufletul ei, din inima ei...

Dar ce anume? Deoarece cu singurătatea s-a obișnuit.

Nu știe.

Mâinile i se încrucișau, încet, pe piept, dar buzele se pregătea pentru rugăciune.

Nici nu știe să se roage.

Nu s-a rugat, Dumnezeu știe de când.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Deși se ruga la Dumnezeu, Acestuia nu-i plăceau oamenii ca ea.

Nu îi iubea, de aceea hoinăreau prin lume într-o sărăcie continuă.

O pedeapsă milenară.

Doar noaptea simt că trăiesc, le place noaptea, pe Dumnezeu îl nesocotesc, poate se adresează doar lunii cu rugămintele lor, dar în asemenea nopți se ascunde și luna.

Flacăra se ridică din nou, luminează lăvicioara pe care stăteau cărțile soioase.

Mavra le ia din nou în mână, șoptește ceva deasupra lor, cu buzele-i uscate și le întinde din nou, la fel ca prima oară...

Și privește din nou în cărți... privește îndelung...

Și din nou nu știe ce să creadă, nu înțelege ce-i arată astăzi.

Ceva mare-mare și trist, dar o așteaptă și o bucurie.

Parcă o noapte, parcă o zi.

Parcă nuntă, parcă moarte.

Și cineva-i amestecat în asta, cineva de aproape, cineva de departe.

Un bărbat și o fată.

Ba nu.

Două fete.

Odată-i de bine, odată-i de rău.

Dintr-o parte avere și binele, iar pe aproape se afla traista și biciul de cerșetor.

Mavra scuipă și vrea să strângă cărțile.

Dar nu. Un lucru este clar.

Se arată că intră în casa ei doi bărbați.

Unuia, parcă ei, parcă lui, i se arată moartea.

Altuia, parcă ei, parcă lui, i se arată bucurie.

Între amândoi e bucurie.

Unul tânăr, altul bătrân.

Amândoi vor veni la ea.

Vor veni singuri.

Iată, se arată tânărul că vine direct la casa ei, dar nu acum.

O, încă nu!

De parcă amândoi se vor întâlni în casa ei... de fapt...

Doamne Dumnezeu, oare nu unul dintre ei va aduce moartea cu el?

Da, moartea. Chiar moartea, neagră și fioroasă.

Așa-i arătau cărțile... cărțile ei negre.

Ferește-te, Mavra!

Tu nu o dată ai păcătuț în viață.

Nu o dată i-ai păcălit și i-ai mințit pe oamenii care veneau la tine cu încredere să-i ajuți...

Și din nou în capul ei s-au amestecat toate.

Din nou nu poate să înțeleagă nimic.

Împinge, fără chef, cărțile într-o parte, ca pe un proroc sau ghicitor sâcâitor și întorcându-se cu spatele la cuptorul cald și ghemuindu-se pe lăvicioară, încercă să adoarmă.

Să adoarmă!

În asemenea nopți nu se doarme!

Nu în asemenea locuri, ca acesta.

Căsuța-colibă se poate dărâma, o poate mătura viforul în prăpastia fără fund.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Iată cum o împinge, din răspuțeri, încercând să o mute din drumul lui, urlând și gemând.

Iar zăpada ajunge până la geam.

Se adună sub streășină împinsă de vânt.

Brazii, singurii care o apărau cu cetina lor, acei copaci sfinți care împiedică venirea morții.

Dar cine poate să știe ce putere poate avea viforul în asemenea nopți?

Moartea nu vine singură.

Ea vine cu oastea ei, după cum spunea mama și tatăl ei.

Vine cu oaste mare, vine în zbor.

Ea în față, iar în spatele ei, oastea.

Toți oștenii au coase și prapori. Toți și toate împreună. Totul se petrece în astfel de nopți.

Iată cum urlă și dau de știre că sosesc.

Iar Mavra deja moțăie; urletul viforului de afară parcă o leagănă încetișor.

Deodată se trezește, sare în picioare și începe să tremure de frică.

În fereastra ei bate ceva, se aud ciocănituri.

Moartea?

Mavra cade pe gânduri. Sigur e moartea.

Mavra se aruncă ca un fulger la podea și se târăște spre ușă, de parcă vrea să oprească pe cineva, cu trupul ei, de a intra-n casă.

Sub ușă e întuneric nu o va zări nimeni.

Flăcările din cuptor s-au potolit, în casă e iar întuneric.

— Lăsați-mă să intru! aude clar o voce răgușită de om bătrân. De frică îi trec fiori pe șira spinării, iar părul i se

ridică-n cap. O clipă de tăcere și pe urmă din nou: Lăsați-mă să intru!

Mavra nu mișcă. Aproape nici nu respiră, întreg corpul ei e încordat, de parcă ascultă cu tot corpul ei: cu urechile, cu ochii, cu inima....

Și aude:

Cum leagănă vântul brazii, parcă bătându-și joc de ei, aude cum urlă pădurile seculare!

Iată deja se leagănă și casa ei, alunecă spre prăpastie, iată-iață acum se va prăvăli, se va destrăma.

Picături de sudoare îi apar pe frunte.

Moartea!

– Lăsați-mă să intru-n casă, ajunge la ea, din nou, vocea unui om bătrân, și se aud bătăi în ușă, după care tace, așteptând parcă, nu scoate nici un cuvânt, nici nu bate...

În casă se așterne o tăcere de moarte.

– Lăsați-mă să intru-n casă! ajunge din nou la ea vocea disperată, înfiorătoare...

Mavra împietrește, nu se mișcă, de parcă ar ști dinainte ce o așteaptă dacă deschide ușa.

Nu poate să deschidă.

Tâlharul nu o va ierta.

Cunoaște destule cazuri, care se întâmplau printre oameni, cum făceau adesea și ȣiganii, mai demult. Se cere-n casă, iar omul de bună credință îi deschide ușa ca să-l salveze, iar dușmanul, ca pe un animal, poc... și gata...

Nu ea nu-i de ieri de astăzi, nu-i va da drumu-n casă. Nu vrea să fie ucisă. Se teme, se teme de moarte.

„Mavra, Mavra, multe păcate ai pe suflet, ai putea să

faci un bine... o să ți se ierte multe, se trezește-n ea vocea interioară. Lasă-l să intre! Poate e un sărman necunoscut, se teme să nu piară. Lasă-l să intre!”

„Mavra, Mavra, trezește-te” se ruga de ea ceva din interiorul ei, în timp ce ea tremura de parcă era cuprinsă de friguri.

Ceva se lupta în ea, o împingea spre ușă ca să o deschidă. Pe urmă o cuprinde iar frica, iar o putere nevăzută o oprește să se apropie de ușă, de parcă la geam, într-adevăr se aude vocea morții care ajunge la ea de sub pământ.

E înnebunită de groază. Nu știe ce să facă.

Ea nu se ridică de jos, pipăie ușa și cu toate puterile ascultă.

La geam nu se mai auzea nimic, doar vuietul brazelor și zgomotul disperat al unor pași care parcă, căutau un loc cald în zăpadă, ascunzându-se de frig.

Pe Mavra o trecură din nou apele, îngrozită ridică spre cer mâinile, după care le lăsă neputincioasă-n jos.

Nu, nu poate să deschidă ușa. Nu poate.

Nu are putere, frica o învinge.

Frica în fața vocii necunoscute care o ruga și care părea că vine de sub pământ.

Facă-se voia lui Dumnezeu.

Ea e singură-n casă, nimeni nu o va apăra, ea vrea să moară de moarte bună.

Nu poate să-i deschidă.

Ea s-a ascuns aici de oameni, ca un animal sălbatic, iar ceasul rău nici aici nu-i dă pace.

Să o lase-n pace oamenii, ea nu va deschide, nu poate.

Mai bine cel care se ruga de ea, să se ducă-n drumul lui, oricine ar fi, om bun sau rău, poate să vină de departe, sau de aproape, să se ducă, să plece.

La fel i se spunea și ei, mai demult, printre străini, când îi căuta pe ai săi și cerșea pe la uși murind de foame și de frig: „du-te cu Dumnezeu!”

Și ea pleca mai departe. Cu Dumnezeu sau fără Dumnezeu, dar pleca, deoarece așa i se spunea.

Așa că...

Ea continuă să tacă, nu răspunde, nu se mișcă, se luptă cu o putere nevăzută sau cu un sentiment care îi poruncește: „Mavra, Mavra, deschide, Mavro, ridică-te! O ruga, cu disperare și milă vocea din interiorul ei. Mavra deschide!”

I se ridică din nou părul în cap și iar începe să asculte cu toată atenția, cu toate puterile ei. Și iată simte că va leșina... că va pieri... că cineva...

La fereastră, ca mai înainte se aud pașii cuiva...

„Doi bărbați vor intra-n casă și odată cu ei și moartea” îi trece prin față ca un fulger ceea ce a văzut în cărți.

„Nu, nu deschide”, îi poruncește cineva.

Nu-i trebuie moarte-n casă.

O să treacă cumva noaptea asta, iar dușmanul, care îi dorește moartea, dușmanul care a venit după sufletul ei și care se află afară lângă casa ei, să se ducă pe drumul său, să se întoarcă de unde a venit.

Să nu umble într-o asemenea noapte.

Ea știe bine. Știe bine de la oamenii ei, că ei numai noaptea furau și tâlhăreau, făceau fapte rele...

O, o, o! Mai bine nu ar cunoaște nimeni răul!

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Se ghemuie din nou, colăcel, lângă ușă.

Și deodată – ce-i asta?

De dincolo de ușă, ajunge la ea un groaznic blestem, care-i pătrunde până-n adâncul sufletului, o cutremură și îi îngheață sângele-n vine, de parcă o condamnă la pieire.

Pe urmă, încă un moment și din nou liniște. Zgomotul pașilor nu se mai aude, cuvintele au amuțit. În rest tăcere. Parcă nici foșnetul pădurii nu se mai aude, lăsând loc tăcerii.

Mavra înnebunește.

A țipat de frică și a căzut cu fața la pământ...

Când a fost asta, când a mai auzit vocea asta?

Oare când?

Și blestemul acesta puternic, ajungea la ea, de sub pământ!

Și pe cine ajungea, pe acela îl ucidea.

O, o, o!...

Când oare a mai auzit această voce? Oare când?... Adu-ți aminte, Mavra...

Acest blestem e mai rău decât moartea.

Sufletul i se umple de spaimă, iar amintirile se ridică ca un vârtej, o cutremură, oare nu o vor ucide... și nu are de unde să-i vină ajutorul.

A rămas singură. Singură în tot muntele acela, singură în toată pădurea... singură... acum va pieri.

Acum știe a cui a fost vocea aceea.

Știe. Era vocea tatălui ei. Vocea lui Andronati, care blestemat-o pentru ca nu i-a deschis ușa. Era vocea lui!

La acest gând Mavra începe să râdă cu un râs nebun, un

râs care nu s-a auzit niciodată, până atunci, în acea căsuță-colibă.

Vocea tatălui ei? De unde?

De pe lumea cealaltă?

De atunci de când a născut un copil alb și s-a trezit singură, între copaci, printre străini, cu douăzeci de ani în urmă, sau poate cu mai mulți, nici nu mai ține minte.

Iar ce s-a întâmplat cu tatăl și cu mama ei nu știa nimeni.

Nu a putut afla.

A umblat prin lume, căutând și întrebând, dar se întorcea înapoi fără să afle ceva. Întreba și plângea în fața oamenilor, dar nu a putut să afle nimic despre copilul ei alb.

Doar moartea singură este în stare să șteargă toate urmele. Doar moartea.

Dar aceea era vocea tatălui ei. I-a vorbit sufletul lui.

Gândurile se îngrămădeau înspăimântate în capul ei, iar amintiri dureroase i-au răscolit sufletul, încât nici nu-și mai dădea seama ce se întâmplă cu ea.

Și totuși era vocea tatălui ei, vocea lui Andronati. Doar el singurul putea rosti acel blestem puternic, de care se temeau toți, ca de foc. El singurul putea face asta. El și mama ei erau cei mai în vârstă din întreaga satră.

Dar de unde a ajuns la ea acel blestem, ca s-o lovească în această oră a nopții? De sub pământ? Un blestem care cutremura pământul.

Era convinsă că acel blestem a ajuns la ea, de sub pământ.

Într-o noapte atât de fioarăsă și cutremurătoare, numai de sub pământ putea să vină.

Sufletul lui a venit să vestească moarte ei.

De trei ori se ruga de ea să-l lase să intre, iar ea nu i-a răspuns de trei ori.

Deoarece nu i-a răspuns și nici nu i-a deschis ușa, el a blestemat-o...

Vocea tatălui ei, de dincolo de mormânt. Însăpăimântătoare, răgușită, surdă, prevestitoare de rău...

Era vinovată! De ce nu i-a deschis?...

Buzele i se strâmbă.

Cui să deschidă?

Era miezul nopții, la acest ceas al nopții umblă doar tâlharii. Tâlharii și morții.

Suferea Mavra întinsă pe podea, gema, chema numele Domnului. Se ruga...

Dar dacă tatăl ei era viu, o fulgeră dureros gândul. Dacă era viu, și uite cutreierând lumea a nimerit din întâmplare la coliba ei, iar ea nu i-a deschis ușa...

O Dumnezeu!... numai să nu se fi întâmplat astfel, ca ea să nu-i deschidă ușa propriului ei tată.

Deși... o chinuie gândul, putea să se întâmple și asta. El mergea, cum merg oamenii săraci... mergea spre viață sau spre moarte. Cine mai hoinărește astfel, decât țigani?

S-a rătăcit, a înghețat, a încercat să ajungă la lumină, la căldură. S-a rugat, a implorat... O, o, o!...

Mavra, tu nu i-ai deschis ușa, chiar propriului tău tată, ai destule păcate pe suflet și fără asta. Ai greșit Mavra! Și cât de mult s-a luptat cu ea însăși, ceva îi ridica mâinile, ceva o împingea să deschidă ușa, însă... frica de moarte nu a lăsat-o. Nu putea, îi era teamă.

Pe urmă asculta tremurând din tot corpul. Se va întoarce? Însă nu a mai auzit nimic. S-a așternut liniștea.

De undeva se auzea urletul prelung al unui lup flămând amestecat cu foșnetul brazilor. În rest nimic. Focul în cup-tor de abia pâlpâia, în casă s-a așternut o liniște de mor-mânt...

Mavra nu-și părăsea locul de lângă pragul ușii, încă se temea de ceva și a rămas acolo, ghemuită de frică.

Dimineăta, în zori, când de abia se luminează în pădure, ea a ieșit afară. În fața ușii și a ferestrei se vedeau urme mari de pași, pe care vântul, aproape, le-a acoperit cu zăpadă, pașii erau ai unui bărbat, păreau neliniștiți și se pierdeau în pădure, spre partea satului.

Mavra s-a întors în casă.

Nu o lăsa sentimentul că a săvârșit o faptă foarte gravă, nedeschizând ușa. Acum, la lumina zilei, era convinsă că vocea care a speriat-o atât de rău și care semăna atât de mult cu vocea tatălui ei, era vocea unui om viu, nicidecum a unui mort.

Acum știa. Pașii mari și neliniștiți, de lângă casa ei, dacă nu a deschis ușa bietului bătrân, acești pași s-au pierdut în pădure sau au mers mai departe, poate spre o haită de lupi.

Întorcându-se în casă, Mavra a aprins focul, ce-i rămânea de făcut?

A început să-și ghicească în boabe de porumb. Voia să vadă dacă ceea ce s-a întâmplat în noaptea aceea era de bine sau de rău?

Nu i s-a arătat nimic.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Boabele nu cădeau perechi. Oricât le-ar fi amestecat, când le arunca, nu cădeau perechi.

Nu putea să vadă nimic...

Mavra a căzut pe gânduri.

Ea simte acum clar, că a făcut un mare rău, nedeschizând ușa bărbatului, simțea că o așteaptă o mare durere...

* * *

În fiecare duminică, cu timp frumos; Tetiana, îmbrăcată de sărbătoare, urca poteca muntelui Ceabanyția, spre casa Mavrei, de deasupra prăpastiei.

La fel a urcat și în duminica aceea.

Tetiana a cules, din grădinița de flori, maci roșii pe care și i-a prins în păr, iar în urechile ei străluceau cerceii în formă de semilună, primiți de la Mavra și pentru care au numit-o în sat „Turcoaica”. Era fermecătoare.

A pornit la drum.

Ajungând la casa Mavrei și văzând ușa închisă pe din afară, și-a dat seama că Mavra a coborât în satul vecin, sau a plecat să culeagă ierburi vindecătoare, cum făcea adeseori. Ar fi fost în zadar să aștepte întoarcerea ei, deoarece Mavra când pleca dimineață nu se întorcea decât seara.

Tetiana a pornit pe poteca albă, cu gândul, că poate o va întâlni pe bătrână.

Trecând pe lângă pășunile mamei sale, privea fascinată în prăpastia adâncă, ce se afla pe marginea dreaptă a potecii, la pâraul vesel care alerga, parcă readucând la viață întreaga vale tăcută, despărțind ca o potecă argintie Muntele Ceabanyția de muntele vecin împădurit și foarte abrupt.

După cum am mai spus: în dreapta potecii, pe care pășea Tetiana, se afla prăpastia adâncă cu pâraul jucăuș, iar pe partea stângă se afla muntele Ceabanytea, pe care o înfășoară Poteca Albă ba lărgindu-se pe alocuri, cu doi, trei pași, ba îngustându-se din nou, șerpuind mai departe, pe deasupra pâraului.

Tetianeii îi plăcea să umble pe aici, pe partea asta a Ceabanyței. Aici dacă hăulești odată, se aude ecoul ca din pieptul unui om.

Câteodată, deși foarte rar, întâlnea oameni care o cunoșteau pe mama ei. Străinii nu prea treceau pe aici.

Tetiana cunoștea aici fiecare copac, cunoștea florile, știa unde cresc cele mai frumoase ierburi. În ce locuri cresc frăguțele și zmeura, cum se poate ajunge în acel loc, de lângă Piatra Albă, de unde se văd, ca-n palmă, satele vecine și cum se poate ajunge cât mai repede la ele. Ea cunoaște aici toate împrejurimile.

Iată a coborât din vârful muntelui Ceabanyția, de unde a privit în toate părțile, și acum nu se prea grăbea spre casă.

Deodată a auzit zgomotul copitelor unui cal.

Mirată, Tetiana a ieșit dintre brazi, pe Poteca Albă întrebându-se cine ar putea trece pe aici călare... și s-a oprit.

Pe potecă s-a ivit, călare pe un cal negru ca noaptea, cu coama deasă, Hryț din satul Tretivka.

Zărind fata, cu maci roșii în păr, care a ieșit din pădure, mirată că-l vede, mirat și el, în aceeași măsură, a oprit calul și pentru o clipă se priveau unul pe celălalt în tăcere.

Hryț a fost primul care și-a revenit, și-a ridicat pălăria și i-a dat binețe.

Tetiana i-a răspuns, fără să se miște, privindu-l cu ochii ei strălucitori, privindu-l cu oarecare mirare cu sprâncelele-i negre ridicate.

— Te dai la o parte? a întrebat-o Hryț coborând de pe cal cine știe de ce.

— Nu, a răspuns ea liniștită, aproape nepăsătoare. Ocoleşte-mă tu.

— Să te ocolesc? a întrebat-o băiatul, uitându-se la ea cu uimire, dar totodată cu adânc respect.

— Da, ocoleşte-mă. Eu nu mă dau într-o parte. Trebuie să stau aici.

— De ce trebuie să stai acolo?

— Deoarece așa trebuie.

— Aștepți pe cineva?

— Deja nu mai aștept pe nimeni, mă duc mai târziu acasă.

— Locuiești pe aici, pe aproape?

— Da de unde, a răspuns cu nerăbdare. Astăzi așa s-a întâmplat să trec pe aici, trebuia să mă întâlnesc aici cu o femeie, dar nu m-am întâlnit.

— În loc de ea te-ai întâlnit cu mine, a adăugat el, zâmbind vesel, uitându-se drept în ochii ei.

— Ocoleşte-mă! a spus ea, din nou, cu voce liniștită, ca un fel de rugămintă. Ocoleşte-mă.

— De ce să te ocolesc?

— De aceea.

— De ce nu vrei să te dai într-o parte să trec? a întrebat-o cu reproș.

— Nu știu. Poate că... dar nu contează, e o prostie, a adăugat și s-a dat într-o parte, din calea lui.

– Tu cine ești? o întrebă el, observând cerceii în formă de semilună, care se legănau ușor, în urechile ei, lucind ca niște raze de soare.

Ea nu i-a răspuns imediat, însă, ridicând mândră din sprâncene, se părea că îl privea cam de sus.

– Stai! o roagă și o prinde de mână.

– De ce? întreabă ea cu nerăbdare.

– Spune-mi, cum te cheamă?

– Eu sunt Turcoaica, răspunde uitându-se în ochii lui frumoși, albaștri ca cerul dintr-o zi senină, care i-au răscolit puțin sufletul.

– Turcoaica? Întreabă el mirat, deoarece niciodată nu a auzit, de nicio turcoaică.

– Turcoaica, repetă cu voce liniștită și se întoarce, deoarece nu suporta privirea lui răscolitoare.

– Stai așa Turcoaico, spune el și o îmbrățișează, ca la o poruncă pornită din interiorul lui. Ea se eliberează din îmbrățișarea lui și ridică din nou sprâncenele.

– Nici măcar nu mă cunoști și vrei să mă îmbrățișezi, spune ea și-l împinge încetișor cu mâna. Crezi că mă poate îmbrățișa oricine? Eu nu sunt pentru oricine. Îți repet: nu sunt pentru oricine.

El a devenit serios.

– Văd că ești frumoasă ca o rusalcă, iar mie îmi plac fetele frumoase.

– Mare lucru.

– Te-aș iubi și pe tine.

– Încearcă. Crezi că eu sunt pentru oricine? Nu sunt pentru oricine.

— Dar poate că pentru mine ești? Spune cu respect și se înclină în fața ei, până la pământ, rămânând pe urmă cu pălăria-n mână.

— Atunci iubește-mă! răspunde la fel de liniștită, și aruncându-i o privire fulgerătoare, a făcut câțiva pași înainte.

— Dar iată că tu pleci, a spus el cu regret.

— De ce nu? Nimeni nu stă prea mult timp într-un loc. El pornește-n urma ei, se uită la ea și își dă seama că s-ar potrivi cu el la înălțime, pe urmă o întreabă:

— Părinții tăi sunt turci?

— Nu, răspunde ea.

— Unde-i casa voastră?

— Unde locuiesc, întrebi? Vezi, acum sunt în pădure, iar în rest... nu a terminat fraza, arătând cu mâna în jurul său, adică poate locui oriunde.

— Undeva pe aici, în pădure? întreabă neînțelegând gestul.

— Nu, răspunde și începe să râdă cu un râs atât de sincer și atât de limpede, încât flăcăului i s-a părut că nu a mai auzit. Dar deodată s-a trezit în el acea fire sensibilă și a întrebat-o:

— De ce râzi?

— Pentru că ești prost!...

El s-a aprins pe loc.

— Tu-u! a amenințat-o cu mâna, aruncând scânteii din ochi. Tu ai grijă, fato, ai grijă ce spui, că eu nu-s prost, drept cine mă iei?

Ea ridică capul mândră, își încruntă sprâncenele, de parcă l-ar măsura din cap până-n picioare, și rostește prelung, cu un ton batjocoritor: Oho-ho!!!

Parcă l-ar fi opărit.

– Tu! a rostit cu un ton amenințător, fulgerând-o cu pivirea. Tu, mai spune un singur cuvânt asemănător și ai să vezi cine e prost!

– Oho-ho! răspunde râzând și se oprește-n fața lui.

El ridică mâna, cu ochii-n flăcări, iar ea se apleacă cu repeziciunea unui fulger spre obrazul lui, cu ochii pe jumătate închiși și cu zâmbetul pe buze.

– Ești un prost! repetă ea cu voce alintătoare. Ești un prost, iar eu, să știi, sunt Turcoaica.

A rămas împietrit.

– Drăcoaica! răspunde el adânc mișcat de un sentiment care l-a cuprins pe neașteptate. Drăcoaico! Poți să fii și turc, când te prind în mâinile mele, nu scapi cu viața. Tu știi cine sunt eu? Eu sunt Hryț, de la granița ungurească și sunt fiul unui om bogat.

– Oho-ho! îi răspunde din nou măsurându-l cu ochii ei negri, și înaltă și subțire tocmai potrivită de a-l privi de sus.

Hryț a scuipat cu năduf. Era mișcat și nu a observat cum în jurul buzelor ei dansau zâmbete.

– Te crezi atât de vitează, încât nu te temi de nimeni.

– Și de cine ar trebui să mă tem?

– Nici măcar de unul ca mine?

– Nici de unul ca tine nu mă tem.

– Stai că-ți arăt eu ce pot unii ca mine, arătând cu capul spre calul său negru ca noaptea. Ia privește!

Întorcându-se, a ridicat calul ca pe un cățel, de picioarele din față, și l-a ținut astfel destul de mult timp.

– Vezi ce puternic sunt? a întrebat-o.

— Văd, dar ce-mi pasă mie?

— Pe mine mă cunosc toți cât sunt de puternic și se tem de mine, numai eu nu mă tem de nimeni.

— Nu te-am întrebat, nu mă interesează, răspunde și vrea să treacă mândră pe lângă flăcău și calul lui.

— Sunt fiul unui boier... adaugă el mândru.

— Iar eu sunt Turcoaică.

— Tatăl meu are muntele lui și o herghelie de cai, turme de oi și o cireadă de vite, și multe alte bunuri! a spus aproape cântând, iar pe urmă a fluierat.

— Parcă eu te-am întrebat? râde ea.

— Ești cam ciudată, dracu știe cine ești, se supără el.

— Iar mama mea e și mai bogată, spune ea. Are cele mai frumoase pășuni, de pe muntele Ceabanyția, are cai, oi, vite... moară, nici nu știu câte suluri de pânză, dacă tu ești fiu de boier de pe granița ungurească, eu sun Turcoaica. Așa să știi.

Hryț a fluierat din nou.

— Umblă prin pădure, așteaptă pe cineva, nici ea nu știe pe cine, ca o nebună, a spus cu mândrețe și s-a oprit.

— Și dă de un prost ca tine, a spus liniștită ridicând din sprâncene uitându-se drept în ochii lui.

El începe să râdă.

— Ia uite unde duce mintea turcească!

— Eu așa m-am născut, deșteaptă! Cum mă vezi. Eu ți-am spus ocolește-mă, de ce te-ai agățat de mine? Eu nu sunt pentru oricine.

— Dar ce ai spune tu, fato, dacă ți-aș trage o mamă de bătaie, aici pe loc? a spus sorbind-o din ochi.

– Pe mine încă nu m-a bătut nimeni niciodată, a spus cu tristețe. Tu ai fi primul, dar și ultimul care m-ar bate. Nu vrei să încerci? Bate-mă! O să ai cu ce să te lauzi pe urmă, așa cum te lauzi că poți ridica calul.

Hryț parcă nici nu aude ultimele ei cuvinte, își răsucește mustața și o privește cu răutate.

Îl privește și ea, dar foarte liniștită, fără a fi emoționată.

Îl privește și cade pe gânduri. Un timp nu rostesc, nici-unul dintre ei, nici cuvânt, fiecare păstrează în suflet ceva care a crescut între ei, ceva care le pecetluia buzele.

Pe Tetiana o apucă un fel de tristețe, pe care nu o înțelegea nici ea.

Dintr-odată i-a spus:

– Du-te cu Dumnezeu, o să întârzii din cauza ta.

El se oprește și se uită la ea, cu ochii albaștri ca cerul. Ar vrea să mai spună ceva, dar îi e frică. E atât de frumoasă și atât de ciudată. Se intimidă. Niciodată nu a văzut o fată ca ea. De unde a apărut așa dintr-odată? Dumnezeu! Până la urmă își face curaj.

– Tu nu iubești pe nimeni? Întrebă timid.

– Eu nu iubesc pe nimeni, răspunde liniștită, privindu-l în ochi, cu sinceritate, ca mai înainte, poate un pic mirată de întrebarea lui.

Pe urmă îl întreabă și ea:

– Dar tu iubești pe cineva?

– Nici eu nu iubesc pe nimeni, răspunde el, și parcă prinzând curaj se uită pentru o clipă în ochii ei.

– Faci cum vrei, spune ea și adaugă cu seriozitate: du-te cu Dumnezeu pe drumul tău, o să întârzii din cauza ta.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

El s-a întristat, ultimele vorbe l-au întristat.

– De ce te-ai grăbi?

– Dar de ce aş sta cu tine?

El a strâns din dinți, dar nu s-a clintit din loc.

– Deci cum te cheamă, nu poate să se abțină, fără să o întrebe, încă odată.

– Ți-am spus deja, nu-ți aduci aminte?

– Nu am ce să-mi aduc aminte, deoarece nu mi-ai spus.

– Eu sunt Turcoaica! și cu aceste vorbe se întoarce, se apleacă și ridică hăturile, pe care el le-a scăpat din mână și acum le călca calul, și le aruncă pe coama calului.

El nu i-a spus nimic.

– Mai bine ai avea grijă de calul tău, i-a spus și fără să mai spună nimic, s-a întors, a dat la o parte cetina brazilor a dispărut în întunericul pădurii...

El a rămas ca opărit și se uita în urma ei.

Unde a dispărut? Unde s-a dus, de parcă era fata morgana, a dispărut ca vântul...

* * *

Calul lui și-a aplecat capul până la pământ, mai-mai să atingă cu buzele florile de mac. Hryț nervos a tras de hături oprindu-l și ridicând floarea roșie de jos, și-a pus-o, cu mare grijă, la pălărie și a pornit la drum.

În duminica următoare Tetiana, gânditoare, își împletește părul de mătase și la fel ca și duminica trecută, își prinde în păr flori de mac și pornește spre Mavra.

Merge gânditoare și tristă purtându-l pe Hryț în suflet.

De fapt Tetiana nu s-a gândit decât la el.

Orice făcea, cu oricine vorbea, îl avea pe Hryț în fața ei, îi auzea fiecare cuvânt și își amintea toate gesturile lui.

Mergând prin pădure, se uita cu teamă, plină de speranță în jur, deși era sigură că nu îl va mai întâlni pe această potecă care aparținea mamei ei și pe care se întâmpla rar să treacă cineva. Treceau doar aceia cărora le-a dat voie mama ei. Deci, Tetiana era aproape sigură că nu-l va mai întâlni.

Astăzi ea merge la Mavra.

Ziua e atât frumoasă, atât de liniștită! Brazii adormiți se încălzesc leneși la soarele verii și parcă s-a lenevit întreaga pădure.

Poate astăzi o va găsi pe Mavra acasă. Bine ar fi să fie așa. Simțea nevoia să vorbească cu Mavra.

Deși nu avea de gând, nici în ruptul capului, să-i povestească ce i s-a întâmplat în pădure. Și cine știe când va mai veni la Mavra.

Mama ei nu privea cu ochi buni aceste plimbări ale ei, nu-i plăcea să lipsească în fiecare duminică de acasă.

De oprit nu o oprea, dar nici bine nu-i părea. Tetiana cunoștea și fără cuvinte voințele mamei ei.

Iată în sfârșit a ajuns la coliba Mavrei și privește-n jur. Căsuța era închisă.

Tetiana se gândește o clipă și strigă cu vocea ei cristalină:

– Ești acasă?

– He-hei! se aude de undeva vocea Mavrei și Tetiana pleacă în acea parte, de unde s-a auzit vocea.

La vreo patru pași, în spatele casuței, pe marginea prăpastiei, Mavra stă întinsă, pe iarbă, sprijinită în coate și trăgând din pipă se încălzește la soare...

— Ce faci aici Mavra, o strigă Tetiana, te-ai ascuns aici, te încălzești la soare ca o șopârlă, iar ușa casei ai închis-o de parcă ți-ar fi frică să nu te calce hoții?

Astfel o abordează tânăra Tetiana pe Mavra, dar de fapt îi era cumva teamă să apară astăzi în fața bătrânei țigănci care citea cu ochii ei negri și strălucitori sufletele oamenilor, de nu puteai tăinui nimic.

Mavra, fără să-și schimbe poziția, parcă nici nu auzi vorbele tinerei fete, continua să o privească cu ochii strălucitori în care parcă ardeau focuri diavolești și în loc să-i răspundă la întrebare, o întreabă ea:

— Pentru cine te gătești astfel, suflețelule, duminică de duminică, cu flori de mac la urechi, doar pentru bătrâna Mavra? Ha? Iată ce frumoasă ești ca o domniță. Hei! Hei!

Tetiana pălește sub privirea Mavrei, însă răspunde cu sufletul curat:

— Pentru mine Mavra, pentru cine altcineva? Astăzi e duminică. Ia ridică-te să ne așezăm la umbra bradului, des-
tul m-am prăjit la soare venind încoace, am transpirat ur-
când la deal, iar acum vrei să mă ții în continuare la soare.
Și de ce te-ai culcat la marginea prăpastiei? Nu ți-e frică
că într-o zi o să adormi și o să te rostogolești în prăpastie?

Țiganca a zâmbit dezvelindu-și dinții albi.

— Nu mă tem. De adormit n-o să adorm, iar de rostogolit
nici atât. Poate doar o pasăre răpitoare să se arunce asupra
Mavrei și s-o ridice-n văzduh. Dar nici de asta nu mă tem,
căci pasărea văzând că Mavra-i bătrână, i-ar da repede dru-
mul din ghearele ei, de aceea n-are de ce să se teamă, nici
măcar de această prăpastie. Iar dacă vrei să știi de ce mă

ascund aici, închizând ușa, măcar după prânz, atunci află că într-adevăr mă feresc de tâlhari: azi dimineată-n zori de zi, încă nici nu m-am trezit, când blestemații de ciobani s-au vorbit între ei, ca niște diavoli ce sunt, s-au aruncat asupra căsuței mele urlând: „Mavra, vin tătarii! Scoate banii, Mavra, vin tătarii!” și bătând cu putere-n ușă hohoteau de râsuna pădurea, pe urmă au dispărut. Ptui! Diavoli blestemați, mi-au întrerupt somnul, i-a blestemat Mavra...

Tetiana a pufnit în râs, imaginându-și micii ciobănași în postura de „tătari” și pe Mavra cu părul vâlvoi, alergând după ei.

Pe urmă se așezară amândouă la umbra bradului. Când Mavra o întreabă despre sănătatea mamei ei, despre cum îi merg treburile-n gospodărie, Tetiana îi răspunde cumva fără chef, ascultând vuietul râului, privind în prăpăstie ca dintr-un turn, cum acesta șerpuiește lucind sub razele soarelui, cum spală cu apa lui de argint pietrele albe, și cum peretele muntelui vecin, abrupt și împădurit, despărțit de muntele lor, tocmai de acel pârâu, se îmbată de razele soarelui.

– Iată un adevărat răpitor, Mavra! o întrerupe pe Mavra, din întrebările ei și îi arată o pasăre răpitoare care se învârtea, deasupra lor, în înălțimile cerului, de parcă căuta un loc unde să se așeze.

Mavra privi cerul senin.

– Se învârte deasupra ta, fetiço, rostește Mavra ca pe o prorocie. Vezi, azi e duminică, să nu cazi peste o săptămână în ochii vreunui flăcău răpitor și să nu te îneci în ei pentru totdeauna, spune și râde dezvelindu-și dinții.

Tetiana a pălit.

— La joc în sat merg foarte rar, Mavra. Știi și tu că mama nu-mi dă voie singură, iar să vină cu mine nu prea are timp. La noi în casă e ca la mănăstire, doar sfintele icoane și noi.

— Nu mai ai mult și o să te măriți, îi răspunde Mavra, și de ce să mergi la joc? Să meargă altele care nu au nimic și își caută soarta pe la jocuri. La fete ca tine pețitorii vin singuri. Mama ta știe foarte bine ce face. Nu e alta-n sat cum e Ivanyha Dubyha. Iar fetele ca tine nu cunosc ce-i amarul și sărăcia, fetițo. În toamna asta vor veni pețitorii. Mie mi-a spus mama ta că s-ar fi înțeleș cu cineva.

Tetiana nu a răspuns nimic bătrânei sale prietene. A auzit de câteva ori asta, din gura Mavrei, însă nu-i păsa ei de pețitorii care vor veni, de aceea nu a răspuns nimic nici de data aceasta.

— Ia spune-mi te rog adevărul, o iscodește bătrâna, nu ți-a căzut niciunul la suflet? Nu iubești pe nimeni?

— Nu, Mavra, răspunde vag Tetiana și spune adevărul. Deoarece ea încă nu iubește pe nimeni. Nu iubește și nici nu are de gând să iubească pe careva dintre flăcăii, pe care-i cunoaște.

— Atâta liniște și fericire ai fetițo, până nu iubești pe niciunul, oftează Mavra. Când începi să iubești, calci cu un picior în fericire, iar cu celălalt în iad.

— Nu știu, spune în șoaptă Tetiana și uitându-se ciudat în jurul său, ridicând din sprâncene, însă de văzut nu vede nimic. Muntele din fața lor, la fel ca mai înainte, se înalță semeț și se îmbată de razele soarelui. În rest nicio schimbare.

— Încă nu știi ce poate inima, o asigură Mavra. Nu ai de unde să știi. Însă eu știu, spune zâmbind cu un zâmbet atât de ciudat, încât nimeni nu și-ar fi dat seama dacă este un zâmbet de bucurie sau un zâmbet trist.

Tetiana o privește cu ochii săi limpezi și senini, cu întreaga ei ființă și parcă se pregătește să asculte, ceea ce o să-i spună, bătrâna ei doică.

— Iubirea e așa, spune dintr-odată Mavra, așezându-se mai bine, trăgându-și picioarele sub ea și aplecându-se către Tetiana, de parcă ar fi vrut să-i spună o mare taină.

— Da, continuă, te întâlnești cu el o dată, de două, de trei sau poate de mai multe ori, nu știu, fiecăruia cât îi e dat. Pe urmă, fără să-ți dai seama îl simți aproape, iar el se apropie și mai mult de tine și nici nu-ți dai seamă când te sărută. Prima oară, a doua oară și a treia oară. El te iubește, Tetiana, și tu îl iubești... și de ce nu ai avea încredere-n el dacă te iubește? Sigur că ai... începe să râdă Mavra ca o nebună, de au trecut-o fiorii pe biata fată.

Tetiana s-a făcut palidă, neînțelegând ce vrea să-i spună bătrâna.

— Dar se întâmplă uneori că pe urmă te părăsește, vorbea mai departe țiganka mijindu-și ochii, deoarece are altă iubită, sau poate avea chiar două înaintea ta, așa că...

— O, o, o! a întrerupt-o dintr-odată Tetiana cu o durere-n suflet și apăsându-și buzele oftă din greu. Se uită spre bătrână cu o privire rugătoare, își împreunează mâinile ca pentru rugăciune, și tace fără să se miște.

— Să nu aștepti milă, fata mea! răspunde Mavra de parcă i-ar porunci. Nu are nimeni milă pe lume, mai ales

cei care te părăsesc. Și de ce ai mai avea nevoie de mila lui?... Poate ți-ar fi bună mila oamenilor, după ce începi să umbli din ușă-n ușă cerșind „milostenie”. Doamne Dumnezeu! Apără-ne înainte de a-ți cere ajutorul. Așa e fata mea!

Prin asta a trecut Mavra.

Soțul ei era bulibașa ȝiganilor și atamanul tâlharilor Lukaci Radu, rău ca un lup, șiret ca un vulpoi și frumos ca un boier.

Și ce-i cu asta?

Odată cânta și dansa în pustă, în apropierea unui orășel unguresc, în fața unor curioși care au venit în pustă să-i vadă pe ȝigani și șatrele lor, acolo a câștigat mulți bani.

— Ai dansat Mavra? întreabă mirată Tetiana, deoarece aude pentru prima oară așa ceva din gura bătrânei.

— Am dansat și am cântat, încă cum am dansat, numai în jurul focului, mai ales când veneau la noi boierii să se intereseze de viața și obiceiurile noastre. Tata cânta la vioară, alții la ȝambal, iar eu dansam. Dumnezeu cum cânta bătrânul Andronati! spunând aceste cuvinte Mavra a clătinat din cap. Pe urmă unul dintre ei, un boier tânăr și frumos, m-a rugat să vin în orășelul lor să dansez și să ghicesc. Am mers de câteva ori cu tata, iar câteodată și cu bărbatul meu. Acolo l-am întâlnit, pentru a doua oară pe acel boier frumos care i-a aruncat lui Radu o grămadă de bani pentru dans, iar mie pentru ghicit. Radu era foarte lacom, îi plăcea aurul și a început să mă trimită după câștig. Când mergeam împreună dansam, când mergeam singură doar ghiceam. Deși eu nu voiam să merg, dar de

frica lui mă duceam. Acolo mă întâlneam cu boierul acela de mai multe ori, până când a început să-mi sărute, pe ascuns, ochii, să mă dezmiere și să o numească pe Mavra steaua lui neagră până când ea a înnebunit din dragoste pentru el... Fata mea! a adăugat dintr-odată Mavra, privind-o pe fata care s-a făcut albă ca varul. Eu am fost tânără, frumoasă și proastă, iar el era bogat și frumos ca luna, călărea ca vântul. De ce nu l-aș fi iubit, dacă el, un boier, mă iubea, mă lua-n brațe, mă alinta, mă săruta și mă numea steaua lui neagră? Fata mea! Cine a mai trăit o iubire atât de sinceră, atât de fierbinte și de adevărată, cum a trăit Mavra în brațele lui.... Dumnezeule, ai milă de femeia care a greșit pe lume, a gemut Mavra și aruncându-se cu fața la pământ a tăcut.

— Pe urmă, a reluat după un timp. Pe urmă, când plângeam și tremuram în fața lui, de ceea ce va urma, îmi era frică de răzbunarea lui Radu, de care nu puteam scăpa, deoarece am păcătuat, el a ridicat din umeri, mi-a spus că eu sunt de vină și fluierând la mine ca la o cățea, a ieșit din casă... Deși eram o biată țigancă, continua bătrâna, după care oamenii deseori asmuțeau câinii, iar el era un boier mândru care mă alinta și mă săruta, deși am uitat multe umiliri și batjocuri prin care am trecut, de atunci și până astăzi, dar acel fluierat, pe care l-am primit ca recompensă pentru iubirea mea nu l-am putut uita niciodată. Niciodată!... L-am blestemat. Și ce-i cu asta? a întrebat cu amărăciune. El a rămas boier, iar eu... eu m-am nenorocit până la sfârșitul zilelor mele. Fata mea frumoasă... continuu atenționând-o, fata mea minunată, ferește-te de iubire!

Îți spun încă odată. Crezi că l-a ajuns blestemul meu? Întreabă pedepsind-o pe fată cu privirea ei diavolească. Nu l-a ajuns blestemul, nu l-a ajuns pedeapsa lui Dumnezeu, doar pe mine m-a ajuns. Radu, din cauza copilului alb, pe care l-am născut, m-a alungat din șatră, copilul l-au ucis, sau poate l-a furat, iar părinții mei nu au putut să mă apere și uite așa ca o sălbăticiune rănită, m-am trezit în pădurea voastră. E sfânt acest copac, acest copac, a arătat cu un respect deosebit spre bradul sub care stăteau, m-a ferit de moarte, i-a îndrumat pașii mamei tale într-acolo unde zăceam și iată-mă și acum în viață. Dacă nu s-ar fi întâmplat astfel, nu mai era nici urmă de Mavra. La asta duce iubirea, copila mea, s-a întors la primele ei cuvinte, la asta duce iubirea. Iată cum e iubirea! Dar ce să mai vorbim... a spus cu disperare. Asta o știi toți! Știam și eu că trebuie să mă feresc... deoarece eram soția lui Radu, însă... a tăcut Mavra privind undeva în fața ei, cu o privire atât de tristă, că pe Tetiana o cuprinse jalea. Iubește Tetiana, iubește sincer, dacă ți-e sortit să iubești, a continuat, după o pauză, de parcă s-ar fi smuls din amintirile ei. Numai nu-ți ascunde iubirea de ochii mamei tale și să nu iubești pe doi deodată. Și în afară de asta ferește-te de un singur lucru... de un singur lucru să te ferești fata mea...

— De care? Întrebă Tetiana palidă.

— Ferește-te să nu fii fluierată, pentru iubirea ta...

Ochii Tetiane au strălucit cu mândrie, cu putere cu ceva atât de fierbinte și de neatins, încât Mavra a tăcut.

A tăcut deoarece Tetiana fără să spună un cuvânt a sărit în picioare și îndreptându-se ca un brăduț a spus:

– N-o să mă fluieri, să nu-ți fie teamă Mavra. Pe mine n-o să mă „fluieri” nimeni. Și ridicându-și sprâncenele, repetă: n-o să mă fluieri.

– Dumnezeu să te ferească de așa ceva, a spus Mavra văzând comportarea ciudată a tinerei fete.

– Dumnezeu să ne ferească, a repetat Tetiana și a tăcut.

Mavra a zâmbit și ridicându-se în genunchi, a prins-o de mijloc pe Tetiana și a tras-o înapoi lângă ea. Dumnezeu să te ferească.

Tetiană tăcea de parcă și-ar fi înghițit limba. Nu-și mai putea găsi cuvintele, ceva i se învârtea-n cap.

Amintirile din ultima duminică erau vii în sufletul ei, iar ea încerca să le înnăbușe în ea prin puterea mândriei. Tăcea, nu voia să vorbească despre ele. Mai bine să piară cu această taină, în prăpăstia din fața ei, decât să le povestească cuiva, nici măcar Mavrei. Nu voia, nu putea.

– Era atât de frumos, atât de fermecător, a început, din nou, să povestească Mavra, despre trecutul ei. Era frumos ca luna de pe cer. Era boier, ce mai! Înalt de statură, cu părul negru, cu ochi albaștri ca cerul dintr-o zi senină, frumoși și sinceri, Doamne cât de sinceri erau! Iar mustăcioara lui era ca de mătase, oho-ho, oho-ho!

– Mavra! a strigat dintr-o dată fata, de parcă s-ar fi întors de pe lumea cealaltă. Mavra! a repetat și a tăcut...

Mavra a privit-o mirată, dar fata tăcea. Era palidă, doar ochii ca doi luceferi, de dimineață, scânteiau larg deschiși, iar florile de mac din părul ei tremurau ușor.

– Iată uliul tău, a spus bătrâna arătând spre pasărea răpitoare care s-a odihnit pe vârful unui brad, s-a ridicat și a zburat mai departe.

— · · · — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — · · · —

— E din partea cealaltă, spune gânditoare Tetiana, cu o voce tremurătoare, ridicându-se de jos.

— E din partea cealaltă, repetă Mavra.

— Eu am să plec Mavra, spune fata, uitându-se la bătrână. Soarele a apus, până ajung acasă se înnoptează.

— Du-te, dar să mai treci pe la Mavra, o roagă bătrâna și ridicându-se și ea în picioare, ca să o conducă pe fată, măcar câțiva pași. Iar data viitoare să-mi povestești tot și să dea Dumnezeu ca soarta ta să fie diferită, de a mea.

Tetiana nu i-a răspuns. Ca o căprioară speriată, a pornit în grabă, cu o mare tristețe-n suflet, prin pădure, voind să ajungă cât mai repede jos... în sat... acasă...

* * *

A sosit iarăși duminica, iar Tetiana a pornit din nou prin pădure, ca întotdeauna spre casa Mavrei.

De această dată era împreună cu mama ei care avea, și ea, niște treburi cu Mavra. Însă despărțindu-se de mama ei, fata porni singură, pe potecă, dar neîntâlnind pe nimeni, a urcat până-n vârful Ceabanyței și se așează lângă Piatra Albă. Odihnindu-se lângă piatră și săturându-se de privit satele din jur.

Coborând de pe munte, a observat pe drumul satului, pe care Andronati ducea pe nepotul său alb, în satul Tretivka, un călăreț, în care l-a recunoscut pe Hryț de la granița ungurească.

Dar oare doar el a zărit-o?

Hryț a observat-o și el cu ochiul său de vultur tânăr și a recunoscut în acea siluetă, ce cobora de pe munte, pe Tetiana.

A început să zboare spre ea ca un vultur.

O, ea îl cunoaște bine, dar îi e frică să-l întâlnească.

Dorește să-l vadă, dar îi este frică.

Se grăbește să coboare, să ajungă cât mai repede jos, la mama ei, însă simte că e târziu. El a recunoscut-o cu ochiul său iute. A dat bice calului și iată-l deja pe Poteca Albă. Dar deodată se oprește, leagă calul de un copăcel și pornește în grabă spre ea.

Ce-i rămânea de făcut? Să alerge spre el? o întreabă inima ei. Să se ascundă undeva în pădure?... Nu mai avea timp. Și unde să se ascundă, dacă pădurea începe mai la vale, iar ea de abia a ajuns la fânețea proaspăt cosită, în timp ce el alergă în sus, spre ea, deoarece a observat-o, și apoi nu ar vrea să pară că se teme de el. Dar ei nici nu-i era frică, simțea doar o neliniște atât. Ea nu se teme de nimeni. Așa i-a spus și lui, și dacă i-a spus așa, așa să rămână. Nu o să-și schimbe vorba.

S-a oprit mai la vale de Piatra Albă și punându-și mâinile la ceafă privea în jos la vale, la el cum se grăbea spre ea.

El se grăbea spre ea, aproape că alerga, iar ea stătea ca pe cărbuni aprinși, supărată că l-a zărit prea târziu și nu mai avea timp să se ascundă.

– Așteaptă-mă că vin! strigă spre ea și iată, iată, imediat chiar o să ajungă lângă ea.

Ea nu-i răspunde, deși se grăbește: acolo jos, la Mavra, o așteaptă maică-sa, iar ea iată în ce încurcătură a intrat.

Iar el, iată a și ajuns lângă ea.

– Turcoaico! Strigă el cu bucurie și o privește cu atâta

fericire, cu ochii luminoși, respirând puțin obosit din cauza urcușului.

— Turcoaica, îi răspunde și-l privește și ea cu bucurie, însă și cu oarecare teamă, devenind palidă.

— Iată ți-ai pus maci la urechi, ca și data trecută și deja nu ai asemănare de frumoasă ce ești, spune el, ce-i drept nu prea știa ce să-i spună, și pe urmă adaugă: nu mai rupe florile de mac, că n-o să-ți rămână de sămânță, pentru anul viitor.

— Mie îmi place să port maci la ureche, răspunde ea liniștită, stând nemișcată-n fața lui.

El tace.

Ea se află sus pe muntele Ceabanyția, singură-singurică pe tot muntele, dar e liniștită, de parcă ar fi de piatră. Nu se teme.

„Hei, Turcoaico, Turcoaico, în ce constă puterea ta?”, era cât pe ce să o întrebe, însă s-a abținut și a întrebat-o altceva:

— Acum spune-mi, fata cui ești?

Vocea lui sună poruncitor, ca a unui stăpân.

— Mai întreabă-mă odată, poate că am să-ți spun.

— Însă ține minte, o amenință. Cu Hryț să nu glumești.

— Eu nu te-am chemat să vii încoace, îi răspunde. Întoarce-te de unde ai venit, că și eu mă grăbesc.

El începe să fiarbă, înjurând printre dinți.

— Dar tu cine ești? întreabă ea fără să-și ia ochii de la el.

— Eu sunt fiul unui gospodar bogat, răspunde el. Ți-am spus e cel mai bogat din tot muntele.

— Bo-gat? întreabă ea lungind și zâmbește.

El tace mirat.

– Sunt bogat, se grăbește să-i răspundă, ca să-i facă pe plac.

– Poți să fii bogat, dar eu nu sunt servitoarea ta, îi răspunde mândră, lăsând capul în jos și pornind la vale.

– Eu nu am spus asta, nu am spus că ești servitoarea mea, îi răspunde, ca și mai înainte, cu voce blândă.

– Atunci de ce înjuri?

– Pentru că tu îți bați joc de mine.

– Nu-mi bat joc de nimeni, răspunde ea fără ase opri.

– Dă-ți jos macii de la ureche și dă-mi-i mie! o roagă el cu voce poruncitoare și se pune în fața ei.

Ea se oprește și-l privește cu mirare.

– Tu nu vezi cât sunt de frumoasă cu maci la ureche? Îl întreabă râzând.

El strânge din dinți.

– Văd, răspunde el.

– Ce vrei să faci cu ei?

– Mi-i pun la pălărie.

Ea a zâmbit, fără să-i răspundă.

Jos, lângă potecă a nechezat calul lui.

– Te cheamă calul tău, spune ea liniștită. Du-te repede la el, că și eu mă grăbesc foarte tare.

– Să aștepte calul, și tu ai să aștepți! îi răspunde cu supărare, pe un ton poruncitor.

– Calul tău poate să aștepte, dar eu nu pot, deoarece mă așteaptă mama.

– O să aștepți și tu, spune cu hotărâre-n glas. Ai să aștepți ca să-ți admir sprâncenele, pe care ți le-au desenat dracii deasupra ochilor.

— Ai grijă! îl avertizează ea și se pune în fața lui ascultătoare, ca un copil, mirându-se cu sprâncenele ei fermecătoare. Iar pe urmă pălește și îi spune: Eu ți-am spus că ești un prost! și vrea să plece.

El o oprește din nou, de data aceasta aruncându-și pălăria la picioarele ei.

— Ia te uită! spune el. Suntem doar noi doi pe muntele Ceabanyția și ție nu ți-e frică? În vocea lui suna ceva amenințător.

— Pe partea aceasta a muntelui, îi răspunde cu calm.

— Pe partea aceasta, repetă el sorbind-o din ochi.

— Tu vii de acolo, spune ea. Dar mai înainte, până nu ai venit tu, eram într-adevăr singură și nu mi-a fost frică, de ce mi-ar fi acum, când ești și tu aici? Spune ce ai de spus, deoarece eu mă grăbesc într-adevăr, jos mă așteaptă mama și cu ea nu-i de glumit.

Pe el îl liniștesc vorbele ei, o privește cu drag și mirare.

Acum îl privește și ea cu mai mult curaj, îl privește în ochii albaștri care au ascuns în ei un colț de cer și acum privesc cu bunățate.

— De ce vorbești așa cu mine? întreabă el cu reproș în glas, iar ochii parcă i s-au umplut de lacrimi.

— Cum mă întrebi așa îți răspund. Nu mă reține, pentru că mă grăbesc!

El strânge pumnii.

— Și dacă nu-ți dau drumul, deloc?

— Îți spun pentru a zecea oară că ești un prost și nu ai cum să mă reții!

Mișcat de hotărârea și mândria fetei, cu care nu prea

poate ieși la cale, se face la o parte din fața ei și o urmează, călcând pe urmele ei.

Merg amândoi.

Tac. Tac amândoi cu o tăcere adâncă.

Ea palidă ca o porumbiță, iar el cu pieptul său larg tremurând.

Când au coborât la Poteca Albă, el se urcă pe cal călare, fără să-i spună nici un cuvânt, fără să se uite la ea și se întoarce-n vale, iar ea, le fel, fără să-i arunce nici măcar o privire, dispare în pădure.

Un timp nu se aude nimic, în afară de zgomotul copitelor calului, iar după ce se stinge și acesta, ca o pasăre zvâcnind dintre copaci, se aude vocea rugătoare a lui Hryț.

– Turcoaico, ai să vi-i-i?...

După o vreme, ca un clinchet de clopoțel, a zburat prin pădure, până la el vocea cristalină a fetei:

– N-am să vi-i-in!

Și tremurând, de parcă s-ar fi luptat cu liniștea pădurii, se aude ecoul, ca un fel de foșnet al copacilor „N-am să vi-i-in!”.

* * *

După ce s-a întors acasă Hryț, de parcă era fermecat nu mânca, nu bea, nu dormea, era treaz tot timpul, însă nicio muncă nu se lega de el.

De nimic nu era în stare.

Tot timpul vedea în fața ochilor, ba ochii negri ai Tetianeî, ba sprâncenele ei, ba două flori de mac și altceva nimic.

Tatăl și mama lui îl ceartă, însă el parcă nici nu-i vede, nici nu-i aude. Îi ascultă în tăcere ocările meritate, după care pleacă la munte sub pădure, sau pe pășune unde pasc caii și alte vite. Se aruncă în iarbă și stă tolănit, fără să știe de nimic. Nu-i pasă de nimic. În jurul lui e liniște, musculițele zboară sub razele soarelui, se aud clopoțeli vitelor, în aer se răsfânge foșnetul brazilor și asta îi e de ajuns.

Altceva nici nu-i trebuie.

— S-a lenevit Hryț al nostru, se plânge gospodina-mamă bărbatului său, iar acesta, câteodată îl ceartă. Atunci Hryț se aprinde, de parcă s-ar fi trezit în el propriu-i sânge amorțit, și se ia la harță cu tatăl său.

— Ce, m-ați năimit să vă lucrez ca zilier și trebuie să-mi fac norma? îi răspunde și se îndepărtează cu pas mândru, ca să nu ajungă la ceartă, că atunci iar trebuie să asculte, că el a crescut din mila lor și că nu știe să le fie recunoscător pentru asta și câte și mai câte, cuvinte care-l dor rău și-i rod sufletul. Atunci încalecă calul său negru ca noaptea, la care ține mai mult decât la oameni și pleacă încotro vede cu ochii, pentru o zi întreagă, sau chiar două-trei. Cutreieră munții, sau merge în orașelul unguresc.

Îi e totuna numai să nu stea în ochii părinților lui.

— Dumnezeu știe pe cine am crescut cu pâinea și munca noastră, se gândește îngrijorat tatăl lui Hryț. Munca nu-i place, gospodăria nici atât, doar să lenevească și să privească cum lucrează alții, dacă se poate să și poruncească. Fire domnească... ai, i-a, ia-i! fluieră gospodarul și până la urmă tace.

Toată lumea îl iubește, naiba știe cum face, de ascultă

de el toți flăcăii din sat, de parcă ar fi atamanul lor și la fete-i primul. Ei, băiete, băiete... urmează să fii gospodar, trezește-te să nu fie prea târziu.

Iată ce face și acum.

Hryț stă tolănit la poalele codrului verde și cântă din fluierul său lung, fecioresc, melodii triste, iar munca... poate să aștepte.

I-a căzut Turcoaica în suflet. Turcoaica cea mândră și frumoasă... cine o fi ea, această Turcoaică?

Nu a întâlnit-o niciodată prin satele prin care hoinărea.

Continua să merargă la Nastka, cu care s-a obișnuit.

Și deși ascunde, față de ea, ce are pe inimă, se simte bine în preajma ei, în liniștea ei, dar mai ales îi părea bine că Nastka nu-l întreabă nimic, nu-l judecă, doar îl iubește. Îl alintă și-l dezmiardă, iar el se supune în tăcere, poate doar la plecare îi spune:

– Îți mulțumesc Nastka, pentru inima ta bună; atâta bine am și eu pe lume, pe tine... pe tine singura... o să te răsplătesc cândva.

– Hei, hei, îl amenință ea în glumă cu degetul și zâmbind adaugă: după ce te logodești cu alta...

Trebuie să o întâlnească pe undeva, îl încălzește gândul aceasta, deși ține bine minte, cum i-a răspuns, îi suna și acum în urechi ecoul „N-am să vi-i-in!”.

Dar poate... poate mai vine o dată, o singură dată de-ar mai veni...

Ultima dată când a întâlnit-o, Dumnezeu știe de ce a venit în pădure cu maică-sa. Poate va mai veni după ceva... cine știe...

Măcar o dată de-ar veni... o singură dată...

Dar Hryț nu-i dintre aceia care se îngrijorează și așteaptă multă vreme.

Peste două săptămâni i-a spus tatălui său că se duce, nu pentru mult timp, în satul vecin, la un prieten căruia i s-a îmbolnăvit calul, să-l ajute, iar seara se va întoarce.

„Du-te”, i-a spus tatăl lui și el s-a dus.

Mergând mult timp pe drumul îngust și plin de piatră al satului vecin a zărit, dintr-odată, Poteca Albă ce înfășura din partea de apus muntele Ceabanyția și care tocmai aici se unea cu drumul mare asemenea unui mic izvorăș care se varsă într-un râu.

Calul lui era deștept. Nu-l mâna el, ci el îl ducea singur și iată că dintr-odată o cotește, din drumul sătesc, spre Poteca Albă, în sus, pe deasupra prăpastiei.

Se încordează, merge cu pas iute, de parcă s-ar mândri cu călărețul său frumos, iar mai departe încetinește pasul.

Iată, mai au puțin și poteca se va pierde în pădure.

Au mers cât au mers, iar pe urmă s-au oprit. În fața lor se așterne, în continuare poteca, dar „oare unde duce?”, se întreabă Hryț, de unde începe, a cui este?

Niciodată nu a mers pe ea de la un capăt la altul, nu o cunoaște bine.

Oare nu duce până la al treilea sat de la satul lor Tretivca sau poate doar spre munți? Poate chiar în satul acela, dincolo de Ceabanyția, locuiește ea?

Hei, Turcoico, răspunde-mi, acolo locuiești?

Iată în partea dreaptă, sus aproape de vârful Ceabanyței, deasupra Potecii Albe, se vede Piatra Albă, lângă care a văzut-o ultima oară.

Poate o să vină din nou aici. Din partea stângă, din prăpastie nu are cum să vină, dincolo de prăpastie se află peretele muntelui vecin, nici de acolo nu are cum să vină.

Mai departe nu merge. Nu are de ce, ea nu-i aici, dacă era deja ar fi întâlnit-o.

Poteca se îngustează din ce în ce mai mult, și nici nu are timp. Mai bine o va aștepta aici. Cu nădejdea că o va revedea, leagă calul de un copăcel și se culcă lângă el. Când ea va ieși din pădure, pe poteca albă, ca să meargă, poate, ca și atunci la Piatra Albă, are să o zărească de departe. O să vină spre el, dacă nu va coti spre prăpastie. Dar de ce ar merge într-acolo? Oricum o va zări.

Calul paște iarba verde, iar el stă tolănit, chiar pe potecă, pe marginea prăpastiei; cu fața spre pădure. Astfel o va zări de departe, cum va coborî pe potecă, spre el, ca pe niște trepte, pas după pas... Hei, Turcoaico!... sunt aici!

Așteaptă...

Din pădure se aude foșnetul brazilor.

Se leagănă, de abia vizibil brazii crenguroși. Își șoptesc ceva unii altora, falnici și înalți, de parcă ai spune că sărbătoresc ceva... Iar jos, în prăpastie, susură râul, șoptind și el ceva...

Hryț se uită de jur împrejur, ajungând cu ochiul său ager, ca de șoim, până în adâncimile pădurii. Se uită prelung și ascultă cu atenție, sperând să prindă cu urechea zgomotul pașilor ei, pe care până la urmă i-a auzit, în sfârșit... nu a așteptat degeaba.

Din pădure, pe potecă, cam la două sute de pași în fața lui, cobora ușor, fără zgomot... chiar ea!

„Liniște!!!”, parcă poruncesc copacii din jur, legănându-se mai încet, deoarece venea ea.

Și ea venea într-adevăr.

Ea nu se uită nici în dreapta, spre prăpastie, nici în stânga ei, spre Ceabanyția, spre Piatra Albă, nici în fața ei, unde stătea el, întins ca un șarpe peste potecă. Se uita doar la picioarele sale, pe unde calcă.

Era îmbrăcată în straie de sărbătoare, în rochia de mătase care-i scotea în evidență, mijlocul tras ca prin inel și statura înaltă și mlădioasă. La urechi avea flori de mac, de sub care se vedeau cerceii în formă de semilună.

Turcoaica.

Ar striaga dar îi e teamă. Ea imediat o să dispară. Inima îi bate, mai-mai să-i sară din piept afară.

Stă întins, nu se mișcă...

Dar până la urmă trebuie. Se ridică în picioare, își scoate pălăria din cap și, înclinându-se adânc, aproape atingând pământul cu pălăria, pornește umil în întâmpinarea ei.

— Turcoaico!

Ea l-a observat mai repede decât s-ar fi așteptat, l-a recunoscut după cal, dar și inima ei presimțea că-l va întâlni.

— Tu aici? întreabă ridicându-și sprâncenele. Frumoasă ca întotdeauna, așa cum o știa.

— Bună seara Turcoaico, dacă spui că așa te numești, începe el, îndreptându-se în fața ei. Poate măcar astăzi vom vorbi altfel.

— Am venit să te văd, spune ea sincer și-l privește direct în ochi, însă cam palidă la față. El a căzut în genunchi și i se închină ca unei prințese.

– Nu te înclina atât în fața mea, ajunge odată. Doar în fața mamei mele oamenii se ploconesc de mai multe ori și o numesc „doamnă”.

– Iar pe tine cum te numesc?

– Pe mine?... Turcoaica!

– De ce Turcoaica?

– Din cauza cerceilor, își atinge un cercel. Am cercei turcești.

– Și cine te-a botezat așa?

– Oamenii din sat. Tu nu ai auzit de mine?

– Nu.

– Nu ai fost niciodată în satul nostru, în satul B?...

– Am fost de mai multe ori, ce-i drept merg mai mult dincolo, în satele ungurești. Dar am fost, odată chiar de hramul bisericii voastre, însă nu te-am văzut.

– Parcă tu mai știi? spună râzând.

– De ce râzi?

– De ce n-aș râde?

El se supără.

– Vezi, ai grijă, spune încruntându-se, nu cumva să râdă oamenii de tine.

– De mine nu o să râdă nimeni, spune mândru.

– Vezi să nu! îi răspunde el.

Ea nu-l ia în seamă.

– Se pare că eu am auzit de tine, îi spune într-un târziu, numai că nu te-am văzut și nu știam cum te cheamă.

– Mă cheamă Hryț, îi răspunde el.

– Știu! Mi-ai spus data trecută, răspunde. Însă satul vostru e mare și mulți oameni se numesc astfel.

— Eu sunt Hryț... Hryț, spune el lovindu-se cu pumnul în piept. Acel Hryț după care se prăpădesc toate fetele, acel Hryț care dansează de parcă ar scrie cu picioarele și cântă cel mai frumos din tot satul, la bucium... eu sunt acel Hryț. Iarna voi veni în satul vostru. Un prieten de-al meu are unchi în satul vostru și acela i-a transmis să vină la el, deoarece i-a găsit o fată frumoasă și bună. Așa că ai grijă, o amenință el, ascunzându-și zâmbetul sub mustața care-i înfrumuseța fața.

Ea se uită la el mirată, ridicând din sprâncene.

— Nu-i nimic. Ne vom iubi.

Tac amândoi. Pe urmă ea îl întreabă:

— Ți-e nu-ți pasă de fetele pe care încetezi să le iubești.

— De ce să-mi pese, îi răspunde. Doar nu ai vrea să plâng după ele? Poate după tine aș plânga, căci iată ce frumoasă ești.

Ea l-a privit cu ochi mari, după care, parcă nu ar fi știut ce face, își scoate florile de mac de la urechi și le aruncă jos.

— Dar ce fac fetele pe care le părăsești fluierând? întreabă așteptând nerăbdătoare un răspuns.

— Nu știu, doar nu o să le învăț eu ce să facă. Ele au mintea lor, eu am mintea mea. Nici pe mine nu mă învață nimeni.

— Doar nu pleacă-n lume? întreabă ea gânditoare.

— Ce-ți pasă de ele? o consolează el apropiindu-se de ea, privind-o în ochi.

— După mine nu o să fluieri, îi spune ea cu voce hotărâtă, înecându-se în lacurile albastre ale ochilor lui.

— Pe tine nu te voi părăsi, îi răspunde hotărât. Tu ești turturica mea.

– Tu!... îi spune ea, deodată, cu supărare-n glas, întinzând mâinile spre el, ca și cum ar dori să-l oprească, iar degetele-i desfăcute îi ating pieptul. Tu!... repetă încă odată. Tu!... Știi ce?...

– Știu, răspunde el, râzând cu ochii. Tu ești frumoasă ca o boieroaică și eu te iubesc!

– Oho-ho! spune ea batjocoritor.

– Oho-ho? repetă el întrebător, și în vocea lui răsună jalea și disperarea. Ei, Turcoaico, Turcoaico... adaugă amenințând-o cu ochii și cu vocea, ai noroc că ești o fată fermecătoare, căci altfel...

Ea își duce mâna la urechi și își dă seama că nu mai are florile de mac.

– Iată-le de jos, îi spune cu voce blândă, de parcă voia să-i câștige bunavoința, arătându-i macii.

– Când au căzut întreabă ea, fără să-și ia ochii de la el.

– Tu, spune el, ești atât de frumoasă și eu numai pe tine te iubesc.

– O, o, o! spune cu durere-n glas și se apleacă să ridice macii.

– Nu crezi?

– Ce ar trebui să cred? întreabă ea.

– Că te iubesc doar pe tine.

– Pe mine?

– Da, pe tine!

– Și tu ești frumos, spune ea, însă mi-e sufletul împovărat.

Se rușinează, pe urmă-i spune:

– Mi-e greu cu tine.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

- Cu mine?
- Da, am venit să-ți spun că nu o să mai vin.
- În schimb eu am să vin, spune el.
- Unde?
- Peste tot, unde vei fi tu.
- Peste tot nu ai să vii.
- Ba am să vin, dacă am promis.
- Și acasă la noi?
- Și la voi acasă. Unde-i casa voastră?
- Lângă râu, la moară. Știi unde?
- La Ivanyha Dubyha? întreabă mirat. Așa e?
- Da. E mama mea.
- E o doamnă respectabilă, fluieră de mirare. Mușcă de la distanță.
- Mama mea e iubitoare de Dumnezeu, face bine oamenilor și îi place dreptatea.
- Și ce-i cu asta?
- Nimic. La noi în casă e liniște, numai eu și ea și sfințele icoane; e atât de frumos... atât de plăcut...
- Poate te dă maică-ta la călugărițe.
- Poate mă dă, dacă vreau eu.
- Te dă, dacă nu te logodești cu mine.
- Tetiana a roșit.
- O să te măriți cu mine?
- Dacă vreau o să mă mărit.
- Oho-ho! spune el.
- Oho-ho! răspunde ea mândră, fără să se uite la el, și adaugă.
- Du-te, pleacă!

– O să plec când vreau eu, nu-mi poruncești tu mie, chiar dacă ești fata lui Dubyha.

– Mie îmi este mai bine când nu te văd, i-a răspuns ea cu ochii plecați în jos. Și spunând aceste cuvinte dă să plece.

– Turcoaico! Strigă el cu durere, rugând-o și într-o clipă se oprește lângă ea. Turturica mea!

– Vrei să mă părăsești fluierând? îl întreabă ținându-l cu privirea ei ucigător de pătrunzătoare.

– Turcoaico!

– Du-te, pleacă! îi spune, de aceasta dată rugător. Îmi e greu cu tine. Mi-e de o sută de ori mai bine când nu te văd. Du-te, Hryț! Du-te, pleacă! Mi-e atât de greu... pleacă!

– Ești proastă! îi spune el

– Tu crezi că nu-ți spun adevărul? răspunde ea și punându-se în fața lui, îl privește cu ochii săi mari, plini de sinceritate, însă fața ei era foarte palidă: și te rog să nu mă mai aștepți, deoarece nu am să mai vin.

– Te rog să vii, te rog să vii, turtirico! o roagă el respectuos și se apleacă în fața ei. Vino și cântă-mi, aici în pădure, eu am să te aștept.

Dintr-odată, pe neașteptate, el nici nu și-a dat seama când fata s-a întors de la el și dând cetina brazilor într-o parte, a dispărut între brazi ca o pasăre, fără se se uite-n urmă, a plecat, de parcă nici nu ar fi fost.

El a început să asculte zgomotul pașilor ei...

Nu a îndrăznit să meargă după ea.

Și-a adus aminte de mama ei, doamna Dubyha și nu voia să o supere.

S-a întors la cal, l-a îmbrățișat ca pe un prieten drag, a

stat lângă el câteva clipe și fără a sta prea mult pe gânduri, a fluierat îndelung.

A mai așteptat câteva clipe...

Adierea vântului ușurel, abia legăna crengile brazilor, ducând pe aripele lui foșnetul lor...

În rest tăcere, o tăcere ca o așteptare.

„N-o să mai vin!”, ajungea de undeva de sus vocea tremurătoare a fetei. Iar în urma ei se auzea ecoul care se lovea de peretele stâncii de dincolo de râu.

„N-o să vin!”...

A ajuns la vale, acasă, respirând greu, emoționată s-a pus în genunchi în fața icoanelor: „Doamne, ce tristețe mă apasă! se ruga, abținându-se să nu plângă. Doamne, ce tristețe mă apasă... De ce sunt atât de tristă?”

Hryț întorcându-se și el acasă, în mare grabă, se duce la Nastka cea cu pielea albă. Simte nevoia să-l alinte cineva, să-l ia în brațe, să spună cuiva că el o iubește pe Turcoaica care e așa și așa... că-l doare inima... că el a întrebat-o asta și aia, iar ea i-a răspuns așa și așa... și multe altele ce clo-coteau în pieptul lui.

De aceea a mers la Nastka.

Nastka îl aștepta.

Ea îl aștepta întotdeauna.

Și chiar dacă Hryț nu venea mult timp, ea îl aștepta și îl iubea la fel. Îl iubea mereu cu aceeași dragoste curată și se bucura când el venea.

– Nastunia, porumbița mea! spune el cu tristețe și o îmbrățișează cu dor. Nastunia, sunt foarte obosit.

Nastka îl mângâie și-l îmbrățișează. Nastka îi face pe

plac, tot ce-i cere, nu-l întreabă nimic. Nastka e bună, e iubitoare.

Acum stau alături unul lângă celălalt și nu vorbesc...

Vorbește tăcerea în locul lor...

El privește undeva în față, spre păduri, spre munți, dar nu vede nimic...

Poate doar doi ochi negri care îl privesc de sub niște sprâncene arcuite, o față albă între două flori de mac la urechi în care tremură niște cercei în formă de semilună și niște buze înflorite.

„Turcoaico! geme și imploră în tăcere inima lui rănită. Turcoaico! De ce nu mă iubești tu pe mine, Turcoaico?”

„N-o să mai vi-i-in!” răsună vocea ei frumoasă și se stinge undeva în tristețile din adâncul sufletului său. „N-o să mai vin”.

„N-o să mai vi-i-in!”

– Sărută-mă, Nastka! îi spune deodată, pe un ton poruncitor, după ce au tăcut amândoi mult timp, și fără să stea pe gânduri o trage pe față spre el.

Sărută-mă!...

Îl sărută...

– Așa... spune satisfăcut și ridicându-se voios, se depărtează, fără să-i spună nimic fetei...

* * *

S-au ofilit macii din grădinița de flori, din care rupea Tetiana, întreaga vară, să-și pună la urechi. Au început zilele de toamnă. Zile posomorâte, scurte și ploioase.

În casa lui Ivanyha Dubyha, așezată între muntele și râul zgomotos, întotdeauna domnește semiîntunericul. Rânduri dese de brazi înalți, din fața casei, opreau lumina soarelui să pătrundă până la ferestrele casei, din această cauză, în casă, era întotdeauna semiîntuneric, iar în fața icoanei Maicii Domnului, ardea o candelă aruncând o lumină slabă în jur.

În aceste zile posomorâte de toamnă frumoasa Tetiana umbla mai mult tristă. Mama ei era mai tot timpul ocupată cu treburile gospodăriei sau cu moara, nu prea stătea în casă.

Tetiana a împodobit odăile cu cu ștergare, covoare și flori uscate. Avea foarte multe lucruri frumoase cu care putea împodobi odăile, uneori nici nu știa ce să mai pună, îi era greu să aleagă dintre atâtea obiecte. Deși o ajuta pe mama ei în gospodărie... se ocupa de toate... cu toate acestea avea momente când o apuca tristețea.

La muncă grea Ivanyha Dubyha nu o pune pe Tetiana, singura ei fiică, iar fetei nu-i dădea pace dorul după Hryț. Dorul și dragostea tainică nu-i dădeau pace, o măcinau, nu mai avea liniște sufletească.

Dacă ar zbura vreo pasăre spre munte, spre Hryț. El o chema, o ruga să vină la el, iar ea deslușea chemarea lui în foșnetul pădurii. Însă de mers nu mergea. Ceva mai puternic decât ea o ținea pe loc, în vale, acasă... nu o lăsa să meargă la el.

Voia să-l vadă, dar nu se ducea. Iubea dar nu voia să arate. Și-a închis sufletul, de parcă aștepta ceva. De parcă se temea să iubească, deși putea...

„Doar nu ai vrea să plâng după ele?” răsună glasul lui în sufletul ei, ori de câte ori își aducea aminte de discuția avută despre fetele pe care el le-ar fi părăsit și care ar trebui să aibă „propria lor minte”.

Așa deci.

De aceea ea avea propria ei minte și nu voia să mai urce în pădure să se întâlnească cu el.

Nu credea în el. Iată cum a trecut viața bieteii Mavra, toți au părăsit-o.

Nu mai are pe nimeni pe lumea asta, în afară de ea și mama ei.

Ea nu vrea să pățească la fel. Mai bine să nu-l iubească, decât să-și bată joc de ea, și să o părăsească fluierând, făcând-o de râsul lumii că și-a pierdut sufletul în ochii lui...

Nici ea nu știe de ce o cuprindea teama.

Oricât s-a rugat, însă încredere în el nu putea să aibă.

O să mă iubească și pe urmă o să mă părăsească fluierând! Parcă o atenționa o voce interioară, probabil vocea inimii.

Așa a învățat-o și a prevenit-o Mavra, iar ea crede în ceea ce-i spunea Mavra.

Of!... Of!... Of!... se nășteau în sufletul ei ofurile și gemetele când se gândea la el. Și dacă ar fi avut încredere în el, o perioadă, acum a pierdut-o, ea nu se va mai întoarce. Acest gând o durea nespus de mult, îi alunga liniștea, o întrista, îi ardea sufletul. Ea, Tetiana Dubivna, părăsită, batjocorită. Ea, pe care mama ei o ține ca pe o floare pusă la icoană, o iubește, o îngrijește și o alintă. Orice și-ar fi dorit avea din belșug. Ea să fie părăsită de el și fluierată!...

Ca sub o greutate nevăzută a unei frici neînțelese, se apleacă biata Tetiana.

Se apleacă, suferă, rabdă...

Atât de des, atât de des... De aceea buzele ei tac cu mândrie, nu recunosc în fața nimănui despre durerea și paradisul din sufletul ei. Când o să vină el, sau va trimite pețitori, atunci va spune totul. Dar dacă nu se va întâmpla asta, atunci să se stingă totul.

În alte zile Tetiana se topește din nou precum stratul de gheață sub soarele primăverii. Zâmbește și se bucură cu tot sufletul. El o iubește! Frumos și fermecător ca un vultur în zbor...

O iubește cu tot sufletul lui.

Hryț! Hryț! îl cheamă sufletul ei tânăr, întinzându-și aripile pure, cu speranțele tremurânde, zâmbește fericită; când va veni el singur?

Singur!

Pe calul său, negru ca noaptea, o să vină. O să vină, o va săruta, se va înfățișa în fața mamei ei și va spune ce va avea de zis, îi va aduce fericire.

Și iată Tetiana aleargă din nou prin pădure, dar nu se grăbește să ajungă la el, ci la Mavra.

„Să-i spună? Să-i povestească? o întreba o voce nesi-gură. Să-i povestească Mavrei? Să se trădeze? Sau mai bine să tacă, până va sosi vremea...”

Nu, mai bine să tacă. Să nu se trădeze nici măcar cu un cuvânt. Mai bine să aștepte, să aștepte în tăcere fericirea, să iubească în taină, iar când va sosi timpul, el va trimite pețitori și totul va fi bine. Mama ei o s-o mărite după el. Ei

s-au îndrăgostit unul de celălalt, se iubesc și mama ei o va da după el, altfel nu poate fi.

Dar nu la el se grăbește să ajungă Tetiana, ci la Mavra.

Deși n-o să-i povestească despre iubirea ei, însă Mavra știe multe, se pricepe la multe, a umblat prin lume, știe să ghicească, să facă farmece, uneori pomenește și de iubire... ceea ce îi ușurează sufletul de poveri.

Mergând prin pădure cu asemenea gânduri în cap, Tetiana se îndreaptă spre casa Mavrei și intră în ea.

– Mavra! o cheamă voioasă. Iată am venit la tine în ospeție, deși e duminică, dar la noi în casă e atât de trist... uneori trebuie să ies... măcar până la tine! Și cu aceste cuvinte fata se lipește de bătrâna ei prietenă, de parcă dorește, fără să-și dea seama, ca aceasta să o ia în brațe și să o alinte.

– Mavra, vezi eu am venit... ia-mă în brațe și mă alintă...

Iată ce-i trece prin cap! răspunde Mavra, însă o ia în brațe și mângâie pe cap pe fetița ei.

– Nu ai mai trecut de mult pe la mine, ai uitat-o pe Mavra? o întreabă. Te-ai îndrăgostit de vreun flăcău?

Să-i povestească totul, totul! Ea trebuie să știe. Doar pe ea una o are pe lumea asta și o iubește foarte mult. Pe cine ar mai putea să iubească? Cine mai are grijă de ea, sărmana? În jurul ei doar munții și pădurile. Iar azi dimineată băietanii din nou au urlat lângă casa ei. Au venit ca nebunii și s-au aruncat asupra casei ei: „Vin tătarii!” urlau. Au bătut la ușă, dar până s-a dat ea jos de pe cuptor, au dispărut. Atunci pe cine ar mai putea ea iubi? Pe cine ar putea alinta, dacă nu pe ea, pe porumbița ei, pe porumbița ei albă?

Tetiana râdea...

— Iar te-au speriat cu tătarii?

— Da, au apărut ca bezmeticii, cine știe de unde și au bătut în ușă. „Deschide Mavra, că vin tătarii”. Nu am avut timp nici să ascund ierburile, să nu mi le scuture.

— Ai cules multe ierburi în vara asta? o întreabă Tetiana și se uită prin colțurile casei, pe unde știa că ține bătrâna ierburile.

— Am cules destule.

— Iar acolo pe cuptor ce fel de ierburi ai? a întrebat Tetiana. Nu am mai văzut la tine asemenea ierburi?

— Ierburile alea de acolo? întreabă bătrâna.

— Da alea. Pentru ce sunt bune, Mavra?

— Ierburile astea te apără de toate relele, le-am cules lângă Piatra Albă.

— De toate relele, de ce fel de rele? întreabă din ce în ce mai curioasă fata, uitându-se atent la frunzele buruienilor...

— De toate relele, primește același răspuns. Dacă bei fiertură din ele, învingi toate relele. Adormi și le învingi prin somn, când te trezești toate relele au dispărut. Această iarbă aduce somnul, a adăugat cu voce domoală. Nu poți dormi noaptea, faci din ea o fiertură, o bei și imediat adormi. Probabil mi-au dat și mie să beau, dușmanii mei, când mi-au hotărât soarta și m-au alungat dintre ei. M-au dus afară din șatră, iar eu nu simțeam nimic, dormeam. Unii dintre ai noștri se pricep bine la ierburi, deoarece nu-i de ajuns doar să pregătești fiertura trebuie să și rostești niște vorbe. Hei, hei ierbușoarelor! a adăugat țiganca și a zâmbit foarte ciudat. Mavra se pricepe și ea la ierburi. Numai

pentru tine să nu fierbi niciodată fetița mea, poate doar dacă ai un dușman de moarte și vrei să prepari pentru el, o prevenea Mavra. Și mai trebuie să știi când trebuie să o culegi.

Vorbind astfel și explicând puterea ierbii, Mavra parcă tăinuia ceva, iar Tetiana nu insista cu întrebările.

– Când trebuie culeasă? a mai întreat.

– Când? întreabă Mavra. Ascultă numai, când și cum, numai să nu uiți că nu o să-ți spun pentru a doua oară. Pentru tine poți să culegi această iarbă oricând, doar trebuie să fii singură, și să ții apă în gură. Înainte de răsăritul soarelui o pui la fiert, fără să te vadă nimeni, în tăcere, fără niciun cuvânt. Asta pentru tine, iar pentru dușmani altfel.

Tetiana a zâmbit.

Mavra a amenințat-o cu degetul.

– Nu râde, fato, a spus cu seriozitate Mavra. Nu râde, mai bine reține. Eu am să mor, iar tu să ții minte! De ce nu ai ști și tu? Nu știu dacă-ți va fi de folos, dar de știut e bine să știi. Deci să reți, această iarbă, dacă vrei să o folosești împotriva răului, trebuie să o culegi, cu tot cu rădăcină, duminică dimineață, luni dimineață o clătești, marți dimineață o fierbi, iar miercuri îi dai dușmanului să bea... Ehe-hei, să vezi ce somn îl apucă!... a spus aproape cântând bătrâna. Ehe-hei! aproape a strigat cu jale. Dacă aș fi avut lângă mine această iarbă, când mi-a zis că eu singură sunt de vină și încă a fluierat, nu ar fi azi Mavra singură prin păduri, singură pe lume, ci ar fi fost printre oamenii ei, cu copilul ei... eh! a spus cu amărăciune și a dat din mână.

— Ce ai fi făcut Mavra? o întreabă Tetiana, iar ochii îi strălucesc dintr-odată larg cu teamă.

— În trei zile ar fi murit, măcar atât, dacă nu altceva...

— Mavra! a strigat fata speriată, încruntându-și sprâncenele. Ce vorbești tu e mare păcat!

— Poate e și păcat... aprobă Mavra cu tărie. Dar să mă nenorocescă pe mine, femeie tânără și măritată nu era păcat?

— Mavra... dar tu l-ai iubit? o întreabă din nou Tetiana, de parcă s-ar fi apărat de ceva, și nici ea nu știe de ce în fața ei apare imaginea celui pe care-l iubește, imaginea lui Hryț.

— L-am iubit spre nenorocirea și necazul meu. Sigur că l-am iubit. Era mai bun decât Radu. Dar la ce mi-a folosit? Nu-l am nici pe el, nici copilul, nici pe Radu, nici părinți nu am, nu am pe nimeni. Tetiana, Tetiana... adaugă cu tristețe, ce știi tu, sufletele, ce înseamnă tristețea în pieptul unei femei?... Ea nu se poate cântări... Dumnezeu să te ocrotească de umbra tristeții... poți înnebuni, o avertizează, umplându-și pipa.

— Eu aș înnebuni, a repetat Tetiana încet și a tăcut, încruntându-și sprâncenele deasupra frunții. Și pe urmă apropiindu-se de bătrâna țigancă, spune:

— Mavra!

— Ce-i, fata mea?

— Tu știi multe...

— Nu știu prea multe, dar cât îmi trebuie știu.

— Atunci spune-mi toți sunt la fel ca acela?

— Care?

– Pe care l-ai iubit, iar el te-a trădat fluierând.

Mavra o privește ca pe o fetiță mică și mijindu-și ochii îi răspunde:

– Până acuma nu s-a născut unul să fie altfel.

Pe Tetiana o părăsesc puterile auzind asemenea cuvinte. Se așează din nou și nu mai întreabă nimic.

Dar în schimb Mavra nu tace:

– Fata mea! spune privind-o pe Tetiana. De ce de la o vreme uiți de bătrâna Mavra? Spune-mi!

Tetiana strânge din dinți.

– Nu o mai iubești?

– O iubesc...

– Dar pe altcineva nu mai iubești? H-a-a? o întreabă pufăind din pipă, privind-o cu ochii ei negri.

Întrebarea pe care i-a pus-o bătrâna Mavra o răscolește pe tânăra Tetiana, o face să-și ridice cu mândrie capul care a stat plecat și umil, în fața bătrânei, ca în fața unei puteri nevăzute.

– Și dacă iubesc și pe altcineva? întreabă deodată privind-o pe bătrâna Mavra drept în ochi.

– Atunci să nu crezi în el!

– Și dacă cred?

– Atunci să nu-ți pară rău! rostește ca pe o amenințare Mavra.

– N-o să-mi pară rău.

– A trimis deja pețitori? întreabă Mavra ca să schimbe, într-un fel, subiectul, continuând să o sferdelească cu privirea ei, până-n adâncul sufletului.

– O să trimită.

----- *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* -----

- E vreun flăcău din satul nostru?
- Nu.
- E de departe?
- Nu știu, nu știu nimic.
- Și tu îl iubești?
- Îl iubesc!
- Și ești sigură că te va peți?
- Sigur mă va peți.
- Când?
- Nu știu.
- În toamna asta?
- Nu știu.
- Tetiana! o avertizează Mavra cu sinceritate și o amenință cu degetul. Tetiana!
- Ce vrei să spui? se încăpățânează fata.
- Ai grijă, Tetiana!
- El mă iubește!
- Dar tu îl iubești?
- Și eu îl iubesc.
- Și nu-i din satul nostru?
- Nu-i din satul nostru!
- Dar mama ta știe?

Tetiana se neliniștește. Însăși gândul că cineva ar putea să se împotrivească iubirii lor o doare, îi roade inima, îi arde sufletul cu flăcări de nestins, o răskoală o îndeamnă să protesteze. Bate din picior, la fel cum făcea în copilărie când nu-i erau îndeplinite voințele. Se uită furioasă în altă parte.

- Ah, mama! A țipat cu furie, de ce mama trebuie să știe

totul. Când va trimite pețitori, va afla și mama, acum nu trebuie să știe.

– Dar dacă până la toamnă te va peți altcineva?

– Nu mă duc după nimeni, răspunde cu mândrie.

– Dar dacă mama ta te dă?

– Mama n-o să mă dea.

– Și dacă te obligă?

– Mavra! s-a năpustit asupra ei Tetiana cu o supărare de nedescris, de parcă ar fi vrut să o lovească, din ochii ei săreau scânteii. Mama n-o să mă oblighe!

– Nu, nu, fetițo, o liniștește Mavra, la fel ca în copilărie, numai că acum o neliniștește și pe ea nelinștea fetei. Mama ta n-o să te oblighe.

– Iar tu o să mă ajuți Mavra? o roagă poruncitor.

– Da, am să te ajut, fetițo, am s-o conving pe mama ta să nu te dea după nimeni.

– Până nu trimite el pețitorii, Mavra?

– Până nu trimite el.

– Chiar de ar veni alții înainte și mama m-ar obliga? întreabă Tetiana insistent, vrând să se asigure de ajutorul bătrânei.

– Chiar de ar veni alții înainte. Nu te frământa, nu e cazul să-ți faci griji.

Tetiana se așează aproape de cuptorul în care mai ard câțiva cărbuni și tace.

– Măcar e fiu de om bogat? întreabă Mavra.

– Dar cum altfel? răspunde Mavra cu mândrie, iar vocea ei o avertizează pe Mavra să nu mai pună întrebări.

– Și e frumos?

— Ee-e-e! răspunde zâmbind, de această dată, tânăra fată, ridicând din sprâncene, iar pe urmă adaugă: poate doar iubitul tău era la fel...

— Ferească-te Dumnezeu, să fie la fel...

— De frumos, am vrut să spun.

— Știu, fata mea, ce vrei să spui, răspunde Mavra clătinând din cap. De aceea m-am nenorocit, adaugă aproape cântând. Mi-aș fi dat și sufletul pentru el, după ochii lui.

— După ochii lui, repetă Tetiana gânditoare.

— Dar cum îl cheamă?

Tetiana ezită, pe urmă dă din mână și spune cu nepăsare:

— Ne-am întâlnit o singură dată...

— O singură dată și deja îl iubești?

— Ne-am întâlnit odată, pe urmă și a doua oară și a treia, iar a patra oară m-am îndrăgostit de el.

— În taină?

Tetiana tace, cu capul aplecat.

— V-ați întâlnit la moară? Încearcă să o descoasă Mavra.

Tetiana dă din cap în tăcere, iar pe urmă se contrazice.

— Nu vreau să-ți spun adevărul.

— Tetiana! o avertizează Mavra, aproape implorând-o. Spune-i să trimită pețitori, până atunci nu te mai întâlnești cu el.

— O să trimită, sigur o să trimită, răspunde cu fermitate.

— Să dea Dumnezeu. Dar până atunci să ai grijă, Tetiana! Căci cine iubește acela deseori se prăpădește, a rostit Mavra ca pe o prorocie.

— Se prăpădește, repetă Tetiana și pe urmă tace...

Liniște... Tăcere...

Mavra gânditoare își pufăie luleaua, iar Tetiana din nou se luptă cu gândurile ei; pe urmă se repede spre Mavra, se lipește de ea și o întreabă cu voce rugătoare:

– Mavra, e adăvărat ceea ce ai spus mai înainte, că toți sunt la fel?

Mavra răspunde cu aceeași hotărâre ca și înainte:

– Poate de acum înainte se va naște, până acum toți sunt la fel.

– Mavra!

– Fata mea dragă, dacă până acum nu ai crezut în cuvintele Mavrei, de această dată te rog să crezi! Doar pe tine te am pe lumea asta...

– Ochii lui sunt atât de sinceri... îl iubesc, răspunde și parcă se luptă cu neîncrederea bătrânei sale doice.

– Iubești fata mea? Iubești?... răspunde cu tristețe Mavra. Atunci iubește și fii fericită, căci eu am rămas singură, din întreg muntele, din întreaga pădure, din întreaga singurătate... singură... atât de singură...

Tristă și amărâtă se întoarcea Tetiana acasă, prin pădurea ruginită de toamnă, și se gândește să nu mai meargă la Mavra, deoarece o dor cuvintele ei, despre acela pe care ea îl iubește și nu știe prea multe despre el.

Nu se va mai duce. Nu îi e bine cu Mavra. Ea așterne o umbră peste tot ce îi este drag ei, peste tot ce iubește, iar ea îl iubește pe Hryț și el o iubește. Ei știu ce au de făcut.

Tetiana stă acasă și așteaptă ca el să trimită pețitori.

Uneori se roagă.

Odată și odată vor ajunge pețitorii trimiși de el, așa îi

spunea inima, că va auzi nechezatul calului negru și el va intra în casă. Își va ridica pălăria în fața ei, cum făcea când se întâlneau în pădure și va spune: „Am venit, Turcoaico! Eu doar pe tine te iubesc, doar pe tine singura din lume”.

Oriunde ar merge, de orice s-ar apuca, în sufletul ei se aude o singură melodie, inima ei cântă un singur cântec: „Hryț o iubește pe ea, iar ea îl iubește pe Hryț...”

Zilele treceau încet, una după alta, se apropia iarna și în cele din urmă a sosit. Albă, curată și geroasă. Zăpada pufoasă apleacă crengile brazilor, iar pătura groasă de zăpadă a acoperit Poteca Albă. Întreaga pădure, cât vedeai cu ochii, s-a transformat într-un vis alb...

De sub brazii deși, îngreunați de zăpadă, deasupra prăpastiei, din coșul căsuței în care trăia Mavra se ridica un norișor de fum albastru.

Mavra ierna...

* * *

Încet treceau zilele și pentru tânărul Hryț, și cele de toamnă, și cele de iarnă. La început mergea în pădure sperând că o va întâlni pe Turcoaica, însă s-a convins repede că ea se va ține de cuvânt și nu va mai veni. Gândul acesta l-a întristat peste măsură.

„Dacă l-ar fi iubit, ar fi venit, își repeta întruna. Ar fi venit măcar o singură dată, măcar să o vadă pentru o clipă. Dar ea nu a venit.”

Frigul și gerul domnește prin munți, iar Hryț mai apare, din când în când, călare pe calul său negru, gonește spre

Poteca Albă, iar pe urmă se întoarce trist, lăsând calul la pas domol.

Numai după ce au lovit gerurile năpraznice și a căzut zăpada mare, când era sigur că fata nu mai are cum să vină, a încetat să o mai aștepte.

În acest timp dorul se cuibărea în pieptul lui, oricât nu l-ar fi dezmiardat Nastka, cu alintările, îmbrățișările și sărutările sale, Hryț nu mai era același flăcău vesel și nepăsător. Umbla trist și apăsător de durere.

Nici pețitori nu putea să trimită la Tetiana, deoarece pe de o parte, în vecini trăia Nastka și nu voia să o întristeze, iar pe de altă parte, tatăl lui nu vrea să-i dea pământ, spune să mai aștepte cu înșurătoarea, să nu se grăbească. Nu putea să meargă împotriva voinței tatălui său.

Nu-i rămânea decât să aștepte și să spere la o minune, în ceea ce o privea pe Turcoaica, deseori se interesa cum putea de Tetiana, dar cu toate acestea el nu a încetat să se întâlnească cu Nastka, cea cu ochi albaștri, nu rezista sentimentului care-l lega de ea, care-l ținea lângă ea. El parcă prindea puteri, i se întărea sufletul când auzea printre flăcăii din sat, prietenii lui, că Nastka, în afară de el care dansează de parcă ar scrie cu picioarele, nu are ochi pentru nimeni, că se ofilește pe picioare după el și îl iubește ca pe nimeni altul...

Iar Turcoaica nu apărea.

Însă Hryț nu era dintre aceia care să umble mult timp cu dorul și tristețea în suflet. Într-o dimineață a pus șaua pe calul său negru pe care l-a încălecat și a pornit spre satul în care trăia Ivanyha Dubyha împreună cu frumoasa ei

fiică. A pornit prin sat, prefăcându-se că are niște treburi de rozolvat, însă pe lângă treburi tot întreba de Ivanyha Dubyha. Dacă e mândră? Dacă e severă și dacă se poate ajunge la ea?

— E tare mândră, îi răspundeau. E mândră și severă, iar pentru fata ei, parcă așteaptă s-o pățească un boier.

— Dar fata? întreba.

— Nu vrea să audă de nimeni, nu vrea să vadă pe nimeni. Îi refuză pe toți, i se răspunde. Spune „că nu-s pe placul ei” și îi refuză.

— Poate iubește vreun flăcău sărac? a întrebat Hryț.

— Ce „iubire”! Nu iubește pe nimeni, iar la flăcăii săraci nici nu se uită.

— Măcar e frumoasă? întreabă el prefăcându-se că nu o cunoaște.

— Ar fi bine s-o vezi singur, îi răspundeau. Înclină-te adânc în fața ei, uită-te la sprâncenele ei și atunci ai să o apreciezi cu ochii tăi, cine e Dubivna, cine e Turcoaica.

Lui Hryț i s-a aprins sufletul. Aceasta este Turcoaica, i-a trecut prin gând. Bine spun că nu se uită la nimeni.

La el el se uită, acea Dubivna, cu el a fost chiar amabilă, acea preafrumoasă Turcoaică.

Vezi? Hryț, Hryț... ai grijă ce faci! „Crezi că eu sunt pentru oricine?” își aduce aminte de cuvintele ei.

„Eu nu sunt pentru oricine...”.

Dar lui Hryț nici nu-i păsa de cuvintele fetei. El o iubește și ceva îl face, pe tânărul băiat, să ridice capul cu mândrie, de parcă era vorba despre un drept care-i aparține... iar de rest nu-i păsa.

Pentru fiecare, pentru nefiecare, dar pentru el da!

Ea va fi a lui!

Încă nu a întâlnit asemenea fată care să nu-l fi iubit.

Și iată-l pe Hryț îndreptându-se spre casa Ivanyhyi Dubyha. Măcar o s-o vadă pe Tetiana, o să schimbe un cuvânt, două cu ea.

Poate va ieși din casă...

A ieșit Turcoaica, îmbujorată și cu sprâncenele ridicate.

Hryț cu căciula în mână stă în fața ei.

– Am venit Turcoaico! spune el liniștit.

– Bine, răspunde ea râzând cu ochii.

În spatele ei a apărut mama ei, înaltă, severă... îmbrăcată în negru.

– Cu ce treabă pe la noi, tinere gospodar? întrebă cu voce severă, privindu-i rece pe amândoi.

– Nu au trecut dimineață doi oameni pe aici?

– Nu au trecut, a răspuns sec.

– Un bărbat și o femeie...

– Ți-am spus că nu a trecut nimeni! i-a răspuns și s-a întors în casă. Și tu fată, intră în casă, nu sta pe afară.

Astfel l-a primit Ivanyha Dubyha pe Hryț.

– Vin mămico! răspunde Tetiana, dar nu se mișcă din loc.

– Te rog să ieși, unde vrei tu, numai să ieși, eu voi veni unde îmi vei spune, fie și la biserică, o roagă Hryț, înclinându-se în fața ei. O să ne întristăm împreună, o să vorbim împreună.

– N-o să ies, nici să nu mă aștepți, a răspuns hotărâtă.

El mai așteaptă o clipă, frământând cușma în mâini, pe urmă o întreabă:

— Dar la primăvară o să vii în pădure? și se apleacă din nou atingând pământul cu căciula.

— Primăvara am să vin, iar acum întoarce-te.

— Când o să-nfrunzească, o reține Hryț, pierzându-se în ochii ei, în frumusețea ei, în sprâncenele ei negre...

— Când o să înfrunzească, repetă ea și zâmbește.

Hryț se înclină din nou.

— Îți mulțumesc, Turcoaico că ai ieșit din casă, că ți-am auzit glasul. Îți mulțumesc frumos.

— Eu îți mulțumesc, că te-ai ținut de cuvânt și ai venit, iar acum întoarce-te, mama nu glumește...

A zburat Hryț călare pe calul său negru și s-a făcut liniște în jurul casei, doar pentru o clipă, așa ca pentru o aducere aminte pentru Tetiana, a rămas în aer tropotul copitelor de cal.

„Primăvara o să vii în pădure?” repetă Hryț neîntrerupt întrebarea, după ce a ajuns acasă. Oriunde mergea, orice făcea se gândea la un singur lucru.

„La primăvară voi veni!”

„Când înfrunzește...”

„Când înfrunzește...”

Dumnezeule, Turcoaica îl iubește!

„La primăvară să vii! o roagă, o imploară, iar inima lui oftează și se perpelește în pieptul lui tânăr.

— Primăvara să vii!...

Hryț a devenit mai vesel. O îmbrățișează pe Nastka, o dezmiardă și o alintă.

Îi mulțumește pe tatăl și pe mama lui, sufletul lui râde tot timpul.

„Primăvara vei veni în pădure?” întreabă inima lui.

„La primăvară voi veni...”

„Când va înfrunzi?...”

„Când va înfrunzi...”

„Înfrunzește, pădure!... Înfrunzește, pădure!...”

* * *

A venit primăvara.

Brazii stau falnici și înalți, în rânduri verzi, se salută prin vuietul lor, se înclină unul în fața celui alt, bucuroși că a sosit primăvara.

A crescut iarba, au înflorit florile, se leagănă clopoștii lângă stânci și totul în cinstea primăverii.

Au îmbobocit și macii din grădinița tinerei Tetiana și iată imediat va putea rupe să-și pună la urechi și așa înflorată să pornească spre pădure, spre casa Mavrei, sau poate chiar mai departe...

* * *

Într-o astfel de zi de primăvară, a pornit Hryț spre munte ca să vadă turmele, cirezile, unele dintre colibe și la porunca tatălui său să ia câteva vite, dintre cele mai frumoase, pe care urma să le vândă.

Și când trecea prin sat, spre muntele de alături, unde se aflau pășunile tatălui său, s-a întâlnit pe drum cu bătrânul Andronati, pe care-l știa din copilărie și care se ivera o dată la câțiva ani în satul lor și intra în casa lor!

Intra întotdeauna, după câte ceva. Câteodată vindea linguri, altădată să ceară milostenie, iar câteodată se cerea să rămână peste noapte, dar de intrat intra. Întâlnindu-se cu bătrânul cerșetor, pe drum, Hryț i-a dat binețe și a vorbit cu el.

Cerșetorul țigan a stat de vorbă cu băiatul și au început să-și povestească unul celuilalt, cum o mai duc și ce au mai făcut în ultimul timp de când nu s-au văzut.

Bătrânul țigan i-a povestit lui Hryț, că hoinărește prin lume de douăzeci de ani, numai iarna, când dau gerurile și e foarte frig se oprește în Ungaria, nu departe de pustă, unde se alipește de alți țigani. Soția i-a murit cu douăzeci de ani în urmă, imediat după ce și-a pierdut singura fiică pe care a ajuns-o nenorocirea, poate că a murit sau poate hoinărește prin lume la fel ca și el. Copilul fiicei lui o duce bine, spunea bătrânul, fără să se uite la Hryț, când rostea aceste cuvinte. Iar pe el îl ține în viață un singur gând, că el o să închidă ochii lângă acel copil. Dar până atunci e nevoit să hoinărească prin lume, iar când o să dea Dumnezeu și nepotul lui se va însura, atunci o să meargă la el și o să rămână acolo.

Cu un an în urmă, iarna, povestea, a trecut prin aceste sate cerșind mâncare, deoarece țiganii, lângă care stătea în iernile reci, s-au certat între ei și l-au trimis în lumea largă să câștige o bucată de pâine.

Ce câștig mai putea avea el, când nu mai putea ține arcușul în mână, nu mai putea să stea o noapte și să cânte la nuntă. Și l-au dus picioarele spre acest munte, unde și-a văzut pentru ultima oară fata: însă i-a părut rău pe urmă.

A intrat în pădure pe o potecă care i s-a părut a fi o scurtătură, dar poteca l-a dus în adâncul pădurii și astfel s-a rătăcit. Și deși a dat de o căsuță în pădure și s-a bucurat că a juns la lumină, la căldură, însă degeaba s-a cerut și a implorat să-l lase înăuntru. Cine locuia în căsuța aceea nu a vrut să-i deschidă. Era cât pe ce să moară de foame și de frig.

De atunci, iernează prin văi. Dar deja a slăbit de tot; simte cum moartea îi dă târcoale. Uneori i se pare că Dumnezeu îl ține în viața ca să-i fie de folos cu ceva nepotului său.

– Cu ce să-l ajuți? l-a întrebat Hryț.

La întrebarea asta bătrânul nu știa ce să răspundă, dar i-ar fi plăcut tare mult să fie așa. În afară de asta speră să-i cânte la nuntă, la vioară, așa cum știe el, cu degetele lui bătrâne. Vestitul lăutar Andronati va mai cânta o dată la nunta nepotului său... iar pe urmă... pe urmă poate să și moară. Asta e tot ce-și dorește.

Povestindu-i asta, bătrânul îl privea pe sub sprâncene, cu o privire iscoditoare, cum acesta urca la deal, oprindu-se din când în când ca să nu-l lase pe bătrân în urma sa. Ba câteodată se așeza pe iarbă ca bătrânul să se poată odihni.

– Pe tine fiule, iată, te văd pentru a treia oară, i-a explicat bătrânul. Tu poate nu ai părinți?

– Se vorbește că n-aș avea, răspunse Hryț căruia nu-i prea plăcea să i se amintească că este copil de suflet.

– Dar ție îți este bine? se interesa bătrânul așteptând ca flăcăul să rostească cuvântul „bine”.

– Destul de bine, a răspuns Hryț.

– Trăiești într-o familie de oameni bogați?

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

— Așa se pare, am ce mânca, ce bea și haine frumoase, mi-au dăruit cel mai bun cal din herghelie... și neterminându-și vorba a tăcut.

— Atunci ce-ți mai lipsește? zâmbește bătrânul. O fată, o iubită?

Hryț a dat din mână.

— Fete sunt destule, câte vrei. Dintre toate mi-am ales două.

— Sunt bogate? Întrebă bătrânul, iar ochii i-au sclipit cu lăcomie.

— Se pare că-s bogate. Cea oacheșă e foarte bogată, s-ar putea ca mama ei să nu vrea să mi-o dea de nevastă, pe cea bălaie o vor părinții mei și pe mine mă vor părinții ei. E harnică și frumoasă, ne potrivim foarte bine. Dar până la urmă Dumnezeu știe care dintre ele îmi e sortită. Care va fi, va fi. Asta e! a dat din mână Hryț. Toate fetele sunt la fel.

— Ce? întreabă bătrânul. Uneori nu mai auzea bine.

— Dacă le pui toate la inimă, îți vine să-ți iei lumea-n cap.

— Ce cap?

— Să-ți iei lumea-n cap, adică să pleci în lume, repetă flăcăul.

— Unde? aproape strigă bătrânul.

— În lume!

— În lume? Ca un țigan? Mai bine tăceam din gură, să te chinui ca mine?

— Ei, nu așa ca dumneavoastră după cerșit ci așa să văd lumea. M-am săturat să stau între munții ăștia. Să știi, bu-

nicule, că simt câteodată un mare dor de ducă, să plec, să văd lumea... Doamne, cât îmi doresc să văd lumea! spune Hryț cu un fel de tristețe.

– Dar nu poți părăsi fetele? a întrebat bătrânul râzând.

– Mai ales pe cea cu sprâncenele negre, a spus Hryț, fără să stea pe gânduri. De ea nu m-aș sătura niciodată. De fiecare dată când o văd, parcă o văd pentru prima oară. Ce-i drept, bunicule, e foarte frumoasă fata.

– Iar eu îți spun, fiule, că totul e deșertăciune. Frumoasă sau urâtă, bălaie sau negruță, dacă e bogată ia-o de soție! De cele frumoase chiar ar fi bine să te ferești. Se va uita după alți bărbați, i-a prorocit bătrânul.

Pe Hryț l-a pufnit râsul.

– Dar eu unde voi fi? a zâmbit Hryț. Dar ea este frumoasă ca o fată de boier. Iar fata bălaie mi-e dragă și e foarte ascultătoare. Orice mi-aș dori, îmi îndeplinește totul. După aceste două fete umblă toți băieții, iar eu încă nu știu cu care mă voi însura. Mi-e greu să aleg între ele și nu știu pe care o voi alege, dar pe una va trebui s-o părăsesc și nu știu pe care... Hei, Turcoaico, Turcoaico! a strigat deodată cu tristețe. Tu mi-a pătruns în suflet, ca o vrăjitoare și te-ai ascuns acolo bine! Hei, fetelor, faceți-vă una singură și o să vă iau de nevastă!

Auzind aceste cuvinte triste, dar și vesele totodată, bătrânul a zâmbit cu amărăciune. Probabil și-a adus aminte, vechea poveste de dragoste a fiicei sale Mavra care l-a iubit și pe bărbatul său Radu – bulibașa ȝiganilor, dar și pe boierul ungar, din cauza căruia s-a prăpădit și a dispărut în lumea largă...

— Să iubești pe una singură fiule! I-a povățuit bătrânul. Pe una singură iubește-o, dar s-o iubești sincer.

Atât a spus bătrânul și a tăcut. De parcă i-ar fi fost frică să-i explice flăcăului ce a vrut să spună, ce ar fi vrut să-i povestească, deși cuvintele singurele se smulgeau, se voiau spuse. A tăcut ca să nu-l alunge pe acest băiat bun de la el, să nu-l sperie pentru tot restul vieții lui...

— Cred că până la urmă mă voi logodi cu cea bălaie, a spus Hryț, mai mult pentru sine. Cu toate că pe cea oacheșă poate o iubesc mai mult. Dar unde este? Cine ar putea să o rețină pe loc? Ea este și aici... și acolo, și aici și acolo, iar dacă vrei să o îmbrățișezi, să o tragi la pieptul tău, ea „nu-i pentru tine”. Dumnezeu știe cum se va termina. Părinților mei le place fata cea bălaie, iar mie cea oacheșă, pe ea o iubesc mai mult, dar știu doar eu. Ne-am iubit în taină, ne întâlneam în pădure...

— Turcoaico, arată-te! a strigat cuprins de dor, fără să țină cont de prezența bătrânului, de parcă era singur pe tot muntele.

— O să iasă când va înfrunzi!... Iată deja înfrunzește, a adăugat, adresându-se moșului, pe care, parcă l-a zărit în ultima clipă. Iar ea!... Uhu-u-u!... a strigat pentru a doua oară și trântind cu pălăria de pământ s-a aruncat în iarbă.

Bătrânul l-a ajuns și s-a așezat lângă el.

— Vă iubiți în taină cu sprâncenata cea oacheșă? I-a întrebat.

— Ne-am tot întâlnit în pădure. În casă mama ei nu primește flăcăi, o păzește cum își păzește lupoica puii, nici nu vrea să audă! De aceea ne ascundem în pădure.

– Foarte rău, băiete, îl sfătuiește din nou bătrânul și se adâncește în gânduri. Rău faci. Ferește-te. Prin lume circula blesteme, ferește-te să nu te blesteme cineva, din disperare.

– Dar e atât de frumoasă! explică Hryț, neluând în seamă vorbele bătrânului și sărind în picioare, își împinge pălăria pe o parte a capului. După ea toți flăcăii se prăpădesc. Dar eu, taică, adaugă cu mândrie dar și cu sinceritate, satisfăcându-și parcă o dorință interioară de a vorbi, eu o voi avea! Numai eu singurul! E frumoasă și umblă prin pădure singură ca o căprioară; noi aici ne întâlnim, aici ne iubim.

– Eu fiule, te sfătuiesc să iubești doar pe una, a spus din nou bătrânul țigan, sprijinindu-se în toiag, stând în fața flăcăului. Să iubești cu adevărat, sincer, dar numai pe una, nu două. E păcat să iubești două femei, pe urmă trebuie să părăsești pe una, este ca și cum ai îngropa-o. Și oftând din greu, l-a întrebat: Cum o cheamă?... Dacă-i negruță nu-i dintre țigani, nu-i țigancă?...

Hryț a început să râdă în hohote.

– Ce vă mai trece prin cap? aproape că a strigat Hryț. De abia ați scăpat din șatră și vreți și pe alții să-i băgați în șatră.

– Să nu-ți bați joc de țigani! l-a certat bătrânul cu voce gravă. Deoarece încă nu știi, nici tu din ce neam faci parte. Iată, te trage să colinzi lumea, cu toate că ai pâine și sare din belșug. Iar ce o să se întâmple cu tine mai departe, nici asta nu știi. E drept că ești alb la față, dar cine era mama ta... cine era tatăl tău?... Țigan sau boier, asta nu știi.

Flăcăul s-a aprins.

– Taci, țigane! a strigat la bătrân. Să nu mai scoți o vorbă. Dacă mă înfurii, te arunc de pe stâncă-n prăpastie, de nici n-o să-ți dai seama. Ia uită-te... a spus cu mândrie, el vorbește de mama mea... mai să fie! a fluierat de nervi. Însă s-a liniștit repede. Iubita mea cu sprâncene negre, a adăugat, e Turcoaică, moșule! O știi? Ai auzit de ea? Hoinărești prin lume ca un lunatic, poate ai auzit de Turcoaică?...

– Nu știu. Dar dacă vrei pot afla... și poate o să-ți fiu cândva de folos. Însă de Turcoaică nu am auzit...

– De unde să auzi... Ea nu stă de vorbă cu țiganii!... i-a aruncat Hryț bătrânului, vorbe grele.

– Sigur că nu stă de vorbă cu țiganii, doar se iubește cu un țigan.

Hryț nu a înțeles ce vrea să spună bătrânul. Dar s-a potolit auzind aceste cuvinte, însă de întrebat nu a îndrăznit să întrebe.

– Dacă aș ști când faci nuntă... eh, dacă aș ști când faci nuntă, aș veni, a spus bătrânul cu voce blândă. M-aș uita de departe, fiule, continua aproape plângând. De departe m-aș uita și nu m-aș apropia... m-aș uita și nu m-aș sătura de privit... Dar nu cred că o să-i fie dat unui biet țigan și încă cerșetor să vadă nunta unui flăcău bogat care se însoară cu o fată bogată!...

– În toamnă voi face nuntă, moșule, a răspuns Hryț cu mândrie. Chiar în toamna asta, parcă vorbea cu el însuși. În toamna asta o să mă-nsor. Dacă vrei poți să vii, la noi îi primesc pe săraci la nuntă, de ce nu ar primi un țigan? Să vii cu vioara, moșule, și o să cânti la nunta mea...

Bătrânul s-a aplecat umil.

– Atât de mult mi-aș dori...

Hryț stătea în fața lui, înalt, tânăr și frumos și se uita pe deasupra capului bătrânului undeva în depărtare, de parcă aștepta pe cineva.

– Aștepți pe cineva? Aștepți cu nerăbdare?...

Hryț a ridicat din umeri.

– Vorbesc despre fata cea oacheșă, moșule... a recunoscut Hryț. M-a prins în mrejele sale și nu pot să o mai uit. Dar cine știe dacă va fi a mea...

– Dacă aș fi ghicitor ți-aș ghici fiule... ți-aș ghici în orice, a răspuns bătrânul reținând băiatul, ca să se mai uite la el. Dar nu sunt ghicitor, poate o să te ajut cândva... când o să suferi din cauza fetelor... o să te ajut să le uiți...

– Oho-ho!... a zâmbit flăcăul. De asta nu mă tem. Cum vreau așa o să fac.

– O să cânt la nunta ta și pe urmă pot să mor...

– O să cânți la nunta mea, moșule!...

– Cum o să vrea Dumnezeu... La nunta ta voi cânta. Aș fi bucuros ca tu să devii cel mai bogat om din sat. Te știu de când erai copil, iar părinții tăi întotdeauna au fost milostivi cu mine. De aceea aș fi bucuros... deși sunt un biet cerșetor... un străin, un ȋigan, dar aș fi bucuros să cânt la nunta ta, a spus bătrânul, lăsându-și capul în piept.

– Poate o să fiu cândva și bogat, a spus Hryț, nu știu. Oamenii spun că nu e nimeni mai bogat în sat decât fata cea oacheșă, de aceea nu știu dacă mama ei o dă după mine?...

Bătrânul s-a mirat.

— Cu ce e mai bogată decât tine? l-a întrebat.

De această dată Hryț l-a privit mirat pe bătrân.

— Cu ce e mai bogată? Cu sprâncenele ei negre, l-a pufnit râsul pe Hryț.

— Vai, e fermecătoare?

— E fermecătoare, moșule!

— Ai grijă, fiule... Sprâncenele negre au puteri nebănuite.

— Așa se spune, că ar avea, spune Hryț și râde din nou. Dar eu nu mă tem de sprâncenele ei, numai să o dea maică-sa după mine...

— Fetele cu sprâncenele negre sunt ca și vrăjitoarele, explică bătrânul țigan, trebuie să le iei toată puterea, altfel îi țin pe bărbați sub papuc; cel puțin la noi, la țigani, toată lumea se ferește de sprâncenate.

— Eu unul nu mă tem de ele, o să fac tot timpul numai ce vreau. Nici una nu este mai puternică decât Hryț... până la urmă o am pe cea bălaie... Nu eu voi asculta de ele, ci ele vor asculta de mine... a spus Hryț, răsucindu-și mustața și devenind dintr-odată serios și stăpân pe situație.

La fel cum a stat Andronati cu douăzeci de ani în urmă, cu nepotul său, cu pielea albă în brațe și a privit în jur peste satul cu casele împrăștiate, ca să aleagă o casă de om înstărit și nu o găsea, așa stătea și Hryț acum și privea peste păduri și munți, uitându-se după soartă care trebuia să vină din partea uneia dintre fete.

La fel ca atunci, în urmă cu douăzeci de ani, peste păduri și munți s-a auzit sunetul trist și prelung al unui buciom.

Hryț s-a oprit.

– Anunță moartea cuiva? a întrebat bătrânul.

– Nu știu. Se poate, a răspuns iuțind pasul. Deși era obișnuit cu cântecul buciului și iubea buciul, dar de data asta cântecul l-a întristat, l-a durut.

Bătrânul nu mai era în măsură să țină pasul cu el.

Hryț s-a oprit pentru o clipă.

– O să te las, fiule, o să mă întorc în vale. Nu mai pot urca.

– Bine, mergeți, a spus flăcăul. Eu mă grăbesc, cei din munte mă așteaptă.

– Du-te cu Dumnezeu, fiule! i-a urât bătrânul. Mă bucur că te-am întâlnit, iar mai departe facă-se voia Lui!

– O să mă vedeți la nuntă, l-a liniștit Hryț cu sinceritate și dintr-odată, ca la o poruncă venită din interiorul lui, și-a scos pălăria și s-a înclinat în fața bătrânului.

– Blagosloviți-mă înainte de nuntă! l-a rugat. Cine știe cum va fi, poate n-o să puteți ajunge la timp. Blagosloviți-mă, deoarece sunteți în vârstă.

Bătrânul s-a cutremurat și a început să plângă.

– Te blagoslovesc, fiule, a spus cu voce tremurândă de plâns, te blagoslovesc cu toate blagoslovirile lumii, cu tot binele și cu toată fericirea, să nu-l uiți pe moșul tău...

– N-am să vă uit, taică.

Și s-a dus Hryț, purtând în suflet dorul și tristețea, fericirea neîmplinită și gândurile despre nuntă. Pe urmă s-a oprit pentru o clipă și s-a uitat în vale, după bunicul său, cum îi spunea bătrânului.

Bunicul!

Bătrânul cerșetor cobora din ce în ce mai mult, deja a ajuns printre case, până când Hryț îl pierdu din vedere...

— · — · — · — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — · — · — · —

În jur doar munții neclintiți și pădurile dese, iar sus în albastrul cerului se învâneau păsările răpitoare.

* * *

A trecut primăvara timpurie, munții și pădurile s-au îmbrăcat în verde, se apropie vara.

Hryț, patru duminici la rând iese călare pe murgul său negru ca noaptea în pădure ca să o întâlnească pe Turcoaică, însă degeaba.

De acasă pleca plin de speranțe, iar seara se întorcea abătut și trist.

Poate s-a logodit, iar el nu știe nimic, nu a aflat, se gândea cu tristețe.

Sau poate mama ei a și măritat-o undeva departe, de nu știe nimic de ea și nimeni nu-i spune nimic.

Dorul se revărsa în inima lui. Se revărsa și îl dureau, dar probabil în afară de calul lui negru nu știa nimeni despre asta.

Așteptând-o să vină, Hryț stătea cu orele sprijinit de cal, îngândurat și trist, uneori cântând câte un cântec de jale, sau ascultând foșnetul pădurii, sperând să audă zgomotul pașilor ei. Uneori cânta la fluier.

Spre seară se urca pe cal și galopa spre sat, spre locuri cu petrecere, unde putea să uite cât de cât dorul ce-i apăsa sufletul, sau alerga la Nastka care îi aducea mângâiere.

De fiecare dată făcea la fel.

Iată-l cum stă sprijinit de bunul său prieten cu coama neagră și privește ca un șoim spre Poteca Albă, care cobora din munte, din pădurea deasă, spre el.

„O să vină?” se întreba.

Cine ar fi putut spune...

Soarele cobora din ce în ce mai jos, imediat o să apună, iar ea nu venea. Privea la șoimii care înotau în înaltul cerului, pe urmă la prăpastia întunecată, pe fundul căreia gonea râul înspumat, privea în lung și-n lat totul din jurul lui, privea îngândurat și trist...

Nici de această dată nu a venit.

„Ai să vii în pădure la primăvară?” a întrebat-o în iarnă.

„În pădure am să vin, la primăvară.”

„Când va înfrunzi?”

„Când va înfrunzi”, i-a răspuns râzând și iată cum își ține cuvântul dat!

Nu numai că nu a venit în pădure, dar nici măcar nu s-a arătat niciunde, și să mai ai încredere în fete.

Numai Nastka lui, dacă te întristai, ea deja știa ce să-ți spună, cum să se poarte cu tine. Iată cum era Nastka lui, de aceea o iubea. De aceea îi era dragă, foarte dragă...

Dar Turcoaica?...

Hryț strânge din dinți și o blestemă pe „drăcoaică” care l-a dus de nas, atunci iarna, promițându-i că la primăvară va veni în pădure, și iată cum a venit!

Muncindu-l asemenea gânduri, nici nu bagă de seamă cum calul său ridică capul și ciulind urechile, privește atent spre pădure așteptând încordat...

Crengile mari de brad se desfac, undeva în apropiere, se deschid încet, fără niciun zgomot și dintre ele se zărește capul unei fete, cu flori roșii de mac la ambele urechi, în care atârnă cercei cu semilună. Se arată pentru o clipă și dispăre din nou.

Calul se sperie, iar Hryț neobservând nimic se miră ce s-a întâmplat cu prietenul său.

Dar de ce s-a speriat?

O fi zărit vreun urs?

Sau poate doar o căprioară, cu picioarele subțiri, a trecut poteca și, sperindu-se de ei, a dispărut în pădure?

A liniștit calul speriat...

S-a așternut din nou liniștea de dinainte.

Nu se mișcă nimic, totul e împietrit, totul e în așteptare.

Chiar nu se mișcă nimic?

Nimic.

Ba da: undeva în apropierea lor, se mișcă ceva.

Un timp calul a stat liniștit, fără să se miște, dar acum iată începe să se neliniștească din nou.

Simte ceva nu departe de ei, ceva străin și ciulește urechile, își ridică capul și privește în față, însă fără să se sperie ca mai înainte.

Hryț leagă calul de un brăduleț și începe să urce Poteca Albă. Însă nu face decât câțiva pași, când crenguțele de brad se desfac, la fel ca înainte și apare capul frumos de fată, cu flori roșii de mac la urechi, iar mai departe crengile se desfac mai mult, lăsând să iasă din pădure statura mlădioasă a Tetianei.

— Turcoai, tu ești? a strigat Hryț bucuros.

— Eu sunt.

Eu sunt! Ea e!

Și iată că nici nu și-au dat seama ce s-a întâmplat, dar s-au trezit sărutându-se unul în brațele celuilalt, ca la o poruncă.

– Lasă-mă! a spus ea dintr-odată, încercând să se smulgă din îmbrățișarea lui puternică, ca o capcană.

– Turcoaico! repetă el nebun de fericire. De atâtea ori te-am așteptat înnebunit de dor și de tristețe și tu abia acum ai venit.

– Abia acum am venit, repetă ea râzând, iar pe urmă adaugă: de aceea te rog lasă-mă, a spus reușind să se elibereze din îmbrățișarea lui. Eu nu am venit singură, adăugă repede, ca pe o scuză, am venit cu o femeie (nu voia să-i povestească despre Mavra). Taci, aproape că a șoptit Tetiana, ea deseori vine pe aici la Piatra Albă să culeagă ierburi.

– Numai încoace să nu vină! O întrerupe Hryț și o strânge din nou la pieptul său puternic. Încoace să nu vină, căci o arunc în prăpastie. Azi e duminică, și tu, în sfârșit ai venit... am apucat să o văd și pe asta... steaua mea din zori de zi, așa că mai bine să nu vină.

Ea îl privește, ridicând din sprâncene și râzând:

– Spui că mă așteptai de mai multe ori aici?

– Azi e a patra duminică de când te aștept.

– Eu umblam prin păduri, dar tot mă întorceam înapoi, nu puteam să vin la tine...

El o privește drept în ochi, ochii care nu au privit niciodată cu răutate pe nimeni, numai cu sinceritate, ochii care se miră de tot și cred în toate...

– Turturica mea! îi spune sărutând-o și strângând-o la pieptul lui. Turturico!

– Nu puteam să vin la tine, nu puteam, îi spunea. O mințeam pe mama, nu-i spuneam de ce merg în pădure, dar nici la tine nu puteam să vin, ceva mă reținea...

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

- Nu puteai să mă iubești, Turcoaico?
- Nu puteam, Hryț.
- Dar vezi că eu pot.
- Să iubești și să minți?
- Să mint și să iubesc, râde Hryț.
- Iar eu nu pot...
- Deoarece nu iubești cu adevărat, așa cum iubesc eu.
- Hryț!...
- Turcoaico!...

Ea l-a prins pe după gât și tace.

- Turcoaico... tu mă iubești sincer?

Tăcere

Pe urmă:

- Poate...
- Turturico!

Deodată fata își ridică capul și se uită cu sinceritate în ochi lui.

– Niciodată să nu mă-ntrebi dacă te iubesc, îl roagă cu tristețe.

– Dacă te porți atât de ciudat cu mine, spune el ca pe o scuză.

- Nu, Hryț, nu! îl asigură ea lipindu-se de el cu încredere.
- Draga mea!...
- Ah, dacă ai știi tu...
- Ce-i, draga mea?...
- Că greu e să iubești, să iubești cu adevărat și în același timp să-ți ascunzi iubirea față de mama...
- De ce să-ți ascunzi iubirea? întreabă el. E rușine să iubești?

– Nu m-ar mai lăsa să ies în pădure, adaugă ea. Ar spune să trimiți pețitori și nu m-ar mai lăsa niciunde. Oh, mama mea nu m-ar lăsa niciodată.

– Oho-ho! râde el.

– Da, da, Hryț, repetă ea serioasă, cu mama nu-i de glumit. Când aude de flăcăi, e foarte serioasă.

– Dar nici să scapi de flăcăi nu poți, râde Hryț.

– Ție ți-e ușor să râzi, răspunde ea bosumflată.

– Mi-e ușor, de ce nu mi-ar fi ușor, când Turcoaica e lângă mine, iar când va sosi vremea o să trimit și pețitorii. La toamnă sigur voi trimite. Iarna asta a fost atât de lungă și atât de grea, iar eu am suferit atât de mult fără tine și tu vrei ca și acum să ne temem de „mame”? Când ești cu mine să nu te temi de nimeni!

Spunând aceste cuvinte cu mândrie și siguranță în glas, o cuprinde din nou.

– Mă iubești tare? întrebă ea căutând cu ochii urmele acelei mari iubiri, pe chipul lui frumos.

– Ți-am spus că doar pe tine te iubesc. Ah dacă ai ști, Turcoaico...

– Ah, dacă ai ști tu, îl întrerupe Tetiana, ah dacă ai ști... vrea să-l convingă de iubirea ei sinceră.

– Tu nu știi ce simt eu, dacă ai ști ce-i în sufletul meu, ce-i în inima mea, vrea s-o convingă și el luând-o în brațe.

– Dar eu, Hryț... dar eu ce simt... oh, Dumnezeu!

– Iubește-mă, turturico, iubește-mă, iar eu am să te duc în brațe până la casa ta.

Deodată ea ridică capul, cu flori de mac la urechi, și parcă întorcându-se de pe altă lume, îl întreabă:

— Dar dacă vei înceta să mă iubești?

— Turcoaica mea, steaua mea... oare aş putea așa ceva?... De ce mă chinui cu asemenea întrebări?

— Știu eu, poate mă vei părăsi fluierând, dacă n-o să mă mai iubești?... a răspuns, iar eu, Hryț, iar eu... se lipește de pieptul lui, de parcă ar căuta adăpost, iar eu... Hryț... și a tăcut, de parcă a uitat ce a vrut să spună.

— Ce-i drept am părăsit multe fete, le-am părăsit fluierând, recunoaște flăcăul, însă pe tine te iubesc atât de mult, atât de sincer, că mai repede mă vei părăsi tu, dacă va veni să te pețescă unul mai bogat decât mine. Nu-i așa, Tetianka? Pe Ivanyha Dubyha, toată lumea o știe de bogată, iar eu sunt doar Hryț. Calul meu negru și inima mea sinceră sunt averea mea, a spus strângând-o în brațe și sărutând-o cu atâta foc, încât fata a tăcut...

— Uneori iarna, a început să povestească Tetiana, după un moment de tăcere, înainte de a te opri tu în fața casei noastre, umblam cu sufletul împovărat și mă rugam la Dumnezeu să-mi ușureze sufletul, și iată că tu ai venit la mine, Hryț! l-a îmbrățișat. Și din clipa aceea eu nu mai pot trăi fără tine...

— Și pe mine m-a mânat dorul în satul vostru, i-a explicat el vesel. Mi-am dorit măcar să te văd. Am pus șaua pe cal și am gonit spre tine gândindu-mă: „Fie ce-o fi, măcar să văd ochii aceia și sprâncenele negre care mi-au furat sufletul și pe urmă s-au ascuns de mine.”

— Iar mama mă întreba pe urmă cine ești, de unde te cunosc, dar văzând că eu nu-i răspund, tăcea, adăugând: „Ai grijă, Tetiana!” Eu mă tem de mama, deși nu a mai

spus nimic, dar de uitat nu te-a uitat. Eu nici atât. Te vedeam în vis cum călăreai pe calul tău negru și mă trezeam cu un dor de nedescris, după tine. Ziua lucram din greu ca să nu mă gândesc la tine, iar noaptea mă hrăneam cu amintiri despre întâlnirile noastre. Așa am trăit toată iarna...

– Aș fi mers de mai multe ori la tine... la voi... Turcoaico! aproape că a strigat flăcăul. Dar mama ta m-a alungat de la casa voastră, ca tu să mă uiți, dar tu nu m-ai uitat. Să nu mă uiți, să mă iubești și ai să vezi, totul va fi bine!...

– Nu te-am uitat, vezi că am venit, sunt aici, cu tine.

– Îți mulțumesc, draga mea, floarea mea frumoasă, iubește-mă sincer și ai răbdare până-n toamnă!

– Dar tu? îl întreabă ea, înecându-se cu tot sufletul ei în ochii lui frumoși. Tu vei veni? Nu mă vei uita? N-o să mergi la alta?

El o îmbrățișează.

– Eu numai pe tine te iubesc. Duminica viitoare voi veni din nou. Am să te aștept. Să vii aici, în pădure, am să te aștept.

– Să vin tot prin pădure? întreabă ea gânditoare...

– Da, să vii prin pădure.

– Sau mai bine ar fi să nu vin, spune ea dintr-odată și împingându-l într-o parte sare în picioare.

– Turcoaico!

Ea nu-l ascultă, vru să plece.

– Turcoaico, fugi la mama ta?

– Fug.

– Stai un pic!

Ea pleacă fără să-i răspundă.

El aleargă după ea.

— Tetianka! O imploră el, alergând după ea. Vezi te-ai și supărat. Ai încetat să mă mai iubești?... Iar eu te-am așteptat atât de mult... mai bine omoară-mă să nu-mi mai fie dor după tine... și ție o să-ți fie mai ușor...

Ea s-a oprit și s-a întors spre el, ridicând din sprâncene.

El o privește de parcă ar fi zărit-o pentru prima oară, pe urmă o ia în brațe și o strânge la pieptul lui.

Ea nu se împotrivește, parcă ar fi topită de dragoste...

— O să mai vii? îi șoptește el rugător, punând întreg sufletul în acea rugămintă, în acea întrebare.

— O să vin.

— Ai promis!

Când a ajuns lângă calul său negru Hryț nu s-a putut abține să nu o mai întrebe încă odată:

— Mă iube-e-ești? s-a rostogolit vocea lui prin pădurea pustie...

După câteva clipe, dintre brazii înalți, dar totodată parcă și din stânca de pe cealaltă parte a prăpastiei se auzi ecoul „iube-e-ești?”

— Te iube-e-esc! Se auzi vocea tânără a Tetianei, iar după aceea se auzi și ecoul vocii ei, ca un hoinar prin pădure „iube-e-esc!”

Ajungând la el, ecoul, s-a stins pentru totdeauna.

* * *

Și umbla Tetiana în fiecare duminică la pădure. În sus alerga, cu pas ușor, cu fericire în ochi, grăbindu-se ca Hryț să nu o aștepte prea mult...

Pe urmă alerga în jos, ca să nu întârzie, să nu o supere pe mama ei.

Dar nu spunea nimănui nimic. Tăcea.

Zilele trec una după alta, săptămânile la fel, vara e în toi, iubirea lor la fel...

– Să vii, Turcoica mea, să mă iubești, să nu-ți pară rău... o ruga el sincer de fiecare dată, însoțind-o de-a lungul Potecii Albe. Ar merge cu ea până la capătul lumii, atât îi e de dragă...

– Întoarce-te, îl roagă ea, ba câteodată se pune în fața lui ca să nu mai poată înainta. Întoarce-te la calul tău....

– Nu vrei să mai stai cu mine o clipă, îi reproșează el. Atâta fericire am și eu pe lumea asta, când te văd, iar tu te grăbești să pleci.

– Eu... eu, Hryț?... Eu?... întreabă ea arcuindu-și sprâncenele cu o tristețe aprinsă de dor.

– Tu... tu nu mă iubești cum te iubesc eu... Tot te îndoiești de iubirea mea. De parcă tot timpul te afli la răspântie, de parcă ai călca pe cărbuni aprinși.

– Hryț, răspunde ea și pe urmă tace.

Mlădioasă și subțire, dar și foarte simțitoare, răspunde după un timp:

– Eu m-am înecat în tine, nu mai vreau să știu de alți flăcăi... pe mama o păcălesc mereu, iar tu spui că nu te iubesc...

– Dar mereu te îndoiești de dragostea mea, Turcoico...

– Mă îndoiesc, oare mă iubești cu adevărat? Vai, Hryț, îl roagă privindu-l cu ochii ei mari. Să nu mă păcălești! Eu îmi cunosc inima bine, dar inima mea nu mai este în pieptul meu, ci în pieptul tău. Toate gândurile mele se îndreap-

tă spre tine. Sufletul care a fost cândva al meu acum tânjește după tine, nu se mai întoarce la mine niciodată, așa că te rog să nu mă părăsești...

— Deci tot te îndoiești de iubirea mea... nu mă iubești sincer. Ochii ei s-au aprins.

— Tu spui că nu te iubesc sincer! O-o-o!... a urlat de durere și l-a împins de la ea, cum împingea în copilărie pe mama ei, când aceasta nu-i făcea pe plac.

— Înainte de a cădea prima zăpadă, tu vei fi în casa mea, îi răspunde el și o îmbrățișează din nou și o mângâie ca să o liniștească. Să nu-ți fie frică să mă iubești, adaugă. Atâta fericire am și eu pe lume. Pe tine singura.... Să vii la mine, să nu mă uiți, iar dacă te va întreba cineva ce cauți în pădure tu să răspunzi că umbli după fericire...

— Cum adică după fericire?

— Spune-le că vrei să găsești floarea ferigii, îi explică el. Nu știi? Cine găsește floarea ferigii va fi fericit toată viața.

— Nu știam, răspunde ea, mirându-se de născocirea lui.

— Floarea ferigii, explică el încă o dată. Trebuie căutată foarte mult, nu-i ușor de găsit, dar cine o găsește o dată... își găsește fericirea pentru toată viața. Așa stă treaba! Cine poate să-ți interzică să cauți floarea ferigii? Poate mama ta? Haide râzi!...

— Poate chiar mama mea... răspunde ea gânditoare.

— Înainte să cadă prima zăpadă, tu vei fi în casa mea, repetă el.

— Înainte să cadă prima zăpadă... repetă și ea... Mi-e teamă... e prea mult timp până atunci...

– De ce să-ți fie teamă, draga mea? întreabă el. Cât ești cu mine să nu-ți fie teamă de nimic, eu doar pe tine te iubesc și vei fi a mea, numai a mea.

– La toamnă vor veni pețitorii, așa mi-a spus mama, oftează Tetiana și-l îmbrățișează pe după gât.

– Din partea cui? s-a aprins Hryț.

– Nu mi-a spus din partea cui, dar tot vorbește despre ei, se pare că vrea să mă mărite cât mai repede.

– Las-o să vorbească cât vrea, dar eu voi veni primul să te pețesc. Și o să te scap de toți ceilalți.

– Deja m-ai și scăpat, răspunde ea. Eu nu mai vreau să aud de nimeni, în afară de tine, iar dacă mă va obliga să mă mărit cu careva, atunci o să-i spun adevărul. Tu ești fiu de gospodar bogat, după tine mă va da.

– Te va da după mine... numai că... încearcă el să spună ceva, cu voce nesigură.

– Numai că?... Numai că... ce?... Iubești pe alta?

El s-a speriat de întrebarea ei și a adăugat repede:

– Nu, nu iubesc pe alta, numai că eu...

– Ce-i cu tine, Hryț? Spune-mi adevărul!...

– Numai că eu... nu sunt fiul unui om bogat, sunt un sărman orfan, părăsit de părinți în curtea aceluia om. Sunt un copil înfiat... crescut din mila lor.

– Ești un copil părăsit?... Înfiat?... Cum așa?...

– Da, sunt un copil părăsit, înfiat de gospodarii mei care nu-mi sunt părinți.

– Hryț, spunea ea de parcă se apăra de ceva, tu singur spuneai... tatăl meu e om bogat... eu... nu...

– Eu am spus și spun în continuare: tatăl meu este un

om bogat și poate cândva îmi va da toată averea lui. Copii nu are, numai pe mine mă are. Dacă te măriți cu mine, cu siguranță îmi va da o bună parte din averea lui... iar cândva, poate îmi va da totul. Singur sunt în casa lui și îi spun „tată”. Dar până atunci sunt sărac, doar pe tine una te am... iubește-mă cu toate că sunt sărac! Nu mă părăsi, Tetianka!

— Hryț! spune ea cu sinceritate. O să-ncerc să o conving pe mama, deși este o femeie foarte severă, dar mă iubește foarte mult. Auzi, Hryț, mă iubește, mă iubește mult și o să-mi facă pe plac, n-o să ne despartă.

— Bine, turturica mea, spune el liniștit și pe urmă adaugă: dar deocamdată să nu-i spui nimic mamei tale, peste vară să vii la mine, iar înainte de a cădea prima zăpadă tu vei fi în casa mea.

Tetiana îl ascultă, stând aproape de el și se înecă în ochii lui frumoși, senini ca cerul acelei zile de vară.

— Hryț! îi spune. Eu te iubesc, știi și singur că nu iubesc pe nimeni, în afară de tine, și ridică din sprâncene de parcă i-ar porunci ceva.

— Să nu te îngrijorezi, Turcoaica mea, spune privind-o cu tristețe. Să nu te îngrijorezi, tu vei fi a mea!

— A ta, repetă ea, scoțându-și macii roșii din păr și aruncându-i la picioarele lui. Ia uite! Iar acum du-te! O să întârzâi prea mult. Uite soarele deja apune, împrăștiind cu sânge pe cer; mama mă va certa din nou că am întârziat și că pierd timpul de pomană.

— Să nu-ți fie teamă, îi mai spune o dată. Acum voi pleca. O cuprinde pe după mijloc. Dar să vii din nou prin pădure, o să vii? Privirile lor se unesc într-o flacără pe care

numai dragostea o poate aprinde. Să vii, floarea mea, să vii prin pădure, și să-mi dai de știre când te apropii....

– Voi veni prin pădure...

– Numai eu și calul meu o cunoaștem pe Turcoaică.

– Dar cu mama cum rămâne, Hryț? întrebă ea dintr-odată. Dumnezeu n-o să ne binecuvinteze, dacă o mințim. Mama e bună și mă iubește... iar eu... spune oftând și pleacă, clătînând din cap, însă după câțiva pași se oprește și-l cheamă:

– Hryț!... Hryț!...

El aleargă spre ea.

– Hryț! repetă ea, cu oarecare amărăciune.

– Ce s-a întâmplat? întreabă el râzând sincer. Ai uitat să-mi spui, încă o dată că mă iubești? Hai spune că-mi place să aud...

– Când ne vom mai vedea, Hryț?

– Ne vom vedea, încă nu știu când... ai zis că vii!

– Eu voi veni, a spus Tetiana și a dispărut în pădure.

În urma ei crengile de brad s-au închis ca o ușă.

Hryț nu pleacă dintr-odată, își face de lucru pe lângă cal, ridică florile de mac și șoptește:

„Am cucerit-o pe Turcoaică. Am cucerit-o, de acum e a mea... numai a mea...”

„O să vin...” repetă în gând cuvintele ei și dintr-odată se întristează.

Acum i se par nesincere cuvintele ei.

„O să vin...” a rostit atât de trist și a plecat...

Hryț ascultă liniștea pădurii... i se pare că undeva, în partea dreaptă, se aude ceva. Se aude vocea ei:

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

„Să nu mă uiți!...” ajung până la el cuvintele ei.

„Să nu mă uiți!...” ajunge până la el și ecoul lor.

Hryț nu răspunde. Încalecă și pornește la drum.

* * *

— Mavra!

— Ce-i, fata mea? Ai ajuns, în cele din urmă, și la bătrâna Mavra? De când cu iubirea ta, ai uitat de ea.

Tetiana o îmbrățișează pe bătrâna țigancă, o strânge la piept și își cere iertare:

— Iartă-mă, Mavra, că nu am venit. Nu am avut timp de plimbări. Acasă întotdeauna se găsește ceva de lucru. Iar duminicile...

— Iar duminicile? repetă Mavra privind-o cu ochii ei negri pe fata din fața ei. Iar duminicile?...

— Duminicile?... Ca duminicile...

Răspunde Tetiana privind în altă parte, dar imediat își întoarce privirea și adaugă:

— Mavra, tu știi... eu îl iubesc pe Hryț!

— Mi-a spus asta, draga mea... mi-ai spus data trecută.

— Și el mă iubește pe mine!

— La fel de sincer cum îl iubești și tu?

— Mavra! strigă fata cu reproș în glas.

Întrebarea Mavrei a supărat-o, i-a răscolit sufletul.

Poate nu atât întrebarea cât liniștea Mavrei, liniștea cu care a fost pusă întrebarea.

— Nu o să-ți mai spun nimic, Mavra! Oricum nu crezi ceea ce-ți spun! E rușine ce faci, Mavra!...

– Domnul fie cu tine, fata mea! o liniștește Mavra. Eu nu l-am văzut niciodată, cum aş putea crede că nu te iubește...

– Nu l-ai văzut... nu l-ai văzut, a repetat fata. Nu l-ai văzut, dar vocea ta e plină de neîncredere și ură. Nu crezi, știu că nu crezi... tu nu crezi pe nimeni... Îmi aduc aminte ce-mi povesteai despre tine... despre cei care te-au trădat... Dar eu cred, Mavra! Eu cred în cuvintele lui... numai în el cred... în nimeni altcineva de pe lumea asta... numai în el. El mă iubește sincer. O! Tu nu ai cum să știi, pentru că nu crezi!

– Cred, fetița mea, cred că te iubește sincer... răspunde serios bătrâna. Cine nu ar iubi o asemenea stea, din zori de zi?... Cine nu ar iubi un înger ca tine?... Pe cine să iubească pe lume, dacă nu pe tine?... Ei-hei, he-i, he-i... a cântat Mavra legănându-se. Ei-hei, he-i, he-i... fata mea...

Tetiana s-a liniștit.

– Înainte de a cădea prima zăpadă voi fi la casa lui.

– Slavă Domnului! răspunde bătrâna cu încredere în glas și oftează ușurată, de parcă ar fi scăpat de o povară. Grăbiți-vă copii, că dacă vine toamna, mama ta o să primească alți pețitori. Mi-a spus, când a fost la mine că vrea să te mărite cât mai repede, iar pe urmă se va retrage la mănăstire.

– O, mama tot cu ale ei! Ceea ce își dorește mai mult în viață este să mergă la mănăstire...

– Poate face bine că-și dorește asta, cine știe?

– Pentru cine să se mai roage? S-a rugat destul toată viața ei... în fiecare zi de sărbătoare... în fiecare zi de duminică...

— Poate pentru fericirea ta, răspunde bătrâna. Te are doar pe tine. Iar de când a murit tatăl tău, cu care a trăit și s-a înțeles atât de bine, de atunci, spun oamenii, o trage spre mănăstire. Cine să se roage pentru fericirea ta, dacă nu ea, mama ta?... Dacă ar putea ți-ar da și luna de pe cer.

— Așa este, ai dreptate, răspunde Tetiana și pe urmă, după o clipă de tăcere adaugă: ea mă iubește și tu mă iubești, dar și el mă iubește... toți trei mă iubiți sincer...

— Bine zici, fetițo, îi dă dreptate Mavra. Un soț bun, pentru soția lui, e mai mult decât tata și mama.

— Nu-i așa, Mavra?

— Așa este, fetițo!

Tetiana tace bucuroasă.

— Dacă mi l-ai arăta măcar o singură dată, fata mea... nu-l mai ține ascuns ca pe un ban de aur.

Tetiana râde veselă.

— Ai să-l vezi, Mavro, ai să-l vezi... e atât de frumos...

— E frumos ca tine?...

— E înalt, cu mustăcioară neagră, cu pielea albă și cu ochii albaștri. Când vine călare pe calul său negru ca noaptea, atunci e cel mai frumos de pe lume! Călărește ca vântul. O, Mavra, e frumos...

Mavra ascultă, iar gândurile-i zboară departe, departe, în trecut...

— La fel a fost și el, spune mai mult pentru sine. Era înalt și puternic ca un stejar, cu pielea albă și cu ochi albaștri. Zbura călare pe lângă șatra noastră, zbura ca vântul, spre pusta ungurească. Așa era și el, numai că fluiera mereu. Era boier, Tetiana!

– Despre cine vorbești, Mavra? întreabă Tetiana care era cu gândul la Hryț al ei...

– Despre acela, copila mea, din cauza căruia mi-am nenorocit viața și mi-am pierdut părinții, iar la urmă și copilul. Din cauza căruia am hoinărit singură prin lume și acum locuiesc singură în această pădure. Măcar de mi-ar fi lăsat copilul, a spus cu tristețe. Nu aș fi fost singură pe lume, dar nu mi-au lăsat nimic. O, Radule! Radule!... Oare nu ai găsit o altă pedeapsă pentru mine, decât să mă alungi din șatră? Mai bine m-ai fi ucis pe loc, după cum ai promis. Trebuia să mă părăsești în acel loc unde a poposit șatra. Trebuia să pleci mai departe cu șatra ta, iar tata și mama s-ar fi întors după mine și m-ar fi luat, dar astfel... a început să plângă și să se vaite, legănându-se după obiceiul lor țigănesc.

– Taci, Mavra, taci... o liniștește Tetiana, nu te mai văita atât. Oricum nu te mai ajută la nimic. Copilașul tău probabil e la Dumnezeu și te așteaptă să vă întâlniți, poate e mai bine că s-a întâmplat așa.

– Mă așteaptă, sigur mă așteaptă, răspunde Mavra plângând și deodată parcă trezindu-se dintr-un vis, continuă cu voce severă. Acum ar fi fost flăcău mare, poate ar fi avut și o slujbă și ar fi câștigat bani să se întrețină, poate și pe mine. Și i-ar fi fost bine, și mie mi-ar fi fost bine. Dar așa? Vai-vai, vai-vai!...

– Dar poate îi e bine... poate are o slujbă și câștigă bine... Cine știe?... Așa a vrut Dumnezeu să fie. Mavra, dacă ar fi să judecăm drept, tu l-ai înșelat pe Radu. Tu ți-ai înșelat bărbatul, de acolo au și pornit toate relele.

– L-am înșelat, deoarece am fost tânără și proastă și l-am crezut pe boier...

M-am uitat la fața lui albă boierească, la ochii lui frumoși și la hainele de boier, iar Dumnezeu de aceea m-a și pedepsit. Dumnezeu spune: „Ține-te de ce-i al tău!”, dacă nu te pedepsește. Ce-i al tău e al tău – fie bun fie rău, dar e al tău, dacă nu te ții de el, păcătuiești.

Fata asculta în tăcere, privind undeva departe, cu toate că în fața ei erau doar pereții înguști ai odăii mici din căsuța intrată pe jumătate în pământ.

– Hryț nu-i boier, rostește cu tărie numele iubitului său, în fața bătrânei. Mavra tace.

– Hryț nu e boier, deși are pielea albă, ochii albaștri și călărește ca vântul... Noi ne iubim... Acum trebuie să plec... Mavra, să vii pe la noi, dacă nu vin duminicile la tine, vino tu pe la noi.

– E-hei, hei... E-hei, hei!... răspunde Mavra. Eu am să vin. Iar tu, dacă nu vii în zi de duminică, atunci vino în zi lucrătoare, s-o vezi pe bătrâna Mavra și să o anunți ca să se pregătească pentru nunta ta și să-l vadă pe băiat.

– Nu mai e mult până atunci, Mavro! Nu mai e mult, răspunde Tetiana și iese.

– Să nu te mai întâlnești cu el, în fiecare duminică, în pădure, o avertizează Mavra, iar dacă te întâlnești ia-mă și pe mine, glumește bătrâna. Ar trebui să o vadă măcar o dată și pe bătrâna doică, a iubitei sale. Căci uite ce floare frumoasă i-am crescut ca o stea din zori de zi, am hrănit-o cu povești și am alăptat-o cu sufletul, măcar să-mi arunce o privire de mulțumire.

– O să-ți mulțumească, Mavra, o să-ți mulțumească, ai să vezi că o să-ți mulțumească. El e bun și inimos, ai să te convingi și singură, cât de mult și de sincer mă iubește. Ai să te convingi, dacă pe mine nu mă crezi.

Tetiana, deși s-a depărtat de casa bătrânei, și-a întors privirea înapoia ei.

Oare i s-a părut că Mavra a început să râdă în hohote?

Probabil i s-a părut.

Nu, sigur i s-a părut. Sau poate că nu...

Mavra în aceeași clipă a trecut pragul casei sale și a dispărut ca într-o grotă.

Nu, Mavra nu a râs, i s-a părut doar...

Cum ar fi putut să râdă?!...

De atâtea ori și-a pus în gând să nu vorbească cu Mavra despre Hryț, despre iubirea lor, dar întotdeauna nu se putea abține, întotdeauna învingea încrederea și dragostea pe care o purta bătrânei.

Dar iată că și acum, ca de fiecare dată, se întorcea acasă cu sufletul otrăvit, cu inima sângerândă, cu sufletul rănit, cu încrederea pierdută în promisiunile lui Hryț. Și așa va trăi, până îl va întâlni din nou, până când el o va privi din nou, cu ochii lui senini și o să-i liniștească sufletul rănit.

Va crede în el. În Hryț și în promisiunile lui.

„Hryț! strigă inima ei, caldă și sinceră și alergă spre el cu iubire. Hryț, mă iubești, așa-i că mă iubești?”

„E-hei, hei... E-hei, hei!... aude, de undeva glasul prevestitor de rele al bătrânei țigănci, de parcă ar fi gonit o sălbăticiune. E-hei, hei... E-hei, hei!...”

Tetiana a început să plângă...

Întorcându-se acasă, a intrat în odaia mare și s-a pus în genunchi, în fața icoanei Sfintei Fecioare, la fel cum făcuse cu un an în urmă, și frângându-și mâinile cu disperare, ducându-le ba la piept, ba la frunte, repetă cu disperare:

– Dumnezeuule, de ce mă simt atât de tristă? De ce mă simt atât de tristă? De unde atâta tristețe, Dumnezeuule!...

Într-o zi, în urmă cu câțiva ani, acel hoinar albit de bătrânețe care mai poposea din când în când la milostiva și iubitoarea de Dumnezeu Ivanyha Dubyha, povestea fetelor de-o seamă cu Tetiana, care se adunau la ea, că există, printre fetele ucrainene, un obicei lăsat din moși strămoși, că în seara de Sânziene, fetele tinere să ceară rusalcelor să le ghicească viitorul.

– Cum? În ce să le ghicească? se interesau tinerele fete.

Multe amănunte, legate de acest obicei, nu știa nici el, dar le-a povestit tot ce și-a adus aminte.

Seara târziu, în noaptea de Sânziene, fetele se plimbă cu barca pe apă sau dacă se tem ca rusalcele să nu le ademenescă în apă și să le transforme în rusalce, se plimbă pe malul apei și cântă tot felul de cântece triste, de dragoste.

În seara aceea, fetele se îmbracă în straie de sărbătoare, pun pe cap cununi împletite din flori și se plimbă cu bărcile sau pe malul apei, după care aruncă cununile în apă și fără să se oprească din cântat urmăresc cum plutesc cununile pe apă, încotro le va duce apa, sau o să le arunce pe unul dintre maluri.

Câteodată rusalcele sparg, cu mână lor nevăzută, cununile – semn că până într-un an fata sau iubitul ei va muri sau se vor despărți.

Câteodată cununa se oprește, indicând din ce parte va veni sortitul ademenit de rusalce, datorită puterii lor, ca mulțumire fetelor pentru că nu le uită în seara de Sânziene, pentru cununile și cântecele dedicate lor.

Astfel rusalcele arată, prin diferite semne, știute numai de fiecare fată în parte, sau prin vise, viitorul lor.

Fetelor le-a plăcut mult acest obicei povestit de bătrân.

Dar deși le-a plăcut, nu s-au grăbit să-și afle viitorul în seara de Sânziene.

Unele nu voiau, deoarece nu aveau bărci, altele nici nu voiau să audă de așa ceva, mai erau și cele care se temeau să nu le ademenească rusalcele în apă sau să nu afle băieții și să râdă de ele.

Astfel că nu au sărbătorit niciodată seara de Sânziene.

Niciodată până în acel an.

Însă în acel an totul s-a întâmplat altfel.

În acel an, Dumnezeu știe de ce, Tetiana a dorit să-și afle viitorul.

Prietenele ei, cărora le-a destăinuit că vrea să-și afle viitorul în seara de Sânziene, de abia au așteptat ca să-și arunce cununile pe apă.

Invitația celei mai curajoase fete din sat care, după cum le-a asigurat chiar ea, nu se temea de rusalce nici ziua, nici noaptea, dar nici de batjocura flăcăilor din sat, le-a adunat la marginea apei.

Tetiana voia să vadă încotro o să se îndrepte cununa ei, unde au să o ducă rusalcele. De aceea, în seara de Ivana Kupala și-a chemat toate prietenele la malul râului, mai jos de moara lor.

Fetele au venit, prinzând curaj, să afle și ele ce le pregătise soarta, să ghicească în cununi de flori, să se plimbe noaptea pe malul râului și să cânte cele mai frumoase cântece, ca pe o orfandă adusă rusalcelor...

Iată că a sosit și seara mult așteptată, o seară cu lună plină.

A doua zi era sărbătoarea Ivan Kupalo, iar noaptea s-a dovedit a fi înstelată, de parcă s-a înseninat pentru a le da de gol pe tinerele fete care se plimbau pe malul râului, dorind să-și afle viitorul lor și al flăcăilor cu care se vor mărita.

Ca niște păsări frumoase, sub clar de lună, s-au adunat prietenele Tetianei pe malul râului, sub poalele muntelui Ceabanyția, lângă drumul alb care parcă scripea sub lumina razelor palide.

Apele repezi ale vadului curgeau poleite de argintul lunii.

În unele locuri râul se lărgea și părea mai leneș.

Dar mai era un loc, unde râul se îngusta pentru câteva clipe și unde, din adâncul lui, au crescut niște pietre uriașe cu niște forme irepetabile, acolo curgea mai lent. Sub pietrele acelea, care semănau cu o stâncă, erau câteva locuri, care parcă păstrând cine știe ce taină a râului, învârteau apa pe loc.

Tremurând și învârtindu-se pe loc, apele înghițeau tot ce apărea, ca niște guri nesătule de fiare sălbatice.

Nimeni nu trecea prin acele locuri, care păreau foarte liniștite, însă atât de înșelătoare prin liniștea lor.

Nimeni nu încerca să treacă înot prin acest loc.

Părea neinteresant.

Acest loc nu ademenea pe nimeni prin liniștea sa și chiar de ar fi ademenit pe cineva, acela s-ar fi întors ime-

diat, speriat de adâncimea apei și vârtejurile de lângă stâncile înalte. Deci acel loc era uitat de oameni.

Dar fetele nu au venit singure pe malul râului, au luat-o cu ele și pe bătrâna țiganca Mavra.

Cu un batic roșu pe cap, care-i cădea neglijent pe frunte, cu o salbă de bani din argint la gât și cu părul despletit care-i acoperea pieptul, se plimba ca o arătare printre tinele fete, adunate pe malul râului.

Înveselită de ciripitul tinerelor fete și bucuroasă de darurile cu care au ademenit-o să iasă din ascunzătoarea ei, îngâna mulțumită tot felul de cântece monotone, într-o limbă cunoscută numai de ea.

Astăzi cu siguranță a luat-o valul și probabil se simțea tânără, de-o seamă cu fetele care o înconjurau.

Bineînțeles că ea venise mai mult pentru Tetiana.

Tetiana dorea să ghicească pe malul râului, iar dorința fetei era ca și dorința ei.

De aceea era veselă Mavra.

De aceea răspundea cu mare bucurie la toate întrebările pe care i le puneau fetele, cuprinse de dorința de a-și afla măcar o părticică din viitor.

Fiecare fată și-a ales un loc, după placul ei, pe malul râului...

Un loc în care să stea și să cânte...

Un loc din care să-și arunce cununele de flori, împodobite cu panglici, pe apă...

Așteaptă și iată...

A căzut prima cunună și s-a auzit vocea:

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Гей, на Івана, гей, на Купала, гей, гей, гей!
Красна дівчина долі шукала, гей, гей, гей!
Цвітки збирала, віночок вила,
Долі водою його пустила.

Pe urmă s-a auzit vocea a doua:

Поплинь, віночку, по блискучій хвилі;
Поплинь під хату, де живе милий.
Поплив віночок долі водою,
Серце дівчини забрав з собою.

Pe urmă și a treia voce:

На заріночку змарнів поволі,
Не дав Купало дівчині долі.
Гей, на Івана, гей, на Купала
Дівча во північ зілля копала;
В північ копала, в північ варила,
А до схід сонця вже отруїла...

Pe urmă, după ce fetele au aruncat cununile în apele repezi ale râului, fiecare urmărea veselă, cununa ei, unde o vor duce valurile. O vor duce departe sau aproape? O să ajungă la un străin sau la flăcăul care-i era drag? Pe care dintre maluri o să se oprească? Aici sau în satul vecin? Sau poate valurile vor rupe cununa, o vor împrăști în bucăți și astfel nu o să mai ajungă niciunde?...

Pentru un timp s-a așternut tăcerea. Fetele stăteau neli-niștite și curioase pe malul râului, urmărind cu încordare

cununile care pluteau pe apă, din când în când se auzea cântecul:

*Гей, на Івана, гей, на Купала
Красна дівчина долі шукала!
Цвітки збирала, віночок вила,
Долі водою його пустила.*

Dintr-odată țipete și râsete.

Una dintre cununi a ajuns pe coama unui val care a aruncat-o, cu putere, în iarba de pe malul râului.

Altele două, deși împletite bine, s-au rupt și s-au împrăștiat pe tot râul, care a dus florile la vale...

Singura Tetiana tace, nu-i pasă de cununile altora, nu o interesează nimic.

S-a oprit în dreptul pietrelor-gigant și privește gânditoare spre ele.

Pe țișancă o interesa cel mai mult cununa Tetianei.

Ce se va întâmpla cu ea?

Încotro o va duce apa?

Mai departe spre frumosul Hryț sau o va arunca pe mal?

Sau o vor sparge valurile, o vor batjocori?...

Asta o interesa pe ea.

Tetiana stă cu cununa pe cap, nu se grăbește să o arunce în valuri.

În primul rând nu vrea să vadă fetele când o va arunca, în al doilea rând nu vrea să cânte... într-un cuvânt nu vrea nimic. Nimic din ceea ce făceau celelalte fete.

Totuși vrea ceva... numai ea singură.

Dar dintr-odată nu mai vrea.

Stă și ezită, gândindu-se la Hryț și întrebându-se:

„Se vor cununa oare în acea toamnă, cum i-a promis el, sau va trebui să mai aștepte?”

„Înainte să cadă prima zăpadă, tu vei fi în casa mea”, i-a spus el cu gura lui și crede în ceea ce a spus el.

Ea credea în ceea ce i-a spus. Doar pe el, singurul de pe lume îl credea.

Cununa și apa o să întărească imediat cele spuse de el. Ba chiar o să spună mai mult decât a spus el, cu gura lui cu care o săruta...

– Tu aici vrei să arunci cununa? a auzit în spatele ei vocea bătrânei Mavra, care i-a întrerupt gândurile.

– Nu aici! răspunde fata, întorcându-se spre țigancă.

Era supărată, deoarece aceasta i-a întrerupt gândurile.

– Nu aici, fata mea, nu aici, o sfătuiește Mavra, uite aici sunt vârtejuri în apă și n-o să o ducă la vale, o s-o învârtă pe loc până o rupe. Du-te puțin mai la vale și arunc-o acolo, cu gândul la drăguțul tău, dacă vă luați în toamna asta sau nu.

– O să ne luăm, o să ne luăm, răspunde cu mândrie Tetiana, iar cununa am s-o arunc unde vreau.

Spunând aceste cuvinte, se îndepărtează câțiva pași de țigancă.

Voia să arunce cununa ca să nu o vadă nimeni, dar iată că Mavra se ținea ca o umbră după ea.

– Arunc-o unde vrei, fetița mea. Arunc-o unde vrei! spune aproape șoptind Mavra, fără să se urnească din loc.

Asta a supărat-o și mai mult pe tânăra fată, căreia nu-i

plăcea să-i comande nimeni și de aceea s-a depărtat și mai mult de bătrâna sa doică.

Dar cu cât se depărta mai mult de acel loc cu atât simțea cum o forță nevăzută o trăgea înapoi în acel loc, în dreptul vârtejurilor.

S-a întors și și-a scos cununa de pe cap.

Pe urmă fără să spună nimic, nici măcar un cuvânt, a aruncat-o în apă...

Cununa s-a legănat puternic pe apă, învârtindu-se câteva clipe pe loc, după care a început să plutească încet înainte, parcă era dirijată de o forță nevăzută.

Însă nu a ajuns departe. Tetiana stătea pe mal aplecată, cu ochii larg deschiși și nu se mișca din loc. În spatele ei aștepta, îndoită din spate, țiganca.

O clipă apăsătoare... tăcere...

– O! o! o! a strigat deodată speriată Tetiana, întinzându-și mâinile spre apă.

Cununa ei a ajuns în mijlocul râului și a nimerit într-un vârtej care a început s-o învârtă furios. Se juca cu ea ba ducând-o la fund, ba aducând-o la suprafață, până a înghițit-o de tot și Tetiana nu și-a mai zărit cununa.

Tetiana s-a întors palidă către țigancă, iar aceasta se uita ca trăsniță spre locul în care a dispărut cununa.

Pe urmă s-a uitat la fată.

– N-o să trimită iubitul tău pețitori în toamna asta, i-a spus fetei. Nu aștepta... Nu aștepta, nu o să trimită...

Tetiana s-a întors de la ea.

– Oho-ho! a spus cu mândrie fata, privind și ea locul în care a dispărut cununa.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

— Oho-ho?! spui, fata mea, a spus cu reproș Mavra.
— Oho-ho! a repetat cu mândrie Tetiana și întorcându-se a plecat...

* * *

A mai trecut ceva timp.

Nastka a plecat cu părinții ei la o mănăstire mai îndepărtată, fără să-și ia rămas bun de la Hryț.

O durea sufletul deoarece Hryț a neglijat-o aproape toată vara, trecând foarte rar pe la ea. Însă nu a vrut să se arate că ar fi supărată pe el, ci aștepta răbdătoare ca el să vină singur la ea, cum făcea de atâtea ori, când din anumite motive se despărțea de ea.

Nici prin cap nu-i trecea frumoasei Nastka că o altă fată ar fi putut să-i fie dragă lui Hryț. Credea că, din când în când, dorul de ducă puneă stăpânire pe el și atunci nu-l vedea cu săptămânile sau atunci când era ocupat cu diferite treburi gospodărești.

Dar și atunci apărea pentru o clipă-două, o întreba ce mai face, sau când era vremea ploioasă și nu putea lucra, venea la ea, chiar și pe ascuns.

Dar în acea vară l-a văzut de câteva ori, în zile lucrătoare. Deoarece duminicile și în zile de sărbători, nu dădeai de el. De parcă intra în pământ.

Pe unde umbla? se întreba Nastka mirându-se.

Sau poate nici nu umbla?

Asta ar fi una, iar a doua, de ce nu îi mai vorbește la fel ca înainte, de ce nu-i povestește pe unde a umblat?

Ei doi de mult erau înțeleși, doar mai așteptau binecuvântarea părinților. Și tocmai acum el a început să o neglijeze. Tocmai acum o durea inima, tocmai acum inima ei simțea că se va întâmpla ceva nedorit.

Avea momente când cuprinsă de tristețe se plângea de nepăsarea lui, de apucăturile lui, chiar plângea în fața mamei sale.

Odată, era cât pe ce să meargă la vrăjitoare.

La o țigancă despre a cărei faimă știa tot ținutul, dar parcă îi era frică.

Sau poate îi era rușine.

Vrăjitoarea țigancă despre care a auzit trăia singură, undeva în pădurea de pe muntele Ceabanyția, deci nu putea să meargă singură, trebuia să meargă cu cineva, iar ea nu avea cu cine...

Și pe urmă chiar dacă ajungea la vrăjitoare ce putea să-i spună?

Că iubitul ei o înșeală?

Nu era sigură de asta. El întotdeauna o asigura că doar pe ea o iubește.

Despre ce să o întrebe? Ce să-i ghicească?

Chiar despre ce să o întrebe? Ce ar putea afla?

Că nu poate sta mult timp într-un loc? Asta o știa deja.

Așa s-a născut.

Și cine știe dacă vrăjitoarea ar fi putut să o ajute?...

Dar dacă cineva i-a făcut vrăji să fie așa?...

Cine?...

Nu știa.

Poate vreo fată?... Care fată?...

Toate fetele din sat știau că ei erau ca și logodiți și nici-

una dintre ele nu ar fi îndrăznit să se pună între ei, poate doar una măritată.

De femeii măritate nu se temea, deși se vorbea că erau și din astea care suceau mințile flăcăilor. Dar lui Hryț nu-i putea suci niciuna mințile. El nu era dintre aceia. El nu se temea de nimeni și de nimic. Poate era singurul din sat care nu se temea de nimic.

Și atunci de ce să meargă la vrăjitoare?...

Astfel gândea Nastka și a alungat gândul de a merge la vrăjitoare...

Dar când părinții ei se pregăteau să meargă la o mănăstire care se afla departe de părțile lor, a cerut să meargă și ea cu ei. Voia să se roage la Dumnezeu pentru greșelile ei, să se pocăiască și să se roage pentru fericire.

Părinții au luat-o cu ei.

Ea nu a spus nimănui că pleacă, nici prietenelor sale.

Hryț s-a întristat când a aflat, de la oamenii din sat, că Nastka a plecat cu părinții ei în călătorie, fără să-i spună nimic, fără să-și ia măcar rămas-bun de la el.

A început să-și reproșeze că nu s-a comportat frumos cu o fată atât de bună și de sinceră care nu i-a spus nicio dată nimic pentru indiferența lui față de ea.

Ce-i drept, nu-i era indiferentă fata, dar nu avea timp de ea, deoarece se întâlnea cu Tetiana și atunci uita de Nastka.

După fiecare întâlnire cu Tetiana, parcă devenea altul, atât de mult îi plăcea de ea.

Dacă ar fi fost după el, s-ar fi însurat demult cu ea.

Tetiana, după cum își spunea el singur, îi golea toate mințile din cap, iar fiecare cuvânt al ei, parcă-i învelea

inima în mătasuri fine. Iar acum nevăzând-o de mai multă vreme, din cauza treburilor la care l-a pus tatal lui, i s-a făcut dor de Nastka și simțea că nu mai poate fără ea. Cât de bună era Nastka cu el, făcea totul cum dorea el, nu-l contrazicea niciodată și acum așa, dintr-odată a plecat fără să-i spună nimic...

El era de vină. Numai el!

Ea era mereu aceeași fată care îl iubea doar pe el...

„Hryț, și-a adus aminte de cuvintele ei, când a văzut-o ultima dată, după ce nu a trecut mult timp pe la ea. Hryț, a repetat zâmbind. Mi se pare că ți-ai găsit o altă Nastka, și de prima ai uitat de tot. Dacă-i așa, atunci spune-mi ca să-mi caut și eu alt Hryț. Lumea e mare, și tu nu ești singurul Hryț pe toată granița ungurească, mai sunt flăcăi, așa sa știi. Cum vrei tu, Hryț!” a spus îmbrățișându-l la pieptul ei.

Așa făcea mereu. Frumoasă, bună, sinceră și șireată ca o vulpiță; era greu să nu o iubești pe Nastka.

Te privea cu ochii ei senini ca cerul, ochii în care nu găseai nici un pic de supărare, și îți vorbea cu buzele pe care înflorea veșnic un zâmbet.

Acum a plecat în călătorie, cu părinții ei fără să-i spună nimic.

E pentru prima dată când face așa ceva, oare o fi aflat despre întâlnirile lui cu Turcoaica? l-a înțepat pe Hryț gândul ca un spin.

Dumnezeule!

Dacă a aflat, deși nu prea avea de unde, căci nu știa nimeni, atunci ar fi mai bine să-i spună el singur.

Măcar o să fie corect cu ea.

Iar dacă Nastka se va supăra îi va cere iertare.

Nastka e bună și înțeleaptă, îl va ierta și de această dată, ca de atâtea ori.

Se vor împăca, deoarece ea e bună ca o bucată de pâine, e bună de poți s-o pui pe rană, cu ea se poate înțelege...

Altfel nu putea face, îi părea rău de ea, nu putea să o părăsească, o iubea de mult.

Astfel stăteau lucrurile.

Pe una nu o putea lăsa deoarece o iubea de mult și i-a promis că o ia de soție, dar nici de cealaltă nu se putea despărți, nu îl lăsa inima; atunci s-a gândit că mai bine ar fi ca ele să rezolve această încurcătură, o să le spună și căreia n-o să-i placă...

Când s-a întors Nastka din călătorie, Hryț s-a dus la ea. O aștepta cu nerăbdare.

I-a ieșit în întâmpinare, dar parcă nu era ea. Înaltă, zveltă, dar parcă ofilită.

Hryț o privea și îi părea rău de ea. Numai el era de vină.

Pe urmă au vorbit.

De ce nu i-a spus că pleacă? a întrebat-o, după ce i-a dat binețe.

Poate s-ar fi dus și el cu ei.

De ce a plecat pe ascuns, fără el?

Oare nu-i mai pasă de el? Oare nu-l mai iubește?

În loc de răspuns pe Nastka a podidit-o plânsul.

Sigur că-l iubește la fel cum l-a iubit. Însă el nu-i sincer cu ea.

El îi ascunde ceva și nu face bine. Mai bine ar recunoaște, pe unde umblă și ea îl va ierta.

Totul va fi bine ca înainte. Numai că va trebui să trimită pețitori, deoarece părinții ei nu vor să aștepte, îi spun că din cauza lui, a lui Hryț care aleargă după vânt prin pustă, o să rămână fată nemăritată.

De durere a plecat în pelerinaj, ca să se roage să-i limpezească Dumnezeu gândurile ca să-l poată uita. Îi spune o dată pentru totdeauna, dacă vrea să rămână împreună să recunoască singur la cine se gândește? Iubește altă fată? Dacă o iubește atunci să o iubească...

Hryț o îmbrățișează și o strânge la pieptul lui.

– Chiar dacă-ți spun la ce o să-ți folosească?

– O să-mi folosească, n-o să-mi folosească, de asta să nu ai tu grijă, tu numai spune-mi.

– Fie îți spun, s-a hotărât Hryț. O știi pe Tetiana, fata lui Ivanyha Dubyha ce stă în al treilea sat, de aici? Acea cu sprâncenele negre, cea mai bogată din sat. Ea mă iubește.

Nastka a devenit palidă.

– Turcoaica?

– Turcoaica.

– Sprâncenata cu cerceii de aur, în formă de semilună?

– Chiar ea.

– Se ține după tine? de abia a reușit să întrebe.

– Mă iubește, e moartă după mine.

– Dar tu?

Hryț râde și o strânge la piept.

– Vă iubesc pe amândouă, amândouă îmi sunteți dragi. Una cu ochi albaștri, alta cu sprâncenele negre. Amândouă sunteți fete frumoase, numai că Nastka nu-i Turcoaică.

Nastka a devenit mai serioasă ca niciodată.

— Hryț! Oare ai tu două suflete ca să ne poți iubi pe amândouă, să ne poți peți pe amândouă, să ne poți minți pe amândouă? Dar să știi, a spus amenințător, pe Nastka n-ai s-o părăsești. Pe Nastka n-ai s-o minți!

— Până acum nu v-am mințit pe niciuna! se apără Hryț. La niciuna încă nu am trimis pețitori.

— De trimis nu ai trimis, dar cunoști drumul către amândouă, dacă spui că ne iubești și îți suntem dragi...

— Cunosc Nastka, cunosc... răspunde el. Îmi pare rău de Turcoaică. O să jelească, o să mă blesteme; și pe tine. Ce putem face?

— O să ne luăm, spune Nastka hotărâtă, îmbrățișându-l pe Hryț.

— Dar Turcoaica? Nastka?... Doar nu am s-o ucid. Și ea m-a iubit cu adevărat la fel ca și tine...

Nastka și-a plecat ochii-n pământ, gândindu-se la ceva.

— Să nu-ți faci griji în privința ei, a spus în cele din urmă. De Turcoaică mă ocup eu. O să fie bine n-o să te blesteme nici pe tine, nici pe mine.

Hryț o privea mirat pe Nastka care stătea atât de aproape de el, încât îl atingeau cu pieptul ei.

Iată că e din nou aceeași Nastka de dinainte, bună și ascultătoare, gata să descurce toate încurcăturile, pe care el nu putea.

Nu s-a schimbat deloc. E înțeleaptă în toate.

— Ce o să faci cu ea? a întrebat încet, aproape liniștit.

Nastka a început să râdă. Pe urmă i-a pus mâinele pe după gât și l-a privit cu ochii ei albaștri ca cerul.

— O iubești mult pe Turcoaică?

Hryț a împins-o de la el.

– Lasă-mă în pace, Nastka! a spus aproape cu furie. Fă ce știi, dar pe mine lasă-mă în pace. Ți-am spus tot, ce mai vrei de la mine?...

– Dar Turcoaica?

– Poți s-o omori dacă îți stă-n cale. Eu n-am s-o omor!

– Nici eu n-am s-o omor, dragule, a răspuns Nastka, dezvelindu-și dinții albi. Nici eu nu am să o omor!

– Atunci fă ce vrei. Sunteți amândouă la fel. Pe mine să mă lăsați în pace.

– Spui că suntem amândouă la fel, atunci îți e indiferent la care trimiți pețitorii. Eu sunt de mult a ta... mie mi-ai promis că mă iei, înaintea ei, acum nu mă mai poți părăsi, nu mă poți minți...

– Dar Turcoaica? a întrebat din nou Hryț.

Nastka s-a strâmbat.

– Să nu-ți fie teamă, n-am s-o omor.

– Nici eu, Nastka. Dar ce o să faci cu ea?

Nastka a văzut negru în fața ochilor, însă s-a stăpânit și a început să râdă.

Hryț s-a înfuriat.

– De ce râzi din nou?! Mie nu-mi arde de răs.

– Tu crezi că mie îmi arde de răs, a răspuns Nastka. Asta crezi tu, nu? Hryț, tu nu ai minte, a început să-l dădăcească, ca întotdeauna, cu vocea ei liniștită care-l potolea pe Hryț. Tu chiar crezi că ești singurul flăcău pe lumea asta? Crezi că dacă nu se va mărita cu tine, nu-și va găsi altul? Doamne ferește de așa minte ca a ta!

Hryț tăcea.

— De găsit va găsi, știu că va găsi. Dar ne va blestema...

— Cine ne va blestema, Hryț? Turcoaica? întreabă Nastka. Doar nu te temi de ea?... Cine ne va blestema?... repetă, așteptând să văda ce va spune el.

— Ivanyha Dubyha, răspunde Hryț. Cu ea nu-i de glumit...

— De blestemele ei, o să ne feresc eu. Tu numai spune-mi despre Turcoaică, cum este, spune-mi tot ce știi.

Hryț s-a pierdut.

— Ce să-ți spun? E frumoasă... și...

— Într-adevăr e atât de bogată, cea mai bogată din sat?

— Așa spun oamenii. Eu nu i-am numărat turmele de oi. Nici cirezile de vaci. Dacă oamenii spun că e bogată, atunci cu siguranță e bogată.

— Atunci, dragul meu, dacă-i așa, să nu-ți faci griji, încerca să-l liniștească Nastka, se va mărita ea și fără tine.

— Nu-mi fac griji, știu că se va mărita și fără mine, numai că-mi pare tare rău de ea.

Nastka și-a îndreptat spatele... era înaltă.

— Dar de mine nu-ți pare rău? l-a întrebat cu voce tremurândă de durere și cu lacrimi în ochi, s-a adunat prea multă amărăciune în sufletul ei.

— Cum să nu-mi pară rău, încerca s-o liniștească Hryț. Îmi pare rău de tine, porumbițo, dar și de mine îmi pare rău că vă iubesc pe amândouă și nu vă am pe niciuna. V-aș lua pe una, dar nici pe cealaltă nu aș lăsa. Pe una dintre voi aș iubi, iar pe cealaltă aș dezmierda. Cu una m-aș logodi, iar cu cealaltă m-aș însura.

Spunând acestea l-a pufnit râsul.

Un râs ciudat.

– Ce să mă fac?

– Să nu iubești două deodată.

– Ce ar fi să nu mă iubiți voi pe mine!...

Părăsește-mă Nastka! De ce te ții după mine?

Dacă nu mă părăsești mă logodesc cu Dubivna...

Nastka a început să plângă.

– Nu-ți e frică de Dumnezeu? l-a întrebat printre lacrimi. Acum așa vorbești cu mine? Ce suflet poți să ai?

– Într-o zi vom sta toți în fața lui Dumnezeu. Eu, tu și Dubivna. Taci, nu plânge. Auzi?... Eu, tu și Dubivna! Și Dumnezeu ne va judeca. Taci, nu plânge, o liniștea Hryț, strângând-o la pieptul lui. Oare eu sunt de vină pentru cele întâmplate? Oare eu am vrut să se ajungă aici? Așa mi-a fost sortit sau poate cineva mi-a făcut vrăji...

Ultimele cuvinte le-a rostit cu un zâmbet ascuns, însă Nastka nu l-a băgat în seamă.

– De ce te întâlneai cu Turcoaica, dacă mă aveai deja pe mine?

– Deoarece am întâlnit-o, răspunde el. E o vrăjitoare. Cea mai frumoasă din tot satul. M-a vrăjit cu sprâncenele ei negre, cu macii roșii prinși în părul negru cu care se împodobește, m-a ademenit. Și iată mi-a întunecat mintea, sufletul și inima. Ce să fac? Și eu sunt tânăr, nu am inimă ca și voi? Taci, nu plânge! Încă nu am murit, după ce mor și o să devii văduvă, atunci poți să mă bocești, iar acum trebuie doar să râzi. Iar dacă nu vrei să râzi, atunci măcar iubește-mă cum m-ai iubit până acum, altfel merg la Dubivna.

Nastka a încetat să plângă.

S-a cutremurat, s-a liniștit, și-a șters lacrimile și a tăcut.

– Eu te iubesc pe tine, Hryț!... Tu ești al meu, i-a spus.

S-a apropiat de el și l-a îmbrățișat, cum îl îmbrățișa și înainte. Noi ne-am promis unul altuia, Hryț... Auzi? îl întreabă din ochi, dar și din gură, lingușitor. Noi ne-am promis că ne vom lua. Tu nu mă vei minți, Hryț!...

– Am auzit, am auzit. Da' nu ai de gând să termini? s-a aprins Hryț. Ce ai vrut să auzi, ai auzit, acum lasă-mă te rog în pace. Ce mai vrei? Să-mi iau lumea în cap. Mi-e greu și mie, plec!

Nastka sare să-l îmbrățișeze.

– Să nu-ți iei lumea în cap... să nu pleci în lume, ci la cununie cu mine, Hryț...

– Ne vom cununa... însă... a spus Hryț și a împins-o de la el.

Se temea de ea, de cât de hotărâtă era.

– Niciodată să nu mai mergi la Turcoaică, îi poruncește Nastka cu voce severă, ținându-l cu ochii ei senini, care într-o clipă s-au întunecat, din cauza luptei care se dădea în sufletul ei. Din cauza ei noi nu o să ne cununăm?... Ea se va cununa cu altul. Nu o să moară fără tine... Ea e bogată, Hryț, iar eu...

Ochii i s-au umplut de lacrimi, și-a acoperit fața cu palmele.

– Să nu-ți fie frică, taci! o liniștește Hryț. Oare eu te părăsesc?... N-o să mai merg niciodată la Turcoaică? Nu mă crezi? Poate din cauză că am spus că e cea mai frumoasă din satul ei? De frumoasă e frumoasă, asta poate

spune oricine, spune Hryț și zâmbește pe sub mustață. Nu-ți fie frică...

Nastka a văzut negru în fața ochilor.

– Hry-yț! l-a amenințat cu degetul. Pe mine nu mă păcălești, îți spun pentru ultima dată să nu te mai întâlnești cu Dubyha.

Hryț s-a întors și a plecat de la ea. După câțiva pași a strigat:

– Rămâi sănătoasă!

Ea nu i-a răspuns, însă din doi pași era lângă el.

– N-o să te mai întâlnești cu ea?

Hryț s-a oprit.

– N-o să mă mai întâlnesc.

– Trebuie să terminăm, Hryț!

– Trebuie.

– Eu nu-ți mai spun nimic. Tu doar să nu te mai întâlnești cu ea, de restul mă ocup eu, să nu-ți faci griji.

– Eu nu-mi fac griji! a răspuns Hryț. Voi trebuie să vă îngrijorați. Amândouă sunteți la fel.

– Hryț, eu pregătesc ștergarele.

– Pregătește-le pentru toamnă...

– Toamna-i aproape.

– Cu atât mai bine.

– Altfel mă omor, mă înec! îl amenință Nastka.

– Nu vă fie teamă! N-o să muriți niciuna. Mai repede o să mor eu...

– N-o să te las să mori, Hryț...

– Oho, ho!... a spus Hryț și a plecat...

* * *

Bătrânul Andronati a ajuns în satul în care trăia Hryț cu părinții săi și l-a înconjurat de două ori, cerând milostenie.

Ca întotdeauna, Nastka i-a dat cel mai mult. Ei îi plăcea să-i dea de pomană, deoarece el îi mulțumea atât de frumos, din tot sufletul lui, nu se sătura să-i asculte cuvintele.

La fel și de această dată.

Mulțumind, binecuvântând de peste zece ori și înclinându-se în fața tinerei fete care nu numai că i-a dat de pomană, dar i-a și deschis singură poarta ca să nu se trudească el.

Și iată deodată se trezește mergând alături de el.

Îl conduce ciripind cuvinte sincere și rugându-l să aibă grijă de el, de piciorale lui bătrâne, deoarece nu-i ușor să urci pe poteci de munte, mai ales pentru cei care nu s-au născut în munte...

Dintr-odată s-a oprit și a tăcut.

Stând așa câteva clipe, s-a așezat și l-a rugat și pe el să se așeze.

Bătrânul s-a mirat de rugămintea ei, însă de așezat nu s-a așezat.

S-a sprijinit în toiag și a privit-o îndelung, de parcă ar fi văzut-o pentru prima oară. Cât de frumoasă era, cât de sinceră și de milostivă... Și nu doar astăzi, ci așa este de când o știe.

— Doamne, binecuvântează-o, Doamne, binecuvântează-o! repeta bătrânul, vrând să pornească la drum.

Nastka l-a oprit.

– Bunicule, îi spune. Astăzi aş vrea să vorbesc ceva cu dumneata. Dacă vrei aşează-te, dacă nu vrei, nu te aşeza, dar eu tot o să-ţi spun.

Bătrânul a privit-o mirat.

– Spune, copila mea, spune, o încurajează, cu ce te-aş putea ajuta, poate vrei să afli ceva, dar eu voi rămâne în picioare? M-am obișnuit atât de mult să stau în picioare încât nici nu-mi dau seama că stau în picioare.

– Moş Andronati, a început Nastka, privindu-l cu ochii ei senini, iar pe urmă a privit undeva în depărtare, de parcă încerca să-şi aducă aminte de ceva.

Bătrânul tăcea.

– Moş Andronati, dumneata mă ştii bine, mă ştii atât pe mine, cât şi pe Hryţ a lui Donciuk cu care ai vorbit de atâtea ori. Ştii cine sunt părinţii mei şi cine sunt părinţii lui. Aşa că ascultă-mă ce vreau să-ţi spun, iar după ce am să-ţi povestesc, vreau să te rog ceva.

– Spune, sufletele, spune, porumbiţo, răspunde bătrânul, sprijinindu-se mai bine în toiag, atent să nu piardă niciun cuvânt de-al ei.

Era atât de bună, atât de frumoasă, atât de milostivă, niciodată nu a ieşit din casa lor cu mâinile goale, iar deseori îi pregătea şi culcuş în colţul odăii, în timp ce alţii îl priveau cu neîncredere şi nici nu-l lăsau să se apropie de casa lor.

– Noi ne iubim de mult, moşule Andronati, eu şi cu Hryţ a lui Donciuk, a recunoscut fata.

Bătrânul a zâmbit.

– Iată o noutate! a răspuns. Iar mai departe adaugă, cu

o voce caldă: Cine nu l-ar iubi pe unul ca acela! Multă lume am colindat, dar așa flăcău frumos și voios ca acest Hryț al lui Donciuc, nu am văzut. Când îl vezi călare, zici că e Sfântul Gheorghe. Frumos și mândru. Dumnezeu să-l binecuvânteze! Dar e și milostiv și deștept, cu inimă bună.

Dintr-odată bătrânul a început să râdă, de parcă și-a adus aminte de ceva.

– După flăcăi ca el toate fetele se zbat, nu-i așa, porumbițo?

– Așa-i și nu-i așa, moșule, răspunde Nastka, cumva fără chef.

– Ce vrei să spui, porumbița mea?

– Hryț m-a iubit doar pe mine, m-a iubit sincer...

– Dar tu de unde știi cum iubesc flăcăii? a întrerupt-o. Mai ales flăcăii ca Hryț, și dacă iubesc doar o singură fată sau mai multe?

– Deoarece mi-a spus chiar el că mă iubește.

Bătrânul a fluierat de uimire și a început să râdă.

– Și atunci de ce te îngrijorezi, dacă te iubește? Sau a încetat să te iubească și vrea să trimită pețitori la alta?

– Ei, nu, moșule, răspunde Nastka. Hryț nu-i dintre aceia. Altul este necazul, poate ne ajuți cu un sfat...

– Eu cu ce sfat v-aș putea ajuta? Aveți părinți, atât unul cât și celălalt, oare ei nu vor să vă luați?

– Nu, bunicule, nu. Părinții nu sunt împotrivă și ne vom lua... numai că...

– Numai că? Cu ce v-aș putea ajuta? Eu sunt bătrân și sărac, trăiesc din mila oamenilor.

– Ai dreptate, bunicule, spune Nastka cu glas mieros. Dar dacă ne ajuți de data aceasta, noi o să te luăm la noi. Să trăiești la noi pentru totdeauna, o să te îngrijim și o să te respectăm.

Moșul a început să râdă în hohote.

– Tu numai spui așa, fato, a început să se târguiască bătrânul. Tu numai spui așa. Iar imediat după ce o să te măriți, nici nu o să vrei să auzi de mine!

– Ei, bunicule, se oprește Nastka și râde de neîncrederea bătrânului. Noi nu suntem dintre aceia. Eu nu sunt atât de rea și nici Hryț. Singur ai spus că are inimă bună. Ar trebui să mă crezi!

– Iată cum stă treaba, spune bătrânul cu interes. Vă trebuie niște ierburi? Nu am lângă mine. Ar trebui să mă duc să culeg.

– Ei, nu avem nevoie de ierburi, bunicule, îl contrazice Nastka. Dar am avea nevoie de înțelepciunea dumitale, de un sfat înțelept, de un cuvânt.

– De un cuvânt! Aha! a spus bătrânul.

– De un cuvânt și de înțelepciunea dumitale.

– Spune-mi, copilă, despre ce este vorba?

– Bunicule, a început Nastka și oftează din greu. Bunicule, repetă cu vocea tremurândă. Dincolo de muntele Ceabanyția, dincolo de Piatra Albă, cum îi spun localnicii, trăiește o femeie văduvă, morăriță, pe care o cheamă Ivanhyha Dubyha o femeie credincioasă și temătoare de Dumnezeu. E cea mai bogată din sat și e foarte milostivă cu cei săraci. Atât știu despre ea. Dar ea are o fată. O singură fată, alți copii nu are, iar fata e cam răsfățată și lumea îi spune Turcoaica.

— Ah-a-a! aproape că a cântat moșul, de parcă și-ar fi adus aminte de ceva și pe urmă a tăcut așteptând, ce o să spună Nastka.

— Această Turcoaică bunicule, cum îi spun oamenii e vrăjitoare, ea l-a ademenit pe Hryț probabil cu ierburi rele, probabil cu sprâncenele ei negre i-a furat inima, s-a pus în calea dragostei noastre. Hryț a pregătit și pețitorii, ne-am dat cuvântul unul altuia, dar inima lui încă nu-i liniștită. Mă îmbrățișează și mă sărută, dar se gândește și oftează după ea. Nu o poate uita, o visează doar pe ea, o vede doar pe ea, sprâncenele ei negre și macii din părul ei negru, aude mereu cuvintele ei mieroase. Salvează-ne, bunicule, îl implora fata împreunându-și mâinile ca pentru rugăciune. Dumneata îl știi pe Hryț, știi ce inimă bună are, o să atârne între noi două. O să trăiască și el greu și nici mie nu-mi va fi ușor, și totul din cauza ei, din cauza sprâncenelor ei, din cauza ierburilor rele și vorbelor ei dulci.

Nastka a tăcut, iar bătrânul a căzut pe gânduri.

— Spui că e foarte frumoasă? a întrebat-o în cele din urmă.

— E frumoasă ca o prințesă. Are sprâncenele negre, așa mi-a descris-o Hryț... Te ademenește cu ochii ca o stea, ca o floare. Ce să mă fac, bunicule? Salvează-mă!

— Și spui că e bogată?

— Cea mai bogată din sat.

— Iar mama ei e credincioasă și temătoare de Dumnezeu.

— Ca o călugăriță.

— Și e miloasă cu cei săraci?

– Asta nu mai știu. Oamenii spun că-i tare bună, dar e foarte severă. Mai ceva ca o boieroaică.

– Iar fata ei vrăjește flăcăii?

– Și cu sprâncenele, și cu ierburi, și cu florile roșii din păr, cu toate l-a fermecat... Oh, bunicule! aproape a strigat. Salvează-mă!

– Cu ce te-aș putea ajuta, fata mea? întreabă moșul, gândindu-se la Hryț.

Ar fi dorit s-o ajute și pe tânăra fată, dar și pe Hryț cu inima zdrobită între două fete. La fel a făcut și Mavra lui, a iubit pe doi și până la urmă și-a distrus viața.

– Spune-mi ce să fac și o să fac, dar ierburi nu am, nu pot să mai umblu după ele, să le culeg. Poate reușesc să fac ceva cu vorbele, la atâta mă mai pricep. Am s-o alung pe Dubivna cu vorbe, am s-o întorc de la Hryț... eh, de-aș fi avut-o pe Mavra...

Nastka parcă a înviat. În ochii ei albaștri ca cerul au strălucit luminițe verzui, ca niște fulgere.

– Eu am să te învăț, bunicule, ce să faci, cum să o sperii ca să-l lase în pace pe Hryț al meu. Nu ți-ar părea rău ca Hryț să sufere, să se căsătorească cu mine, dar să se gândească mereu la ea? Ajută-mă s-o întorc de la Hryț, iar de nu reușești, știu unde să mă duc... Pe muntele Ceabanyția trăiește o vrăjitoare, ea poate totul... o să merg la ea... dar înainte de asta aș vrea să mergi la Turcoaică și să o sperii. O să mergi, bunicule?

Bătrânul a căzut pe gânduri.

– Dar o să-l inviți pe Moș la nuntă? a început iar să se târguiască bătrânul, cu gândul la Hryț...

— Vai de mine, bunicule, vino! a strigat bucuroasă Nastka, numai să transmiți cuvintele mele lui Dubivna, s-o sperii bine, iar după ce-i transmiți vorbele mele, poți să le spui și pe ale dumitale.

— Hai, spune-mi, porumbițo, pentru fericirea lui Hryț fac orice, eu când spun un cuvânt, așa rămâne, iar pe cine blestem acela rămâne blestemat. Aș vrea ca Hryț să-și găsească liniștea!

— Da, bunicule! Hryț să aibă liniște!...

— Atunci spune, porumbițo, ce să fac, iar eu o să fac întocmai.

Nastka a oftat adânc și a spus:

— Caut-o, bunicule, pe Dubivna, cere-i ceva, de pomană și binecuvântând-o, spune-i:

„Am auzit, Turcoaico, că-l iubești pe Hryț, pe cel mai chipeș băiat din toată granița ungurească; că te topești de dragul lui și l-ai fermecat cu ierburi și cu vorbe; că faci lucruri rele și furi fericirea... Și am mai auzit, Turcoaico, că Hryț nu te iubește, de de mult dezmiardă altă fată, pe Nastka cea cu ochii albaștri a ales-o să-i fie nevastă și în curând se vor cununa. Ce mai vrei de la el, preafrumoasă Dubivna? Să-și părăsească logodnica și să te pețească pe tine? Să știi că lumea o să te blesteme, n-o să te blesteme numai logodnica lui, ci toți oamenii care vor auzi ce ai făcut. Se va duce vestea despre tine, ce ai făcut, și vei rămâne de batjocura satului, o să rămâi cu tristețe și amărăciune în suflet.

Și am auzit, Turcoaico, că ești foarte bogată și că poți să-ți găsești oricând alt flăcău la fel de frumos și de bun ca

Hryț. Logodnica lui Hryț, să știi, că se plânge de tine, e supărată și te blesteamă amar. Hryț încă nu te-a cunoscut, când a iubit-o pe ea. Pe tine doar te-a strâns la piept, dar cu ea s-a logodit. De aceea el o va lua pe ea și nu va trimite pețitori la tine. Așa să știi!

Asta am auzit eu, Turcoaico, și asta îți transmit din partea logodnicei lui Hryț, cu care se va cununa. Hryț i s-a plâns că tu ești de vină, tu i-ai sucit mințile și l-ai fermecat cu sprâncenele tale negre, pe de o parte parcă te mirai, iar pe de cealaltă parte îl fermecai. Cu florile de mac te înfrumusețai, iar pe de cealaltă parte mintea îi luai. Prin păduri ai rătăcit, cu ecoul l-ai păcălit, până l-ai vrăjit...

Acum Hryț și-a venit în fire și se leapădă de tine, fuge de sprâncenele tale negre, deoarece iubește ochii senini ca cerul. La tine n-o să mai vină, nu-l mai aștepta, iar dacă-l vezi călare pe calul lui negru, să privești în altă parte ca oamenii să nu știe că l-ai iubit și că l-ai despărțit de altă fată.

Hryț, după cum ți-am spus, de mult o iubește pe Nastka, iar acum nici nu se mai gândește la tine, Turcoaico. A încetat să te mai iubească, vrăjitoareo, și n-o să mai vină la tine. Să-ți ei gândul de la el.”

Așa să-i spui bunicule, a oftat Nastka ușurată, de parcă ar fi aruncat o povară de pe umeri.

Bătrânul a tăcut o vreme, gândindu-se la ceva:

– Mai bine acum decât mai târziu, a spus trist aducându-și aminte de Mavra, și după câteva clipe de tăcere adaugă: dar nu o să-i spun toate astea acum, fiica mea, mai târziu, după ce se anunță nunta, ca să nu aibă timp să o

spargă. Sprâncenele negre, de când e lumea pe pământ, aveau puteri nebănuite, dacă cineva nu găsește o cale de scăpare din fața lor, acela s-a nenoricit pe vecie. Slavă Domnului că tu ai ochi albaștri, rău n-o să faci nimănu, faci numai bine. Eu o să-i transmit cuvintele tale și de la mine o să adaug câteva vorbe, toate câte le știu. Ca să-și vadă de treabă, să meargă pe drumul ei și să-l lase pe Hryț în pace, să nu-l oprească din drumul lui spre fericire. Eu mă rog pentru el, de mult mă rog pentru el, îl iubesc ca pe propriul meu copil, pentru el fac orice. Să nu vă faceți griji, copiii mei, mai bine ocupați-vă de pregătirea nunții și nu uitați să-i invitați și pe oamenii sărmani. Nici de mine să nu uitați. Eu am să vă cânt la nuntă și o să vă spun de unde se trage Hryț și de ce e aici și eu după el. Acum să vă ajute Dumnezeu, fiica mea cu ochi albaștri, să ai grijă de Hryț, să-l ferești de Turcoaică. Și tu poți să-l farmeci cu ochii tăi frumoși, iar el cum e moale, o să se țină numai după tine și o va uita pe ea. Moșul o să facă treaba lui. O s-o întoarcă pe Dubivna de la Hryț. O să fie bine, o să fiți fericiți.

Spunând acestea, moșul a dat din cap și a plecat fără să mai spună ceva.

Nastka a plecat și ea spre casă și s-a apucat de lucru cântând...

* * *

La două sau trei săptămâni după Sfânta Maria Mică, pe Hryț l-a trimis taică-său în satul vecin cu niște treburi. De

data aceasta, flăcăul a pornit călare peste muntele Cea-banyția, tocmai pe Poteca Albă.

Au trecut câteva săptămâni bune, de când nu a mai trecut pe acolo să se întâlnească cu Tetiana.

În primul rând nu prea avea timp, deoarece tatăl lui îl ținea ocupat tot timpul, de parcă l-a legat cu lanțuri de gospodărie, iar în al doilea rând, se cam temea de Nastka.

Cu toate că era fată bună și iertătoare, dar de când a aflat despre Tetiana, era în stare să alerge după el și să-l întoarcă din drum, numai să nu se întâlnească cu fiica cea sprâncenată al Dubivnei...

Mergând spre satul vecin, Hryț se gândea la cele două fete.

Cum se va termina totul?

Trebuia să se căsătorească cu Nastka, deoarece erau logodiți.

Dar nu știa ce se va întâmpla cu Tetiana.

Imediat, a doua săptămână după Sfânta Marie de toamnă, el se va căsători, iar ea, Turcoaica, nu știe nimic...

Așteaptă pețitori de la el. De mult nu s-au mai văzut.

Într-adevăr el a venit de câteva ori, pe ascuns, la locul lor de întâlnire, dar așa se întâmpla ca ea să nu vină, iar când venea ea, el era ocupat cu munca.

A venit și în câteva duminici, tot pe ascuns, dar mama ei nu a lăsat-o să iasă.

Iată așa, încetul cu încetul, se despărțeau drumurile lor, fără să țină cont de iubirea lor mare.

Poate era mai bine așa, cu toate că-i era dragă, tare dragă!...

----- *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* -----

Cine știe... poate doar Bunul Dumnezeu...

De văzut tot se vor vedea, cu toate că Nastka e împotrivă, cu toate că și-a dat cuvântul că nu se va mai întâlni cu ea, dar nu-și face probleme...

Ce va fi va fi, cine-l poate opri să nu iubească?

Cu Nastka se va însura, dar Tetiana?...

Dar Tetiana? a repetat întrebarea vocea lui interioară, care parcă semăna cu vocea Nastei.

Ce va face cu ea?

Nu le poate lua pe amândouă.

Să se descurce ele singure, între ele, dacă s-a ajuns până aici.

Să facă Nastka cum știe.

Așa a spus: că aranjează ea lucrurile.

Nastka e foarte isteasă, îl iubește și acum știe totul despre Turcoaică, să facă ce vrea cu ea.

Doar nu o va omorî... El ce poate să facă?... Să facă tă răboi?...

Toate fetele sunt la fel, îți sucesc mințile, iar pe urmă plâng și aruncă vina pe tine.

Ce folos are de ele?

A fost fericit?...

Unde-i acea fericire?

Acum le iubește pe amândouă.

Atâta fericire a avut când se întâlnea cu Turcoaica în pădure, s-a simțit ca-n rai. Ea l-a iubit sincer, dar cât a durat fericirea?...

Iată a apărut Nastka și s-a pus între ei și de atunci iubirea lor a împietrit. S-a sfârșit totul.

Nastka e bună și sinceră cu el, fată ca ea nu a mai întâlnit...

Și acum nu că n-ar mai iubi-o, dar s-a îndrăgostit și de Turcoaică.

Dubivna i-a intrat în suflet și nu mai poate să o uite...

Acum ce să facă cu ea?

Dar cu mama ei?...

Cu Ivanyha Dubyha, nu-i de glumit...

Măcar de s-ar întâlni undeva cu ea, să-i vadă zâmbetul și sprâncele negre, i-ar fi mai ușor, oricum ar fi, iar pe urmă...

Pe urmă?...

Pe urmă ce? se întreba și nu găsea răspuns.

Pe urmă... ce va fi va fi...

Nastka i-a spus că Turcoaica e frumoasă și bogată și că se va mărita și fără el, nu ar trebui să-și facă griji în privința ei.

Și într-adevăr, de ce ar trebui să-și facă griji?

Fetele au mintea lor. Să-și poarte singure de grijă.

Tetiana l-a iubit și ea, acum de ce se ascunde?

A aflat că se însoară cu Nastka?

Poate chiar a aflat...

Turcoaiico, turturica mea, ce inimă ai tu?...

Mergând astfel, cu gândurile lui despre cele două fete, trecând pe lângă locurile cunoscute, pe lângă Poteca Albă, uitându-se ba în stânga, în adâncul prăpastiei, ba în dreapta, spre muntele Ceabanyția, spre Piatra Albă, aducându-și aminte că aici se întâlnea cu ea.

În sufletul lui încolțea speranța că Turcoaica va apărea

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

din pădure. Frumoasă și zâmbitoare, cu flori de mac la urechi, și o să spună la fel ca întotdeauna: „Eu sunt.”

Însă degeaba se uita în jurul său...

Oricât de mult își dorea să o vadă, ea nu apărea.

Nu se auzea glasul ei.

Hryț oftează din greu, își încruntă sprâncenele, dar degeaba...

Ar fi trebuit să fie aici, așa presimțea inima lui: el e aici...

Dar ea unde e?...

Într-adevăr el nu a trimis pețitori cum a promis, nu se va căsători cu ea, asta o va întrista, cu siguranță.

Dar cine e de vină?...

Doar el singur?...

Amândoi sunt vinovați...

De aceea ar fi trebuit să vină, ar fi trebuit să-l iubească, să fie aici.

Să fie totul ca până acum, măcar încă odată... o singură dată...

– Turcoai-i-ico! a strigat Hryț fără să-și dea seama.

„Turcoai-i-ico!” s-a auzit ecoul, de dincolo de prăpastie.

– Ești aici? a adăugat cu o tristețe de nedescris.

„Aici...” s-a auzit din nou ecoul, după care s-a așternut liniștea...

Oricât de mult ar fi așteptat, oricât de mult și-ar fi dorit să audă ceva, un zgomot, o șoaptă ceva... nu se auzea nimic...

Hryț a căzut din nou pe gânduri și nu mai aștepta nimic.

De acum știa că nu are să o mai vadă.

Cu siguranță a aflat că el se însoară cu alta, acum stă în casă și plânge...

Mergând îngândurat, Hryț nu a observat când s-a întunecat cerul.

A început să bată vântul rece, legănând brazii, aplecându-le crengile până la pământ.

Peste câteva clipe a început să tune și să fulgere atât de puternic încât calul lui Hryț se ridica în două picioare de teamă.

„Nu e bine, calul presimte ceva rău”, gândi neliniștit Hryț, privind în jur.

Cerul nu prevestea nimic bun, era acoperit de nori negri, grei ca niște păcate de neispășit.

În pădure se întuneca din ce în ce mai puternic, pe urmă au început să cadă stropi mari de ploaie, la început câte unul, iar pe urmă din ce în ce mai mulți și mai deși.

Hryț îndemna calul, iar acesta gonea bezmetic pe Poteca Alba, în timp ce muntele Ceabanyția parcă se cutremura din cauza tunetelor.

Ploia cădea de două ori peste Hryț. Odată din norul rupt, iar a doua oară de pe crengile brazilor.

Degeaba se uita ba în stânga, ba în dreapta să găsească un loc unde să se ascundă de ploaie și să liniștească calul speriat de fulgere.

Poteca albă ce înfășura muntele Ceabanyția, din cauza ploii, a devenit noroioasă, iar calul aluneca aproape la fiecare pas.

Era periculos de mers pe acest drumeag, aflat pe buza unei prăpăstii și încă călare pe un cal speriat.

Hryț a descălecat și a pornit înaintea calului, ducându-l de căpăstru.

În prăpastia adâncă fierbea râul înspumat, întăritat de ploaie, ducând cu el la vale tot ce-i ieșea în cale.

Pe alocuri, se rostogoleau pietre mărunte, scoase din pământ de ploaia puternică, și dispăreau în prăpastie...

Deodată Hryț se oprește.

Pe un dâmb, într-o parte, crescut parcă din munte, înconjurată de brazi înalți, era ascunsă o căsuță mică.

O căsuță intrată în pământ și strâmbă.

Poteca Albă pe care alerga Hryț, ducea spre căsuță. Cu toate că nu se termina aici, lângă ușa căsuței, ci ducea mai departe, poate în jos, cobora de pe muntele Ceabanyția, Hryț nu avea de unde să știe, însă simți o oarecare siguranță.

Căsuța stătea, intrată în pământ, aplecată într-o parte arătându-și o fereastră strâmbă și o ușă la fel de strâmbă.

Într-o clipă Hryț se hotărește.

Va intra în căsuță. Va aștepta aici până va trece furtuna care fierbea deasupra pădurii, iar pe urmă va porni mai departe.

Așa a și făcut.

A legat calul sub streășină, unde nu bătea ploaia și s-a îndreptat spre ușă.

Înalt și lat în spate, se aplecă, deoarece ușa era mică și strâmbă, de abia dacă putea încăpea pe ea.

Deodată se sperie.

Când voia să deschidă ușa, cineva a deschis-o de dinăuntru, și până să-și revină, în fața lui, ca din pământ,

a răsărit o ȝigancă bătrână, cu părul alb ca de lână și cu ochi negri strălucitori.

– Intră, fiule, intră, a spus cu zâmbetul pe buze care ascundea o oarecare teamă și nesiguranță.

Hryț nu știa ce să facă.

– Hai intră, te aștept de un an. Cărțile mi-au arătat că ai să vii, a spus bătrâna, făcându-i loc să treacă, lipindu-se de peretele afumat.

Vâzând-o așa dintr-o dată în fața lui, Hryț s-a speriat de ȝigancă bătrână, ca de o fantomă, dar privind-o mai atent pe ȝigancă în ochii căreia se citea o mare tristețe, a îndrăznit să între în casă.

După ce a respirat aerul proaspăt și rece de afară, fumul înecăcios din cuptor l-a lovit neplăcut în obraz.

S-a oprit în mijlocul odăiței și privea în jur.

Niciodată nu a văzut această casuță, deși se întâlnea foarte des cu Tetiana în această pădure.

Poate nici nu ar fi zărit-o vreodată, dacă nu l-ar fi mânat încoace vijelia.

Ce casuță sărăcăcioasă!

Câteva boarfe colorate, două traiste ȝigănești, toiagul... Un scrin, acoperit de ierburi proaspete, iar pe o policioară veche pentru vase, aproape goală, o bucată de pâine, pe un drug de lemn, sub tavan, stăteau agățate un batic vechi de culoare roșie, pe care n-ai să-l vezi prin satele vecine, și câteva funii de hribi uscați, lângă cuptor se afla o lăvicioară, pe cuptor un motan cu părul negru ca de ȝigan, iar deasupra lui pe horn un corb domesticit, negru și el cu un clonț mare și ochi strălucitori.

Asta era totul ce puteai vedea în căsuță.

— Hai, fiule, șezi la biata țigancă, șezi, îl ruga Mavra, în casa căreia a intrat Hryț. Ia loc te rog, după cum vezi sunt săracă și trăiesc singură în toată pădurea asta. Rar trece picior de om pe aici. Trăiesc după cum vrea Dumnezeu. Dacă îmi dau oamenii buni de pomană, am, dacă nu-mi dau, nu am și mă hrănesc cu tot felul de rădăcini ca și alți țigani. Așa e, ce să fac? Dar ia loc te rog!

Hryț se așează fără să spună niciun cuvânt și se uită la țiganka care, cine știe de ce, se înclina în fața lui până la pământ, aducându-i aminte de bătrânul țigan Andronati.

După un timp se ridică și se uită prin sticla băgată cumva direct în perete care ținea loc de geam.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, încerca să-l liniștească Mavra, încă plouă. Mai stai un pic la biata țigancă. Eu sunt singură în tot muntele, în toată pădurea. Dacă trece cineva pe cărare, atunci văd și eu un chip omenesc, dacă nu trece nimeni, nu văd pe nimeni. Mai stai, fiule, vorbea înviorată, uitându-se în ochii lui.

Hryț tăcea, neștiind ce să spună.

— De mult nu am văzut un prinț atât de frumos ca tine, îl lăuda Mavra, înclinându-se până la pământ, la fel ca și înainte. De mult, tare de mult, a adăugat oftând.

— Cred că tu ești țiganka aceea, despre care oameni vorbesc că știe să ghicească și se pricepe la ierburi? a întrebat-o Hryț dintr-odată, privind-o drept în ochi.

— Știu eu? Sunt mulți țigani pe lume, a răspuns Mavra, după care a adăugat: știu să ghicesc și încă cum! Pot să-ți ghicesc tot ce vrei, îți pot spune totul. Știu să ghicesc și

încă cum! repetă bătrâna. Și la ierburi mă pricep. Ai nevoie de ierburi? L-a întrebat cu vocea lingușitoare. De făcut bine sau de făcut rău? He-hei-hei!... a cântat Mavra, uitându-se la flăcău. Hei-hei-hei.

Hryț nu se simțea în largul său sub privirea ochilor ei negri, preaplini de tristețe, care de când a intrat îl fixau continuu.

– Eu am auzit că acea țigancă nu stă pe loc, ci hoinărește prin lume, iar tu după cum văd ai și propria ta casă.

Mavra s-a speriat că o să plece.

– Nu, fiule, încerca să-l convingă, eu sunt acea vrăjitoare, despre care ai auzit. Alta nu există în toate satele din jur. Nu există alta, nu, nu... Una e nefericita Mavra care și-a petrecut tinerețea printre străini, bolnavă, fără simțire s-a trezit în pădure și a rămas să-și ducă traiul din mila oamenilor.

Spunând aceasta s-a pornit pe plâns.

Lui Hryț a început să-i placă țiganka.

Afară continua să toarne cu găleata, pe cer se rostogoleau, în continuare tunete și-l brăzdau fulgere.

Nici nu putea fi vorba să-și continue drumul.

– Cum de ai pățit toate câte spui? a întrebat-o, îndesându-și pipa cu tutun, iar pe urmă i-a întins săculețul cu tutun țigăncii.

Mavra s-a întins după pipa ei, care se afla în cenușa din vatra cuptorului.

– Mi-am nenorocit viața, fiule, mi-am nenorocit-o...

După ce și-a umplut pipa și a aprins-o a continuat.

– Iată când mă uit la tine îmi vine să plâng și să râd.

Doamne Dumnezeu, de mult nu am vorbit cu cineva despre nenorocire mea, căci foarte rar se abate cineva pe la mine. Și cine are vreme să asculte ce îndrugă o biată țigancă?... Aruncă ca unui câine flămând o bucată de pâine sau îți dă puțină făină, unii câte un bănuț și te scot afară, se tem ca să nu fur ceva. Iar eu, fiule, și de-aș fura, privește și tu în ce sărăcie trăiesc. Cine să-mi aducă un câștig în casă? Motanul meu? a arătat cu mâna spre motanul ei negru. El nu aduce niciun câștig. Dar dacă nu ar fi fost păcatul meu negru, aș fi trăit lângă soțul meu. Soțul meu, fiule, a fost bulibașa țiganilor. Îl chema Radu. Tatăl meu câștiga cântând la vioară, era foarte renumit. Am fost singură la părinți.

Mavra a început să plângă.

— Iar mama mea, fiule, mama mea, a continuat bătrâna, știa să petreacă, ah cum mai petrecea și dansa, a clătinat din cap de parcă se mira de ceva. Și eu am dansat, fiule! În tinerețe am dansat, ah cum am dansat în tinerețe. Ah, ce mai dansam în fața boierilor maghiari, dansam de ameam. Cel mai mult îmi plăcea să dansez în jurul focului. Și din cauza aceluia blestemat de dans mi-am nenorocit viața.

— Ce fel de dans? a întrebat Hryț, neînțelegând despre ce povestea Mavra.

— Tinerele țigănci, în afară de ghicit, dansau în fața boierilor și a oamenilor bogați, pentru a câștiga bani. Ah, ce dans a fost acela, fiule. Iată! Îți voi arăta ca să știi la cine ai fost!

Dintr-odată bătrâna Mavra, cea cu părul alb, a început

să danseze în fața tânărului Hryț, cu pași ușori, grațioși, ridicându-se pe vârful degetelor ca o balerină, unduindu-se ca o trestie și în același timp fredonând o melodie.

Hryț se uita fără să clipească la dansul bătrânei și dintr-odată l-a cuprins o mare tristețe.

Îi părea rău de această biată femeie pustnică care încerca să-i ofere ce știa mai bine să facă.

Un dans...

Un dans care i-a nenorocit viața...

Deși obosită nu înceta să danseze, continuând să-i povestească cum își câștiga „pâinea cea de toate zilele” cu acest dans pe care îl dansa atât de bine și era mândră de acest lucru...

Hryț s-a ridicat și s-a depărtat de fereastră.

Mavra, încheindu-și dansul, a căzut epuizată la picioarele lui.

– Iată dansul pe care l-am dansat în tinerețe, dansul care mi-a distrus viața, a spus așezându-se.

Hryț a scos de la brâu niște bani și i-a aruncat, cu un gest compătimitor, în poala bătrânei.

– Acest dans l-am dansat în pustă și în orășelele prin care treceam, însă dansam mult mai mult, deoarece eram tânără și în putere. Dansul se numește ceardaș. Iar domnii care treceau prin pustă, pe lângă șatra noastră, se opreau și plăteau ca să-l dansăm în fața lor. Dansam împreună cu alte țigănci și țigani. Pe urmă Radu m-a trimis în orășelul vecin să cerșesc și să ghicesc și atunci mi-am distrus viața. O dată și a doua, și a treia oară, până când s-a terminat totul. Pe urmă am plecat de acolo. Demult s-a întâmplat

asta, fiule... demult, tare demult... Mavra pe atunci era tânără și frumoasă...

Hryț și-a aprins din nou pipa.

Mavra încurajată de prezența lui continua să vorbească.

– Iar eu, fiule, aș fi avut un băiat ca tine, îl privea cu ochii ei negri și triști, de parcă încerca să-l convingă că cele spuse sunt adevărate. Dacă nu ar fi fost iubirea, iar după ea și păcatul... păcatul întotdeauna strică totul.

După ce a tăcut un timp, a reluat povestea:

– De aceea, fiule, sunt azi singură, în tot satul, în tot muntele, în toată pădurea. Să nu dea Dumnezeu nimănui soarta mea. Pe nimeni nu interesează de tine, dacă ai murit sau trăiești. Trăiești cu animalele sălbatice în pădure și altceva nimic.

După încă o clipă de tăcere a continuat:

– Am avut părinți și i-am pierdut; am avut soț și s-a dezis de mine, m-a părăsit; am avut un copil, un băiețuș... l-au ucis sau mi l-au furat, Dumnezeu știe. Am rămas singură. Singură, fiule, povestea cu lacrimi în ochi. După cum ți-am spus: singură în tot muntele, în toată pădurea, doar din când în când...

Un tunet puternic i-a întrerupt destăinuirea.

Un tunet care parcă a avertizat-o să nu vorbească despre Tetiana, despre care voia să-i povestească că e singura ei bucurie, singura ei mângâiere, singura ei fericire...

S-a întors la povestea ei.

– Am rămas singură, fiule, poate din când în când – odată pe an Dumnezeu îmi trimite câte un înger frumos, cum ești tu, prințule!

Spunând acestea, și-a încrucișat mâinile pe piept și s-a închinat adânc, până la pământ, cu umilință, de parcă a pus în acea închinăciune tot sufletul ei chinuit și ostenit, prea ostenit...

Poate niciodată, sufletul ei amărât, obișnuit cu loviturile vieții, nu a cunoscut atâta liniște ca în acel moment, când se uita la acel băiat frumos, străin cu ochi frumoși, senini ca cerul, care a intrat în casa ei.

Era sigură că a mai văzut cândva ochii aceștia...

Dar unde i-a văzut?...

Ochii și chipul...

I-a văzut cândva...

Dar unde?... Dumnezeuule!...

O, Dumnezeuule doamne!

În sufletul ei se petrece ceva de neînțeles.

Începe să plângă și nu știe de ce...

Pe urmă râde și iar nu știe de ce...

Până la urmă, își dă seama că din cauza lui...

El a trezit în sufletul ei amintiri din trecutul ei... din tinerețea ei...

De aceea trebuie să plângă și trebuie să râdă...

– Să mai vii pe la mine, fiule!

Atât a putut să spună copleșită de sentimente care-i stăpâneau sufletul.

Sentimente pe care încerca să le îmbrace în cuvinte...

– Să mai vii, prințule! I-a rugat din adâncul sufletului ei, încrucișându-și mâinile pe piept și înclinându-se până la pământ. Să mai vii la sărmana Mavra! Tu o să fii îngerul ei păzitor. Mie de mult mi-au arătat cărțile că în casa mea

vor veni doi bărbați. Unul a fost iarna trecută, dar nu l-am primit, îmi era frică să-i deschid ușa. Iar al doilea ești tu! Să mai vii, fiule! Să nu mă uiți: fiul meu ar fi fost cam de vârsta ta și era la fel ca tine, avea pielea albă... a spus Mavra și s-a oprit.

Flăcăul se uita la ea, uimit peste măsură, parcă nu o privea cu ochii lui, parcă vedea ceva de dincolo de lume, nu înțelegea ce se întâmplă cu el.

De ce îi erau plăcute cuvintele acestei biete țigănci?...

De ce îi plăcea vocea ei?...

De ce îi plăcea privirea ei sinceră?...

De ce îi întrista sufletul tristețea ei?...

Nu înțelegea ce se întâmplă cu el?...

Ar fi stat mult și bine și ar fi privit-o pe femeia aceasta care, nu știa de ce, îi încălzea sufletul, ar fi ascultat cuvintele ei pline de sinceritate și iubire, dacă ea nu ar fi dat altă întorsătură lucrurilor și dacă, calul lui, legat sub streășina căsuței, nu ar fi nechezat.

— Vrei, copilule frumos, porumbelule cu ochi albaștri, să-ți ghicesc, până nu pleci? l-a întrebat cu o voce rugătoare și neașteptând răspunsul lui a scos cărțile murdare, vechi, rotunjite pe la colțuri, de atâta ghicit.

— Fie! a spus Hryț fără prea mare tragere de inimă.

Dar pentru Mavra era de ajuns.

— Ghicește-mi, dar să-mi spui adevărul, oricare ar fi el, bun sau rău, deoarece mie încă nu mi-a ghicit nimeni până acum. Dacă o să-mi ghicești adevărul, te voi chema la nunta mea, l-am mai invitat pe un sărman ca tine și vei primi un bacșiș frumos, hai rupe cărțile... ghicește-mi.

Mavra a făcut întocmai.

Multora le-a ghicit Mavra în cărți, multora le-a prezis viitorul, însă un viitor atât de încurcat nu a văzut la nimeni.

Iată ce arătau cărțile.

– Fiule, spune Mavra cu sfințenie, privindu-l cu respect. În trupul tău locuiesc două suflete. Primul tău suflet e alb, frumos și mândru ca de boier căruia nu-i place să i se spună ce să facă, să fie contrazis, iar cel de-al doilea suflet al tău e ca de vânt, nu poate sta locului, nu poate să-l oprească nimic. Hoinărește, se clatină. Cine ești tu, fiule?... Cu cine semeni?... Cine are pielea albă, tatăl sau mama?...

Mavra îl întreba, uitându-se la el cu ochii ei negri, mari, plini de tristețe.

– Cine ești tu, fiule?

Un prinț?

Ochii sărmanei țigănci sunt plini de lacrimi.

– Spune-mi, porumbelule! Fiul meu ar fi fost la fel ca tine... a spus plângând.

Hryț s-a cutremurat, auzind aceste cuvinte...

Și-a adus aminte că nu e decât un copil părăsit...

Părăsit, găsit și înfiat...

Nu știe nimic despre părinții săi adevărați...

Să-mi ghicească mai departe...

Poate că... poate va afla... cărțile vor arăta cine sunt adevărații lui părinți...

Părinții lui... cei care l-au înfiat... gospodarii lui, îl tot numesc „vântură lume”, altceva nu știa nimic.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Mavrei nu i-a spus nimic, doar a rostit, dând din mână:

– Prostii!

– După părinți, nu ești de prin locurile acestea, îi ghicea mai departe bătrâna. Ești de departe... tare de departe... unde piciorul tău nu a călcat. Dar ce-i asta? Tu ai doi tați... și două mame... și cu toate acestea ești orfan... Cine ești, fiule?... De ce ai două suflete?...

Întreba Mavra privindu-l ca pe propriul ei fiu.

– Cine ești?

Hryț tăcea.

A tăcut și ea, înnăbușindu-și plânsul... ștergându-și lacrimile...

Nu l-a văzut niciodată, nu l-a întâlnit niciodată, dar îi e atât de drag... de parcă ar fi copilul ei...

Iar ochii?

Ochii aceia negri...

Ochii pe care i-a mai văzut...

Unde i-a mai văzut?... Unde?...

Nu știe.

Dar de văzut, i-a văzut... Simțea cu sufletul ei ostenit că i-a mai văzut.

Chiar a privit în adâncul lor...

A fost privită de ei... Cândva... demult... tare demult...

El!... El avea ochii la fel!... țipa sufletul ei, însă ea tăcea...

Hryț tăcea și el...

– Să nu iubești, fiule, ochii negri, spune în cele din urmă cu voce sugrumată, avertizându-l cu degetul, pe urmă își freacă fruntea. Aici văd ochi negri care nu se

potrivesc cu ochii albaștri, prevestesc o mare tristețe. Cutremură sufletul.

Hryț o asculta cu atenție.

– Iubește ochii albaștri ca ai tăi. Sau așteaptă, a adăugat căzând pe gânduri. Cine e fata care te iubește? I se arată tristețe și un drum. Un drum lung și larg. Iar tu te gândești la înșurătoare, dar totodată te pregătești de drum, de drum lung. Nu iubești cumva două fete deodată?

Hryț tăcea.

– Să nu iubești două fete deodată, o să te nenorocești.

Hryț o privea încurcat.

– Ferește-te de fete și de cele blonde, și de cele brune... Iar mamei tale, fiule, i se arată o mare singurătate, o mare durere prin care foarte puțini oameni au trecut. Tristețea acoperă totul, deși stai aproape de ea, de mama ta. Da, tristețea și durerea acoperă totul. Fericirea ta...

S-a oprit, nu a mai spus nimic.

– Acum du-te, a adăugat cu tristețe, strângând cărțile.

Mavra s-a ridicat în picioare.

Hryț arăta de parcă s-ar fi întors de pe lumea cealaltă.

A scos banii și i-a aruncat, cu mândrie, la picioarele femeii.

Mavra nu s-a repezit să ridice banii, ci încrucișându-și mâinile s-a înclinat, din nou, în fața lui până la pământ.

– Nu vreau banii tăi, fiule, dar permite-mi te rog să fac ceva. Permite-i bieteii țigănci să te binecuvinteze. Tu nu vei mai veni a doua oară la mine, sigur nu vei veni, dar îmi ești drag. La fel ca tine ar fi fost și fiul meu, dacă ar fi trăit. Avea pielea albă. Am să te binecuvintez, fiule, porum-

belule, ca să nu te ocolească niciodată fericirea, cum nu ocolește soarele pământul.

Spunând acestea, fără să-i ceară permisiunea, s-a ridicat pe degetele picioarelor, i-a prins capul în mâini și l-a strâns repede la pieptul ei, pentru o clipă.

— Du-te, fiule, poate n-o să ne mai vedem niciodată...

— Să vii la nunta mea, maică! a răspuns Hryț, copleșit de neașteptata bunătațe a bătrânei și a ieșit din casă.

În casa lui Mavra s-a așternut liniștea.

Cine e acest flăcău?

În satul ei care se afla jos, la poalele muntelui îi cunoștea pe toți...

Deci nu-i din satul lor...

S-a prins cu mâinile de cap. Doamne ce frumos este și ce mărinimos... Iată câți bani i-a lăsat.

Se vede că-i fecior de om bogat.

A ieșit afară.

Pusese pe ea stăpânire un sentiment ciudat.

Nu simțea nici bucurie, nici tristețe, doar ceva necunoscut, ceva de neînțeles.

Ploaia s-a oprit, din văi, poienițe și preluci se ridicau perdele de ceață.

Se ridicau în sus ca niște nori, pe deasupra pădurilor de brazi și munților, de parcă își luau rămas bun, pluteau înainte spre depărtări.

Mavra era tristă.

Cuprinsă de un dor necunoscut.

A venit la ea un flăcău frumos, a răsărit în casa ei, cum răsare luna și a trezit sentimente ciudate în sufletul ei.

De ce a cuprins-o acest dor?
E un băiat străin, fiul unor oameni necunoscuți.
Ea nu-i decât o biată țigancă.
Singură în tot muntele, în toată pădurea... singură... singură...

Nu e legată de nimeni, nu are pe nimeni, nimeni nu are nevoie de ea...

De ce îi e dor de el, de acest flăcău?...

Oare o să-l mai vadă vreodată?...

A invitat-o la nuntă... Cu cine se însoară?... Din ce sat este?...

Nici măcar nu l-a întrebat!

A uitat să-l întrebe, dar o să afle...

Dintr-odată a săgetat-o un gând: poate e Hryț despre care-i povestea Tetiana?

Dar nu.

Hryț încă n-a trimis pețitori la Tetiana.

Până acum. Cel puțin Tetiana n-a pomenit de pețitori.

Dar arăta exact cum l-a descris Tetiana, a venit călare pe un cal negru, numai că acest băiat nu era Hryț.

Fie ce o fi, și chiar dacă nu e Hryț, ea se va duce.

Nu ca să ceară de pomană, ci ca să-l mai vadă o dată.

Să-i mai vadă o dată ochii.

Acei ochi... acei ochi... care au venit, cine știe de unde, la ea în pădure...

În jur doar tăcere... tăcere... tăcere...

Pădurea doarme, doar unii brazi șoptesc ceva unii altora...

* * *

Hryț coboară în grabă pe Poteca Albă. Iată deja se vede printre copaci valea. Nu mai are mult de coborât pe Poteca Albă, dar tot se gândește la țișanca la care a fost.

Alungă gândul despre ea, dar pe urmă se întoarce iar.

Îi pare rău de ea și parcă i se făcuse dor după ea.

Își simțea sufletul împovărat.

Deși nu a văzut-o niciodată în viață, dar parcă i-a învelit sufletul în mătăsurii fine.

Deși nu credea ce spun ghicitoare, deoarece toate sunt la fel, toate te păcălesc, dar acum credea.

Nu înțelegea de se înclina atât de adânc în fața lui.

Nu-i era datoare cu nimic, nu a greșit cu nimic față de el.

L-a văzut pentru prima oară, dar parcă și-a așternut sufletul ei cald la picioarele lui...

La fel ca acel bătrân Andronati care era atât de bun cu el, de mult timp, și care l-a rugat să nu-l uite.

O să-i povestească cândva bătrânului despre Mavra, poate o să treacă pe la ea, poate ar fi bine să se cunoască.

„Prințul meu frumos! îi sună în urechi vocea liniștită și alintătoare a bătrânei țișănci. Porumbelul meu cu ochi albaștri!...”

Astfel nu i-a vorbit nimeni niciodată, nici măcar femeia care l-a crescut, cu toate că el o numea „mamă”.

Mama! Da de unde! a zâmbit amar.

Cine știe unde se află și cine e mama lui.

L-au aruncat ca pe un cățel sub streășina unei case străine, ca să scape de el.

L-au lăsat la mila oamenilor străini și nu s-au mai întors.

Oare nu-i și el singur pe lume, cum spunea și sărmana bătrână: că e singură în tot muntele, în toată pădurea?

Oare soarta lui nu-i asemănătoare cu soarta ei?

„Mavra”, a țipat sufletul lui, preaplin de dor și de tristețe.

Inima tânără și neliniștită, dintr-odată, a început să tânjească după dragostea de mamă.

După acea dragoste preacurată și sinceră, de care el nu avuse parte niciodată.

Oricât l-ar fi iubit părinții lui adoptivi, oricât l-ar fi iubit fetele și l-ar fi stimat prietenii lui și alți cunoscuți, dar nu se putea compara cu dragostea unei mame adevărate. Dragoste pe care el nu o cunoscuse.

Ea singura de pe lume i-a vorbit sincer, ca o mamă, l-a binecuvântat din toată inima ei.

Din sufletul ei de mamă care și-a pierdut copilul.

Hryț simțea puterea adevărului din cuvintele ei...

Nu o va putea uita niciodată...

Gândindu-se la ceea ce i s-a întâmplat, și-a adus aminte de cuvintele ei profetice despre viitorul lui: „Să nu iubești, fiule, ochii negri, l-a avertizat, ridicând degetul, ochii negri cu ochii albaștri nu se potrivesc. Iubește ochii albaștri ca ai tăi și atunci vei avea o viață frumoasă”.

Parcă îi răsunau în suflet cuvintele bătrânei.

„Turcoaica are ochii negri”, și-a adus aminte.

Și dintr-odată simțise cât de mult iubea ochii ei, cât de scumpi îi erau ochii Turcoaicei. Nimic nu i-a fost mai drag în viață decât ochii ei.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

„Turcoaico!...”, a țipat sufletul lui, preaplin de dorul ei.
„Turcoaico... vino Turcoaico!...”

Nici n-a observat cum i s-au umplut ochii de lacrimi și l-a învăluit tristețea.

Încă merge pe Poteca Albă, însă presimte că nu mai are mult de mers.

Imediat va coborî în sat.

Aude cum vuieste râul învolburat.

S-a umflat din cauza ploii, s-a lărgit și nu vrea să știe de nimic.

E puternic și de nestăvilit.

Însă Hryț se grăbește.

A întârziat în căsuța bătrânei țigănci și acum se grăbește...

Calul său aleargă pe Poteca Albă, spălată de ploaie, nedă ca-n palmă.

Pe alocuri Hryț atinge, cu pălăria, crengile brazilor care scutură pe el picături proaspete de ploaie.

Imediat se va însera. Unde e pădurea mai deasă deja s-a lăsat întunericul, însă printre brazi, pe alocuri, se mai zăresc razele soarelui, apărute după furtună.

Dar ce-i asta?

Cineva venea spre el?

Cine era?... Oare nu Turcoaica?...

Era ea, Turcoaica!

Strigă bucuros:

– Tetiana, tu ești?

Într-adevăr era ea.

L-a recunoscut și-i face semn să tacă.

Era în apropierea morii. El oprește calul, ea aleargă spre el.

Alergă desculță, despletită, de parcă ar fi fugit din casă, cu o bocceluță în mâini.

Zâmbea. Era fericită!

Cine ar fi crezut că se vor întâlni, cine ar fi crezut!

A suspinat de fericire, că l-a întâlnit când nici nu se aștepta, i-a zâmbit.

– Să nu vorbești tare! l-a avertizat. Să nu vorbești tare, mama e pe aproape, vine în urma mea!

– Mă iubești? întreabă el cu grabă și se apleacă, de pe cal, spre ea, iar ea ca un brăduleț, se ridică pe vârful degetelor spre el.

– Te iubesc, îi răspunde cu fericire în ochi și cu sufletul în rai. Când nu te-am iubit?

El o trage spre pieptul lui, o strânge la piept cu putere și dragoste, o sărută...

– Aici nu ne vede nimeni, șoptește el. Vreau să te mai sărut o dată.

– Bine, doar o singură dată, spune ea ascultătoare și-l sărută.

– Încă o dată, spune el și o sărută din nou. Mă grăbesc, turturica mea, am treabă. Acum am treabă, dar ne vom întâlni în pădure, ca acum.

Ea a zâmbit fericită:

– Ca acum, repetă ea fericită.

– Ne vom întâlni, a spus el pornind din loc.

– Ne vom întâlni, repetă ea cu bucurie și porni voioasă în sus, pe poteca pe care el tocmai cobora...

Hryț gonea ca vântul, într-o clipă nu se mai zărea.

În urma lui crengile de brad își scuturau picăturile de ploaie, rămase pe ele.

Peste puțin timp, în pădure s-a așternut liniștea.

„Гей, на Івана, гей, на Купала... гей-гей-гей!”, se aude vocea fericită a Tetianei, după care se stinge.

„Красна дівчина долі шукала, гей-гей-гей!”, cântă în gând, cu buzele strânse, Ivanyha Dubyha, ce urca în urma Tetianei.

Într-o zi, cam la trei săptămâni, după ce Tetiana s-a întâlnit cu Hryț, mama ei a trimis-o în pădure, la Mavra, să vadă ce mai face, deoarece nu a mai trecut de mult pe la moară și să-i ducă ceva merinde.

Tetiana merge bucuroasă, se gătește, își pune flori de mac la ureche, poate îl va întâlni pe iubitul ei, nu s-au văzut de mult.

El are foarte mult de lucru.

Dar s-a mai întâmplat ca ei să se întâlnească întâmplător pe Poteca Albă... la fel ca ultima dată.

A pornit.

Mergea îngândurată.

Cu gândul la Hryț. Cum va veni la ei, cum o să trimită pețitori, cum mama ei va pregăti nunta, cum vor trăi împreună, ce fericire și bucurie îi așteaptă.

Hryț va prelua moara, va fi un gospodar bun și toată lumea îl va iubi și-l va respecta, iar mama ei se va odihni, a trudit destul.

A trudit și s-a rugat pentru fericirea ei, iar Dumnezeu a auzit rugăciunile ei și i-a scos pe frumosul Hryț în cale.

Acum se poate odihni sau poate să meargă la mânăstire, așa cum își dorește, de când a murit tatăl ei. Dar poate trăi și împreună cu ei.

Cum va dori, așa o să fie.

Mergând astfel, cu gânduri din ce în ce mai fericite, se oprea din când în când, de parcă ar fi dorit să se odihnească, și asculta cu atenție dacă nu aude pașii lui.

I se pare că aude niște pași care o urmează, pe Poteca Albă.

Se oprește și ascultă cu mai multă atenție. Ascultă așteptând... sperând...

Poate e Hryț?

Dar nu, nu este el... El umblă numai călare, mereu pe calul lui negru, niciodată nu vine pe alt cal, nici pe jos.

Calul negru știe taina lor... și pădurea...

Nu, nu e Hryț.

Totuși mai așteaptă... poate, poate... pe urmă rostește ca în alte dăți:

– Sunt aici!

Îi răspunde doar ecoul: „Aici!”

Nimic mai mult.

Pleacă mai departe.

După câțiva pași se oprește din nou. Așteaptă și împreună cu ea așteaptă și brazi de-a dreapta și de-a stânga potecii.

Unii la marginea prăpastiei, alții sub muntele Ceabanyția, se leagănă încetișor, ascultând cu atenție și șoptind încet.

„Hryț!”

„Tu ești Hryț?” , întreabă sufletul ei, iar ea își răspunde singură la întrebare:

— Sunt aici!

Își pipăie florile roșii de mac din păr, florile care-i plac atât de mult lui Hryț.

Se convinge că sunt la locul lor. Așteaptă.

Nu, nu e Hryț.

Din adâncul pădurii, în spatele ei, apare ca o fantomă, un ȋigan cerșetor, bătrân, cu capul sur, care a început să meargă după ea.

Tetiana s-a speriat.

Niciodată nu l-a văzut pe acest cerșetor trecând prin satul lor, deși cunoștea toți sărmanii și toți cerșetorii, deoarece aproape toți veneau la mama ei să ceară de pomană.

Dar iată bătrânul își încrucișează mâinile pe piept, se înclină până la pământ, exact cum făcea și Mavra când primea de la cineva ceva, și se oprește.

Tetiana s-a speriat de el, deși nu era fricoasă din fire.

El își dă seama și se înclină pentru a doua oară în fața ei.

— Să nu-ți fie teamă, fata mea, să nu-ți fie teamă de un moș bătrân care s-a rătăcit prin pădure, vine de departe și nu face rău nimănui.

— De ce mi-ar fi teamă? întreabă Tetiana și se dă într-o parte ca să treacă bătrânul pe lângă ea. Să meargă înainte mai repede, dacă se grăbește, dar când era în dreptul ei, a scos ceva de-ale gurii și i-a întins sărmanului.

— Ia, bunicule, pentru sufletul morților, ia, spune Tetiana liniștită. Dar spune-mi vii de departe și încotro te îndrepti?

– Nu, fata mea, astăzi vin doar din satul vostru, răspunde bătrânul privind-o atent pe fata din fața lui ce seamăna cu o rusalcă.

– Ai primit de pomană în satul nostru? întreabă Tetiana zâmbind, deși ar fi dorit ca bătrânul să plece cât mai repede.

– Am primit, am primit, mulțumită oamenilor miloși care ajută pe cei sărmani ca mine. Am strâns destul și am aflat ce voiam să aflu. Sunt pentru a treia oară în satul vostru. Mai mult trec prin Tretivka. Prima dată am fost cu peste douăzeci de ani în urmă, nici nu voi a-mi aduce aminte, a doua oară am trecut într-o iarnă, și astăzi a treia oară, poate și ultima, cine știe, cum îmi e dat. Trebuia să vin. Am venit pentru că m-a trimis cineva, dar cine știe dacă am să mai trec pe aici.

– De ce să nu mai treci? l-a întrebat fata.

– Sunt deja bătrân, prea bătrân. Cine ar ține un ȋigan bătrân ca mine? răspunde sārmanul bătrân, sprijinindu-se în toiag.

Căzând pe gânduri, bătrânul se tot uita cu coada ochiului la tārăra fată. Privirea bătrânului o speria, presimțea că o să se întâmple ceva rău.

În cele din urmă, bătrânul o întreabă:

– Nu-mi spui și mie a cui fată ești? Așa frumoasă, mândră și fermecătoare?

– Sunt fata unei văduve, a spus cu smerenie Tetiana.

– Fata unei văduve spui? a spus mirându-se bătrânul.

– Da sunt fata unei văduve, repetă Tetiana.

– A-ha! răspunde ȋiganul cārând și din nou o mārsoară din cap pānă-n picioare.

Se uita la florile de mac prinse în părul ei negru, la cerceii de aur în formă de semilună, la sprâncenele ei negre...

— A, începe din nou bătrânul, dacă ești fata unei văduve, poate m-ai ajuta, să faci o treabă-n locul meu, ca să mă pot întoarce-n satul meu, unde mă așteaptă cineva și mă grăbesc foarte tare.

— Te ajut, bunicule, de ce nu te-aș ajuta? spune Tetiana, sperând că astfel va scăpa mai repede de țiganul cerșetor care ori de câte ori ridică din sprâncenele lui sure și stufoase, pe ea o cuprinde frica.

— Spune-mi înainte de toate, a început bătrânul, dacă o cunoști pe morărița Ivanyha Dubyha? O gospodină milosivă și temătoare de Dumnezeu?

— O cunosc, tăicuțule, cum să nu o cunosc... o cunosc, răspunde Tetiana zâmbind cu sinceritate.

— Cea care are o singură fiică. Frumoasă, mândră și răsfățată, cea mai frumoasă din întregul sat.

Tetiana s-a îmbujorat.

— O cunosc, bunicule, sigur că o cunosc, răspunde ferindu-și privirea. Le cunosc pe amândouă. Dar ce treabă ai tu cu ele? Ce treabă ai avea cu Ivanyha Dubyha?

— Cu bătrâna doamnă nu am nimic, răspunse bătrânul. Am o treabă cu tânăra ei fiică, care farmecă pe flăcăi cu sprâncenele ei negre, îi ademenește cu flori roșii de mac și cu ochii ei negri pune stăpânire pe ei, pentru totdeauna.

Tetiana a pufnit în râs.

— Oamenii îi spun Turcoaică.

— Așa e, Turcoaică îi spun oamenii din sat, a spus Tetiana, cu respect.

Și-ar fi dorit să scape cât mai repede de bătrân.

– Ce treabă ai cu Turcoaica, bunicule? Spune-mi repede, că mă grăbesc, duc ceva de mâncare unei femei sărmâne și singure care mă așteaptă.

– Unei femei sărmâne? Întrebă moșul neîncrezător, privind macii roșii din părul ei negru.

– Unei femei sărmâne?

– Unei femei sărmâne, bunicule! l-a asigurat Tetiana.

– Atunci Dumnezeu să te binecuvinteze, fiica mea, pentru inima ta bună. Iată pe unul l-ai milostivit și acum duci la alta. Ești bună și milostivă, fiica mea, dar a cui ești tu ca să știu să te pomenesc, o descosea bătrânul, fără să lase ochii de pe ea.

– Asta nu are nicio importanță, bunicule, spuse Tetiana cu nerăbdare. Mai bine spune-mi ce treabă ai cu acea Turcoaică, care sucește mințile flăcăilor.

Bătrânul oftează din greu și îndreptându-și spatele, de parcă a văzut ceva, dincolo de fată, privind peste capul ei, continuă:

– E greu, fata mea, să rănești inima cuiva, dar dacă m-au rugat și eu am promis, înseamnă că așa trebuie... așa că am să-ți spun.

– Cine te-a rugat? Întreabă Tetiana, tremurând de nerăbdare.

– Nastka cea cu ochii albaștri.

– Nu o cunosc, răspunse ridicând din sprâncene.

– Nastka din Tretivka, ce urmează să se mărite.

– Cu cine? întreabă Tetiana, făcând ochii mari.

– Stai un pic, fiica mea, nu mă întrupe.

— Și ce treabă are Nastka, cea cu ochii albaștri?

— Nastka mi-a spus așa, m-a rugat, să mă duc în fața Turcoaicei și să-i spun așa: „Am auzit, Turcoaico, că-l iubești pe Hryț, pe cel mai chipeș băiat din toată granița ungurească; că te topești de dragul lui și l-ai fermecat cu ierburi și cu vorbe; că faci lucruri rele și furi fericirea...

Și am mai auzit, Turcoaico, că Hryț nu te iubește, de mult dezmiardă altă fată, pe Nastka cea cu ochii albaștri a ales-o să-i fie nevastă și în curând se vor cununa. Ce mai vrei de la el, preafrumoasa Dubivna? Să-și părăsească logodnica și să te pețască pe tine? Să știi că lumea o să te blesteme, n-o să te blesteme numai logodnica lui, ci toți oamenii care vor auzi ce ai făcut. Se va duce vestea despre tine, ce ai făcut și vei rămâne de batjocura satului, o să rămâi cu tristețe și amărăciune în suflet.

Și am auzit, Turcoaico, că ești foarte bogată și că poți să-ți găsești oricând alt flăcău la fel de frumos și de bun ca Hryț. Logodnica lui Hryț să știi că se plânge de tine, e supărată și te blesteamă amar. Hryț încă nu te-a cunoscut, când a iubit-o pe ea. Pe tine doar te-a strâns la piept, dar cu ea s-a logodit. De aceea el o va lua pe ea și nu va trimite pețitori la tine. Așa să știi!

Asta am auzit eu Turcoaico, și asta îți transmit din partea logodnicei lui Hryț, cu care se va cununa. Hryț i s-a plâns că tu ești de vină, tu i-ai sucit mințile și l-ai fermecat cu sprâncenele tale negre, pe de o parte parcă te mirai, iar pe de cealaltă parte îl fermecai. Cu florile de mac te înfrumusețai, iar pe de cealaltă parte mintea îi luai. Prin păduri ai rătăcit, cu ecou l-ai păcălit, până l-ai vrăjit...

Acum Hryț și-a venit în fire și se leapădă de tine, fuge de sprâncenele tale negre, deoarece iubește ochii senini ca cerul. La tine n-o să mai vină, nu-l mai aștepta, iar dacă-l vezi călare pe calul lui negru, să privești în altă parte ca oamenii să nu știe că l-ai iubit și că l-ai despărțit de altă fată.

Hryț, după cum ți-am spus de mult, o iubește pe Nastka, iar acum nici nu se mai gândește la tine, Turcoaico. A încetat să te mai iubească, vrăjitoareo, și n-o să mai vină la tine. Să-ți iei gândul de la el.

Iar dacă nu încetezi să-l ademenеști la tine, să știi că oamenii n-o să tacă. O să se răspândească vestea despre tine, despre fata sprâncenată, ce l-a despărțit pe Hryț de Nastunia. Că i-ai furat inima, i-ai otrăvit sufletul, cu puteri rele în necaz l-ai înecat...”

– Atât?

– Da, fiica mea, eu sunt martor, eu, un biet moș. Transmite-i, fata mea, Turcoaicei tot ce ți-am spus, fiecare cuvânt, dacă o cunoști. Spune-i că Hryț are altă logodnică. M-a invitat la nuntă și eu într-acolo mă îndrept.

După ce a terminat de vorbit, Tetiana s-a aruncat la picioarele lui.

– Bunicule, eu... eu sunt Turcoaica și îmbrățișându-i genunchi a tăcut de parcă a leșinat.

Bătrânul a tresărit.

– Tu ești într-adevăr?

Tetiana tăcea.

– De ce nu mi-ai spus de la început că tu ești Dubivna? Poate nu ți-aș fi spus totul. Mi se părea mie că ești Dubiv-

na, dar nu am crezut. Dar te-au descris bine ce-i care te-au văzut. Am nimerit exact unde m-au trimis. Ești frumoasă, Turcoaico, nu mint oamenii. Pentru pomana pe care mi-a dat-o, rău te-am răsplătit. Însă nu sunt de vină. Nu știam nimic. Nastka m-a trimis, iar Hryț i-a povestit singur că vă iubește pe amândouă, dar se însoară doar cu una. Eu ce pot să fac? Tu ești singură de vină. Nu trebuia să-l farmeci pe Hryț nici cu sprâncenele tale negre, nici cu florile roșii de mac din părul tău, nici cu șoapte dulci, sau mai știu eu cu ce? Ce vină am eu? Tu singură ști ce ai făcut, cum l-ai fermecat. De aceea m-au trimis la tine, ca Hryț să aibă liniște, pentru totdeauna!

— Nu, tăicuță, a rostit în cele din urmă Tetiana, întorcându-și către bătrân fața ei palidă, ca de var, continuând să-i strângă genunchii. Nu, tăicuță, nu i-am făcut niciun rău, nu l-am fermecat cu nimic. Doar l-am iubit... O,o,o! Nu, tăicuțele, nu, gemea și-l implora, nu se poate ca el să se însoare cu alta, nu se poate!... aproape striga, strângându-i cu disperare genunchii.

— Nu știu, fata mea, a răspuns bătrânul. Așa mi s-a spus să zic, eu așa am zis. Nu sunt din partea locului. Ce am știut aia am spus.

— O, o, o! a gemut Tetiana ca un biet animal rănit, lipită cu fața de genunchii bătrânului. O, o, o!

— Eu ți-am spus ce mi-a spus Nastka, cea cu ochii albaștri, să-ți spun, iar pe mine Hryț m-a chemat la nunta lui cu ea și acum într-acolo mă duc.

— Nu, tăicuță! strigă iar Tetiana cu disperare, strângând genunchi bătrânului, de parcă altceva nu ar fi știut să facă.

Pentru ea, în acel moment, bătrânul era ca un sfânt din icoană.

– Nu, tăicuță, să nu spui asta. Nu se poate... Noi, iată... nu demult, aici în pădure, ne-am întâlnit...

Cu fiecare cuvânt rostit simte cum o părăsesc puterile, se stinge...

– El m-a sărutat. Nu se poate, nu-i adevărat... Nu se însoară... el mă iubește. Eu nu l-am fermecat!

Țipă cu deznădejde.

– Eu doar l-am iubit, tăicuțule! Ne-am dat cuvântul unul altuia, mi-a zis că până să cadă prima zăpadă, eu voi fi în casa lui. Tăicuțule!... El mă iubește. Aici, în pădure... ne-am întâlnit de atâtea ori... aici...

Bătrânul a început să râdă.

– Spui că te iubește?

Tetiana și-a ridicat rugător capul spre el, dar l-a lăsat repede în jos.

– O, tăicuțule bun, mă iubește! Încearcă să-l convingă. Mă iubește doar pe mine, singura de pe lume. Așa mi-a spus și eu cred în cuvintele lui. „Până să cadă prima zăpadă, vei fi în casa mea”, așa mi-a spus. Eu sunt Turcoaica lui!

Și-a desprins mâinile de pe genunchi bătrânului și a căzut cu fața la pământ.

Țiganul a ridicat-o.

– N-ai să fii, Turcoaico, a spus cu hotărâre bătrânul. În casa lui va sta Nastka cea cu ochii albaștri, deoarece Hryț deja pregătește nunta! M-a pofțit și pe mine. Eu într-acolo merg. Uită-l pe Hryț, nu te mai gândi la el, nu-i strica fericirea, ferește-te de păcat, că altfel!... a amenințat-o cu toiagul.

Tetiana l-a privit mirată, cu ochi mari.

În cele din urmă a înțeles vorbele bătrânului și amenințarea lui.

A sărit în picioare.

– Pleacă de aici! a strigat cu furie și ură, de parcă-n fața ei se aflau toate relele lumii. Tu!... Pleacă... du-te!

Spunând acestea, l-a împins cu atâta putere pe bătrânul țigan, încât aceasta s-a dezechilibrat și a căzut.

– Du-te de aici!... Piei, necuratule!...

Urla și râdea ca o nebună.

– Hryț!... Hryț, vino la mine!... Sunt aici!...

Bătrânul, aruncând scânteii din ochii de țigan, a început să o blesteme, amenințând-o cu toiagul:

– Ehei, ehei! Iată ce face o vrăjitoare!... Iată cât de nevinovată e!... Acum văd și singur câtă dreptate avea Nastka!... Să știi, o dată de la ea, iar a doua oară de la mine: Hryț se însoară cu ea, iar pe tine te lasă.

– Nu-i adevărat!... Hryț mă iubește doar pe mine! s-a aruncat asupra lui, urlând ca o fiară sălbatică și ținându-l cu ochii ei negri.

Biata fată credea că astfel se poate apăra de cuvintele lui ucigătoare, grele ca piatra.

– Cu atât ai rămas! a strigat bătrânul și a început să râdă cu un râs batjocoritor. Cu atât ai rămas. Hryț te iubește la fel cum a iubit cândva și tatăl lui, pe biata maică-sa. Cu atât ai rămas! a adăugat cu ură.

Tetiana neînțelegând ce vrea să spună, a strigat iar la el.

– Du-te de aici!... Piei, necuratule!... Du-te, aruncă-te în prăpastie!... Nu mai veni pe aici!...

Bătrânul a holbat ochii la ea și s-a aplecat să ridice bi-ciul ce i-a căzut din mână, voind s-o lovească.

Dar fata nu mai era,

A dispărut în pădure...

În urma ei s-a auzit un stigăt disperat:

„Hryț!... sunt aici...!

Pe urmă s-a auzit un hohot de râs...

* * *

De abia răsuflând, palidă în obraji, de parcă s-ar fi scurs tot sângele din ea, cu ochii tulburi și buzele strâmbate de plâns, Tetiana a intrat în casă și s-a aruncat la pieptul ma-meii sale.

– Mamă! A strigat cu voce stinsă, străină. Mamă, m-a părăsit Hryț, m-a trădat. M-a iubit pe mine, dar se însoară cu alta. Mamă!

Mama Tetianei nu știa ce să creadă, nu știa despre ce este vorba.

Tetiana plângea și o zgâlțâia pe maică-sa.

– Mamă! El ne-a iubit pe amândouă, vai mamă!

Ivanyha Dubyha, văzându-și fata în ce hal arată, de parcă a turbat de durere, s-a rezemat de perete.

– Cine-i Hryț? a întrebat-o.

– Acela mamă care a trecut în iarnă pe aici călare. Un băiat frumos! Ne întâlneam în pădure, acolo ne spuneam cât de mult ne iubim. Doar pădurea ne știa. Hryț, mamă!

A început să plângă.

Bătrâna s-a ridicat cu greu.

----- *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* -----

– Așa deci? a întrebat-o, după care a adăugat: El ți-a spus să cauți floarea ferigii?

Spunând asta, Ivanyha a zâmbit amar, de parcă zâmbea pentru ultima oară.

– Mamă! a gemut de durere Tetiana. Mamă!

– Nu te aveam decât pe tine, a răspuns femeia. Doar pe tine singură.

– Mamă!

Dubyha nu i-a răspuns nimic...

Tetiana a căzut în genunchi și a început să se spovedească...

Peste o oră, Tetiana era din nou în pădure.

Alerga... zbura ca o săgeată, către bătrâna țigancă.

„Mavra!”, se auzi un geamăt sălbatic, în pieptul ei.

„Mavra!” a gemut pentru a doua oară și s-a oprit.

Bătrâna s-a speriat, când a văzut-o. A strâns-o în brațe.

– Fiica mea, ce s-a întâmplat? Ați pățit ceva?

– Mavra! a strigat.

În ochii bătrânei s-au aprins două luminițe.

– El? a întrebat strămbându-se de durere.

– Se însoară cu alta. M-a părăsit, m-a trădat! continua să geamă.

– Vezi, iar tu ai crezut, fetița mea, că te va iubi mereu doar pe tine, că nu te va părăsi niciodată.

– Vai, Mavro! M-a iubit, m-a dezmiardat, m-a sărutat, mi-a promis....Mavro, nu demult, nu demult... aici în pădure, iar acum?...

Mavra a început să râdă, cum râd părinții de un copil mic.

– Așa-a? spune cu răutate. Te-a dezmiardat, te-a sărutat?

– Da, m-a sărutat ultima oară, aici în pădure, era călare... părea atât de sincer. Imediat după furtună.

– După furtună zici? se miră țiganca. Deci el era?

Clatină din cap cu durere...

Încearcă să-și aducă aminte de ceva... șoptește:

– Dumnezeule, Dumnezeule Doamne!...

Își revine în fire și spune cu furie:

– Să știi, fata mea, că cel care te iubește cel mai mult, care te dezmiardă și te sărută, acela te înșeală cel mai repede! Când te sărută inima lui deja își ia rămas bun de la tine. Câți nu au făcut așa?

– O, o, o! Mavra! a gemut Tetiana, iar pe urmă prinzându-se cu mâinile de cap a strigat: Am să înnebunesc!

– Nu, fata mea! N-ai să înnebunești, încerca să o liniștească Mavra, nici eu nu am înnebunit, a spus cu voce liniștită. Pe mine nu numai el m-a părăsit, ci toți, toți s-au dezis de mine și m-au alungat ca pe un câine, m-au abandonat într-o pădure și mi-au furat și copilul. Nu o să înnebunești. Iată eu trăiesc și astăzi și nu am înnebunit, trăiesc singură pe lume, singură în tot muntele, singură în toată pădurea, trăiesc din mila oamenilor. Dar nu am înnebunit, he-i, he-i, a adăugat aproape cântând, după obiceiul ei, clătinând din cap. Nu, n-ai să înnebunești, fetițo, nici eu n-am înnebunit.

– Iar eu am să înnebunesc, Mavro! Am să înnebunesc, nu pot să trec peste asta. Ce să fac, Mavro?

Mavra ridică nevinovată din umeri, pe urmă ia o hotărâre:

— Mă voi duce la el și am să-l întreb. Am să aflu adevărul. Cine ți-a spus că se însoară, de unde ai aflat?

— Un țigan bătrân, pe care l-am întâlnit, venind spre tine, în pădure l-am întâlnit. El mi-a spus totul. Nu mințea, sigur nu mințea.

I-a povestit Mavrei despre întâlnirea cu Andronati.

— Dar el de unde știa? a întrebat Mavra.

— Logodnica lui Hryț i-a povestit, ea l-a trimis la mine.

Țiganca Mavra a început să blesteme, dar s-a potolit repede și a spus:

— Taci, fata mea, liniștește-te. Voi merge eu acolo și voi afla totul, mă întorc și îți spun tot adevărul. Taci nu mai plânge! Dar să știi că dacă este așa, atunci n-o să aibă parte de bine. Nici el, nici ea. Eu îți sunt ca o mamă, iar mama când blestemă pe cineva, acela n-are fericire.

Tetiana stătea tăcută, fără să se miște.

— O să încerc să ți-l aduc înapoi, a spus Mavra liniștită, după ce a stat un timp pe gânduri.

Auzind aceste cuvinte, Tetiana a sărit ca arsă, de parcă ar fi mușcat-o un șarpe.

A sărit și a împins-o pe Mavra cu atâta putere și atâta mândrie, la fel ca pe bătrânul Andronati, încât biata femeie a căzut pe laviță.

— Să nu îndrăznești! a strigat și s-a îndreptat cu mândrie ca un brăduț tânăr.

Pe urmă și-a ridicat sprâncenele și a repetat:

— Să nu îndrăznești! Eu nu am mințit, nu am trădat, nu am iubit doi deodată. Să nu îndrăznești! Eu l-am iubit sincer, doar pe el. El m-a trădat, de ce să-l întorci la mine?

– N-ai să îndrăznești!

– Da, și ai primit răsplată pentru credințioșia ta, se apăra Mavra.

– Am primit! a răspuns cu hotărâre Tetiana, oftând.

– El se va însura și va fi cel mai mare gospodar din sat, iar tu?...

Tetiana tăcea și se făcea din ce în ce mai palidă.

– El se va însura și va fi cel mai mare gospodar din sat, iar tu?... a repetat Mavra furioasă.

Tetiana s-a uitat la Mavra.

Dumnezeule, ce ochi avea!... Cum o privea!...

– Iar eu... Eu voi fi Tetiana care am fost, ce aş putea fi?...

– Și ce o să-i faci?

– Dar tu ce i-ai făcut? a întrebat-o aproape sâsâind ca un șarpe, ridicând sprâncenele negre.

Mavra a tăcut o vreme, iar pe urmă a spus:

– Eu m-am supus sorții și iată că-mi duc traiul cum pot, ce puteam face?

Tetiana a privit-o cu ochi tulburi.

– Tu Mavra... tu ai putut... Tu te-ai supus.

– Iar tu, fata mea, ce ai de gând să faci? El nu te va lua.

– El nu mă va lua... nu mă va lua... Știu că niciodată nu mă va lua, a repetat cu voce stinsă Tetiana.

– S-a dus fericirea ta... s-a dus norocul tău, a început să se văicărească Mavra, clătinând din cap, după cum avea obiceiul.

– Oho-ho! a răspuns fata și, uitându-se la Mavra cu o privire ca de foc, a ieșit afară și dusă a fost...

Mavra a alergat după ea.

— Să vii peste două zile, a strigat în urma ei. Eu o să merg mâine și o să aflu adevărul. Să vii peste două zile!... Tetiana și-a întors capul, însă nu a răspuns nimic. Cobora în fugă pe Poteca Albă...

* * *

Întorcându-se în casă, Mavra s-a lovit cu palma peste frunte.

„Acesta-i același Hryț, prințul meu! A venit călare, axact cum a spus Tetiana, pe un cal negru, așa a venit la mine atunci pe furtună. E din Tretivka, de dincolo de Ceabanyția. Dumnezeuule!... Unde mi-a fost capul când a fost la mine? I-am ghicit și nu mi-am dat seama că e chiar el. Iubitul Tetianei! Unde mi-a fost capul? Ca niște păsări se întâlneau în pădure, poate pe aici, pe aproape și eu nu am fost în stare să o feresc pe Tetiana”

— Tetiana, inima mea! a gemut cu voce tare. Tetiana, inima mea, ce o să se întâmple cu tine? Văd că tu nu ești Mavra, văd că n-o să treci peste asta. Pe tine deja te omoară tristețea, Dumnezeuule, ai milă de ea!... Ce îți lipsea ție, Tetiano? Ai avut de mică tot ce ți-ai dorit... iar acum?...

Iar s-a prins de cap de durere, dar dintr-odată și-a revenit.

— Nu va lăsa lucrurile așa! Va merge la el. Chiar mâine, când va răsări soarele va fi la el. Acum știe totul. O să se arunce la picioarele lui și îl va ruga din suflet:

„Fiule, prințul meu frumos, o să-l rog. Nu o distruge pe Tetiana. Eu am crescut-o. Cu ce nu ți-a fost pe plac? Nu

ți-a plăcut statura ei, sprâncenele ei, inima ei? Fiul meu drag, nu o nenoroci!”

Poate are s-o asculte.

* * *

Două nopți și două zile Tetiana nu a dormit deloc. Nu a mâncat, nu a băut, de parcă aștepta ceva, umbla ca o somnambulă.

Pe nimeni nu vedea, pe nimeni nu auzea, tot aștepta.

Alerga pe Poteca Albă în sus, alerga prin pădure, spre locul în care se întâlneau, se uita în jur, asculta și striga:

„Sunt aici!”

Striga fără încetare, striga cu înflăcărare, până cădea din picioare...

Bătrâna ei mamă nu o oprea!

Sufletul bolnav are nevoie să se descarce, să urle de durere, până se liniștește...

Să treacă singură prin primul necaz.

Iar pe urmă cum o vrea Dumnezeu!

În pădure e bine, în pădure e liniște, în pădure...

În pădure e ca în biserică...

În pădure locuiește Dumnezeu...

O să-și aline durerea în ea... în pădure...

Bătrâna ei mamă doar o păzește, o urmărește ca o umbră, să nu-și facă vreun rău.

Păzind-o se roagă:

„Doamne Dumnezeule, dă-i putere și liniște sufletului ei chinuit de dragoste!

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Nu mai este acea femeie puternică, de abia se mai târâie pe lume, în acest scurt timp a albit de tot. S-a încovoiat...

Și-ar dori să se odihnească în mormânt...

Peste trei zile, Tetiana a spus mamei sale că merge la Mavra.

– Merg la Mavra. Trebuie să merg la Mavra. Îmi trebuie Mavra. O să mă întorc. O să mă întorc numaidecât.

Mama ei a strâns-o la piept și a observat că are febră, ochii ei priveau undeva departe și tremura toată.

– Du-te cu Dumnezeu, fata mea, du-te la Mavra și întoarce-te, îi spunea, deși îi era greu s-o lase.

Însă fata parcă atât aștepta ultimul cuvânt al mamei sale.

S-a smuls din îmbrățișarea ei și a alergat în pădure ca o bezmetică, se grăbea...

– Doamne, ai milă de ea, vindec-o și dă-i putere... șoptea biata femeie și se întorcea în casă.

Iar Tetiana alerga spre Mavra.

– E adevărat, Mavra? a întrebat-o de cum a zărit-o. E adevărat?

Unde a dispărut vocea ei melodioasă care suna acum de parcă i s-au rupt toate strunele?

– E adevărat, fata mea, e adevărat... a răspuns Mavra, mirându-se cât de mult s-a schimbat fata. Am vorbit cu el. E același băiat care a fost la mine. După cum îți spun, am vorbit cu el.

Povestindu-i, Mavra se uită la Tetiana, n-o lasă din ochi.

– A început să râdă de mine, căci tocmai eu l-am sfătuit să nu iubească două deodată. Mi-a spus că o iubește pe Dubivna. Cine nu ar iubi o fată ca ea?

Cine nu ar iubi sprâncenele ei negre și inima ei sinceră?
Pe nimeni nu a iubit atât de mult ca pe ea, pe Turcoaica.
Dar așa a fost să fie ca ea să nu fie cea aleasă de el, trebuie
să ia altă fată. Deși iubește două fete, nu se poate cununa
cu amândouă. Deși ar vrea, nu l-ar cununa preotul.

Ce mai vrea Tetiana de la el? Ce mai poate face? Să o
părăsească pe Nastka? Nastka nu se va da în lături. Se
teme să o părăsească.

Tetianei îi e mai ușor. E bogată, o s-o ia altul și totul va
fi bine! Nu-și face probleme în privința ei.

Lui îi este mai greu, deoarece o are tot timpul în fața
ochilor, deși peste o săptămână se însoară.

Va suferi mult până o va uita și cine știe dacă o va uita.

Ambele fete sunt de vină că l-au iubit, iar acum aruncă
vina pe el.

Îi ajung văcărerile Nastkăi, acum începe și Tetiana?

Ce poate să facă el? Dacă ar ști, ar face. Dar nu poate.

Mai bine să-i spună Mavra Turcoaicei că el peste o săptămână se însoară cu Nastka, dar o iubește și pe ea...

– Of, a oftat din greu Mavra cu lacrimi în ochi. Mi-e
milă de Hryț al tău, fata mea. Îmi e milă de el și îmi simt
sufletul împovărat. Mi-e milă de tine, deoarece ești a mea,
dar îmi e milă și de el, de parcă ar fi al meu. Doamne
Dumnezeule, de ce s-a ajuns până aici? El e atât de frumos
și tu la fel, de ce a ieșit totul pe dos? La fel cum s-a întâmplat
cândva și cu mine. Doamne, iartă-mă, căci eu am
păcătuit, mi-am trădat soțul, dar tu...

Tetiana tăcea. Stătea lângă ușă palidă de parcă era moartă.
Nu se clintea din loc, doar ochii ei căutau ceva pe masă.

Răsufla greu, iar când Mavra a spus: „S-a dus fericirea ta, fata mea, s-a dus norocul tău!”, s-a întors și a ieșit afară, fără să spună niciun cuvânt.

Alergă pe potecă în jos, distrusă de durere, se leagănă, vrea să învingă durerea din suflet, însă nu poate.

Îl vede în fața ochilor pe Hryț, doar pe el...

Presimte că trebuie să se întâmple ceva... Cu ea sau cu el, încă nu știe...

Ceva mareț, ceva care nu a mai fost, dar trebuie să fie, trebuie să se întâmple, ca să distrugă răul care i-a distrus ei fericirea.

Răul acela mare, răul acela atât de dureros. Dumnezeu!

Îi încolțește ceva în mintea pe jumătate răătăcită.

Dar ce? Și de ce e atât de puternic?

Se stinge...

Se aprinde din nou, apare primul gând că trebuie să se întâmple ceva.

Trebuie să se întâmple, trebuie să distrugă răul care i-a distrus fericirea.

O să-l ucidă!... Ea simte că îl va ucide!... Poate să-l ucidă!...

Dar de ce?... Dar cum?...

Încă nu știe... nu știe nimic...

În minte începe să i se încurce din nou totul...

Cine e vinovat? se întreabă. Hryț?

Nu! Hryț nu e vinovat. El o iubește, i-a spus Mavrei că o iubește.

Atunci Nastka e de vină? Nu, nici Nastka nu e de vină.

Nici ea nu are fericire. Hryț n-o iubește la fel cum o iubește pe ea.

Sau poate o iubește?...

Deodată se oprește.

Oh, o iubește, o iubește! a țipat sufletul ei ca o pasăre rănită. O iubește, altfel nu s-ar însurat cu ea. O iubește!

Râde cum râd cei cu mințile rătăcite.

Și din nou îi trece prin cap gândul cel dinainte.

Hryț e vinovat?

Nu, Hryț nu e vinovat, inima îi spune că Hryț nu-i vinovat.

E vorba de altceva. E vorba de acel rău care s-a ascuns în el și-l oprește.

Răul!!!

Răul e de vină și trebuie stârpit.

Ea va ucide răul din Hryț.

Deodată s-a oprit în loc... punându-și mâinile la ceafă, se uită cu ochii tulburi prin pădure... deasupra copacilor.

Cine poate să-i spună cum să ajungă la acel rău? se întreba.

Cine poate să-i spună?... Nimeni. Deoarece nimeni nu știe...

Dar ea singură...

Dintr-odată parcă se rupe ceva în ea...

Știe...

Floarea ferigii o să-i spună... Floarea ferigii!

Ea va găsi floarea ferigii... ea îi va spune ce să facă... nu va ști nimeni... nu va auzi nimeni... ea îi va spune...

Cine va găsi floarea ferigii, i-a spus Hryț, acela va ști totul de pe lume și își va găsi fericirea.

Deci și ea va afla cum să ajungă la rău, cum să-l ucidă.
Îl va ucide... îl va stârpi să nu mai existe în niciun colț
de pe pământ...

Nici la ea, nici la Hryț, nici la Nastka... Niciunde!

Atunci va fi bine. Dar repede, trebuie să se grăbească...
să nu fie prea târziu... trebuie...

Cu acest gând în cap, s-a întors de pe Poteca Albă, pe
care cobora spre sat și a luat-o prin pădure.

* * *

După ce Tetiana a ieșit fără să spună niciun cuvânt, fără
să se uite la Mavra, acesteia parcă i-a căzut o piatră pe ini-
mă.

„Ce este cu această tăcere care i-a pecetluit buzele?” se
întreba cu tristețe.

Se temea pentru Tetiana care parcă s-a uscat pe picioa-
re, a devenit palidă în obraji, iar ochii ei parcă au luat foc
și strălucesc sălbatic, iar mai departe...

Ce o să fie mai departe?

Să nu dea vreo boală grea peste ea.

Sau... Doamne ferește... ți-e și teamă să te gândești, să
nu își rătăcească mințile... Se întâmplă și astfel de lucruri.

Până acum ea nu a cunoscut niciun necaz. De mică a
avut tot ce și-a dorit, nu a cunoscut nicio lipsă, e prima
oară când dă de greu.

Parcă fetița pe care a crescut-o de mică, pe care a iu-
bit-o ca pe propriul ei copil avea aceeași soartă pe care a
avut-o și ea.

Aici în liniștea dintre munți, în pădurea liniștită, unde se părea că nu putea ajunge nimic rău, acesta s-a repetat...

De unde a început?... se întreba Mavra. Cine a început?

El, același băiat care îi era atât de drag!

Când îl privea, parcă îl vedea pe iubitul ei din pustă, din cauza căruia și-a distrus viața.

Între soarta ei și soarta Tetianei, aproape că nu era nicio diferență. Atât doar că nenorocirea ei a avut loc în pustă, iar nenorocirea Tetianei aici în păduri...

Nu a mai putut răbda Mavra, parcă în căsuța ei strâmtă nu era loc de gânduri, a ieșit afară.

Și-a adus aminte de trecutul ei... de necazul ei... dar și de necazul Tetianei.

Afară se însera. O înserare liniștită cu adiere caldă a vântului. Pe cer au început să înflorească stelele.

Mavra s-a așezat pe pragul casei sale și privea luna care a răsărit de după peretele stâncos al muntelui vecin și parcă s-a oprit în fața căsuței.

În jur era o liniște adâncă, plină de o taină sfântă în care s-a înecat totul.

Mavra stă pe pragul casei sale și se roagă la lună, care stă atârnată ca o seceră poleită de argint fermecat, deasupra muntelui.

În jurul ei, oriunde ar întoarce capul, numai păduri întunecate care parcă se uneau cu cerul sub clarul lunii.

Mavra se roagă la lună în lumina căreia s-a înecat împreună cu durerea ei pentru Tetiana.

În fața ei apare ba ea, Tetiana, ba Hryț. O chinuie, îi sfâșie sufletul, îi rup inima în bucăți.

O doare durerea fetei care nu a cunoscut răul și nici nu l-a pricinuit niciodată cuiva.

Dintr-odată se simte de parcă ar fi căzut din cer în hăul acestei lumi rele.

O durea sufletul și după Hryț. În sufletul ei suna o strună sensibilă după Hryț.

Era orfan, după cum i-a povestit, fără mamă, fără tată, copil părăsit.

Copil înfiat, cine e, de unde e, cine îi sunt părinții? Nu știa.

L-au găsit pe prispă, în boarfe țigănești, gospodarii care l-au înfiat. Așa îi reproșa deseori mama lui vitregă. Pe Mavra parcă a opărit-o cineva, când el îi povestea viața lui.

Copilul ei a fost furat, de lângă ea, iar în al treilea sat, pe prispa unui gospodar bogat, în boarfe țigănești, a fost găsit un copil.

– Dumnezeu! Doamne! oftează ridicând mâinile în sus ca pentru rugăciune.

Înnebunește la gândul că el, Hryț, ar putea fi... ar putea fi... ar putea, fi urla ceva în sufletul ei, ar putea fi fiul ei!

Seamănă atât de mult cu iubitul ei din pustă.

Copilul ei era alb, la fel ca Hryț! Dumnezeu! Era alb!

Dar nu, nu... ea aflându-se în pustietatea asta, iar acum de durere după Tetiana, o ia razna, mintea a început să-i rățăcească.

Vai, Tetiana!... Tetiana distrusă... Distrusă de el...

Dar el cu ce e de vină?

Câteodată, îi povestea el, dezvinovățându-se pentru că a părăsit-o pe Tetiana, câteodată îl trăgea inima spre alte locuri, spre îndepărtări, spre marginea lumii, ar fi mers

fără oprire. Căuta un motiv să plece de acasă, încăleca calul său negru și pleca de acasă, numai să fie plecat, să schimbe locul.

Într-un asemenea moment, bun sau rău, a întâlnit-o pe Tetiana, în pădure.

A iubit-o sincer, murea de dragul ei. O vedea în fața lui zi și noapte, vedea sprâncenele ei negre, ochii ei, macii roșii din părul ei negru, auzea râsul ei și își pierdea mințile.

Ar fi furat-o ca un hoț și ar fi fugit cu ea în lume, dacă nu l-ar fi iubit și ea. Ea l-a iubit... se întâlneau în pădure și le era bine...

Dar trebuie să o ia pe Nastka. Așa e el. Poți să-l omori că nu se schimbă. Ce poți să faci cu el?

– Dar chiar dumneata mi-ai spus, măicuță, i-a răspuns, când mi-ai ghicit în cărți, să nu iubesc ochii negri că „Ochii negri nu se potrivesc cu ochii albaștri. Iubește ochii albaștri ca ai tăi și atunci o să ai viață frumoasă.”.

Iată la el e totul clar. Trebuie să se însoare cu Nastka, deoarece numai ea îl ține într-un loc, îl iubește și îl iartă orice ar face. Nastka e bună. Ea i-a fost sortită și nu poate să o părăsească. Nastka e bună cu el, de aceea îi e sortită și el nu o va părăsi.

Tetiana e singură la mama ei, n-o să sufere mult. O să plângă, o să se întristeze și se va mărita cu altul.

El nu-și face griji pentru ea, deși îi pare rău după frumoasa Turcoaică, i-a căzut dragă la inimă. Dar degeaba, dacă nu i-a fost sortită lui?...

Asta i-a spus Hryț Mavrei când a fost la el și încă multe altele.

Privind munții și cerul plin de stele și luna, Mavra a zâmbit amar.

La fel s-a întâmplat și cu ea... nimeni nu a avut milă, nici soțul ei, nici părinții, la fel ca de Tetiana acum.

Iată ce înseamnă iubirea!...

Pe Mavra o podidise plânsul. Dumnezeu știe cum va trece prin asta biata fată. Dar mama ei?... Toată viața s-a rugat pentru fiica sa, a făcut numai lucruri bune, iată și pe ea a salvat-o de la moarte, a hrănit-o, i-a dat un adăpost și de atunci amândouă, ca una singură, aveau grijă de fetiță și iată nu au reușit să o ferească de această nefericire.

A plecat astăzi de la ea ca o pasăre rănită, fără să-i spună un cuvânt. La ce se gândea oare? Ce era în sufletul ei? De parcă ar fi uitat să vorbească. De tristețe și durere...

Stă și se gândește bătrâna Mavra cum să o ajute pe tânăra Tetiana și nu știe cum.

Nu poate să o ajute nicicum, nici într-un fel nici în altul.

I-ar da lui Hryț ierburi de dragoste, mătrăgună, ca să-l întoarcă la Tetiana, dar fata a sărit ca arsă, când i-a spus despre asta. De parcă și-a pierdut mințile. Vorbește cum trebuie, te înțelege cu ea și dintr-odată o ia razna...

Îi pare rău și de Hryț...

Pe Nastka, pe fata pe care o ia Hryț, n-o cunoaște, dar pe Tetiana o cunoaște.

Oh! Tetiana ei, de ce a părăsit-o? De ce nu a reușit să se unească cu ea? De ce nu a iubit-o până la sfârșit?

Tetiana e frumoasă.

Și el e frumos ca luna de pe cer.

Iar acum ei ce îi rămâne de făcut?

Simte că nu poate face nimic, nu poate să găsească o ieșire din această situație. Totul e atât de încurcat... o depășește... nu e pentru mintea ei...

Îi părea rău de el, deși ea este o străină pentru el, o biată țigancă, de care el probabil n-o să-și mai aducă aminte, dar totuși îi părea rău de el și nu putea să-l dușmănească, nu putea să-i facă vreun rău. Nu o lăsa inima.

Era trecut de miezul nopții, iar Mavra tot nu s-a culcat, stătea încurcată în gândurile ei.

Nu îi era somn.

Se ruga la lună și la stele, scufundată în tristețe.

Oare a mai petrecut cineva o noapte atât de preaplină de tristețe, durere și singurătate, în adâncul pădurii? se întreba.

Nu, nu era singură.

În jurul ei stăteau brazii seculari, iar jos în prăpastie curgea râul care alerga prin liniștea sfântă a nopții, sclipind sub clarul magic al lunii, iar sus pe cer străluceau stelele.

Nu, nu era singură.

– Dumnezeu, ai milă de noi și ne iartă nouă păcatele noastre, a șoptit Mavra, lovindu-se în piept cu pumnul.

Pe urmă a intrat în casă.

* * *

Odaia mare din casa lui Ivanyha Dubyha era slab luminată. În fața unei icoane mari a Maicii Preciste arde o candelă.

Ivanyha stă pe jumătate dezbrăcată, pe patul ei și trage

cu urechea la Tetiana care stă alături de ea și se tot învâрте de pe o parte pe alta, bolborosind vorbe de neînțeles.

– Nu dormi, fata mea? o întreabă mama ei, care nu putea dormi nici ea, răpusă de durere.

– Nu, răspunde Tetiana, și sare din pat în picioare.

Stă și ascultă, parcă așteptând ceva.

– Ce se aude, mamă?

– Râul, fata mea, râul.

– Râul?

– Da, râul, pe care se află moara noastră, care curge pe lângă casa noastră. Culcă-te, fata mea, dormi. Dumnezeu să te ocrotească de rele. Eu numai pe tine te am. Dormi...

– Eu mă duc, mamă, mă duc, răspunde Tetiana uitându-se la ea cu ochi tulburi. Eu mă duc, mamă.

Bătrâna se sperie de cuvintele ei.

– Unde vrei să mergi, suflețelule? o întreabă încet, cu blândețe, luându-i mâna între palmele ei.

– Să caut floarea de ferigă, răspunde hotărâtă. Dacă o găsesc, voi ști totul, așa mi-a spus Hryț. Mă duc, mamă...

Bătrâna, cuprinsă de spaimă, vede în fața sa doar doi ochi negri tulburi și chipul fetei ca de ceară.

– Nu te duce, fata mea, e noapte, încearcă să o liniștească, privind-o cu ochii plini de lacrimi, acum e miezul nopții. O să te duci mâine. Mă lași singură?

– Mâine nu e miezul nopții, îi răspunde Tetiana și se așează cuminte, pe pat, lângă mama ei.

– Mâine nu e miezul nopții. Mâine e duminică.

– Duminică. Da, mâine e duminică, spune Tetiana. Mavra a spus că: „Duminică dimineață...”

Încerca să-și aducă aminte de ceva...

„Duminică dimineață...”

– Duminică dimineață, a repetat după ea Ivanyha. O să mergi duminică dimineață. Vom merge amândouă să ne rugăm la Dumnezeu.

– Să căutăm floarea de ferigă, spune deodată Tetiana, privind în jurul ei, de parcă ar fi căutat ceva prin casă.

– Să căutăm floarea, repetă bătrâna, îmbrățișând-o pe Tetiana, abia stăpânindu-și lacrimile. Dormi, fetiço, dormi!...

– Voi ști totul, spune cuibărindu-se cu încredere la pieptul mamei sale, închizând pleoapele ca pentru somn. Voi ști totul... totul...

– Da, vei ști totul, o liniștește maică-sa.

– Și înainte să cadă prima zăpadă, voi fi în casa ta, continuă Tetiana.

– Vei fi în casa mea, răspunde bătrâna din instinct, dându-și seama că fata vorbește cu iubitul ei Hryț.

– O să vi-i-in! strigă Tetiana cu voce stinsă, lipindu-se strâns de pieptul mamei sale. O să vi-i-in!

– Vino, porumbița mea, vino, răspunde în șoaptă Dubyha. Vino!

– Eu sunt Turcoaica...

– Turcoaica mea frumoasă...

– Singura ta, din întreaga lume...

– Singura mea, din întreaga lume...

– Sunt doar a ta...

– Ești doar a mea...

– Doar a mea...

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Pe urmă s-a făcut liniște.

Tetiana respiră agitată...

Pe obraji bieteii mame curg lacrimi mari... amare... fierbinți...

— Sunt doar a ta...

— Ești doar a mea...

— Doar a mea...

Pe urmă iar liniște.

Ivanyha Dubyha nu se mai mișcă, privește chipul palid al fiicei sale, privește ca pe un înger care ba își revine, ba rățăcește cu mintea din nou.

După câteva clipe care i s-au părut o veșnicie, bătrâna se apleacă, deasupra Tetianei.

Oare Tetiana doarme?... Doarme liniștită?...

Da, așa se pare că doarme.

Ba nu.

Nu doarme. Își ridică capul de pieptul mamei sale, deschide ochii tulburi și întreabă din nou:

— Ce se aude mamă?

— Râul nostru.

— Râul?...

— Da râul nostru, fata mea...

Tetiana pune capul la loc pe pieptul mamei sale, zâmbește și începe să cânte:

Гей, на Івана, гей, на Купала... гей, гей, гей!..

Красна дівчина долі шукала — гей, гей, гей!..

— Hei, hei, hei, repetă Dubyha plângând. Hei, hei, hei...

- Și-a căutat soarta, murmură Tetiana și adoarme.
- Și-a căutat soarta, repetă mama ei.

* * *

Duminică dimineața, Tetiana alerge spre pădure.

Mama ei nu o oprește, își dă seama că ar fi mai rău, dacă s-ar opune.

Mai bine să-și trăiască tristețea în pădure, unde a cunoscut fericirea. Să facă ce vrea, deocamdată, pe urmă o să vadă ce e de făcut...

Aici în vale nu poate să o liniștească, ea dorește din tot sufletul să fie în pădure...

Poate liniștea pădurii îi va vindeca sufletul rănit, poate o să se facă bine. O să treacă o zi după alta, iar ea va uita. Poate și țiganka Mavra o s-o liniștească cu vorbele ei.

Doar ea era ca o doua mamă pentru Tetiana. Deocamdată ea, mama ei bună, nu avea nicio putere.

Urcă Tetiana, parcă nu cu pasul ei, pe potecă spre pădure, ba coboară la vale, când cu ochii deschiși, când mijiiți, de parcă o apucă somnul, și despre răul acela gândește, cum să-l ucidă și iată a ajuns la Mavra.

Dar de ce a venit la Mavra?

Se pare că nu voia să ajungă la ea. Plecase de acasă să culeagă floarea ferigii.

Aha! a tresărit dintr-odată. Voia s-o întrebe despre Hryț, despre răul cel rău.

Mavra? Mavra o să râdă de ea, nu-i va da niciun sfat.

Deodată nu mai vrea să o vadă pe Mavra. Îi e frică de Mavra.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Mavra nu o mai iubește... Mavra o iubește pe Nastka.
Nici nu a observat cum a ajuns lângă fereastra deschisă
a Mavrei...

Dar ei îi e frică de Mavra... se ascunde lângă fereastră...
Se lipește de peretele căsuței, pe prispă, lângă fereastră...
Își vâra mâinile în părul negru și mătăsos ce-i cade pe
umeri și, închizând ochii, stă nemișcată.

Sufletul ei e plin de spaimă.

Nu-și mai aduce aminte pentru ce a venit. A uitat ce a
vrut să facă...

O apucă groaza!

Poate își va aduce aminte... și parcă aducându-și amin-
te, fără să-și dea seama, își răvășește părul cu mâinile...

Aude ceva zgomote în jurul ei?

Nu.

În capul ei toate se învârt de-a valma și Mavra, și Hryț,
și floarea ferigii, și cununa din seara de Ivana Kupala, și
acel rău pe care trebuie să-l omoare... însă ceva sigur nu
știe nimic și continuă să se tragă de păr.

Dintr-odată ridică capul și totodată și sprâncenele negre.

Dar ce înseamnă asta?... De ce nu a auzit până acum?...

În casa Mavrei se aude o voce de bărbat...

Ascultă mai bine... Ascultând, se trezește la realitate...
devine din ce în ce mai palidă.

Din casă se aude aceeași voce care i-a dat ei de veste că
Hryț se însoară cu Nastka, că a iubit două deodată.

Vocea bătrânului țigan!...

Îi povestește Mavrei că nu ar trebui să meargă acum la
Hryț, nici el, nici Mavra, să-i povestească al cui fiu este,

deoarece Hryț nu-i iubește pe țigani, și poate părinții lui adoptivi, să-l alunge când vor afla că el e fiul unei țigănci sărace și nepotul unui țigăn cerșetor.

Mai bine, continua vocea, să aștepte să treacă nunta lui cu Nastka. De astăzi într-o săptămână e nunta lor. Vor aștepta și după nuntă vor merge la el și le vor povesti totul.

Tetiana iar își pierde liniștea sufletească.

Auzind despre nunta lui Hryț cu Nastka, a urlat cu voce turbată și a început să alerge spre pădure.

Când Mavra a ieșit afară și după ea și bătrânul Andronati, Tetiana deja a dispărut în pădure.

Din nou acel bătrân cerșetor care parcă a ieșit din iad...

Și din nou rostea aceleași vorbe! Despe Hryț și Nastka.

O, o, o! Din nou, din nou, din nou!...

Tetiana, iar nu știe ce se întâmplă cu ea.

A alergat până au lăsat-o puterile, de parcă ar fi gonit-o cineva...

A căzut epuizată la pământ...

Dar unde este?...Lângă Piatra Albă...

Da aici unde se întâlnea cu Hryț și el va veni... sigur va veni!

– Hryț! Sunt aici! a strigat cu o voce ademenitoare.

„Oare o să vină?” îi trecu prin cap.

„Cine e de vină? Nastka cea cu ochii albaștri? Nu. Nastka nu are nicio vină! Hryț e de vină? Nu. Ea îl iubește, el nu-i vinovat, cu nimic nu-i vinovat. Răul e vinovat. Răul care a intrat în Hryț și nu-l lasă să vină la ea. Răul e vinovat. Ea îl va ucide! Va ucide răul care a intrat în Hryț. Va ucide în el. Nu va mai fi rău pe lume. Acum ea se va

duce la Hryț și îi va spune totul. Ca să știe și el. Da acum va merge la Hryț.

Ridicându-se de jos, se uită mirată, cu ochii mari la plantele cu frunze late „de sub Piatra Albă” de care îi povestea Mavra.

– Hei, da' multe mai sunt! Sunt peste tot! Hei, Mavra!

Se bucură, o cheamă pe Mavra...

– Hei, Mavra, aici e plin de ierburile tale. Hei Mavra!

„Aha, Mavra!...” și-a adus aminte de bătrâna țigancă și a început din nou să i se tulbure mintea.

– Ce a spus Mavra despre ierburile de lângă Piatra Albă?

Se gândește o clipă. Și-a adus aminte: „împotriva tuturor relelor...”

Așa a învățat-o Mavra.

„Duminică dimineață trebuie culese, luni spălate, marți fierte, iar miercuri... miercuri?... îi fierb gândurile în cap și dintr-odată parcă se liniștesc...”

S-a așezat din nou în iarbă și ridicându-și în sus sprâncele încerca să-și amintească.

„Miercuri?... miercuri... a spus ceva Mavra despre miercuri...”

Aha, și-a adus aminte. Știe, acum știe!...

„Miercuri, a spus Mavra, miercuri trebuie răul adormit, iar duminică e nunta!”

Da, așa a spus și cerșetorul țigan – duminică e nuntă.

Privește la frunzele verzi... E plin de ele, parcă se culese, trebuie să le culeagă...

Mavra o să se bucure, iar ea va ucide răul care s-a cuibărit în Hryț.

Dar repede... repede... să nu fugă răul...

Cu degetele tremurânde, cu grabă mare, de parcă cineva stătea în spatele ei și o grăbea, Tetiana săpa, culegea, rupea ierburile de lângă Piatră Albă și le punea în poala fustei.

După ce și-a umplut poala, se ridică în picioare. Își lasă capul pe spate, iar părul ei lung, despletit aproape că atinge pământul, și strigă din răsputeri:

„Voi veni!..”, iar pe urmă ca o ciocârlie: „Iubesc!...”

Pe urmă tace, privind undeva în depărtare, undeva departe, departe...

„Iubesc!...” răspunde ecoul din partea cealaltă a râului.

* * *

A sosit seara de miercuri, înainte de nuntă.

Mavra stă lângă lavița ei și alege ierburi, pentru Tetiana ca să-l uite pe Hryț, s-o liniștească.

A coborât în sat, a fost la Ivanyha Dubyha pe care a găsit-o distrusă de durere.

A ales niște ierburi culese lângă Piatra Albă...

Sunt bune, fac minuni... Dacă bei puțin, te aruncă în somn, dacă bei mult, poți adormi pe veci.

Își dă seama că astăzi nu poate să-i dea Tetianeii să bea. Deja e târziu și nici Tetiana nu-i acasă. Poate mâine. De trei zile umblă nefericita fată prin păduri, ba au văzut-o și în satul vecin, unde a și înoptat.

Astăzi nu poate să ajungă la Tetiana. Nu, astăzi va veni la ea tatăl ei – bătrânul Andronati.

În tot muntele acela, în toată pădurea nu exista femeie mai fericită decât Mavra.

Și-a găsit tatăl, pe care îl credea mort și a aflat că Hryț de pe granița ungurească, fiul adoptiv al gospodarului Myhailo Donciuk, e copilul ei furat cândva.

Aflând acestea era să înnebunească de fericire.

Ea, o biată țigancă bătrână, singură în tot muntele, în toată pădurea, e mama acelui băiat frumos, iar tatăl ei e viu!

A fost la ea.

A aflat de la Hryț și Nastka că pe muntele Ceabanyția trăiește o țigancă vrăjitoare, singură în tot muntele și el a căutat-o.

Dumnezeule Doamne! A plâns de durere, din cauza sărăciei, din cauza necazurilor, a plâns de dor. Dar acum a plâns de fericire... Când el a intrat în casa ei și s-au recunoscut!

El abia a recunoscut-o, atât de mult a îmbătrânit.

Ea s-a speriat de barba lui albă și de umerii gârboviți.

El a mai fost lângă căsuța ei, într-o iarnă grea.

A rugat-o să-l lase înăuntru, a implorat-o, a plâns...

Dacă i-ar fi dat drumul s-ar fi cunoscut atunci, ar fi rămas lângă ea, nu ar fi nevoit să se întoarcă în Ungaria.

Mavra se căia plângând amarnic.

Înainte de asta, i-au arătat cărțile că în casa ei vor veni doi bărbați.

Unul bătrân și unul tânăr.

Unul va aduce fericire, altul durere.

– Dumneata mi-ai adus fericirea, tată, i-a spus Mavra, dar cine va aduce durere?

– A mai trecut pe la tine vreun bărbat, de atunci de când nu mi-ai deschis? Adu-ți aminte bine.

Mavrei nu i-a trebuit mult timp să-și aducă aminte!

Unul singur a fost. Băiatul acela frumos, ce a venit
călare pe un cal negru.

Lui i-a ghicit în cărți viitorul.

L-a avertizat să nu iubească două deodată.

Cărțile îi arătau drum lung.

Fericirea i se arăta, dar se pierdea pe drum, însă nu i-a
spus asta.

El a răsplătit-o bine...

Ascultând ce-i povestea Mavra, ochii lui Andronati
scelipeau vesel.

Nu l-a întrebat cumva cum îl cheamă?

Nu, nu l-a întrebat.

Dar a simțit o durere în suflet, deoarece semăna cu
acela pe care ea l-a iubit și cu care a păcătuit, din cauza
căruia a suferit.

Tânăr și frumos, arăta exact ca el.

Atunci el i-a povestit cum a făcut atunci cu ea, ca să-i
salveze viața, să o ferească de furia lui Radu care ar fi
ucis-o. I-a îmbătat pe toți cu băutură amestecată cu ierburi
aducătoare de somn, bineînțeles și pe ea, că să o poată
scoate din șatră. Slavă Domnului, a reușit. Iar copilul l-a
lăsat pe prispa unor gospodari ca să nu-l ucidă Radu, nu
putea să-l lase lângă ea bolnavă, ca să nu moară acolo în
pădure și ca să aibă o altă soartă, decât soarta lor, a țiga-
nilor...

Spera că Mavra n-o să piară în pădure, o să găsească un
loc printre oameni buni și cândva o va regăsi.

Pe nepot îl vizita din când în când, dar niciodată nu i-a

spus cine este, ca să nu afle nimeni că este din neamul ȝiganilor, ca să nu-i meargă rău din cauza asta.

L-a lăsat pe mâini bune, pe mâinile unor oameni gospodari care l-au crescut ca pe propriul lor copil.

Acum o ruga pe Mavra să nu-i spună nimic, până când tatăl lui vitreg nu-i va da pământ și până când nu va fi gospodar la casa lui.

Părinții lui adoptivi sunt oameni bogați, gospodari înstăriți și mândri, ar putea să scoată afară pe un biet ȝigan bătrân și pe o sărmană ȝigancă, iar băiatului să nu-i dea pământ.

Mai bine să tacă o vreme, să nu recunoască și totul va fi bine! Și băiatului, și lor!

Iată el a tăcut atâția ani, a fost mut ca piatra și a ieșit bine.

Hryț se va însura în curând, o să fie gospodar la casa lui, iar logodnica lui, o fată albă cu ochii albaștri i-a promis că o să-l ia la ei.

El i-a făcut un serviciu și acum așteaptă ca fata să-și țină cuvântul.

Iar când o să-l primească la casa lor, va veni și ea, căci Hryț n-o să se dezică de mama lui bună care l-a născut.

Va trebui să tacă un timp, să nu-i strice băiatului fericierea.

La nuntă vor merge, o să privească de departe alături de alți sărmani. El i-a invitat să vină, așa că vor merge, iar pe urmă... vor vedea... va sosi timpul, când vor putea să vorbească...

Mavra nu era de acord, voia să mergă atunci la fiul ei, însă tatăl ei a reușit să o oprească, strigând la ea, certând-o,

ba și lovind-o de câteva ori, după obiceiul său. De abia pe urmă Mavra a fost de acord cu cele spuse de tatăl ei.

Acum o chinuia o singură durere, o îndoia, o apăsa... Nenorocirea Tetianei, pe care a provocat-o fiul ei și durea bătrânei Ivanyha Dubyha.

De ce nu a iubit-o Hryț pe Tetiana până la capăt?... De ce a părăsit-o?... se întreba de sute de ori. Ce întorsătură ar fi luat lucrurile, pentru biata Ivanyha, dar și pentru ea!

De ce, fiule, ți-ai împărțit sufletul astfel?

Și ea are partea ei de vină în nenorocirea Tetianei!

Ea l-a îndemnat să nu iubească ochii negri, căci ochii negri nu se potrivesc cu ochii albaștri!...

Grija pentru Tetiana nu-i dădea pace nici zi, nici noapte. Nici nu mânca, nici nu dormea. Biata fată era distrusă pentru toată viața. Cine știe dacă își mai revenea din rătăcire.

Câteodată părea că e în toate mințile, îi povestea Ivanyha Dubyha, iar pe urmă începea să delireze din nou... Nu cunoaște pe nimeni, nu vede și nici nu aude pe nimeni... stă și îl cheamă tot timpul pe Hryț.

Cum se va termina totul?...

De ce e atât de greu să ajungi la fericire?...

Când și-a regăsit fiul, o pierde pe Tetiana...

Nici nu-și mai dă seama cine-i mai aproape de inima ei... Hryț sau Tetiana?...

Acum unul se însoară, iar alta a rămas cu inima distrusă...

De ce Tetiana nu i-a spus ei? Trebuia să-i spună de la început? De ce a ținut în taină, ca să nu afle mama ei?

Acum cum o mai putea ajuta? Cum putea să o scape de rău?... De un rău atât de mare! A început să plângă, gândindu-se la biata fată pe care a nenorocit-o chiar fiul ei... fiul ei Hryț.

Pe urmă a zâmbit amar. Seamănă cu tatăl lui! Are două suflete în el.

Umbla la Nastka, dar o iubea și pe Tetiana.

De i-ar fi spus Tetiana de la început...

Dacă ar fi știut atunci că fiul ei trăiește...

Atunci!... Dar tatăl ei...

Ea e de vină. Ea singură. Când tatăl ei o implora să-l lase în casă, ea nu l-a lăsat, iar el a blestemat-o. Iar blestemul lui e puternic. Oare nu a blestemat el atunci ferirea ei, aducând nenorocul?

Nu e vinovat nici Hryț, nici Tetiana... atunci cine e vinovat?... Cine?...

Hryț fiul meu, de ce semeni atât de mult cu tatăl tău?... De ce nu semeni cu mama ta?...

Dar parcă ea, mama lui a fost mai bună.

Avea soț și l-a trădat. O, o, o! a gemut de durere, lovindu-se cu pumnii peste cap.

„Păcat, păcat, păcat! plângea inima ei. Ce păcat mare și de neispășit. Păcatul e de vină pentru tot ce se întâmplă...”

Dar ea o va salva pe Tetiana. Fie ce-o fi, dar ea o va salva pe Tetiana.

Numai să vină duminica, după nuntă, se va apuca de ea, o să-i întoarcă înapoi mințile rătăcite.

Duminică dimineață, în zori de zi, va merge la Piatra Albă, o să culeagă ierburi, o să încerce s-o vindece.

O să-i dea puțin câte puțin fiertură din ierburi și va șopti ceea ce trebuie șoptit, iar peste șapte duminici cu rugăciune către lună nouă o va salva...

Cu timpul fata îl va uita pe Hryț și se va mărita după alt flăcău.

Astfel gândea Mavra, aranjând ierburile pe lavița ei de lângă cuptor, când cineva a bătut la ușă.

A tresărit.

Cine ar putea fi la o oră atât de târzie. Era după miezul nopții, ea încă nu s-a culcat, deoarece îl aștepta pe bătrânul ei tată. S-a dus să ceară de pomană în orașelul apropiat. Iar ea, cu gândurile și cu buruienile ei, nu s-a culcat.

Oare nu e Tetiana?

– Cine-i acolo? Întrebă Mavra, după obiceiul ei, ciulind urechile.

– Eu sunt! îi răspunde o voce de fată.

– Tu ești, Tetianka? Întrebă din nou Mavra, crezând că biata fată a rătăcit, din nou prin pădure și acum a ajuns la ea.

– Nu! sunt eu! a răspuns vocea.

Mavra a deschis ușa.

În fața ei apără o fată. Înaltă și frumoasă, cu pielea albă și ochii plânși.

Mavra o privește cu atenție și presimte că s-a întâmplat ceva rău.

– Ce dorești, fata mea, la o oră atât de târzie? o întreabă. E trecut de miezul nopții. Dar ia loc. Ochii tăi plâng. Sau îți plânge și inima? Cei cu inima bolnavă să vină la Mavra, rostește bătrâna ca pe o rugăciune.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

– Vai, ajuta-mă, măicuță! strigă fata.

Se prăbușește pe laviță.

– Logodnicul meu e foarte bolnav, e pe moarte. Vorbește prin somn, însă nimeni nu-l înțelege. Vai măicuță, ajută-mă!

Izbucnește în hohote, se pune în genunchi și întinde mâinile spre Mavra.

– Doamne, Rege Ceresc, cu ce am greșit? De ce mă pedepsești? Nu sunt vinovată cu nimic. Eu l-am iubit sincer, i-am iubit trupul și sufletul, dar ea... ea!...

– Liniștește-te, fata mea, încerca să o potolească Mavra, ridicând-o de jos, spune-mi ce s-a întâmplat iubitului tău și a cui fată ești tu, iar eu am să fac tot ce pot, nu am să vă las la necaz.

– Eu sunt Nastka, logodnica lui Hryț! strigă ridicând din nou mâinile în sus, implorând-o pe Mavra. I-a făcut cineva vrăji. Dimineața a mâncat, pe urmă a adormit și de atunci doarme întruna. Parcă ar fi mort. Vorbește prin somn, că cineva trebuie să vină, că el va veni și atât.

– Tu ești logodnica lui Hryț? strigă Mavra speriată și începe să o scuture fata ca o nebună.

– Da a lui, a lui Hryț! Sunt logodnica lui! Duminică va fi nunta noastră, iar el doarme, parcă ar fi mort.

– Hryț! a urlat Mavra.

S-a prăbușit pe podea.

– Fiul meu!... Fiul meu drag!... Iată deja pleacă... Deja moare... de abia l-am găsit! Hryț, așteapt-o pe mama ta, ea vine acum! Așteaptă, nu muri!...

Ultimele cuvinte le-a rostit ca pe o poruncă.

A țâșnit în picioare, a luat bocceluța cu ierburi, a prins-o pe fată de mână și au început să alerge...

Aleargă bătrâna Mavra, pe sub munte, împotriva vântului, gâfâind și gemând, aleargă... zboară...

În urma ei aleargă Nastka. Se împiedică, cade, se ridică, aleargă mai departe...

Crede în puterea Mavrei, asta îi dă forțe noi. Altfel nu ar putea alerga.

– I-au făcut, l-au otrăvit! repetă întruna către Mavra. Lângă geam s-a găsit o sticlă, iar păstorul nostru a văzut o fată care alerga prin pădure. O fată cu sprâncene negre...

– Tetiana! strigă Mavra și se oprește.

Îi trec fiori reci pe șira spinării, își face semnul crucii.

– Iată păcatul... păcatul... iată păcatul...

Geme, încetinește pasul, e sleită de puteri...

Deja era joi dimineață când au ajuns la casa lui Hryț, era trecut de ora opt.

Hryț deja trecuse dincolo...

* * *

Lângă casa lui Hryț e mare tristețe.

Gospodarii mai în vârstă care-l cunoșteau pe Hryț, stăteau triști, cu capetele aplecate, de parcă așteptau ceva.

În casă, Nastka plânge și își pierde cunoștința...

Femeile bocesc...

Prietenii lui Hryț se plimbă prin curte, ștergându-și lacrimile...

Mamele șoptesc ceva între ele, se roagă și se închină...

În fața casei tocmai s-a terminat o scenă grea, amară, tristă...

— · · · · — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — · · · · —

Țiganca Mavra cuprinsă de o disperare fără margini se arunca ca o lupoică asupra bătrânului său tată.

Urla că i-a luat copilul și l-a lăsat pe prisma unor oameni bogați, ca să aibă o soartă mai bună decât cea țigănească...

Iată ce soartă a avut în bogăție!

Nimeni nu a mai văzut asemenea bocet... asemenea comportament, ca la biata țigancă.

Se arunca cu fața la pământ, sfâșia hainele de pe ea, ridica mâinile spre cer, se ruga, blestema, cânta...

Până la leșin.

Bătrânul Andronati, la început se apăra, iar pe urmă a tăcut...

Sprijinindu-și trupul istovit în toiagul său de cerșetor, tăcea. Nici n-a auzit, din cauza bocetului fiicei sale, când a început să sune buciul, nu departe de casa lui Hryț.

Și-a adus aminte, cu tristețe, de trecut...

Demult, demult, tare demult, buciul suna la fel...

Atunci, în dimineața aceea, la răsăritul soarelui, el stătea, sus pe munte, deasupra acestui sat, ținând în brațe pe nepotul său...

Aștepta să se ridice ceața, căutând o soartă pentru nepotul său...

Ceața nu se ridica...

Din cauza ceții nu se vedea soarele, dar soarele răsărise deja!

Pe nepotul său îl aștepta o soartă bună, îl aștepta la fel cum aștepta soarele să se ridice ceața...

De ce nu și-a urmat soarta?...

* * *

Printre cei prezenți se afla și Ivanyha Dubyha.

O așteaptă pe Tetiana. Poate apare aici. A plecat de acasă, nu știe nimeni unde, nu a văzut-o nimeni. Rătăcește prin păduri.

Ajunsă aici, Ivanyha Dubyha parcă și-a pierdut graiul. Nu a scos niciun cuvânt. Parcă era mută.

Din când în când își aranja părul cărunt, care-i ieșea de sub baticul negru și tăcea.

Aștepta, poate...

Oamenii se uită la ea, șușotesc, dar ei nici că-i pasă.

Nu plânge, așteaptă cu sufletul împietrit.

Deodată se face zavră.

Tetiana?...

Nu. E Mavra, a venit împreună cu tatăl ei să-l vadă pe Hryț.

Deodată... Ce-i asta?...

Doamne Isuse!

De afară, de lângă geam se aude cum cântă cineva...

Ivanyha Dubyha pălește, se încovoiaie...

E Tetiana...

Da. Ea este!

Înaltă, palidă, cu părul vâlvoi, cu flori roșii de mac în păr, cu ochii tulburi...

Nu vede pe nimeni.

Toți o privesc împietriți.

Intră, ridicând din sprâncene, de parcă s-ar mira de ceva.

— — — — — *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* — — — — —

Duce degetul la buze, de parcă ar poriunci să tacă toți.
Îngână un cântec:

„Duminică dimineață eu am cules ierburi, luni dimineață le-am spălat... taci Mavra, spune cu voce rugătoare, iar marți dimineață Mavra, adaugă mijind ochii, de parcă și-ar aduce aminte de ceva, ierburile le-am fiert, iar miercuri dimineață... se oprește din cântat... Taci, Mavra, o roagă cu o blândețe de nedescris și cu ochii tulburi, taci, eu am ucis răul... cu ierburile tale Mavro, ce cresc lângă Piatra Albă. El doarme, dar se va trezi. Taci! Duminică va fi nuntă. Taci!”

Tace, așteaptă cu capul plecat, e ostenită, apleacă capul și mai mult, închide ochii...

Toți tac îngroziți.

Nu, nu toți.

Mavra se apropie încet, ca un șarpe de ea.

— Cătea! a urlat ca o fiară sălbatică. Tu mi-ai otrăvit fiul. Tu, tu, tu! Piei!

Cu o lovitură o doboară pe Tetiana.

Dubyha sare în apărarea fetei.

— Stai! a strigat la Mavra. Omoară-mă pe mine. Ea e deja gata, acum omoară-mă pe mine!

O ridică pe Tetiana în picioare.

Fata stă și își pipăie florile din păr...

Bătrâna o întreabă rugător:

— Fata mea, unică pe lume, tu l-ai otrăvit pe Hryț?

Tetiana zâmbește.

— Taci Mavra, șoptește, s-a acuns răul în el... taci! De acum răul nu mai există... Gata cu el...

– Fata mea! o roagă Dubyha și o strânge la piept ca pe un copil mic: Tu? Spune-le la toți, ca în fața lui Dumnezeu... spune-le: tu l-ai otrăvit?...

Tetiana o privește pe maică-sa în ochi, de parcă și-ar aduce aminte de ceva.

Se cuibărește la pieptul ei...

Își pipăie florile din păr și cântă:

Геї, на Івана, геї, на Купала... геї, геї, геї!..

Красна дівчина доли шукала — геї, геї, геї!..

Rostind ultimul cuvânt, se smulge din brațele mamei sale și aleargă afară din casă...

În tăcere... fără să spună un cuvânt... Ivanyha Dubyha se prăbușește pe podea...

* * *

L-au înmormântat pe Hryț...

Oamenii s-au împrăștiat pe la casele lor...

– Vino, Mavra! îi spune bătrânul Andronati fiicei sale. Vom merge printre țigani, aici suntem din nou cerșetori...

– Mergem, tată! răspunde Mavra hotărâtă.

I-a pus în mâna bătrânului toiagul.

– Acum păcatul meu s-a sfârșit!

Au plecat.

Brazii se leagănă încet, se aude cântecul pădurii, mângâind sufletele rănite ale celor doi.

Peste pădure cobora noaptea.

* * *

Ivanyha Dubyha, împreună cu oamenii din sat, au căutat prin toată pădurea, pe unde umbla Tetiana, însă de găsit nu au găsit-o. S-a pierdut fără urmă.

A sosit noaptea.

Biata mama stă, mai mult moartă decât vie, în patul ei și așteaptă.

Inima ei de mamă îi spune că Tetiana se va întoarce.

Iată a trecut de miezul nopții.

Parcă se aude un zgomot.

Tetiana se va întoarce, ca de atâtea ori.

Imediat vor apărea zorii. De s-ar face odată dimineața... După ce se va întoarce Tetiana, o s-o ia cu ea la mânăstire.

Dumnezeu o va vindeca. Bunul Dumnezeu, pe urmă facă-se voia Lui...

În casă e liniște ca în biserică. În fața icoanei Maicii Domnului pâlpâie luminița candeliei.

Ivanyha Dubyha așteaptă cu sufletul rănit și cu ochii în lacrimi.

Din nou i se pare că aude un zgomot. E Tetiana. Nu. E râul. De câteva ori a trezit-o din somn râul, de parcă se juca cu ea.

Deodată... și de această dată nu se înșală. Aude clar, doar nu-și dă seama ce.

E zumzetul albinelor, e sunetul strunelor, sau glasurile îngerilor?

Nu știe. Însă aude și nu i se pare.

Pe lângă urechile ei trece în zbor ca un vis, ca zumze-

tul albinelor, ca o pânză de mătase, ca sunetul unor strune – un glas suav, limpede care îi ridică sufletul până la ceruri:

*Гей, на Івана, гей, на Купала... гей, гей, гей!..
Красна дівчина доли шукала — гей, гей, гей!..*

Ivanyha Dubyha s-a trezit, a sărit în picioare.
Dumnezeule, e Tetiana!
Da. Era vocea ei.
A auzit bine că era vocea ei.
Caută ușa să intre în casă și cântă.
Ivanyha se îndreaptă spre ușă și o deschide larg.
Se pare că a visat, afară se făcuse demult ziuă. Soarele strălucea pe cer.
Nici urmă de Tetiana!
Pe Ivanyha Dubyha o trec fiori reci.
Oare doar a visat?..
Sau a fost într-adevăr Tetiana?..
Îi fulgeră un gând dureros și se grăbește să cheme oamenii...
Merg împreună pe malul râului, caută și acolo, poate găsesc urmele ei.
S-au dus...
Nu au căutat mult.
Unde era râul mai adânc, acolo unde parcă domnea piatra uriașă, chiar în locul în care s-a rupt cununa Tetianei, în noaptea de Ivana Kupala, stătea deasupra apei, lipită de piatră, o floare roșie de mac.

— · — · — · — ***Duminică dimineața, ea a cules ierburi*** — · — · — · —

Alta, parcă aștepta, lipită de malul râului.

Nu se mișca niciuna...

Stă Ivanyha Dubyha împreună cu oamenii ei și privesc
florile de mac.

Le privește mult timp, pe urmă se întoarce.

Oamenii au dus-o acasă.

Cernăuți, în luna aprilie 1908.

OLHA KOBYLEANSKA

La împlinirea a patruzeci de ani de activitate literară a Olhăi Kobyleanska, care era planificată a fi sărbătorită la 27 noiembrie 1927, renumita bucovineancă urma să fie felicitată de către reprezentanții emigranților ucraineni din România, Comitetul de Asistență Socială Ucraineană, Uniunea Femeilor Ucrainene din România, Filiala Asociației Ucrainenilor de pe lângă Liga Națiunilor și Prima Societate Ucraineană de Economii și Împrumut „Acord”.

Însă din cauza morții neașteptate a premierului României, Ionel Brătianu, sărbătorile aniversare au fost amânate pentru 18 decembrie.

Cu toate acestea, numeroase delegații au felicitat-o pe scriitoare cu ocazia împlinirii a 62 de ani. Dmytro Herodot a sosit cu această ocazie de la București. I-a înmănat scriitoarei un buchet de crizanteme albe și a spus: „Să fie aceste flori un simbol al faptului că tot ce era greu și neplăcut a trecut ireversibil. Mai departe drumul vieții să vă fie presărat numai cu flori și să fie la fel de limpede și vesel ca aceste crizanteme”. În numele imigrației ucrainene în România, Dmytro Herodot i-a oferit scriitoarei 1.500 de lei.

Olha Kobyleanska, pe care Lucia Hossu-Longin o numește cu dispreț, pe nedrept, „o scriitoare obscură” s-a născut la data de 27 noiembrie 1863, în familia unui

funcționar, de confesiune greco-catolică, din orașul Gura Humorului, pe atunci Ducatul Bucovina, care se afla în componența Imperiului Austriac. A fost al patrulea copil (din cei șapte) al lui Iulian Kobyleanskyi, născut în Galiția, și a soției sale Maria Werner care provenea dintr-o familie germană, fiind verișoară cu poetul german Zacharias Werner. În semn de dragoste pentru soțul ei, ea a învățat limba ucraineană și și-a educat toți copiii într-o atmosferă de respect față de poporul urainean. Unul dintre frații scriitoarei, Stepan, a devenit pictor, realizând în anul 1910 și un portret al surorii sale, iar un alt frate, Iulian, a devenit filolog și un cunoscut autor al mai multor cărți în limba latină. Sora Olhăi, Evhenia, avea talent muzical și cânta foarte bine la pian.

În ciuda venitului mic al tatălui, toți cei cinci fii au primit o educație aleasă. Totuși, cele două fiice au absolvit doar patru clase de școală elementară, deoarece în acea perioadă predomina concepția că locul femeii este acasă.

Olha a moștenit cele mai importante calități ale părinților ei. De la tatăl său, care rămăsese orfan la o vârstă fragedă, ea a moștenit pasiunea pentru lucru și voința de a obține ceea ce își dorea. Sub îndrumarea mamei sale, o femeie blândă de origine polono-germană care era înclinată către arte, ea a învățat să aprecieze frumusețea naturii, muzica și literatura.

Crescând în peisajul Munților Carpați, tânăra fată care avea un spirit sensibil a răspuns intens frumuseții cu care era înconjurată. Dragostea față de natură nu era egalată decât de pasiunea pentru muzică. Ambele pasiuni au ieșit

în evidență în viitoarele ei scrieri. Olha Kobyleanska a fost autodidactă, urmând doar patru ani de școală în limba germană. În afară de germană, ea vorbea ucraineana și poloneza.

Prin anul 1868 s-a mutat cu familia la Suceava, unde tatăl său a obținut un post. Acolo familia Olhăi s-a împrietenit cu familia scriitorului Mykola Ustyianovyci, iar Olha Kobyleanska a rămas prietenă pe viață cu fiica scriitorului, Olha Ustyianovyci.

În 1875 familia Olhăi se mută la Câmpulung Moldovenesc, unde tatăl său primește un post de secretar la primărie. Aici viitoarea scriitoare urmează școala germană primară, învașă să cânte la pian. Limba ucraineană a învățat-o acasă, în privat. La școală a învățat limbile germană și română.

La Câmpulung Moldovenesc, un adevărat lăcaș de cultură era casa primarului Josef Kohanovskyi. De aici Olha împrumuta cărți de citit, aici asculta muzică și a cunoscut intelectuali ucraineni, iar cu fiica primarului, pictorița și etnografa Avgusta Kohanovskyi, a rămas prietenă, pentru totdeauna.

Începând din anul 1880, Olha Kobyleanska și-a publicat primele sale creații literare în limba germană, limba oficială din Bucovina acelor vremuri. Fiind școlită în limba germană, scrierile sale erau majoritatea traduceri în limba germană ale scriitorilor din diferite părți ale lumii. Încurajată în eforturile sale de către frații săi și de sora sa mai mare, tânăra Olga a început să scrie poezii și nuvele în limba germană și polonă.

În 1881 sosește la Câmpulung medicul Atanasii Okunevskyi cu fiica lui Sofia Okunevska care va deveni prima femeie medic din Austro-Ungaria, pe atunci, în vârstă de 17 ani, cu care Olha devine prietenă și datorită acestei prietenii o cunoaște pe scriitoarea Natalia Kobrynska, teoreticiană de frunte a mișcării femeilor din Ucraina. Recunoscând talentul Olhăi, cele două femei au încurajat-o să citească scrieri filozofice și să se dedice scrierii în limba ucraineană.

În 1889 s-a mutat la casa mamei sale din satul Dymka (azi în raionul Adâncata, regiunea Cernăuți). În 1973 s-a deschis acolo un muzeu în memoria sa.

Începând din anul 1891, ea s-a mutat în orașul Cernăuți. Călătoriile sale și relațiile dezvoltate cu scriitorii ucraineni Lesia Ukrainka, Natalia Kobrynska, Osyp Makovei, Ivan Franko, Vasyl Stefanyk și Myhailo Koțiubynskyi au dus la schimbarea vederilor sale culturale și politice, implicându-se în mișcarea femeilor ucrainene din Bucovina și a început să scrie în limba ucraineană. Inițial, ea a continuat să scrie în limba germană și apoi să-și traducă scrierile în ucraineană sau să ceară traducerea lor de către anumiți autori. Acest fapt determină existența mai multor versiuni ale unor scrieri, diferite de la o limbă la alta.

Datorită prieteniei sale cu Natalia Kobrynska și Sofia Okunevska, Olha Kobyleanska s-a implicat în mișcarea feministă din Ucraina, ținând discursuri și scriind articole. Conform propriei sale viziuni, pentru a duce o viață armonioasă, înțeleaptă și morală, nu doar femeile, ci și bărbații trebuiau să își ridice permanent nivelul spiritual, intelectual și cultural.

După mutarea sa în orașul Cernăuți, Olha a stabilit o prietenie strânsă cu Evhenia Iaroșynska, a participat activ la cercurile literare ucrainene și a dezvoltat legături apropiate cu scriitori ucraineni de marcă, precum, de exemplu, Lesia Ukrainka, Vasil Stefanyk și Myhailo Koțiubynskyi.

În anul 1903, a devenit parțial paralizată și nu a mai putut participa la evenimentele comunității. Sănătatea sa s-a deteriorat în mod continuu în perioada primului război mondial și, în anul 1925, ea a călătorit la Praga pentru a urma un tratament medical, fiind primită cu multă căldură de către expatriații ucraineni de acolo. Scrierile sale au influențat mișcarea femeilor ucrainene din America de Nord și, ulterior, când s-a aflat în nevoie, a primit ajutoare financiare de la mai multe organizații ale femeilor ucrainene din străinătate.

S-a opus unirii Bucovinei cu România, motiv pentru care a fost persecutată de autoritățile române. În 1940, când trupele sovietice au ocupat Bucovina de Nord, ea i-a susținut pe sovietici. A primit cetățenie sovietică și a fost primită în Uniunea Scriitorilor Ucraineni. În 1941, când România a recuperat teritoriul, din cauza problemelor de sănătate, nu a putut pleca din Cernăuți. Apartamentul ei a fost percheziționat, mai multe lucrări și manuscrise fiindu-i confiscate și dispărând fără urmă.

Guvernul român a ordonat ca scriitoarea să fie judecată de un tribunal militar. Procesul nu s-a soluționat deoarece, pe 21 martie 1942, Olha Kobyleanska a decedat, la vârsta de 78 de ani, în Cernăuți. Autoritățile române le-au interzis ucrainenilor să participe la înmormântarea acesteia, fiind prezente numai rudele.

În cariera sa, Olha Kobyleanska a creat un număr impresionant de povestiri scurte, poeme epice, nuvele și romane. La sfârșitul primului deceniu al secolului al XX-lea, ea a fost recunoscută ca fiind una dintre cele mai mari prozatoare ale școlii moderniste ale literaturii ucrainene.

Olha Kobyleanska și-a început cariera literară cu povestirea *Людина (Persoana)* publicată în revista «Зоря» (Luceafărul) din Lviv. A devenit o susținătoare a independenței și emancipării femeilor în romanul său *Царівна (Prințesa)*, apărut prima oară la Cernăuți în anul 1985 și urmat de alte șapte ediții. În anul 1993 apare la postul UT 1, serialul TV *Царівна*, realizat de Compania Ukrtelefilm, în regia lui Serhii Tureanyția, scenariul fiind semnat de Valentina Lebedeva și Vasyl Dovhyi. Tot Vasil Dovhyi a dramatizat romanul *Царівна*, iar Ioan Chideșciuc a tradus-o în limba română pentru Teatrul „Mihai Eminescu” din Botoșani. Piesa a fost pusă în scenă de regizorul Adi Carauleanu, în distribuție Alexandra Vicol, Ioan Crețescu, Traian Andrii, Daniela Bucătaru, Lidia Uja, Sorin Ciofu, Irina Mititelu, Silvia Răileanu, Petronela Chiribuță, Cezar Amitroaei, Andreea Motcu, Bogdan Horga, Cristina Ciofu și Narcisa Vornicu.

Romanul, scris sub forma unui jurnal, s-a bucurat de aprecierea contemporanilor, fiind unul dintre primele încercări ale unui scriitor ucrainean de a scrie un roman psihologic în care evenimentele sunt prezentate prin intermediul experienței interioare a tinerei femei mândre, morale, inteligente și rafinate. Această eroină, ca și multe dintre protagonistele romanelor Olhăi Kobyleanska, prezintă

o filosofie de viață asemănătoare cu cea a autoarei, sensibilitatea sa rafinată, simțurile sale estetice, dar și dezgustul său față de vulgaritatea și materialismul vieții în care trăia. Într-adevăr, se spune că așteptările pe care le avea Kobyleanska de la oameni erau așa de ridicate, încât ea avea doar puține prietene apropiate și nu a fost niciodată căsătorită, deoarece a eșuat în găsirea perechii ideale.

După aceasta, Kobyleanska a publicat aproape 50 de nuvele și romane, cele mai cunoscute dintre ele fiind: *Природа* (*Natura*, 1887), *Битва* (*Bătălia*, 1895), *Некультурна* (*Analfabeta*, 1897), *Вальс меланхолический* (*Valse melancolique*, 1898) și *Земля* (*Pământ*, 1901), roman tradus în limba română de Marcel Gafton și Eugen Mihaiciuc, apărut la Editura pentru Literatură Universală, București, în anul 1964 într-un tiraj de 8.125 de exemplare.

Romanul *Pământ* este un roman realist care tratează viața țăranimii ucrainene și relația acesteia cu pământul. În același timp, romanul conține și o poveste de dragoste în care apare dorința de a găsi o viață mai bună și încrederea că ea va veni.

În prezent, cel puțin până în anul 2004, romanul „Pământ”, împreună cu romanul *Duminică dimineața, ea a cules ierburi*, scris tot de Olha Kobyleanska, figurează în programele elaborate de către Ministerul Educației și Cercetării din România pentru examenul de bacalaureat la disciplina Limba ucraineană și pentru Concursul național unic pentru ocuparea posturilor didactice vacante în învățământul preuniversitar (educatori și învățători de limba și literatura ucraineană maternă).

După acest roman, celebrul regizor Oleksandr Dovjenco a realizat un film, cu același titlu, care a avut premiera în data de 8 aprilie 1930, la Kiev și care a fost restaurat în anul 1971 în Rusia, și în anul 2012 în Ucraina, ocupând locul 2, după filmul lui Serhii Paradjanov – *Тіні забутих предків* (*Umbrele strămoșilor uitați*).

În afară de romanul *Pământ*, au fost ecranizate și alte opere scrise de Olha Kobyleanska, printre care merită amintite filmul *Valse melancolique* (1990) sau teleserialul *Duminică dimineața, ea a cules ierburi* (2019).

Multe dintre operele sale, inclusiv romanele *Людина* (*O Persoană* - 1886) și *Прінцеса*, au ca personaje principale femei educate și emancipate, care sunt oprimate de către o societate filistină, provincială. În aceste lucrări se observă o serie de elemente semiautobiografice, influența scriitorilor George Sand și Friedrich Nietzsche fiind evidentă. Simbolistă de factură neoromantică, ea a descris lupta dintre bine și rău și forța mistică a naturii, predestinarea, magia și iraționalul în multe dintre nuvelele sale care descriu viața țărănească, dar și în romanele sale cele mai cunoscute *Pământ* și *Duminică dimineața, ea a cules ierburi*. Opera sa este cunoscută prin descrierile sale lirice, impersonale ale naturii și prin portretizările psihologice subtile.

Opera Olhăi Kobyleanska a fost publicată în mai multe ediții. Colecția sa de opere integrale a fost publicată în 3 rânduri: în perioada 1927–1929 (9 vol.), 1962–1963 (5 vol.) și în 2013-2022 la Editura Bukrek din Cernăuți, ediție îngrijită de Volodymyr Antoficiuk.

După cum am menționat mai sus, în satul Dymka, raio-

nul Adâncata, regiunea Cernăuți, în anul 1973 s-a deschis un muzeu în memoria sa.

La fel s-a deschis și un muzeu în Cernăuți, în casa în care trăise scriitoarea, pe strada H. Dymytrova, nr.5.

În cinstea Scriitoarei Olha Kobyleanska s-au ridicat și două monumente: Unul la Cernăuți, în fața Teatrului Academic de Muzică și Dramă, ce-i poartă numele și altul la Gura Humorului. În mai multe orașe din Ucraina (Kiev, Lviv, Cernăuți, Berehovo, Șeptivka și în altele) există străzi care poartă numele scriitoarei Olha Kobyleanska, denumită «Буковинська орлиця» (*Vulturîța Bucovinei*), în anul 2014 Poșta Ucrainei a emis un timbru cu imaginea ei, iar Premiul *Olha Kobyleanska* se decernează anual pentru realizări în literatură.

Despre Olha Kobyleanska s-au scris zeci de cărți, despre ea s-au scris zeci de lucrări de licență, disertație și teze de doctorat și mii de articole și pe bună dreptate, deoarece ea a lăsat în urma ei o operă impresionantă. Mai jos vom încerca să redăm creațiile ei literare.

Romane

- *Людина (Persoana)* (1886)
- *Царівна (Prințesa)* (1896)
- *Земля (Pământ)* (1901)
- *Ніоба (Nioba)* (1905)
- *В неділю рано зілля копала (Duminica dimineața, ea a cules ierburi)* (1908)
- *Через кладку (Peste punte)* (1911)

----- *Дuminică dimineața, ea a cules ierburi* -----

- *За ситуаціями (După situații)* (1913)
- *Апостол черні (Apostolul paloșului)* (1926)

Nuvele și povestiri

- *Картини з життя Буковини (Tablouri din viața Bucovinei)* (1885)
- *Видиво (Priveliște)* (1885)
- *Голубка і дуб (Porumbița și stejarul)* (1886)
- *Вона вийшла заміж (Ea s-a măritat)* (1886-1887)
- *Природа (Natura)* (1887)
- *Жебрачка (Cerșetoarea)* (1888)
- *У св. Івна (La Sânt Ion)* (1890)
- *Impromptu phantasie* (1894)
- *Valse melancolique* (1894)
- *Рожі (Trandafirii)* (1896)
- *Він і вона (El și ea)* (1895)
- *Час (E timpul)* (1895)
- *Битва (Bătălia)* (1895)
- *Банк рустикальний (Bancă sătească)* (1895)
- *Аристократка (Aristocrata)* (1896)
- *Що я любив (Ce am iubit eu)* (1896)
- *Некультурна (Analfabeta)* (1897)
- *Поети (Poeții)* (1897)
- *Слово зворушеного серця (Cuvântul inimii mișcate)* (1897)
- *Покора (Supunere)* (1898)
- *Акорди (Acorduri)* (1898)
- *На полях (Pe câmpuri)* (1898)

----- *Olha Kobyleanska* -----

- Там зізди пробивались (*Stelele-și croiau drum până acolo*) (1900)
- Під голим небом (*Sub cerul liber*) (1900)
- Смутно колишуться сосни (*Pinii se leagănă trist*) (1901)
- Мої лілеї (*Crinii mei*) (1901)
- Самітно мені на Русі (*Mă simt singur în Rusia*) (1902)
- Осінню (*La toamnă*) (1902)
- За готар (*Dincolo de hotar*) (1903)
- До світа (*Către lume*) (1903)
- В долах (*Pe șesuri*) (1907)
- Весняний акорд (*Acordul primăverii*) (1910)
- Юда (*Iuda*) (1917)
- Лист засудженого вояка до своєї жінки (*Scrisoarea soldatului condamnat către soția sa*) (1917)
- Назустріч долі (*În întâmpinarea destinului*) (1917)
- Сниться (*Visări*) (1917)
- Василка (*Vasylka*) (1922)
- Вовчиха (*Lupoaica*) (1923)
- Зійшов з розуму (*A înnebunit*) (1923)
- Але Господь мовчить... (*Iar Dumnezeu tace*) (1927)
- Пресвятая Богородиця, помилуй нас! (*Preasfântă Născătoare, miluiește-ne!*) (1928)
- Не смійтесь (*Nu râdeți*) (1933).